BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 835
Duminică 6 Decembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul in țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Karl von Ossietzky

Premiul Nobel pentru pace a fost decernat anul acesta scriitorului pacifist german Karl von Ossietzky, care, la instaurarea regimului -ui de al treilea Reich, a fost internat într'un lagăr de concentrare pentru ideile sale politice.

Imbolnăvindu-se grav, în ultimul timp Ossietzky a fost transferat vremelnic într'un sanatoriu (spitalul Westend din Berlin). Acolo i s'a adus vestea care înseamnă veștejirea unui act arbitrar și încoronarea cea mai înaltă a unei activități omenești.

Palid și istovit de suferință, încărunțit înainte de vreme, ajuns la 47 de ani în pragul epuizării fizice, Karl von Ossietzky a primit astfel, pe neașteptate, solidarizarea întregii omeniri jignite de pumnul sălbatec al nedreptății.

Ziarele de pretutindeni subliniază valoarea simbolică a gestului academiei norvegiene.

Vom cita un singur pasaj dintr'un mare cotidian francez:

„Intr'o epocă în care noțiunea dreptului popoarelor pare să fi dispărut din vocabularul guvernelor, sau când ele vorbesc despre acest drept doar pentru a-l putea viola mai în voe; într'o epocă în care politicianii, când se referă mai mult la pace, nu fac decât să pregătească mai temeinic războiul, înseamnă totuși o ușurare să poți constata că o țară a avut curajul să recunoască opera unui pacifist și pe acest pacifist în sine, — răzbunând astfel torturile ce le-a suferit pentru eroismul lui de a-și fi susținut vajnic ideile..."

Intransigența lui Ossietzky în lupta ce ducea pentru triumful ideilor sale generoase, era întemeiată pe concepția fermă că pacea mondială nu se poate clădi decât pe dezarmare sau în orice caz pe limitarea înarmărilor.

Regimurile autoritare însă, cum e cel din Germania de azi, se bizue totdeauna pe război:— eterna diversiune față de nemulțumirile interne.

Cutezanța lui Ossietzky de a se ridica împotriva unei politici de Stat care se confunda cu însăși rațiunea de existență a regimului, nu putea fi tolerată.

Replica n'a întârziat prea mult: închisoare, maltratări, umilințe fără număr.

Dar primejdiosul adversar nu s'a lăsat convins.

Ros de suferință, Karl von Ossietzky își aștepta resemnat și încrezător sfârșitul, când i s'a adus vestea că opera lui a găsit în granițele largi ale umanității înțelegerea pe care nu i-au acordat-o, între hotare strâmte, stăpânitorii vremelnici ai unui neam.

E cea mai frumoasă satisfacție morală din câte se pot da unui om.

H. BL.

Stelian Popescu-Ghimpați — Compoziție

Din viață... și din cărți

O faptă grozavă

Subt această rubrică se adună, săptămână cu săptămână, întâmplări adevărate, dintre care unele mai de necrezut de cât cele din cărți. Ele alcătuesc astfel un fel de istorie a timpului cu oameni, cu locuri și cu întâmplări, dar care, tocmai fiindcă sânt culese și adunate din viață, slujesc cu atât mai vârtos de învățătură.

Și-acum să vedeți ceiace s'a petrecut acum de curând, și care poate fi unora de necrezut.

Duminica asta sânt trei săptămâni de când am fost cu d. Mihail Sadoveanu la o vânătoare în Cadrilater. Ne-am sculat cu noaptea în cap, la trei dimineața. Am sculat familia, am răvășit toată casa, și am ieșit pe ușă îmbodoliți, cu arme și muniții, ca niște conspiratori. Sergentul de stradă ne-a privit bănuitor până ce-a înțeles despre ce este vorba.

Am plecat cu automobilul noaptea pe-o ceață și pe-o burniță grozavă. Geamul din fața parcă ar fi fost mat, și drumul nu se vedea de loc. Mergeam prin valuri de noroi, de parcă am fi urcat în cer.

Am trecut Dunărea, dela Oltenița la Turtucaia, pe-o Dunăre tulbure și galbenă, și pe-o ceață, acolo, și mai deasă. Prin negură câte-o barcă de pescari se deslușea de-odată, cu dimensiuni artificial gigantice de transatlantic.

Era umed și frig.

In Turtucaia era noroi, umed și frig.

Și iarăș am mers pe o șosea cu mâzgă, primejduindu-ne viața. Uneori, brusc, automobilul luneca din coadă și ne trezeam de-a curmezișul șoselei cu botul mașinei în preajma șanțului.

După vre-o sută cincizeci de chilometri și mergând dela cinci dimineața până la ora nouă, am ajuns la locul de vânătoare.

Am făcut trei bătăi.

Ne dusesem după porci. Ni se spusese, romantic și plastic, că acolo la Sansârlar, porcii sar din pădure ca lăcustele.

Se vede că în Cadrilater, n'au fost nici odată lăcuste, fiindcă nici porci n'am văzut.

Dar, nu numai atât.

Nici cuconu Mihai, nici eu, — adică toți cei din automobilul nostru n'am văzut, toată ziua, nici un soi de vânat, de nici o dimensiune, și nici n'am tras vreun foc.

Și, repede, pe la patru s'a întunecat din nou. Ceața, câteva ore ridicată, a început să năvălească în trombe ofensive asupra pădurii. Parcă ar fi început furtună pe un ocean aerian pe care nu-l bănuiam, și prin care totuși am fi trăit ca 'ntr'un aquarium.

Și iar am suit în automobile și am plecat spre noapte, pe drumul întoarcerii.

Aceiaș ceață, aceiaș umezeală pătrunzătoare, acelaș întunerec refractar luminii farurilor, acelaș noroi și iar mizeria nesiguranței și a încordării. In dreapta și în stânga șoselei ceața se așezase strat, ca o zăpadă. Noi, parcă am fi mers, sus de tot, la o mare înălțime, pe o coamă de munte. Așa ni se părea șoseaua. Orice greșală, ne arunca, parcă, într'o prăpastie cu apă înghețată și cu nori albi și reci.

Uneori, valul de ceață venea mai des, și sporea vedeniile: se ridica în fața un zid în care intram brusc. O iluzie.

— Cine ne-a pus să venim ?

Și-atunci, în acele momente de cumpănă, când înfrățirea pare totală și încrederea la fel, m'am apucat să-i fac, lui cuconu Mihai, cu amărăciune, o destăinuire plină de regret.

— Știi, cucoane Mihai, eu am arendat alături de București, la 30 de kilometri vânatul de pe moșia lui Mazâlu. Nu e o moșie mare, dar e între păduri și trebue să fie vânat mult.

Mai bine ne-am fi dus acolo, — scap eu vorba.

— Sigur, Demostene. Și mie așa-mi place mai mult, la picior... să vezi iepurele cum sare de-odată.

Vorbirea a căzut aici.

După câțiva kilometri în care eu mă năcăjeam să desghioc drumul din pânzele ceții, cuconu Mihai reia tema:

— Și unde zici că-i asta, Demostene ?...

I-am explicat, cu ochii țintă înainte, că-i exact lângă gara Periș.

Și iar am mai descifrat câțiva kilometri. Mergeam în dodii. Parcă nici nu aveam speranță că o să ajungem vreodată undeva.

Dar, cuconu Mihai persistă și revine, ca prin somn, — căci între timp avusem impresia că a și adormit.

— Care Mazâlu-i aista dela Periș? Eu nu-l cunosc?

Să spun drept, eu atunci nu puteam bănui, că, în acelaș timp pe deoparte soarta și viața lui cuconu Mihai e legată de a mea, prin ceața în care puteam să nimerim într'un șanț sau într'un copac în fiecare moment, — și pe de altă parte cuconu Mihai urzește un plan netrebnic.

Nici prin gând nu-mi trecea. Mai întâi credeam atunci că, și unul și altul ne-am lecuit de vânătoare cel puțin pe-o lună de zile, și apoi eram prea concentrat ca să văd marginea șoselei și ce-mi apărea înainte.

Nu mi-a trecut nimic prin gând nici chiar atunci când, după alți câțiva kilometri de beznă și de ceață, cuconu Mihai îmi cere să-i confirm:

— Dumneata, spuneai că te duci la Iași, săptămâna viitoare...

Așa, n'am știut nimic.

Drumul a fost greu de tot și istovit peste măsură de-abia la miezul nopții am ajuns, cu un sentiment de eliberare, în București. Mie, îmi părea că am renăscut, că de-abia atunci am descoperit lumea. Așa trebue să fi simțit și Cristofor Columb când a văzut țărmul Americei.

Aici s'a terminat istoria vânătoarei noastre de-atunci.

In Lunia cealaltă, ce aflu? Ce credeți că aflu ?

Că cuconu Mihai și cu all prieten, cu bună știință că eu sânt la Iași, s'au dus de data asta, ei singuri, comod, la treizeci de kilometri de București, la Mazâlu, (pe care cuconu Mihai mă întreba dacă-l cunoaște!) și au împușcat epuri la picior, așa cum le place, și-apoi spre seară au luat și o masă de vre-o patru ore la acelaș Mazâlu.

Asta-i fapta.

N'aș vroi să se creadă că s'a zburlit în mine nu știu ce sentiment de proprietar asupra vânatului de pe moșia lui Mazâlu. Această presupunere îmi taie chiar mult din sentimentul de „indignare" care m'a cuprins.

Dacă ar fi fost o chestie de proprietate, și, eventual, chiar moșia a mea cu totul, mai ușor aș fi acceptat să le-o dau lor ca proprietate, decât să știu că mi-au braconat-o, mai ales după întâmplarea dela Sansârlar.

Poate vor fi unii care vor crede că fapta asta n'are nici o semnificație și că nu ar fi fost vrednică să fie spusă.

Aceia însă nu's vânători. Cuconu Mihai și cu celălalt prieten mai puțin vinovat, de fapt, mi-au împușcat epurii mei, — care erau un fel de proprietate predestinată.

Și am mai auzit că și-au râs de mine și, de câte ori sărea un epure, și-l scăpau (fiindcă cel puțin Dumnezeu a ținut cu mine) strigau amândoi:

— Aista-i epurele lui Demostene!

Și-acuma cititorii să judece grozăvia faptei.

Nu știi nici odată cu cine mergi la vânat.

DEMOSTENE BOTEZ

Goethe și d-na de Stein

Nu exagerăm afirmând că Goethe a fost un vrăjitor de Eve. Titanul dela Weimar a trecut prin viața atâtor femei, încât numele acesta îi corespunde pe deplin. Urmăriți-i viața din frageda-i adolescență și până la vârsta înaintată de optzeci și doi de ani, când moare. La fiecare pas îl veți găsi în adorațiunea unei amante noi, în fiecare localitate unde el a făcut un popas mai mult sau mai puțin lung, veți surprinde în urmă-i alți doi ochi înlăcrimați. Greichen chelnerița, Kathe Schonkopf, Friederike Brion, Charlotta Buff — cunoscuta Lotte, — Lili Schőnemann, Charlotta de Stein, Christiana Vulpius — fostă lucrătoare de floricele artificiale într'o fabrică de pălării, pe care el o ia de soție după ce timp de optsprezece ani ea i-a fost amantă, — apoi Minna Herzlieb, Marianna Jung, Bettina d'Arnim, Ulrike Levetzov, iată atâtea amante, fecioare sau femei, care au plâns după iubirea lui fugarnică. Și aceasta pentru a le pomeni numai pe cele mai cunoscute, dar câte altele, în afară de acestea, n'au rămas în obscuritate? In rândurile ce urmează, alegem una din cele mai lungi dintre scurtele iubiri ale lui Goethe. E vorba de iubirea a cărei eroină a fost d-na de Stein, o iubire care, fapt excepțional la Goethe, a durat paisprezece ani de zile, și anume anii șederii lui Goethe la Weimar ca sfetnic al tânărului prinț Carol-August de Weimar.

Cum a început această iubire? D-na de Beaumont a devenit admiratoare pasionată a lui Chateaubriand, după ce acesta i-a umplut sufletul cu Atala și Rene, d-na de Kuestner a deschis cortegiul admiratoarelor lui Bernardin de Saint-Pierre, după ce i-au picurat lacrimile peste cele două morminte din umbra palmierilor ale lui Paul și Virginiei; d-na de La Tour a devenit amanta lui Jean Jacques cetind la Nouvelle Héloise. Așa ne-am aștepta să înceapă și iubirea aceasta dintre Goethe și d-na de Stein. Nimic însă din toate acestea, deși la epoca aceasta îl avea și Goethe pe Werther cu care să săgeteze inima d-nei de Stein.

Inceputul acestei iubiri este un început banal, căci banal este să te înamorezi de cineva privindu-i portretul. Or, tocmai așa s'a întâmplat cu Goethe și d-na de Stein.

Goethe era la Strasbourg în casa celebrului medic Zimmermann. Tot plimbându-și ochii peste tablourile ce abundau aici pe pereți, el se opri la un moment dat în fața unui portret de femee și rămase astfel câteva clipe în contemplație. Era portretul doamnei de Stein, soția baronului Frederic de Stein, maestru de călărie al marelui duce de Weimar. Ne-am închipui poate că frumusețea a fost aceea care a atras, în deosebi, atenția admiratorului asupra acestui tablou. Poate că și aceasta l-a sedus mult, dar în cel mai înalt grad l-a sedus reflecția sufletului pe care Goethe o bănui cetind în ochii acestei femei. „Ar fi un spectacol frumos, a exclamat el în fața tabloului, să vezi cum se reflectează lumea într'un astfel de suflet. Dacă țin seama de dulceața fizionomiei, ea vede lumea așa cum este, dar prin mediul iubirii". Deci Goethe a înțeles încă din această clipă că Charlotta de Stein era una dintre acele femei făcute pentru iubire, dar nu pentru iubirea aceea a tuturor, ci pentru o iubire superioară, așa cum o concepea el.

Intâmplarea aceasta, destul de diversă în aparență, își avu refrenul ei. Ea nu rămase închisă între pereții casei d-rului Zimmermann, ci ajunse acolo unde trebuia, la urechea d-nei de Stein. Acela care-i făcu doamnei această confidență fu însuși d-rul Zimmermann. „La Strasbourg, printre o sută de alte siluete, i-am arătat-o pe a dv. doamnă, se grăbi el să-i scrie d-nei de Stein. Niciodată, după părerea mea, n'ați fost apreciată mai genial de cineva, niciodată nu s'a vorbit de dv. cu mai mult adevăr. Va veni cu siguranță să vă facă vizită la Weimar. Amintiți-vă atunci că tot ce i-am spus eu de dv. la Strasbourg, l-a făcut să-și piardă somnul trei zile!"

D-rul Zimmermann scriindu-i d-nei de Stein că Goethe și-a manifestat dorința să o viziteze, nu adăogase poate rândul acesta decât ca s'o flateze mai mult. Iată însă că așa se și întâmplă. In luna Octombrie 1775, ducele de Weimar, trecând prin Frankfurt, unde Goethe se stabilise ca avocat, îi reînoi o veche invitație și anume aceea de a veni să petreacă câtva timp la curtea sa. De data aceasta Goethe răspunse invitației și la 7 Noembrie el descindea la poarta castelului din Weimar, îmbrăcat în faimoasa uniformă a lui Werther. Și astfel vizita lui Goethe la Weimar pe care d-rul Zimmermann i-o anunțase poate la întâmplare d-nei de Stein, deveni fapt împlinit.

Chiar dela sosirea lui aici, Goethe ținu să-și astâmpere curiozitatea de a cunoaște originalul portretului pe care el îl admirase la Strasbourg. Realitatea nu-i desminți întru nimic admiția de altă dată, căci, după cum va spune-o el singur mai târziu, d-na de Stein era întruchiparea unui „înger de femee".

De partea sa, nici d-na de

Urmare în pag. 2-a

Veșnicul Don Quijote

Visul, pe-o biată gloabă ca Rosinanta,
Capătă uneori iuțimi de nălucă,
Rotocolind prin pulbere să mă ducă
Unde sânt duh piatra și omul și plant

Din cine știe ce fund de Atlantidă,
Defunctă în mine de milenii totuși,
Răsar smârcuri pe-un ochiu de apă putri
Sau coloane frânte pe ape cu lotuși.

Păcatul de negură și hiacint
Care mi-a lucit în ochii primei Ev
Laolaltă cu avataruri aeve
Dăinue pierdut în hăuri de labirint.

Dar flacăra de nimb pe care-o dă tra
Piere la revărsat ca pala mormintelor
Și pe aprigul călăreț al cuvintelor
Il plânge, prăbușit, bunul Sancho Panța.

M. D. IOANID

Stein nu rămase mai puțin încântată de înfățișarea vizitatorului din Frankfurt. La vederea lui, ea își reaminti cuvintele pe care d-rul Zimmermann i le scrisese despre adoratorul ei din Strasbourg cu câtva timp mai înainte. „Doriți să vă vorbesc despre Goethe, doriți să-l vedeți aevea? îi răspunse confidentul când, la rândul ei, ea își exprimase dorința să-l cunoască pe autorul lui Werther. Dar, sărmanul de dv., nu vă gândiți ce voiți. Ați dori să-l vedeți, dar nu bănuiți cât de periculos ar putea fi pentru dv. acest bărbat amabil și încântător". D-rul Zimmermann, când își dăduse această părere avusese probabil în vedere fatpul că d-na de Stein era soția baronului de Stein și mama câtorva copii și că Goethe, nu numai că era cu șapte ani mai tânăr decât ea — Goethe avea atunci 26 de ani, iar d-na de Stein 33 —, dar că pe lângă aceasta el venea la Weimar cu un certificat de desăvârșit cuceritor, pătat cu lacrimile a câtorva fecioare. „Goethe e pericolul" a avertizat-o atunci d-rul Zimmermann pe soție și pe mamă. „Așa este, pare că răspunde acum femeea din d-na de Stein, dar Goethe e un idol și în acest caz pericolul acesta mi se pare o fericire".

Așa se înfiripă iubirea aceasta, așa începu povestea unui lung adulter. In curând legătura dintre cei doi amanți fu în toiu. La aceasta contribui și faptul că ducele de Weimar, un fel de duce student, simțindu-se mult atașat de Goethe, care era un tânăr tot atât de svăpăiat ca și el, îl rugă să rămână la Weimar, încredințându-i o demnitate la curtea sa, ceeace Goethe acceptă.

Ce a însemnat în viața d-nei de Stein începutul acestei iubiri, se poate deduce din aceste rânduri pe care ea i le scria lui Goethe la această epocă. „Lumea reîncepe să-mi placă, mărturisește ea, cu mă separasem de ea, dar d-ta ne-ai împă at. Nu este un an de când eu vroiam să mor. Acum, datorită d-tale, vreau să trăesc". Acesta era strigătul unei femei dornice de iubire, a cărei viață de până atunci nu fusese altceva decât o convicțuire monotonă și etichetată, lângă un gentilom rece și aspru, care nu cunoștea legile fericirii pe care o revendică o soție. Acum, când în viața d-nei de Stein se abătu vârtejul aceasta sentimental din Frankfurt, era de așteptat ca ea să-și arunce centura de castitate și să cadă pradă vârtejului, deszăvorându-și pasiunea închisă de atâta vreme în camera ei conjugală. Era un păcat pasul acesta, dar era un „păcat dulce", după cum și-l recunoaște ea însăși mai târziu.

Dar în viața lui Goethe, tânărul de douăzeci și șase de ani, ce miracol a adus această iubire a unei femei de treizeci și trei de ani? Ei bine, în viața lui Goethe iubirea aceasta a însemnat „potolirea" după cum se exprimă el singur într'o scrisoare, a însemnat trecerea lui dela o tinerețe flușturatecă la o tinerețe moderată, dela romantism la clasicism, dela Werther la Iphigenia. Ce este Iphigenia altceva decât transpunerea în apoteoză a iubirii pământești în care Goethe a învăluit-o pe d-na de Stein?

Se scurg unsprezece ani de iubire nemărginită. După acești unsprezece ani, amantul împinge atât de departe pasiunea lui, încât el, nestatornicul de altădată, își conjură amanta să-și părăsească soțul, casa, copiii, totul, și să-l urmeze. De partea lui, se declară și el gata să renunțe, în schimbul acestui sacrificiu, la toate onorurile situațiunii pe care el o deținea la curtea marelui duce. Iată însă că, spre marea lui surprindere, d-na de Stein, deși mișcată de această propunere, refuză totuși s'o asculte. Amanta, care acum avea aproape patruzeci și cinci de ani, își dăduse seama că aceasta era o vârstă la care o femee nu mai putea fi sigură că va mai stăpâni în mrejele ei pe un Goethe veșnic tânăr și veșnic în goană după altă iubire. Și deaceea ea preferă să rămână cu amintirea iubirii lor de până acum, decât să ajungă o epavă a acestui permanent recidivist al infidelității.

Se poate spune că de-acum iubirea dintre Goethe și d-na de Stein a intrat în amurg, căci în urma acestui refuz, Goethe pleacă în Italia ca să-și plimbe aleanul în pământul artelor și al literelor, de unde se va întoarce metamorfozat în clasic. In acest timp relațiile dintre ei s'au răcit încet, încet, până când în cele din urmă a murit și această iubire, cum mor toate pe pământ. Dar dacă iubirea aceasta a fost trecătoare pe pământ ca un porțelan de Saxa, ea a rămas nemuritoare în Iphigenia.

Pe momântul acestei iubiri va răsări acum o floare nouă: Christiana Vulpius, o ființă incultă, amatoare de petreceri și de vin, cu care, după cum am spus la început, Goethe se căsătorește după optsprezece ani și care îi naște cinci copii, dintre care însă n'a trăit decât primul. După Christiana, și chiar în acest timp, el va mai adora și alte femei. Iubirea lui nu va muri decât odată cu viața lui, la vârsta de optzeci și doi de ani. Liviu Rusu în volumul publicat cu ocazia centenarului morții lui Goethe — 1932 — afirmă că ultima viziune a lui Goethe a fost „chipul fermecător al unei femei". Căreia oare dintre atâtea amante părăsite îi va fi acordat octogenarul suprema onoare de a muri cu chipul ei în ochi? N'am putea preciza aceasta, căci chiar dacă iubirea lui Goethe a fost atât de vagabondă, pe fiecare din victimele lui el a iubit-o tot atât de mult și pe fiecare geniul lui a eternizat-o într'una din operele-i nemuritoare. De aceea Goethe nu se compară nici cu Casanova și nici cu Don Juan.

GH. I. GEORGESCU

A apărut:

Hanul la Urieși

ROMAN de **Horia Miclescu**

Prețul Lei 40

Editura „Adeverul" S. A.

UN MONUMENT AL GRAFICEI MODERNE

ȘI TOTODATA

O ADEVĂRATĂ ANTOLOGIE A CAPODOPERILOR LITERARE ROMÂNE ȘI STRĂINE

Sute de reproduceri fotografice redate în diferite culori și cópii după tablouri celebre însoțite de

CEL MAI BOGAT MATERIAL DE INFORMAȚIE, DE ACTUALITĂȚI, DE ȘTIINȚĂ, DE CURIOZITĂȚI, HUMOR

IATĂ CE ESTE

ALMANAHUL

ZIARELOR „ADEVERUL" și „DIMINEAȚA" pe 1937

400 pagini cu numeroase planșe în culori 60 lei.

Actualități Științifice

Conacul electric

De curând un multimilionar american, Harold Branton, căruia nu-i prea place să aibă de-aface cu servitori și lachei, și-a construit un conac, unde domnește, ca stăpân absolut, electricitatea și radio.

In acest castel modern, numai curățatul odăilor se face dimineața de către serviori. Din momentul, in care stăpânul coboară din pat dimineața, tot personalul de serviciu se eclipsează. Când un vizitator sună la poartă, gazda îl vede din camera sa printr'un sistem de reflectoare și-i poate vorbi la telefon, portindu-l să urce la el, dacă, firește, crede de cuviință.

In biroul său de lucru, Branton dispune de un emițător și un receptor radiofonic prin care intră în legătură cu secretarul său, al cărui birou se află în oraș. Deasemenea, tot prin radio, își comandă dejunurile, ce-i sânt aduse pe o masă, care se mișcă singură. Toate ușile și ferestrele conacului se închid automat, iar lumina este deasemenea automată. Grație celulei fotoelectrice, obloanele se închid singure în caz de furtună. Ne îndoim însă dacă viața acestui multimilionar este vrednică de invidiat.

Un surogat pentru zugrăveli noui

Doi inventatori englezi au pus de curând la punct un procedeu practic pentru decorarea pereților, destinat în special sălilor de spectacol. Avantagiile deosebite ale noului precedeu sânt economia și posibilitatea unei folosiri rapide. Iată în ce constă sistemul: cu ajutorul unui vaporizator se aplică pe perete, întâi un amestec cuprinzând asbest, apoi, o emulsiune cu bază de argint, foarte sensibilă la lumină care aderă perfect pe primul strat. In urmă, grație unei lanterne măritoare, proiectăm pe zid imaginea ce vrem s'o reproducem. E suficient atunci să folosim soluția pentru fixaj și să acoperim imaginea cu un strat de materie lucioasă.

Asemenea ornamente sânt absolut rezistente la umezeală, din care cauză sânt recomandabile în special pentru gravurile de publicitate aplicate pe zidurile exterioare.

Pescuitul prin raze invizibile

Secțiunea de cercetări tropicale a societății zoologice din New-York a studiat, cu prilejul ultimei expediții organizate în insulele Bermude, felul cum reacționează peștii, atunci când sânt supuși acțiunii razelor ultraviolete. In acest scop, exploratorii au folosit o lampă cu o mare putere de radiere, pe care au cufundat-o la diferite adâncimi sub apă. Pentru măsurarea conductibilității apei se introducea la câtiva metri sub nivelul mărilor tropicale, o placă de metal, care devenea vizibilă în momentul când se aprindea lampa cu raze ultraviolete.

In nopțile fără lună exploratorii suspendau deasupra apei un bec electric obicinuit, de 250 de wați, înzestrat cu un reflector, care avea darul să atragă peștii în câmpul lui luminos. In special peștii mici, — sardelele de exemplu, — care trăesc la o adâncime relativ redusă, erau atrași din razele luminii electrice.

Dacă becul electric obicinuit era înlocuit printr'o lampă cu raze ultraviolete, priveliștea se schimba cu desăvârșire. Nu numai peștișorii dela suprafață, ci tot felul de pești dela adâncime se năpusteau in mare număr sub cilindrul lămpii cu raze invizibile, ațâțați de aceste raze.

Experiența a fost repetată de câteva ori. Când se prelungea emisiunea razelor ultraviolete, timp de câteva minute, peștii se concentrau în mase compacte. In felul acesta, șeful expediției, dr. Beebe, a putut prinde într'o plasă vreo 400 de pești, după ce i-a supus timp de jumătate minut acțiunii razelor invizibile.

Mai mult încă: prin acest procedeu avem și posibilitatea de a pescui speciile dorite de pești. E suficient pentru aceasta să îndreptăm mănunchiul de raze ultraviolete în direcția voită. O precauțiune este însă indispensabilă: tratamentul cu raze nu trebue prelungit peste măsură, căci altfel riscăm să prindem în loc de pești vii, cadavre de pești.

Senzația de îngheț

Un medic englez, profesorul Barcroft dela Universitatea din Cambridge, în dorința de a aprofunda influența unor condiții externe primejdioase asupra psihologiei omenești, s'a supus unei experiențe pe cât de originale, pe atât de riscate.

Savantul britanic a ținut cu orice preț să încerce senzațiile unui om care moare înghețat. Și ca atare, și-a impus să stea desbrăcat într'o cameră extrem de rece a cărei temperatură scădea progrsiv. Reproducem propriile lui relatări asupra stărilor sufletești, pe care le-a trăit în aceste condițiuni: „La început din cauza frigului, tremuram, iar picioarele și mânile mi se ghemuiseră de frig. Apoi, la un moment dat, îmi întinsei picioarele. Senzația de frig dispăru și făcu loc unei senzații de căldură. Instinctul natural de a mă feri de influența camerei reci, dispăru în clipa când încetă și tremuratul. Totdeodată am pierdut, firește, și teama că aș putea fi surprins desbrăcat de o persoană care ar intra, eventual în cameră".

Conservarea alimentelor prin raze ultraviolete

In America s'a realizat de curând o nouă aplicaițe practică a razelor ultraviolete, folosindu-se acțiunea distructivă a acestor raze asupra unor anumite organisme primitive. E vorba de un aparat denumit „arma contra microbilor", folosit în special pentru sterilizarea și conservarea alimentelor.

Măcelarii vor avea astfel prilejul să păstreze intactă carnea, fără a recurge neapărat la procedeul de congelare, uneori destul de costisitor și anevoios. E suficient să supunem carnea la acțiunea razelor ultraviolete, pentru ca s'o putem menține astfel timp de mai multe zile proaspătă și fragedă, oricât de ridicată ar fi temperatura ambiantă.

Deasemenea, brutarii vor putea conserva pe aceeaș cale, pânea și diversele paste alimentare în stare absolut proaspătă, timp de aproape o săptămână.

Un taur cu un singur corn

Frumosul monstru din mitologie, fiara cu un singur corn, există astăzi în America, în carne și oase. Intr'adevăr, doctorul W. Franklin Bowe, profesor la Universitatea din Maine, a reușit să creeze un asemenea animal ciudat, prin experiențe de laborator. După o serie de încercări sistematice, savantul yankeu a ajuns să suprime coarnele unui vițel din axa lor osoasă și să i le grefeze în mijlocul capului. Cele două coarne, crescând la loc, s'au reunit într'un corn unic, lung și solid. Animalul astfel tratat, are astăzi vârsta de *2* ani și jumătate și manifestă o sănătate și o forță remarcabilă.

Ing. I. S.

Sportivi!

Dacă vreți să fiți documentați asupra întregii activități sportive din țară și străinătate, citiți în fiecare săptămână revista

„Realitatea Ilustrată"

care publică un suplim[illegible] special de sport

„Realitatea sportivă"

și cele ma[illegible]

SENZAȚIONALE FOTOGRAFII de SPORT

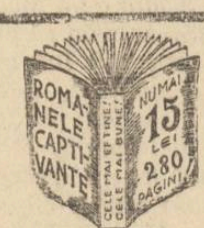
UN MARE CONCURS CU PREMII

Puteți câștiga un aparat de radio cu prilejul sărbătorilor

Amănunte complecte în ultimul număr al reviste

„RADIO" (ADEVERUL)

Radiofonie — Televi iune — Știință pentru toții

Recomandăm

Colecția cea mai bună – cea mai eftină

„ROMANELE CAPTIVANTE"

15 Lei... 260 pagini

Fiecare din aceste romane, de autori celebri, vă face să trăiți emoții furtunoase, peripeții captivante, in decoruri nuoi, adesea exotice, bizare, înlesnindu-vă să vibrați la uniso[illegible] cu bucurii, dureri și sforțări de energie, care vă smuig din banalul vieții de toate zilele.

Iată azi numai câteva din ele:

INGERUL ALBASTRU* de *Heinrich Mann
STAPÂNUL FEMEILOR* de *A. Machard;
MAREA TAINĂ* de *J. D'Agraives.
RAZBUNATORUL* de *Concordia Merrel.
IMAGINEA FEMEII GOALE* de *M. Leblanc

Vezi catalogul complect pe ultimele volume. La chioșcuri și librării.

„Libro" Biblioteca de împrumu s'a mut t in Str. Biser ca n i o. 14 parter. Ultimele nou ăți lite are — române franceze, germa e. — Abonamente. Lei 50 lunar

VIAȚA TEATRALĂ

„Călugărul din vechiul schit", la Teatrul Vesel, și „Vox Populi, Vox Tănase" la Teatrul Eforia

Scriam de mult în aceste coloane, despre felul cu totul special de a juca, al actorilor de la Teatrul Vesel. Și arătam atunci că secretul succesului acestei companii de vodeviluri, consta tocmai în ritmul interpretării ansamblului.

Poate că niciodată nu s'a verificat atât de bine modul acesta specific de a realiza un spectacol numai prin jocul actorilor, decât cu ocaziunea ultimei piese, reprezentată pentru prima oară acum o săptămână pe scena teatrului vesel.

Asupra repertoriului invariabil, ce călăuzește activitatea acestui teatru, nu vom insista, deoarece alegerea comediilor se face după un criteriu foarte simplu: acela de a căuta provocarea râsului prin orișice mijloace. Veselia spectatorilor trebue să justifice cu orice preț, emblema nepretențioasă sub adăpostul căreia, acest teatru își desfășoară reprezentațiile. Numai că realizarea comicului pe o scenă, este una din cele mai delicate probleme ale artei dramatice, fiindcă acest comic nu poate să fie decât perfect, pentru a-și ajunge scopul. Dacă o comedie sau o farsă nu reușesc să răspândească veselia și buna dispoziție în sală, aceasta înseamnă că ficțiunea teatrală nu a fost transformată, cu ajutorul actorilor într'o realitate. Or, într'un vodevil această ficțiune este dusă până la extrem. De cele mai multe ori, tot tâlcul unei farse se bazează pe un fir de păr ce trebue să fie invizibil. Dacă spectatorul a remarcat acest fir de păr, tot sistemul constructiv al unui vodevil cade, și împreună cu el se năruie întreg spectacolul. Pentru autorii specializați — cum sânt de pildă Arnold și Bach, Georges Feydeau și în stare încă larvară, d. Tudor Mușatescu, — situațiunea aceasta neverosimilă care clădește întreaga acțiune dramatică este foarte ușor de găsit. Rămâne ca numai dibăcia actorilor s'o transforme scenic într'un chip cât mai verosimil. De obicei, această situațiune primară, de care atârnă reușita unui vodevil, se bazează pe o eroare de personalitate, eroare conștientă atât pentru acel care se substitue eroului despersonalizat, cât și pentru publicul spectator, dar invizibilă pentru celelalte personagii care iau parte la conflictul dramatic. De aceea — și acest lucru fie spus în paranteză — vodevilul constitue unul din cele mai complecte genuri teatrale, din punctul de vedere technic.

In *„Călugărul din vechiul schit"*, adaptat de d-nii Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu după doi autori — necunoscuți nouă — și al căror nume l-am dat uitării, conflictul a luat naștere dintr'o eroare similară celeia de care pomeneam mai sus. In acel moment, — momentul când se făurea eroarea — toți interpreții comediei au impus acelei scene un ritm pe care l-au susținut cu atâta vigoare și atâta omogenitate, încât în câteva secunde au reușit să convingă deopotrivă pe eroul care furase personalitatea altuia, cât și pe spectator, de realitatea unei ficțiuni grosolane. Din acel moment, partida era câștigată, iar succesul întregului spectacol, asigurat. Adăugați la aceasta, un text colorat cu o vervă și o nesfârșit de variată serie de glume amuzante și inedite, precum și o interpretare care nu numai că a trecut cu brio peste punctul nevralgic de care vă vorbeam mai sus, dar care și-a menținut în tot cursul piesei, acelaș elan omogen, și vă veți face o idee de perfecțiunea spectacolului realizat pe scena Teatrului Vesel, de abilul regisor care este d. Sică Alexandrescu.

Pentrucă am dat o atât de mare importanță interpretării, trebue să vorbim mai pe larg de un mare actor român, d. *Grigore Vasiliu-Birlic*, care a contribuit enorm la succesul de Sâmbătă seara.

D-sa este fără îndoială, cel mai puternic exponent al tinerii noastre generații de actori. Posibilitățile sale n'au orizont, iar mijloacele sale de expresie se integrează de minune în tot ceeace constitue mecanismul auxiliar al artei actorului: grima, mimica, gesturile și atitudinea. De aceea, d. Gr. Vasiliu-Birlic reușește acest adevărat tur de forță, *de a da pulsațiile vieții unui personaj de vodevil.* Eroul întruchipat de d-sa, nu mai este un automat, un personaj-standard, al cărui rost se limitează la complicarea acțiunii dramatice; acest erou, dimpotrivă, gândește, reacționează omenește, și se desprinde reliefat și caracterizat, pe pânza incoloră a personagiilor de vodevil. Atâta pasiune pune d. Gr. Vasiliu-Birlic în interpretarea acestor eroi fără viață, încât *luându-și rolul în serios*, transformă personajul întruchipat de d-sa, *într'un erou tragic*, cumplit de tragic. D. Gr. Vasiliu-Birlic — oricât de paradoxală ar părea afirmațiunea noastră — joacă *tragedie în vodevil*, căci orice farsă împinsă la extrem și neridiculizată, este în fond o dramă cât se poate de tragică. Mi-aduc aminte cu o nesfârșit de mare emoție, de o scenă jucată de acest actor în „Birlic" (de unde își are origina probabil porecla d-sale), când la un moment dat, înfuriat de cele mai grozave calamități ce ce abăteau succesiv pe capul lui, este apucat de un subit atac de isterie. Dată fiind conjunctura comediei, această scenă trebuia să producă hohote de râs în mijlocul spectatorilor. Ei bine, atât de tragică, atât de gravă, atât de serioasă era această explozie nervoasă la d. Vasiliu-Birlic, încât, nimeni nu mai răsufla în sală, toată lumea lua parte și compătimea disperarea eroului.

D. Grigore Vasiliu-Birlic trebue să joace teatru serios, teatru clasic. Aptitudinile sale sânt prea mari, pentru a nu fi puse în folosul unor opere de valoare permanentă. Ar fi un admirabil tragedian, după cum ar putea fi și un admirabil comedian. Galeria eroilor shakespearieni, sau cei din teatrul lui Molière, sau Caragiale, și-ar găsi un interpret minunat.

In „Călugărul din vechiul schit", d-sa iarăși ne-a arătat infinita gamă a posibilităților sale. Acea scenă din actul al treilea, când judecătorul de instrucție se auto-interoghează, ar fi fost valabilă și în cea mai pură comedie dell'arte.

●

D. Constantin Tănase și-a deschis stagiunea de iarnă în sala Teatrului Eforia.

Am văzut cu plăcere caracteristicul profil al acestui neobosit creator de tipuri desprinse din cea mai autentică burghezie românească.

Meritele d-lui C. Tănase în evoluția teatrului românesc au fost nenumărate și fundamentale. Tot aci, într'o cronică anterioară arătam cât de multe persoane au prins gust de teatru, grație d-lui Tănase și revistelor sale.

„Vox Populi, Vox Tănase", ultima revistă datorită veșnic talentatului N. Kirițescu, este o excelentă realizare scenică. Tablouri montate cu un fast și o bogăție neegalată au stârnit admirația publicului. Rareori am văzut jocurile de lumină întrebuințate cu atâta dibăcie și atât efect.

Un ansamblu numeros și vioi, împrospătat cu o seamă de tinere elemente promițătoare, a susținut cu omogenitate întreg spectacolul.

●

Luni seara a avut loc la Teatrul Național, premiera comediei *„Jucării sfărâmate"* ultima lucrare a d-lui Cathon Teodorian.

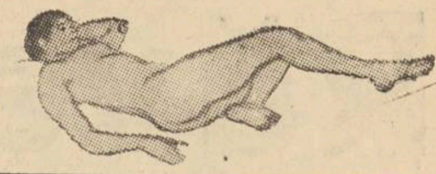
Spațiul restrâns al acestui articol nu ne îngădue să ne ocupăm pe larg de această piesă. Ii vom consacra viitoarea cronică.

GH. NENIȘIOR

Mărunte

— Pe ziua de 3 Ianuarie 1937 se va deschide în Saloanele Casei Mozart din str. Const. Mille expoziția de pictură a d-nei Polly Simion.

Un pețit în lumea mare

De demult, când se dădea un bal la Botoșani sau la Roman, venea tineretul din toată Moldova, căci se dusese buhul fetelor din cele două orașe de gospodine și frumoase sau de bogate ce erau unele dintre ele.

Un bal pe atunci era ceva ce nu se întâmpla de două ori pe an, și se pregăteau atât fetele cât și băeții, cu luni de zile înainte.

Croitorii și croitoresele, mamele și neamurile umblau valvârtej. Ai fi crezut că cine știe ce lucru mare se pregătește.

Ca să cumpere mătasă pentru o rochie se adunau toate neamurile. Trebuia mai întâi să hotărască asupra culorii, să-i vie fetei bine la față și să nu fie prea bătătoare la ochi. Apoi cât de lungă să fie trena și mai ales cât de deschis decolteul.

Din pricina balurilor se sfădeau neamurile între ele, căci fiecare dorea ca părerea lui să fie hotărîtoare.

Serile, după masă, cu câteva zile înainte de bal, în casa unde era o fată, numai ce vedeai venind unul câte unul, neamurile — și în fața unei cafeluțe cu lapte cu caimac gros de două degete și a unui cozonac a cărui felie se desfăcea de sus până jos, fără ajutorul cuțitului, — rudele puneau la cale atâtea și atâtea lucruri în vederea balului.

Când rochia era gata de încercat, croitoreasa o aducea odată cu seara și atunci toată mobila din salon se dădea la perete, iar pe covorul din mijlocul odăii se așterneau două prostiri dintre cele mai mari care erau în casă; apoi se aduceau sfeșnicele din toată odăile și după ce le aprindeau, venea fata să încerce rochia.

La încercatul acesta, se adunau toate bătrânele din familie și fiecare își dădea părerea. Și de ar fi fost numai o încercătură, dar erau atâtea și o întorceau și o suceau pe biata fată, până ce amețea. Câte fete mai bicisnice n'au leșinat acolo pe covor, la probele acestea. Și apoi cu toate că neamurile erau rugate să ție în ascuns cum e rochia, babele limbute nu se puteau ține și ici o vorbă, dincolo alta, până ce rochia era cunoscută în cel mai mic amănunt, cu mult înainte de bal. Atunci, dă, Doamne, bine! se supărau fetele pe mame și numai ce auzeai:

— Vezi, mamă, Polixenia are rochie cu trenă mult mai lungă decât a mea și decolteul ei e pătrat, nu ascuțit ca al meu. Numai mata mă porți așa parcă ași fi de pe vremea lui Pasvante!

Venea în fine și ziua balului. Ce mai tevatură! Toată casa era cu dosul în sus. Emoție pe fată, emoție pe mamă, servitorii umblau forfota de ici-colo.

In seara aceia, domnișoara nu mânca nimic ca să-și poată strânge corsetul și să aibă mijlocul tras ca prin inel.

De pe la ora 4 începeau pregătirile și deabia la 10 jum—11 pornea cupeul cu cei ce însoțeau fata la bal.

Mama și vre-o două, trei surori sau cumnate îmbrăcau fata; o servitoare încălzea drotul la câțiva cărbuni puși la gura sobei. Bătrânilor li se părea că fata e puțin cam palidă, — și cum să nu fie, că doar se ducea la bal. Atunci porunceau să-i aducă un ceai ferbinte cu vre-o două lingurițe de rom, ca să-i învioreze sufletul și să-i îmbujoreze fața, iar fata își mușca pe furiș buzele ca să se roșească și ele. Sosea și ceasul plecării. Cum se mai sbătea inima bietei fete.

Când ajungea cupeul, săreau câțiva tineri să deschidă ușa; bine înțeles primul era cel ce dădea târcoale duduii.

Fetele de neam mare ședeau în loje cu părinții și acolo veneau băieții să le poftească la dans. Din amintirea unui bal trăia tineretul câte un an. Alții și-au nutrit sufletul o viață întreagă.

O strângere de mână, o vorbă șoptită în timpul valsului, au fost pentru mulți făgăduiala săși unească viața pentru totdea una.

La un astfel de bal, Ștefănică Holban a cunoscut la Roman pe Natalița Corbu, fata lui Matei Corbu, boer care pe vremuri purtase pe degete județul Roman.

Pentru Matei Corbu mersul la bal era o mare povară, dar o făcea cu drag la gândul că numai așa s'ar putea mărita Natalița. Ce folos că era fată bună, cuminte și gospodină, dacă n'o vedea nimeni?

O mai dusese pe fată acum un an la bal și din ceiace văzuse el și din ceiace auzise dela alții, fata plăcuse mult. Și apoi biata Natalița, care ședea mai mult la țară, măcar o dată pe an să fie scoasă în lume. Gândea conul Matei, că nu-i bine să se pue deacurmezișul norocului fetei. Și-a lăsat omul liniștea lui și treburile dela țară, ca să vie cu nevasta și fata la Roman.

Când a intrat Natalița la brațul lui Costică, frate-su mai mare — care era sublocotenent de artilerie la Roman — parcă s'au luminat fețele tuturora, așa de frumoasă era.

Ștefănică Holban, care venise cu mai mulți tineri din Botoșani la balul acesta, a cerut să fie prezentat domnișoarei Corbu, și a dansat chiar de trei ori cu ea. A doua zi, toată lumea din Roman vorbea ca de un lucru hotărît despre logodna lui Ștefănică Holban cu Natalița Corbu, și nici nu putea fi altfel, că doar dansase de trei ori cu fata.

Conul Matei n'a avut nevoe să întrebe prea mult de starea lui Ștefănică și nici Ștefănică de a Naliței Corbu. Pe vremea aceia, toți Moldovenii erau ori neamuri, ori cunoscuți.

Lui Ștefănică Holban i-a plăcut mult Natalița și din pricina aceasta a doua zi a făcut o vizită familiei Corbu. La vizită era de față toată familia.

Au stat la taifas și s'a vorbit de toate. Dar Ștefănică ar fi dorit să vorbească cu Natalița, fără să aibă martori pe toți acei ce erau acolo. Dar tocmai aceasta nu era de chip. Și-apoi nici nu putea să rămână prea mult, să facă cum se zice: „o vizită armenească" și a plecat Ștefănică fără să poată spune Naliței măcar o vorbă din ce avea pe inimă.

Holban a stat la Roman atunci trei săptămâni încheiate. In timpul acesta, Ștefănică a făcut câteva vizite familiei Corbu.

In odaia turcească, cu două divane joase și cu o treaptă înainte de a ajunge la ele, pe care se răsfățau vre-o două duzini de perne, unele brodate, altele îmbrăcate în stofă cu fir, — și nu erau două să fie gemene ca formă și culoare, — acolo a fost primit Ștefănică ultima dată la vizită.

Când bătrâna servitoare l-a poftit să intre în odaia turcească, lui Ștefănică i s'a părut că a greșit baba și a intrat cu sfială, dar i-a venit inima la loc, văzând că-i poftit acolo. Era un semn că se bucura de oarecare trecere. Căci la el acasă, ca și la orice boer, odaia turcească nu era pentru oricine.

Pe două cultuce prinse între ele, ce serveau de scaun, a luat loc Ștefănică. I se bătea inima mai tare decât oricând. Nu l-au lăsat să aștepte prea mult, căci a intrat cucoana bătrână cu Natalița. Conul Matei era plecat la țară.

Cum la Roman locuia familia Rareș, neam ceva cu Holban, Ștefănică s'a gândit că numai Grigore Rareș, care era și prieten cu bătrânul Corbu, ar putea să-l ajute. De-aceia Ștefănică s'a dus întins la el, rugându-l să-i ceară lui conu Matei Corbu mâna fetei.

Grigore Rareș s'a arătat binevoitor și chiar a doua zi a mers în pețit. Venise dela țară și conu Matei, așa că pețitorului i-a fost ușor, căci a vorbit cu toți cei în drept.

Natalița?... era a cincea roată la car. In „chestia" asta,... bătrânii să se învoiască... Fata nici nu era întrebată.

Când totul a fost pus la cale în cel mai mic amănunt, atunci i-au spus și fetei.

In Moldova, pe vremea aceia, fetele erau furate de logodnicii lor. Nu știm cărui obiceiu i se datorește faptul acesta. Poate era ultima svâcnire a romantismului, sau dintr'un spirit de economie, ca să nu se cheltuiască atâția bani cu nunta; în sfârșit, nu știm care era pricina, dar după ce socrul cădea la învoială cu ginerele în ce privește zestrea și după ce-i dădea și ceva sfaturi cum să se poarte cu fata, hotăra care membru din familie să plece cu ei, atunci când... se întâmpla furtul.

Când a venit Grigore Rareș să-i aducă răspunsul, lui Ștefănică Holban i s'a făcut inima cât un purice, dar se vede că Rareș l-a văzut cam schimbat la față. căci n'a apucat să pășească pragul ușii și a strigat:

— Am călcat cu dreptul când am pornit în pețit.

După ce Rareș a isprăvit să-i spue pe nerăsuflate cuvânt cu cuvânt ce a vorbit cu Matei Corbu, Ștefănică a rămas pe gânduri. Grigore Rareș îl privi lung. In ochii lui rotunzi și albaștri se citea bunătate, milă și ocrotire pentru băiatul acela din fața lui, în capul căruia simțea că se sbuciumă atâtea gânduri și îndoieli.

Rareș își netezi barba încăruntită și zâmbi șiret.

— Hei, mânzocule... nu știi cum s'o iei din loc? Se vede că ești la prima cerere în căsătorie... Lasă, mai bine-așa... să-ți ajute Dumnezeu să fie și ultima.

— Mi-ai ghicit gândul, Bădie Grigore... Nu știu cum, da' îmi vine greu să cer mâna fetei. De ia-și cere-o Naliței, asta ar fi lucru ușor... Dar vezi, mata... că trebue să vorbesc cu bătrânii.

— Ei de!... ai dreptate! e un hop greu, dar ia și tu inima în dinți și un buchet de flori în mână și du-te după amiază acolo. Nu te gândi prea mult la ce trebue să spui!... N'ai nicio grije, are să te ajungă mintea.

După sfatul lui Grigore Rareș, în după amiaza zilei aceleia, Ștefănică, dichisit mai mult decât de obicei, intră pe poartă la conu Matei Cerbu, pe la ora 5 jum., când abia începea să se întunece.

De-ar fi fost cineva acolo care îl cunoștea pe Ștefănică, ar fi crezut că băiatul calcă pragul unei judecătorii unde-i chemat pentru cine știe ce nelegiuire. Ștefănică parcă umbla cu picioare de împrumut, așa nu știa ce să facă cu ele.

Când bătrâna servitoare i-a deschis ușa și i-a zis zâmbind: „Sărut mâna!", Ștefănică era gata să răspundă și el acelaș lucru, de nu închidea repede gura, căci apucase să iasă prima vorbă: „Sărut"...

Ștefănică a fost poftit tot acolo, în odaia turcească. După ce a intrat înăuntru, când servitoarea voia să închidă ușa după ea, Ștefănică a chemat-o înapoi, rugând-o să ducă duduii buchetul de flori, și, odată cu florile, i-a strecurat și cinci lei. Dar n'a apucat să se așeze pe cele două cultuce legate între ele și conu Matei a intrat înăuntru.

Bătrânul, om subțire, văzându-l pe Ștefănică cam stingherit, ca să-l scoată din încurcătură, a început el vorba.

— Știu, tinere, ce gând te abate azi pe la mine... Mi-a vorbit Grigore Rareș. Eu... nu zic ba... M'am sfătuit și cu Anica, nevastă-mea... Și ei, ca și mie, ne face cinste să te avem în familia noastră. In alte vremuri ași fi putut să dau fetei o zestre mai mare... acuma...

— Vai, coane Matei, nici nu vorbi mata de asta... Nu m'am gândit niciodată la așa ceva.

— Știu din ce neam te tragi și asta mi-este o chezășie. Ce vreai?... am o singură fată... șiapoi îmi mai e și dragă.

Ochii bătrânului îi jucau în lacrimi.

— Să n'ai nici-o grijă, coane Matei, duduia are să se simtă ca la ea acasă, zise Ștefănică plecând ochii. N'are să simtă nici lipsa dragostei matale.

Apoi au vorbit de moșie, politică, vânătoare; ca oamenii care au isprăvit să-și spună ce aveau pe inimă și vorbeau acuma numai să lungească vorba.

Ușa se deschise încet și intră coana Anica, însoțită de Natalița.

Fata era rușinată, iar roșața aceia din obraz îi venea parcă și mai bine.

Conu Matei l-a întrebat pe Ștefănică dacă-i place vânătoarea, zicându-i că ar vrea să-l aibă tovarăș; iar coana Anica l-a poftit să vie cu ei când va pleca la țară, să vadă curtea pe care o au acolo.

In timp ce coana Anica vorbea cu Ștefănică, conu Matei a eșit din odaie; nu mult după aceia și-a făcut și coana Anica treabă pe dincolo, lăsând tinerii singuri. Ștefănică se simțea acum mai la largul lui. Cuviincios, își trase o taburică lângă divanul pe care ședea Natalița.

— Dudue..., nu știu dacă v'a vorbit conu Matei de...

Natalița dădu din cap că da.

— Aș vrea să cunosc care e hotărîrea matale. Părinții văd poate cu alți ochi și... vezi,... dudue,... eu ași vrea să cunosc părerea matale.

Natalița tăcu câtva timp. Se vedea că ar fi voit să răspundă, dar se rușina. Plecă ochii și-și găsi de joacă cu ciucurele dela șalutul ce-l purta pe spate. Și cum să răspundă la o asemenea întrebare, când ea vorbea pentru a treia oară cu un bărbat străin. Doar în cele două rânduri când a fost la bal, a auzit pe câte un tânăr mai îndrăzneț, șoptindu-i în vârtejul dansului.

Ștefănică se uită la Natalița și zâmbi.

— Tăcerea matale, dudue, nu știu de trebue s'o iau ca un răspuns neprielnic mie?

Natalița ridică ochii, fața ei se lumină de un zâmbet în care se oglindea parcă o dojană.

A treia zi, Ștefănică a plecat la Dorohoiu. O săptămână încheiată băiatul a umblat forfota, dela Dorohoi la țară și dela țară la Dorohoi, pregătind totul în vederea căsătoriei. Când a crezut că a pus totul la cale, s'a întors la Roman.

Acum Ștefănică venea în fiecare după amiază la familia Corbu, mânca seara la ei și pleca la 10, când obișnuiau bătrânii să se culce.

Intr'o seară, după ce s'au dus cucoanele la culcare, conu Matei l-a oprit pe Ștefănică, ca să pue amândoi la cale atâtea și atâtea lucruri în vederea nunții. Au hotărît ca tinerii însoțiți de Costică — fratele Naliței — și de Alecu Rareș, să plece în prima Duminică la Suceava și să facă cununia acolo la Biserica Sf-tul Ion. Suma pe care o socotea conu Matei că ar fi trebuit s'o cheltuiască cu nunta, i-a dat-o lui Ștefănică în mână, să cumpere pentru casă ce vor crede ei de cuviință. Căci, — spunea bătrânul, — așa-i de când lumea: poți să ai în casă ce-ți trebue și ce nu-ți trebue. Copiii sânt ca regii: niciodată nu le place ce au avut și ce au făcut înaintașii lor".

HORIA MICLESCU

PLASTICA

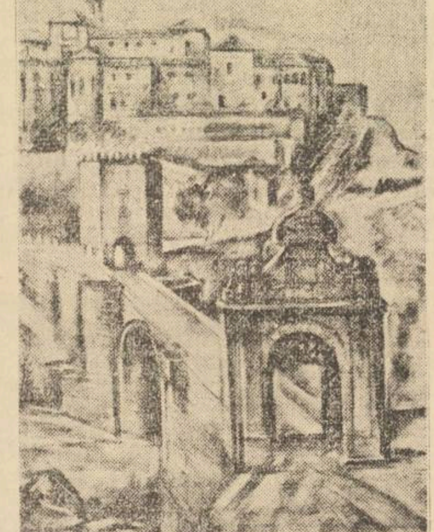
I. T.-Sion — File de carnet

Secolul vitezei trebuia să găsească răsunet și în artele plastice.

Astăzi, când totul se exprimă sumar și rapid, când și în plastică mijloacele de lucru sânt greu de obținut, e firesc ca artiștii să se îndrepte spre tehnica mai puțin costisitoare a desenului și a gravurii.

Toți artiștii fac schițe.

Nimic mai ușor, prinurmare, decât să încadrăm impresiile originare, primele imagini ale contactului cu temele exterioare, uneori chiar filele de carnet, fără ca prin aceasta să năruim reputații ori să dăunăm principiilor estetice.

Elena Popea — Desen

N. N. Tonitza — Rachiș Ali

Arta, s'a spus de multe ori, e mai degrabă elaborare spontană decât alambicare de atelier.

Nu tăgăduim necesitatea cizelării, a studiului, a adâncirii formale și cromatice.

Socotim însă, că desenul concentrează în sine toate virtuțile și emoțiile pe care le desvoltă genul mai dificil al uleiului sau complexa prezentare în spațiu a operelor sculpturale.

Salonul oficial de desen și gravură deține astfel, în manifestările noastre artistice, un rol dintre cele mai covârșitoare.

Nu e o simplă sinteză de curente și tendințe, ci — mai mult decât atât —: o școală, un prilej de inițiere și de relevare a însușirilor care definesc pe artist.

Aci, publicul se deprinde cu nebănuita putere de exprimare plastică a liniilor, iar artiștii sânt stimulați să producă un desen pentru el însuși, un desen care să nu rămână nici simplă încercare, nici pictură monocromă, ci operă de artă cu elemente proprii.

Salonul din iarna aceasta are prestigiul crescut prin prezența celor mai buni plastici ai noștri.

Marius Bunescu — Desen

Pictorii Iser, Gheorghe Petrașcu, Tonitza, Bunescu, Steriadi, Theodorescu-Sion, — expun alături de cei mai buni dintre cei tineri, realizând un ansamblu copios, omogen prin calitate, tot atât de elocvent și de bogat în posibilități creatoare ca și recentul salon românesc de pictură și sculptură.

Ne-am oprit îndelung în fața copiilor d-lui Tache Soroceanu, tresăriri proaspete de viață, de gând și de sensibilitate.

Tache Soroceanu — Desen colorat

Desenul colorat capătă în aceste cadre delicate toată justificarea.

An reținut un cărbune și o sanguină de Anestin, câteva treceri spontane de Bălțatu, tristeța compozițiilor d-nei Wepper, accentul de revoltă socială al d-lui Eugen Drăguțescu, sarcasmul d-lui Jiquidi, arabescul romantic al d-lui Siegfried.

D-nii Iosif, Phoebus, Horia Teodoru fac demonstrații de calitate.

Dintre debutanți, a atras atenția cu deosebire d-ra Catrina Tonitza, talent autentic, cu surprinzătoare resurse.

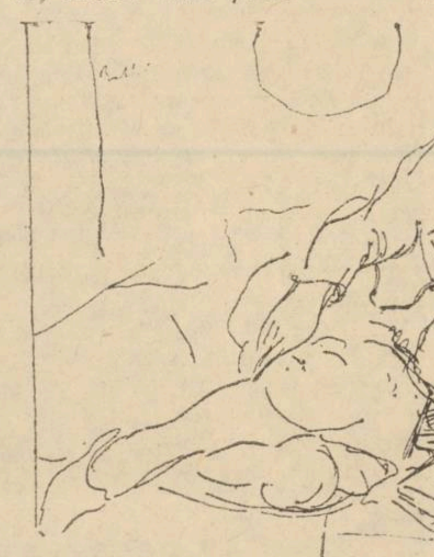
H. BLAZIAN

G. Petrașcu — Fatma

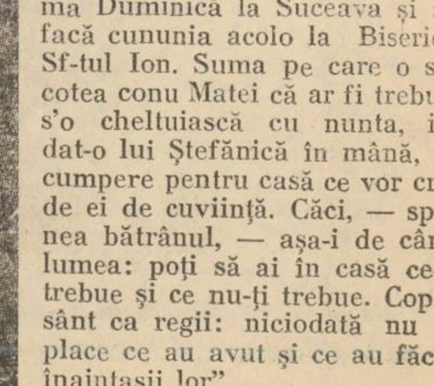
Șneer Cogan — Țărancă

Adam Bălțatu — Desen

Mina Byck-Wepper — Cu caloianu

Răvaș, din Cetatea-Voevozilor

Iubite prietene,

Iată-mă reîntors în Cetatea noastră, după șapte ani de peregrinări prin țara întinsă și de viețuire pe meleagurile Capitalei ei.

Iată-mă reîntors — dar nu ca fiul risipitor și pocăit, ci tot ca unul păcătos și netrebnic care mă aflu — deoarece iarăși o s'o părăsesc, pornind din nou către locurile unde mă trag nenumăratele sfori ale vieții, cu voile și nevoile ei, pe cât de mărunte, pe atât de multe — veșnic ascunse în buzunarele fără de fund ale destinului șoltic.

Deocamdată însă, dau la o parte aceste ultime gânduri și redevin acelaș fiu al Cetății-Voevozilor, cu sufletul ușor, fără de griji. Dornic să revăd ulițele Sărăriei și Albinețului ,pe unde ne-am purtat amândoi prima tinerețe; dornic să revăd vechii prieteni, pe care nu-i poți uita, ori câtă vreme s'ar îngrămădi între umerii noștri și ori câte drumuri s'ar desfășura între noi. Dornic să-i adun de prin toate cotloanele și să-i tragem „un chef la toartă”, ca să mai dezgropăm cele bune timpuri, să le mai scuturăm de pânzele mucegaiului în care s'au învălit. Știi tu cum e obiceiul: — cu cotnar chilimbariu, gros ca untdelemnul, cu fleică la grătar și cu țambalagii „tuciurii” — o vioară, un țambal ș'o cobză. Să torni pe gât cotnarul ca pe o leică, să mesteci fleica amarnic între fălci și să te legeni pe undele cântecelor ca pe ape liniștite, coborând la vale cu luntrea melodiei în noianul trecutului; — când pe ulițe se rostogoleau rădvane boerești cu patru cai înaintași, iar bicele șerpuiau pe sus trosnind în acei din față și'n prostimea gură-cască; când domnițele pândeau pe după gratii, călăreți cu ochii aprinși de patimi ce-și scuturau pe umeri plete negre ca și pana corbului în joaca buestrașului; când surlele glăsuiau de pe zidurile domnești la tot norodul, zile de petrecere și de ospăț, sau către toți cei în putere — să-și ascută paloșele, să-și curețe sânețele și să-și vâre în traista de la cobâlcul șelei, pită și udătură cât o încăpea, — că bat păgânii la hotare de istov.

Dar până atunci, adicătele până la cheful care ar răscoli praful de pe scoarțe de hrisoave, să-ți povestesc câte ceva — iubite prietene — așa cum de altfel ne-a fost și învoiala la despărțire, despre Cetatea noastră și despre ale ei.

Mai întâi de toate, află că Cetatea-Voevozilor a rămas acelaș lăcaș cuminte: de biserici, de liniști întinse.

Acelaș apus de soare o învălește în fiecare sară cu poleială de aur roșcat, punând în ea sclipirile unei bijuterii zimțuită de filigrame și bătută cu rubine, smaralde, topaze, șlefuite în trecere de vremi nenumărate.

Când soarele prinde a scăpăra către codrii din jur, pe unde odată, demult, hălăduiau la un loc mistreții colțoși și zimbrii falnici — atunci s'aprind în vârful crucii de la Cetățuia și de la Galata făclii mișcătoare, de parcă luminează iarăși focurile lui Ștefan-Vodă, precum că-i sămn de prigoană și s'apropie turme de păgâni puzderie.

Acum, flăcările țâșnite din crucile de pe două dealuri nu mai vestesc puzderia păgânilor cu fesuri roșii ca un câmp de maci bătut de vânturi iuți și nici hoardele de lifte pocite, încălecate pe cai sălbateci. Nu mai vestesc astfel de dușmani, trecuți cu urâțenia și cu prădăciunilor lor, în pagini de istorie, prăfuite; dar vestesc cu fâlfâirea luminoasă pe un altul, tot așa de aprig și de urît, de să „stuchi în sân”. Vestesc „civilizația”, cea cu „blok-house”-uri în locul căsuțelor albe cu soare din belșug printre liliecii și trandafirii din față; cu automobile ca niște broaște țestoase, din care năpădesc mirosuri otrăvite, în locul trăsurilor sprintene, trase de cai înspumați; cu străzi drepte ca în palmă, curățite de umbra castanilor și a teilor plini de floare, și'n care se revarsă din gura „haut-parleur”-urilor, cacofonia „jazz-band”-urilor, întocmai ca un hârdău de lături pe straturi de micșunele.

Acest dușman — iubite prietene — s'apropie cu pași hoțești de vulpe flămândă; dar eu am mare încredere în localnici, că-l vor pune pe fugă de îndată ce va încerca să pășească mai temeinic peste hotarul Cetății; iar de-l vor scăpa cumva înăuntru, unde el o să 'nceapă a-și arăta colții de hienă, se vor strânge în grabă, cu mic, cu mare, în mijlocul Cetății, unde întocmai ca strămoșii lor, care strigau după capul lui Moțoc în timpurile lui Lăpușneanu-Vodă, vor grăi și dânșii mai tare decât îndeobște, cu strașnică încăpățânare: — Deajuns cu „civilizația”!... De-ajuns cu tehnica edilitară!... Afară cu „civilizația”!...

Fiindcă să vezi ceva — iubite prietene: dacă locuitorii din Cetatea-Voevozilor, au primit până acum: vreo câteva tramwae hodorogite ca să-i încurce pe străzi; două autobuze pentru curse — Palat-Fundație și retur (circa 700—800 metri); câteva case „moderne” și o reclamă luminoasă cu neon, așa cum e aceia a librăriei Socec pe acoperișul berăriei Luther, aceasta au făcut-o mai mult în glumă și, fie vorba între noi, cu scopul nemărturisit de a scoate mai în relief Cetatea cea adevărată. Și că este așa, fără nici o îndoială, se poate vedea din aceia — că nu ea s'a modelat după acești pioneri ai „civilizației”, ci ei s'au ajustat după făptura sa.

Iată tramwaiul oprindu-se ori unde, la semnul pe care i-l faci, iată vatmanul lui coborîndu-se să-și aprindă o țigară; iată cele două autobuze alergând de colo-colo, purtând goliciunea pântecului printre trecătorii fără grabă.

De îndată însă ce gluma se va îngroșa, să vezi atunci, iubite prietene, cum cetatea o să se scuture ca un urs, pe care l-au năpădit puricii în liniștea vizuinii; dacă mai înainte nu s'o mânia Cel de Sus, ș'o trimite vreun cutremur, ca să dărâme și să vâre în pământ tot ceiace a fost pus fără nici un rost și fără nici un folos între zidurile Cetății liniștite, așa numai de dragul unei „civilizații” bună poate pe alte coclauri, cu oameni grăbiți să parcurgă viața în sunete de trompetă și în bătăile de tobă ale unui marș forțat.

Eh! iubite prietene, dar toate aceste sondări în pânzele de negură ale viitorului să nu le socoți deocamdată decât ca niște scornituri ale unei minți bolnave, deoarece Cetatea adevărată trăește încă, iar eu am regăsit-o iarăși, tot între dealuri și sub acelaș cer albastru ale cărui nuanțe, de la verdele-smarald al buratecului — vestitor de ploae — și până la albastrul toporașilor proaspeți, se înșiruesc numai pe bolțile senine ale Moldovei.

Am regăsit-o și pe ea, am regăsit și pe copiii ei cei cuminți.

Acelaș rapsodist, cu pălăria în boruri scurte, cu bastonul subțire, aruncat în mulinee verticale pe caldarâmul scorojit de geruri și călduri, la ghete cu tocuri d'o șchioapă, ca să-și înalțe făptura de „barbă-cot” peste zaplazuri — își plimbă vioiciunea largă pe ulițele strâmte, admirând în treacăt „tinereța codană” cu ochii de migdale și mișcări de pisică alintată — și cearcă să culeagă din mulțimea de funigei ai primăverii: rimele ușoare ca cei dintâi fluturi albi, iuți ca veverițele urmărite de jderi, sonore ca țimbalele de aramă în care bat ciocănașe de argint, catifelate ca o blăniță de cârtiță.

Acelaș chip de zimbru, coboară către oraș, arareori, părăsind pentru o clipă cuibul lui de liniști vrăjite, clădit sub streașină de păduri.

L-am pândit odată când vălurile nopții pâlpâiau pe sus ca niște aripioare străvezii de lumină și 'ntuneric, și l-am văzut pășind pe strada Carol cu aceleași mișcări încete, liniștite și măsurate, de parcă s'ar fi temut să nu deranjeze cumva — dintr'un gest prea grăbit — păliile de aer încărcate cu parfumul dulce al florilor de tei.

Apoi mai află, iubite prietene, că și silueta sprintenă de sportman, a romancierului „de modă-nouă”, cu suflet de țigan nomad și profil pentru medalie romană, o mai poți vedea încă, pe căile principale ale Cetății — pe acolo pe unde aleargă suferințele nedreptăților în căutarea dreptății, meremetisită de spadă și balanță.

Tot pe aceste căi mai umbla odată un automobil roș, lung ca un caic de eschimos — cu număr fatidic în coadă. Umbla odată; acum nu mai umblă. Se vede treaba că se adeverește iarăși precum că viața cu voile și nevoile ei ne trage de sfori nevăzute.

Iată în deal, aceiași căsuță albă cu cerdac bătrânesc, acoperită de crăngile salcâmilor înalți. Acolo, o păpușă cu chip rotund, de marmoră brumată — a plăsmuit în cele patru vânturi, plase dese din fire de păianjen. In ele vin să se prindă, suspinând ușurel ca un bâzâit de viespe, slăbiciuni și suferințe a-menești. Una câte una sânt culese de păpușă și închise rând pe rând în călimări negre, unde trupurile lor firave se plămădesc în dospeala cernelei. De acolo, păpușa cu chip de marmoră brumată, scoate șirag de gânduri, rumenite de lumina caldă a unui suflet alb și catifelat ca puful unui pui de rândunică.

Și acum, iubite prietene, după ce va-să-zică, ai aflat cele de mai sus, mai află și aceasta: că acelaș tărăboi stârnit de căruțele edilitare, rostogolite dealungul Sărăriei, într'o întrecere vijelioasă de care romane, scoală din somn în diminețile liniștite pe aceiași pașnici locatari. Și la fel ca pe vremuri, de îndată ce a sunat deșteptarea din roți și potcoave sonore, încep să se ridice transparentele de la geamuri. Ici, colo, se deschid ferestre; în rama lor apar capete zburlite cu ochii abia crăpați în albeața zilei luminoase și apoi, fără prea multă întârziere, vin să se îngrămădească pe prichici: plăpumi, perne umflate, cearșafuri — toate albe, albe ca omătul florilor de zarzăr.

O portiță scârțâe undeva și — de parcă celelalte numai atâta ar fi așteptat, — pornesc cu toatele să glăsuiască subțirel din balamale; școlari și școlărițe cu ghiozdane în spate, cu șorțurile lor negre — de parcă-s niște măicuțe și călugărași de prin țara piticilor — cu somnul prins între pleoape, o pornesc repegior, care la deal, care la vale.

Vin apoi servitoarele cu trupul învăluit de stratul fustelor, lipăind din picioarele goale și roșii, escortate de ordonanțe lălâi, încălțate cu bocanci ferecați în cue și potcoave.

Prin case încetează un timp scuturatul și prinde a pluti prin aer mirosul spirtului și aroma cafelei. Din'năuntru au eșit în papuci, în halat, cu fesul pe cap: conu Ștefăniță, conu Filipache, conu Maftei, conu Tudorică, conu Lixandru... ca să facă „un tur” printre straturile de flori și de zarzavaturi, așternute după planuri chibzuite, în față și pe laturile casei. Fiecare pândește de o săptămână: un boboc de trandafir ce stă gata să plesnească, un țâf de ceapă cât o corniță de melc, sau săbiile unei garoafe care tânjește de o boală necunoscută. După un timp își fac semne din mâni peste zăplazuri—adicătelea: Ce faci, coane Maftei? Ne lăsăm de vale?” Iar conu Maftei face din mână și dă și din cap — adicătelea: „Eu's gata”. Și rând pe rând se coboară conu Maftei și conu Filipache, conu Tudorică, conu Ștefăniță, conu Lixandru... la vale pe Muzelor (astăzi I. G. Duca) către „centru” — unde printre mesele de la Azuga și Luther pun țara la cale, iar soarele îi bate mai din plin, deschizând larg petalele bucuriilor, pentru primăvara pe care au ajuns s'o mai „apuce”.

Toate aceste rosturi și îndeletniciri de fiecare dimineață, eu — drept să-ți spun, iubite prietene — le cam dădusem uitării, acolo în Capitala ceia cu diminețele sfârtecate de urletele ambulanților cocoșați subt greutatea panerelor, de rățoelile și gâgâiturile claxoanelor, de scandalul matrimonial dela „întâiu” sau de disputa patrimonială dela al „treilea” — și nu mi-am adus aminte de ele decât atunci când, într'o dimineață însorită, m'am îndreptat către poarta lui conu Maftei, să-i duc — știi cum zice el — vești din satul lui Vodă, și când de bună seamă nu-l găsii acasă. Mi-a eșit însă înainte coana Catinca, soața dumnealui, deîndată ce am tras ușurel de mânerul sârmei întinsă dealungul ogrăzii, până'n ușa bucătăriei, unde clopoțelul se scutură cu glas vesel.

Și tare s'a bucurat dumneaei, cum dădu cu ochii de mine:

— Ptiu!... bată-te să te bată... că nu te mai cunoșteam, măiculiță — zice ea și duce mâna la gură în semn de mare mirare — Ptiii!... că tari ai mai crescut șă te-ai făcut frumos, bată-te să te bată... Da' uite, Doamne, că tari 's proastă; ai fi obosit măiculiță,șâ eu te țân în picioare la poartă. Poftim, poftim înăuntru...

Și înăuntru am regăsit aceiași cafeluță amărue, cu caimacul „d'un deșt” — ș'am învârtit o țigară „di vardist când își ia ieafa”, din aceiași besactea cu tutun auriu, nici prea umed, nici prea uscat — în timp ce coana Catinca turuia într'una, ba pe la camară, ba pe la bucătărie, și nu mă uita nici pe mine, acolo, în veranda cu geamlâc, plină de lumina soarelui.

— Vai, măiculiță! — zicea dumneaei pentru a nu știu câtea oară — iar te uitai, uita-te-ar boalele, dar să-mi fie cu ertăciune, măiculiță, că uite, trebue să pice la masă acușica, dumnealui — adică conu Maftei — cu al de cumnatu Ghiță și cu cumnata de la Ungheni...

— Nici o supărare, coană Catincă — răspund — ba ca să fim drepți, tot eu ar trebui să-ți cer ertare matali, c'am venit în vizită la o oră așa de nepotrivită. Și pregătindu-mă de plecare:

— Sărut mâna, coană Catincă pentru cafea, a fost strașnică și te-aș ruga...

— Cum? vrei să pleci, măiculiță, — îmi rupe vorba din gură dumneaei, oarecum mirată — A!... asta nu... nu se poate, măiculiță, trebue să-l aștepți și pe dumnealui că altfel se supără și știi cât de amarnic mai e la supărare — zice și-mi ia pălăria din mână. Iar eu, neavând încotro, a trebuit să-l aștept mai întâi pe dumnealui, pe urmă pe cumnatu' și cumnata dela Ungheni, care zăboviseră încă oleacă prin oraș; apoi fiind amiaza cam pe trecute, a trebuit să rămân și la masă, — iar masa-i cu feluri multe și toate „de să-ți lingi deștele”, vinu-i vechi și din belșug, tabietul îi tabiet și la tabiet îi vine poftă lui conu Maftei să vorbească de politică și de toate altele. Așa că numai hăt târziu seara, a binevoit coana Catinca să-mi elibereze pălăria.

. . . .

Iar dacă căsuțele albe, iubite prietene, stau încă liniștite între grădini, pe strada Sărăriei și teii de pe strada Carol sânt încă în putere și au de gând să 'nflorească, să-și scuture floarea și iarăși să 'nflorească pentru acele perechi care le caută umbra în drum către Copou sau „Viața Lungă”, parfumul lor tălăzuit între garduri înalte ca într'o albie se va scurge multe veri la vale spre Râpa Galbenă.

Deasemeni și castanii de pe Toma-Cozma, pe sub care doctorul Leon își scotea la plimbare pălăria cât roata carului și alba crizantemă înfoiată, sânt cu toții „în păr”. Estetica edilitară nu le-a tăiat decât vârfurile ce se 'ncurcau printre firele electrice.

Iată deci, iubite prietene, că — după cum ai putut să citești și să pricepi din rândurile mele, — toate au rămas cam aceleași între zidurile Cetății-Voevozilor. Lucru care, după câte am auzit dela unii cetățeni din Cetate, e de mare rușine, făcându-i pe ei să se scârbească de lăcașul lor. Deaceia, în toamna de anțărt, serviciul C. F. R.-ului nu mai putea să prididească la atâtea cereri de vagoane pentru București. Cică ar fi fost vreo sută de familii, cu cățel și purcel, care au pornit-o spre tărâmurile unde se îngrămădesc „cânii cu colaci în coadă”. Iar în toamna care va să vie, alte zeci de familii se pregătesc cu aceleași gânduri.

Dumneata, iubite prietene, crezi că Cetatea-Voevozilor păgubește cu ceva? Eu cred că nu. Căci dacă-i adevărat precum că și aceștia și-au înălțat trupurile pe pământul ei și subt cerul ei, apoi să știi că sufletele lor le-au adus vânturile cele urîte de prin alte coclauri, de prin împărățiile nordului, poate chiar din țara Iacuților.

De asta poți să te 'ncredințezi repede, dacă te dai ușurel pe lângă dânșii și le cânți în strună ca să le auzi graiul:

— Măi dragă, nu mai e chip de trăit în orașul ista. N'ai tu o berărie mai ca lumea, n'ai tu un „Șișmigiu”, n'ai un variete...

— Vai, cheri!.... să vezi ci tualeti pe Calia Victorii sî să vezi ci mașini luxoase... să vezi ci tipi bini.

— Numai viață, dragă, în Bucureștiul șela, simți că trăești. Da' ci? mortăciuni ca aișî. Nu vezi? parcî toți îs prohodiți șâ umblă după morți! Aista-i oraș? Mai bini i-ar puni pai și i-ar da foc.

— Ei! în Capitală e altceva; acolo chiar dacă n'ai bani prea mulți, dar cel puțin eș pi stradă și te indestulezi numai cât privești pi la vitrini.

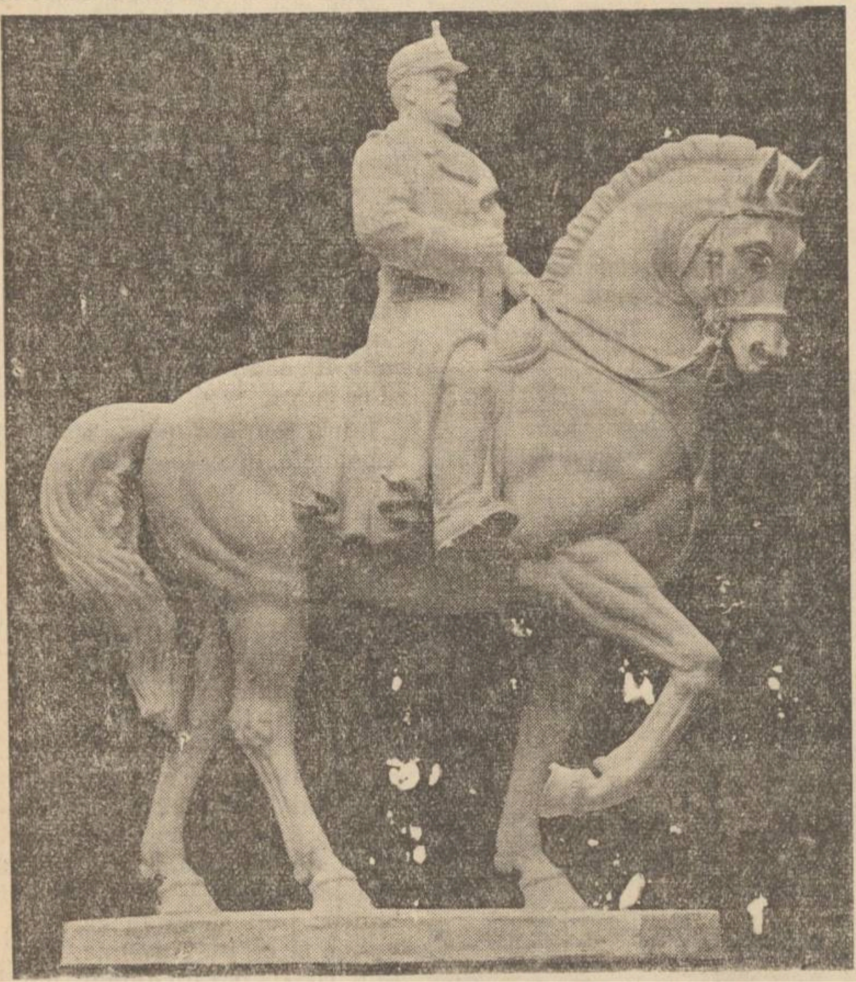
Toți aceștia — dacă ar fi după mine — n'au decât să plece dacă nu au plecat încă. Vorba ceia: pălăria și bastonul, drumu-i lat și mare.

Vezi însă, iubite prietene, că asemeni puhoaelor ce vin primăvara dela munte, tulburi, înfuriate, pline de spumele zbuciumului zăgăzuit între maluri și care duc la vale pietre din cele mari, triunchiuri vânjoase, tot așa și șuvoaele exodului către Capitală fură în vârtejul lui și din acei ce s'au plămădit nu numai trupurile ci și sufletele între zidurile Cetății Voevodale; din acei cărora le-au intrat în sânge răsăriurile soarelui dintre dealurile Ciricului, parfumul teilor de pe strada Carol, liniștile adânci, desfășurate în înserare peste dealuri, cu filele zimțate și 'negrite de vremuri, ale unui molitfelnic pe un altar de ctitorie domnească.

Pentru aceștia aș face eu o lege specială cu articol unic și care ar glăsui cam așa: Toți care vor putea fi considerați cetățeni pe deplin „adevărați” ai Cetății-Voevozilor, de îndată ce vor părăsi cu toată familia — implicit cățelul și purcelul — gospodăria lor aflată în Cetate, pentru a se stabili acolo unde „cânii umblă cu colaci în coadă”, toți aceia vor pierde ori ce drept de a mai păși peste pragul Cetății, în cale 'ntoarsă. Aceasta subt pedeapsa „spânzurătoarei”. Iar afacerile lor, de se vor fi aflând, se vor aduce la îndeplinire numai prin procuratori.

Uite! așa le-aș face, iubite prietene, chiar de a-și fi și eu unul din acei cu... musca pe căciulă.

ION EG. GENOI

Const. Baraschi-Mușat — Macheta monumentului Regelui Carol I

Const. Baraschi-Mușat — Macheta monumentului Regelui Ferdinand

Cincinat Pavelescu

Implinindu-se doi ani dela moartea lui Cincinat Pavelescu, un grup de prieteni și de admiratori s'au strâns acum câteva zile lângă mormântul poetului, la cimitirul Bellu.

Cu acest prilej a fost desvelit bustul executat de sculptorul Spaethe cu cheltuiala municipiului București și placa stilizată de sculptorul Baraschi-Mușat, purtând incrustată una din cele mai frumoase și mai caracteristice strofe ale lui Cincinat:

Iți mai aduci aminte, doamnă?
Era târziu și era toamnă
Și frunzele se'nfiorau
Și tremurau în vântul serii
Ca niște fluturi chinuiți,
Ca niște fluturi rătăciți,
Din țările durerii.

Din partea Societății Scriitorilor Români, d. Horia Oprescu a rostit o pioasă evocare a personalității celui comemorat.

„Se pare că poezia, ultragiată de învălmășeala străzii, — a spus d-sa, — s'a refugiat aci, în colțul acesta de verdeață, cum zice eclesiastul, de unde înmugurește iar în inimile noastre, pe care le înalță și le întărește, ne face mai buni, mai oameni! E binefacerea eternă a poeziei”.

D. Trancu-Iași a stăruit, într'o frumoasă cuvântare, asupra lirismului prea puțin cunoscut al poeziei lui Cincinat.

Ce a fost viața lui, o spunea el însuși:

Și-am colindat întreaga țară.
Cinstit cu-o leafă de aprod,
Purtând sub robă o chitară
Și-o inimă în loc de cod.

Iată cum se descria Cincinat în „Farniente”:

„Nu sânt nici rău, nu sânt nici blând,
Nu m'am târît, n'am pizmuit.
Am fost și sânt un biet smintit.
Care visează chiar mergând.

Și nu știu dac'am suferit,
Am fost sărac, am fost bogat
Am și iubit am și uitat,
Am și uitat, am și iubit”...

Solemnitatea dela Bellu a adus în ochii multora lacrima tăcută, *atât de frumos cântată de poet.*

Maynard Owen Williams

Cu automobilul prin Indochina franceză

Intre India neastâmpărului si furtunoasa China, se află o oază de pace şi frumuseţe — Indochina franceză, alcătuită dintr'o colonie şi patru protectorate.

După zece ani de studii apusene şi legături cu Franţa, Măria Sa Bao-Dai, împăratul Anamului, în vârstă de 19 ani, se întoarse în 1932 nu spre a-şi necăji mandarinii prin obiceiuri străine, sau poporul prin schimbări silite, ci ca să se închine cu evlavie filială în faţa mormântului tatălui său şi să salute cu respect pe foarte respectatul şi venerabilul Regent, care „a dus greul" până la întoarcerea sa.

Dealungul hotarului de miazănoapte al Indochinei se întinde o ţară din basme, aşa cum e zugrăvită de pictorii Sung-ilor din miazăzi, care trimiseseră o misiune diplomatică în Indo-China ca să încheie pace între Chami şi Anamiţi, acum aproape două mii de ani.

Lanţuri de stânci, când crestate şi sterpe, abea presărate cu câţiva pini îndrăsneţi, când înălţându-se în grămezi în întregime împădurite, deasupra unei căi ceţoase, se înşiră în rânduri neregulate. Tot drumul dela graniţa Yunnan-ului până la neasemuitul golf Along, din ale cărei ape insule stâncoase se înalţă ca un zid încremenit împotriva mării deschise, trăeşte în atmosfera unei stampe chineze.

Şoseaua dealungul căreia conduceam automobilul se aşterne întâi drept peste nişte şesuri de aluviuni, tăiate de şanţuri mai late decât cele ce mărginesc fluviul Mississipi. Curând însă se încolăceşte în jurul său însuşi, în curbe ameţitoare, urcând spre zări în negura uşoară pe care artiştii chinezi o cunoşteau atât de bine — neguri abea simţite, ce imită marea şi preschimbă munţii din lăuntrul ţării în ostroave întunecate. O coastă e acoperită de hăţişuri nepătrunse, cealaltă e o stâncă goală, ce se înalţă ameninţătoare deasupra unor câmpii înecate sub apă.

Oamenii primitivi au mers pe cărări ascunse, dealungul acestei ţări pline de taină. Tâlharii se furişau în sus şi în jos, dintr'un ascunziş într'altul. Oamenii din triburi, rupând lanurile de orez din trupul pădurii, şi-au clădit colibele în luminişurile câştigate cu trudă. Albiile umflate de ploaie slujeau drept cale pentru neguţători şi bandiţi deopotrivă, dela un avant-post izolat până la celălalt. Trupele franceze şi „partizanii" Tho au împins înainte tricolorul, sub ale cărui falduri e pacea.

La capătul acestor şiruri de stânci întretăiate se găsesc mine de cărbuni; dealungul treptelor uriaşe ale amfiteatrului ce se deschide tot mai larg spre mare, lucrători tonchinezi cu pălării conice minează părţi întregi din ţinut. Departe în sud se află ţara cauciucului roşu, înconjurată de hăţişuri nepătrunse şi de lanuri de orez acoperite de apă, care alcătuesc bogăţia negustorilor chinezi din Cholon: ţinuturi ce se desvoltă cu repeziciune şi unde populaţia s'a întreit în 70 de ani.

Bogăţia s'a grămădit în alte părţi ale Indo-chinei franceze, dar în hăţişul verde al Tonchinului de sus s'au făurit mareşalii Franţei.

Unde au slujit Gallieni Lyautey şi Joffre

Inconjurat de oşti duşmane, pierdut în jungla tonchineză, şi cu merindele pe sfârşite, un colonel francez discuta liniştit despre scrierile lui D'Annunzio şi ale lui John Stuart Mill, cu şeful său de stat major, Lyautey, ca să-şi limpezească mintea. Colonelul cu sânge rece era Gallieni, ale cărui trupe motorizate au ajutat apoi, peste nouăsprezece ani, la mântuirea Parisului de înaintarea germană.

Din Langson, la 10 Iulie 1895, el scria lui Lyautey, eroul Marocului modern, că îi compătimeşte pe „bieţii oameni din Franţa care îşi închipue că ştiu ce e viaţa fiindcă asistă la toate premierele, sau rămân legaţi de rochiile soţiilor lor, discutând despre culoarea pantalonilor sau forma ghetelor".

Cu zece ani mai înainte, când nu se născuse încă „din pământ" acest oraş, Joffre slujise şi el în Indochina. Mareşalii şi preşedinţii îşi amintesc deopotrivă, cu un dor ciudat, de această colonie depărtată, unde au ajutat şi ei la făurirea unui imperiu, înainte de a se întoarce în Franţa lor iubită.

O înfrângere nemiloasă suferită de unele trupe franceze la Langson aduse căderea politică a lui Jules Ferry, făuritorul imperiului şi cel ce pledase pentru cucerirea Indochinei; mai târziu el muri de glonţul unui ucigaş, dar pe monumentul martirului, la Haifong, inscripţia sună: „Cu mândrie revendic titlul de *le Indochinois!*"

Indochina franceză era ţinta către care năzuia de aproape un an, deacurmezişul Asiei, „Expediţia trans-asiatică Citroën-Haardt". Un marş triumfal, de 2400 de chilometri, dela Haifong până la graniţa siameză sta să înceapă.

Dar timpul pentru onoruri trecuse. Viteazul şi isteţul nostru şef, Georges-Marie Haardt, eroul celor trei prime expediţii cu automobilul — una deacurmezişul Saharei, alta străbătând Africa şi alta Asia — murise tocmai atunci la Hong Kong. Planuri de ani de zile se năruiseră.

Şah cu pioni vii

Sfârşitul unui drum lung prin Asia

Artistul expediţiei, Alexandru Iacovlef, şi cu mine stăruisem pe lângă guvernatorul general Pasquier să facem o cercetare cât se poate de completă; ne începusem deci lucrul printre triburile pitoreşti Tai, Man, Lolo şi Meo, care locuesc la hotarul de miazănoapte — luând cu noi pe pictorul Louis Rollet, câştigătorul „premiului Indochinei".

Intr'o dimineaţă ploioasă, având drept oaspe un operator dela un cinematograf local, am pornit spre Caobang şi mai departe. Iacovlef şi Rollet erau puţin înaintea noastră, cu Jean Yves Clarys, un tânăr şi distins arheolog, pe care guvernatorul-general îl însărcinase să ne călăuzească prin toată Indo-China.

La vre-un ceas după ce trecusem de podul Doumer, lung de un chilometru şi a cărui construcţie a însemnat biruinţa inginerilor asupra demonului din ape, căruia i se rugaseră preoţii, am ajuns într'un sat, unde uliţa principală era împodobită cu steaguri viu colorate, dar ude de ploaie.

„Ce sărbătoare e?" am întrebat, nădăjduind vre-o ceremonie pitorească.

„Expediţia Citroën din Asia centrală trebue să treacă pe aici dintr'un minut într'altul", ne-a răspuns tânărul şi elegantul ofiţer de poliţie indigenă.

Maşina lui Iacovlef trecuse înainte, nebăgată în seamă. Cum să lămuresc că automobilul meu reprezenta tot ce mai rămăsese din „Expediţie"? Am trimis vorbă primarului şi mânând prin ploaie înainte, mi-am ajuns prietenii la acea Reşedinţă, care adăpostise cel puţin trei mareşali ai Franţei.

O parodie de înmormântare

Dealungul străzilor, printre şiruri lungi de privitori, mulţi dintre care duceau umbrele abea niţel mai mari decât pălăriile lor, trecea un convoi indigen de înmormântare, deplin în toate privinţele, dar fără mort.

Mătăsuri rare şi vechi, şi podoabele cele mai ţipătoare de foiţă se îmbinau în această parodie de înmormântare. Preoţi cu bărbile rare, înconjuraţi de purtători de gonguri, treceau în trăsuri. In faţa catafalcului bogat, împodobit paradoxal cu literele care pe limba chinezească înseamnă viaţă lungă, veneau bocitori speciali, îmbrăcaţi în alb. Unul dintre aceştia, înfăţişând pe ruda cea mai de aproape, se sprijinea într'un ciomag noduros; un văl de pânză aspră îi acoperea capul, pe când păşea încet deandaratelea, dealungul drumului funebru, cu faţa mereu întoarsă spre cosciugul care îl urma către groapă.

Preoţii purtând inscripţii colorate şi brocarduri vechi şi unsuroase peste hainele lor obişnuite, aveau, ca şi privitorii, acelaş aer solemn pe care l-ar fi avut şi la o înmormântare adevărată.

Ce e mai ciudat e că singurele persoane care nu luau în serios priveliştea, erau cei vreo douăzeci şi mai bine de hamali, cu umerii împovăraţi de platforma grea de bambu, pe care era aşezat baldachinul funerar gol.

Triburile din munţi, la oraş

O ploaie cu găleata ne alungă către un pavilion mic din parcul oraşului, unde veniseră din lăcaşurile lor depărtate reprezentanţi ai triburilor dela munte — Nung, Thai şi Man.

Unele femei, pe ale căror capete rase bucăţi de pânză îndoite erau legate cu şiruri de mărgele colorate, purtau vestminte ţesute de ele şi împodobite cu stele, capete de săgeţi şi svastici brodate cu acul şi cu ornamente grele de argint.

Nici aici nici aiurea ofiţerii francezi nu sileau triburile să pozeze. Toată petrecerea era o serbare populară, pentru plăcerea indigenilor din Langson.

Bărbaţi şi fete, stând în picioare la capetele opuse ale unui teren lung, asvârleau cu proiectile legate cu sfoară — ca praştiile în care se leagă pietrele — într'o ţintă de hârtie aşezată la vreo 12 metri deasupra pământului. Fiecare jucător prindea cu dibăcie proiectilul aruncat de partenerul sau partenera sa, încât întrecerea era foarte aprigă. Şi jocul nu se isprăvea decât când ţinta cea înaltă, mare doar cât o farfurie de masă era cu desăvârşire nimicită.

Dis de dimineaţă am pornit pe drumul spre Dongdang, aflat chiar lângă Porte de Chine. Trupe tonchineze, unele îmbrăcate în kaki, altele în albastru şi alb, mărgineau strada, deacurmezişul căreia steagurile tricolore se profilau pe fondul alcătuit de crestele munţilor dela graniţă.

Un vrăjitor în luptă cu duhurile rele

O trupă de teatru chineză îşi plimba umbrele grele de broderii, în cinstea noastră, în timp ce un vrăjitor scosese un *don tam* cu coadă lungă şi o grămadă de inele de oţel încâlcite, ce ajutau în lupta-i singuratecă împotriva unor soiuri de duhuri rele, sau în încercarea lui de a le linguşi şi îmblânzi.

Directoarea cu ochi ca migdala şi cu turbanul negru strălucind de giuvaeruri false, purta un vestmânt pe ale cărui mâneci bogate o pasăre măiastră era conturată cu aur.

Aceste trupe de teatru îşi poartă garderoba şi decorurile dintr'un colţ al ţării într'altul, şi-şi aşează arena improvizată în piaţă. Primul depozit de hrană pentru armată, din Tatché, a fost clădit din taxele suplimentare puse pe umilele dar înfloritoarele case de joc care fac din orice oraş dela graniţă un centru de petreceri pentru mare parte din ţinuturile alăturate.

Cât de mult mi-ar fi plăcut să merg pe urmele locuitorilor dela munte, înapoi către plaiuri, pe cărări înguste de-alungul coastelor stufos împădurite, unde — dacă trebue să crezi legendele lor — vulpea cu nouă cozi înghite oamenii dintr'o singură îmbucătură şi unde trăeşte o fecioară a cărei privire e dătătoare de moarte!

Şah cu pioni vii

La Casbang, Iacovlef şi Rollet şi-au aşezat şevaletele la intrarea Reşedinţei şi s'au apucat îndată de lucru. Eu am dat fuga până la Nguienbin, făgăduind că voi alege cele mai bune modele şi li le voi trimite repede cu maşina, în timp ce eu voi lua fotografii în culori după oamenii din triburi, vrăjitori, ţesători şi o varietate locală a jocului de şah, cu pioni vii, reprezentaţi prin fete din triburile Man-Coc şi Man-Tien, în vestminte de gală.

Un şir lung dintre acestea salutară maşina mea la sosire — destulă culoare şi frumuseţe primitivă ca să minuneze pe un fotograf. Săptămâni de mers călare şi de tocmeală n'ar fi adus atâta pradă, fiindcă în satele de munte femeile sânt ascunse de ochii străinilor, afară de în timpul Anului Nou *(Tet)*, care ţine o lună; iar în cursul acestor sărbători populare fiecare părtaş e prea ocupat ca să mai pozeze. Totuşi acum erau acolo vreo şaizeci, înveselind piaţa înnourată.

Am pus mâna în grabă pe două, modele (una era fiica unei căpetenii, adevărat noroc pe noi), pentru Iacovlef şi Rollet, am ales şi nişte tineri ca să le ţină tovărăşie, am adăogat şi numeroase păzitoare, după cum cereau împrejurările şi datinele locale şi, cum maşina mea era neîncăpătoare, i-am trimis în grabă la Caobang într'un autobus voinic.

In ce priveşte pionii vii, fetele roabe ale Nogulilor îmi stăpâniseră închipuirea încă mult înainte de a vedea pe fetele din triburile acestea luându-şi locurile pe „tabla" de şah, ce consta dintr'o mirişte de orez, împărţită în pătrate prin bucăţi de bambus.

Rochii purtate o singură dată

Cu toată măreţia sa din veacul al şaisprezecelea, capitala părăsită a lui Acbar, din îndepărtata Indie nu mi-a lăsat nici o amintire mai puternică decât pătrăţelele sgâriate pe podeaua de gresie roşie — tabla de joc pe care sclavele oacheşe de demult ,alese pentru desfătarea împărătească şi învestmântate în mătăsuri atât de moi şi plăpânde, încât trebuiau aruncate după o zi de purtare — se mişcau din pătrat în pătrat la porunca nobililor cu bărbi mătăsoase.

Mă îndoesc că orice alte femei, afară de aceste muntence exotice din Tonchin, atât de viu îmbrăcate şi totuşi atât de sfioase, ar fi putut juca o partidă de şah de aceasta, fără să întineze amintirea acelei ghirlande vii din India răsăriteană.

La Nguienbin preoţii şi vrăjitorii sânt o adevărată problemă, fiindcă nu ascultă de glasul autorităţilor reale, ci de poruncile tainice ale zeilor. Unii din ei începuseră şedinţa de extaz înainte de apropierea noastră şi orice amestec ar fi fost o profanare. Cum a isbutit un ofiţer, neiniţiat în vrăjitorie, să-i scoată la lumină şi în faţa aparatului, nu ştiu, dar ce-i drept le-a atins palmele cu argint — vrăjitorie puternică în lumea întreagă.

Era zi de târg în Tatché, când ne-am întors, şi două trupe de teatru, una chinezească, alta anamită, rivalizau întru câştigarea aplauzelor mulţimii. Spectatorii au un dar cu adevărat minunat de a se concentra asupra priveliştei principale, uitând tot restul. Imbrăcat într'un vestmânt negru, care înseamnă că e nevăzut, un proprietar poate străbate scena, poate strănuta sau se poate poticni, fără să turbure măcar pe cei mai tineri care, văzând pe un actor îmbrăcat în culori vesele, cum pocneşte din bici numai, ştiu pe dată că s'a suit pe cal.

In apus orice actor serios se teme de întâmplarea care poate aduce un râs sau un rânjet în clipa când un rânjet e o tragedie.

In curtea temniţei, după fotografii

Când m'am urcat pe platforma şubredă pe care juca trupa chinezească şi stând sus pe cuferele cu costume din fundul scenei, am pus pe o bunicuţă sbârcită (ce ştia din întâmplare volume întregi din clasicii chinezi, pe dinafară), să-mi ţie trepiedul, abea de-a zâmbit cineva, deşi eram în văzul tuturor. Dar când află lumea că asta nu era reprezentaţie în regulă, ci numai o repetiţie pentru fotograf, mulţimea se îmbulzi atât de tare şi scena fu atât de plină, încât ne-am retras în curtea închisorii, ca să fotografiem.

Artiştii anamiţi, având încă pe ei hainele de toate zilele, păreau atât de neînsemnaţi şi de murdari, încât parcă nu meritau osteneala să-i rogi să-şi pue costumele şi să se fardeze. Ne aştepta o cale lungă şi o zi de muncă grea. Dar face să vezi o „pasăre" teatrală cu pene-i mândre.

Când au apărut, stăruinţa mi-a fost răsplătită. O fetişcană până atunci fără duh devenise o adevărată prinţesă şi ochi până de curând lipsiţi de luciu scânteiau acum zâmbind de sub o coroană regală de pietre false şi fluturi, împodobită cu două pene graţioase de fazan.

Costumele bărbaţilor erau proaspete şi pline de culoare. Un prinţ purta vestminte de mătase sub o placă decorativă în formă de scut, tivită cu blană albă ca zăpada. Idolul acesta minunat din piaţă era tot fiinţa murdară şi neînsemnată de acum câteva minute?

Casa vrăjitoarelor

După masă ne-am urcat pe o scară şubredă, am străbătut o tindă de bambu ce se clătina, am intrat în „Casa vrăjitoarelor" şi am stat indirect la sfat cu puterile răufăcătoare ale întunericului.

Vrăjitoria şi religia sânt ciudat îmbinate şi amândouă sânt pline de o demnitate pe care administraţia franceză are grijă să nu o turbure. Ni se spusese dinainte că nu trebue să întrerupem ceremonia, nici să ne aşteptăm măcar să fim băgaţi în seamă, făţiş. Niciuna din cele patru vrăjitoare nu dădu vre-un semn că ştie de prezenţa noastră acolo.

Imbrăcate în vestminte de mătase, dulci ca nuanţă şi ţesătură, şedeau turceşte pe rogojinile curate, mişcându-şi câteodată degetele mlădioase ale picioarelor goale, într'un ritm ciudat, nepământesc.

Cele trei femei mai tinere purtau o reţea albă în jurul turbanelor negre şi cântau din *dontam*-uri cu cozi lungi, un fel de chitară cu trei coarde şi acoperite cu piei de piton din jungla apropiată. A patra şedea lângă altarul de lac roşu, cu vase de porţelan pline de tămâie, şi bătea măsura ridicând şi coborând un ciorchine de inele lucitoare, deasupra unei perniţe pătrate, acoperite cu mătasă stacojie.

Don-tam-urile răsunau neîncetat, păienjenişul de inele îşi rostea monoton clinchetul, şi mâni subţiri cu degete lungi se plimbau în sus şi în jos pe gâtul mlădios al chitarelor în formă de căuş de supă. Neprimiţi în taina centrală, ne-am strecurat fără sgomot afară.

Poţi să te învârteşti ani dearândul prin Răsărit, fără să intri vreodată în Casa vrăjitoarelor. Noaptea, în clar-obscurul lu-

Urmare în pag. 6-a

Indochina franceză

Râul Parfumului

mânărilor şi al fumului de tămâie, trebue să fie o experienţă şi mai impresionantă. Dar trebuia să luăm ceaiul în Langson cu Ministrul President şi noaptea trebuia să ne găsească cu farurile măturând şesul din jurul oraşului Hanoi.

Hanoi, oraşul contrastelor

Ca şi alte combinaţii răsăritene de oraş oriental şi avantpost european, Hanoi, capitala Indochinei franceze, e plin de contraste. Cel mai bătător la ochi e priveliştea străzilor indigene, unde argintarii, olarii, sculptorii în fildeş şi negustorii de mătăsuri, vracii şi fabricanţii de lac dau numele meseriei lor uliţelor cuprinse între dughenele lor; în timp ce dincolo de lacul din mijlocul oraşului un ceai dansant se mişcă în sunetele jazzului american. Dar nu e oraş oriental, dela Karbin la Bombai fără astfel de contraste.

Hanoi are un buchet strălucitor de florărese cu pălării mari, ghemuite la umbra unui smochin, într'un colţ pe malul lacului, idee atât de binevenită a Guvernatorului-general Pasquier, încât fetelor li se zice „Pasquierete"; dar amintirea cea mai puternică mi-a lăsat-o un lucru neînsemnat. Era rece în Hanoi — cu ce jind ne-am amintit de răcoarea aceasta peste două zile, când am ajuns la Huonggiang (Râul Parfumului!) — şi intrasem într'una din librăriile minunat înzestrate ale capitalei.

Am cerut un pachet de plicuri şi am băgat de seamă că n'aveau gumă arabică pe margine. Ce lipsă de grije! Am ales alt pachet. Tot fără clei: Hanoi are atâtea luni de căldură umedă, încât administraţiile trebue să-şi lipească plicurile cu clei din borcane, altfel plicurile s'ar lipi singure.

Am asistat la deschiderea noului muzeu al Şcoalei Franceze din Extremul Orient, ai cărei savanţi au descoperit, apărat şi interpretat tainele acestei ţări ce face legătura între rasele, religiile şi civilizaţiile Hinduşilor, Malaezilor şi Chinezilor.

Intr'o seară am fost oaspeţii unei văduve regeşti; acolo fete tinere dansau şi mlădioase prinţese anamite desmierdau cu mânile lor graţioase *don-tam*-urile cu şaisprezece coarde, stând încolăcite în valuri de mătase indigenă gingaş colorată, peste pantalonii bine călcaţi, albi ca fildeşul.

Obiceiul de a suge betel şi de a-şi acoperi dinţii cu lac negru adaogă o notă nepotrivită la frumuseţea unduioaselor fete anamite; dar unele au început să-şi îngrijească dinţii şi atunci zâmbetul neînţeles anamit, neîntinat de petele lăsate de betel, capătă în ochii occidentali un farmec nou.

Vo Chuan, un mandarin din Departamentul Educaţiei, şi-a pus vestmintele de purpură şi căciula înaripată a rangului, ca să-l picteze astfel Iacovlef, în timp ce copiii lui, ca nişte păpuşi îmbrăcate în mătase, se uitau la pictor sau priveau cum ţâşnesc peştii de aur dintre tufele de lotus ale unui eleşteu mic.

Cu luntrea pe Râul Parfumului

Intr'o după amiază, când lumina şi căldura îşi domoliseră tăria, am mers cu maşina dealungul unui canal umbrit şi am aşteptat la o cotitură până când un *sampam* asemănător cu o gondolă şi mânat de doi vâslaşi adăogă trăsătura de viaţă tihnită şi de mişcare, ce-i lipsea acestei ape liniştite.

Plante acuatice pluteau în curentele leneşe, un şopron acoperit cu stuf se oglindea în râu şi bambuşi împenaţi se înălţau spre cerul strălucitor. Doar plescăitul uşor al vâslelor întrerupea tăcerea. Sgomotul şi mişcarea străzilor orăşeneşti pier şi acum când îmi amintesc de viaţa în luntre pe Râul Parfumului.

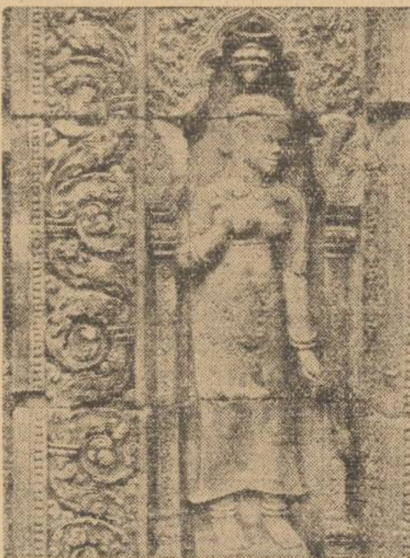
Oraşul Hué are o cetate sfântă şi un muzeu frumos, adăpostit într'un pavilion al palatului. Acest muzeu, ca multe altele, e supraîncărcat de bogăţii, dar ele se potrivesc cu sălile înalte, cu grinzi, ale palatului. In această capitală provincială de pe Râul Parfumului s'a întors din Occident Bao-dai. Deşi îmbrăcat într'un vestmânt de aur, singurul rol al lui Bao-dai e acela de slujitor al supuşilor săi desculţi.

Unul dintre primele sale acte a fost vizitarea unei şcoli de comerţ şi a unei şcoli de fete — şi asta într'o capitală renumită multă vreme pentru „Tabăra Invăţaţilor", care dă o educaţie pur literară şi numai pentru bărbaţi.

Indochina cheltueşte pentru educaţie o parte uimitor de mare din bugetul ei. Studiile de religie şi filosofie orientală, expuse în limbile chineză, sanscrită şi Pali, sânt îmbinate cu ştiinţa apuseană, dar profesorii îşi dau toată silinţa să nu desrădăcineze poporul din datinile vechi de viaţă şi gândire.

Către minunatul Angcor

Dela Hué am plecat pe uscat spre Angcor, prin ţinutul muntos Laos, deacurmezişul puternicului Mekong şi prin hăţişul cambodian.

Basorelief sec. X

Laoţienii nu vor să muncească la câmp, aşa că se aduc lucrători anamiţi din vale. Dar de când Laoţienii dau înapoi din faţa aşezărilor anamite, această rasă mândră, primitivă îşi pierde treptat pământurile strămoşeşti, prin înaintarea lumii moderne. Mie indigenii din Laos mi s'au părut neobişnuit de atrăgători, şi ca înfăţişare şi ca purtare.

Lângă o pagodă singuratecă, departe de oraş, o alee de frunziş ducea la un adăpost frumos împodobit, care era înţesat de nişte costume mai strălucitoare decât un curcubeu dintr'o cromolitografie. Sute de femei ghemuite dealungul liniei de sosire, ţineau între palmele lor unite mlădiţe înflorite.

Ne-a trebuit câtva timp până să adunăm toate tributurile acestea înflorite; şi nu se puteau lua fotografii, nici îndeplini alte ceremonii, până nu isprăveam. Imbiindu-ne cu flori de iasomie sau alte soiuri, femeile priveau drept înainte sau îşi atingeau fruntea cu degetele mari împreunate până după primirea darului, apoi începeau îndată să vorbească între ele.

Când am debarcat la New-York peste două luni, aveam încă la încheietura mânii cinci şnururi de bumbac şi, cu toată prigoana glumeaţă a prietenilor mei, cărora un şnur de bumbac li se părea o cinste deşartă, le-am purtat până au căzut dela sine. Căci fuseseră înnodate pe mâna mea în timpul unei ceremonii, de cinci şefi Laoţieni, ca dovadă concretă de urări de călătorie bună şi întoarcere cu bine. Un căpătâi dintr'o funie de spânzurat n'ar fi putut fi mai bun talisman.

Ofiţerii francezi poartă şnururi de acestea ca dovadă de legăturile lor de prietenie cu triburile dela munte — şi le iau foarte în serios. Nici o armă nu s'a dovedit mai bună apărătoare decât ele.

In timpul serbării doi tineri voinici începură un match de box cu picioarele, o procesiune, alcătuită din bărbaţi goi până la brâu şi femei cu fuste viu colorate încercui pagoda, şi un grup de 30 de bonzi se ruga la baza templului conic.

Costumul femeilor laoţiene se alcătuia, până de curând, dintr'un sinh strălucitor şi o maramă cu falduri largi. O bluză urîtă de bumbac s'a adăogat la acestea şi a trebuit multă diplomaţie ca să hotărîm pe fetele din cele mai bune familii din Savanachet să se fotografieze fără uriciosul vestmânt.

Lângă Savanachet, tocmai înainte de trecerea noastră, o turmă de elefanţi sălbateci pricinuise pagube grozave; iar pitonii sânt atât de numeroşi încât pieile ce vor fi prefăcute apoi în pantofi eleganţi pentru fiicele moderne ale Evei se vând cu un dolar bucata. Dar în cursul atâtor săptămâni de mers prin junglă eu n'am văzut un singur tigru, leopard, elefant sălbatec sau piton. Deşi Indochina e un rai pentru vânători, încât uneori e nevoe de semne speciale pentru ocrotirea elefanţilor domestici, în cea mai mare parte din ţinut răbdarea e tot atât de trebuincioasă ca şi îndemânarea la tragere.

Aventuri pe poduri şubrede

Aventura, pentru noi, a început cu un şir de poduri şubrede, legate între ele cu liane care se uscaseră cu timpul şi slăbiseră legătura. Dela Pacse am trecut peste Mekong şi am pornit spre Uat Fu, locaş vestit brahmano-budist, cu un isvor sfânt.

Fusesem înştiinţaţi că drumul e nou, dar nu ni se spusese că nici un automobil nu mai trecuse vreodată peste şirul de construcţii improvizate care fac pod peste râpele dinspre Mekong.

Odată, când eram în mijlocul unui pod rustic din acestea, toată clădirea se clătină ameninţător şi cum încercam să ne urnim în sus pe malul povârnit, dela capătul celălalt, roţile dinapoi se împiedecară şi toată osia din spate trecu prin pod.

Uneltele obişnuite nu puteau fi de mare folos, dar unde dai de oameni primitivi ai noroc. Un băiat tuciuriu sparse cu îndemânare vreo două nuci de cocos ca să ne răcorească, se duse să taie liane verzi proaspete, hotărî pe tovarăşii lui să ne ajute, întrebuinţă un trunchi de copac tânăr drept pârghie şi ridică maşina grea în sus.

Era obositoare munca pe arşiţa soarelui; dar peste o oră eram liberi. Peste alte cinci minute iar ne afundasem printre bârnele podului următor din serie — şi nici un indigen la îndemână.

Clarys îşi trimise maşina lui, mai uşoară, înapoi peste podurile îngrozitoare pe care le trecusem până atunci şi lăsând pe şofeurul meu de pază, Clarys şi cu mine am luat-o pe jos, pe căldură.

Prietenosul primar din Bassac oferi ajutorul grozav de trebuincios celor doi drumeţi obosiţi. O privire am aruncat spre patul lui — şi m'am tolănit pe el, şi nu ne-am mai mişcat până când a adus cineva nuci de cocos, al căror suc l-am dat pe gât.

Clarys avu cuminţenia să ceară *sarong*-uri şi păşind în cercul policrom al mătăsii, am lăsat să cadă la pământ hainele europene ude de năduşeală şi apoi ne-am culcat iar, până când lampa cu ulei încins s'a vărsat pe podea şi fata primarului a trebuit să-şi lase deoparte copilaşul gol pe care-l îngrijea ca să stingă flăcările cu o cârpă udă.

Mai am şi acum un sarong ţesut de fata primarului — o ţesătură frumoasă, de mătase purpurie şi galbenă. Firul a fost vopsit înainte de a fi ţesut, şi când destrami pânza, lungimile felurite de culoare galbenă şi purpurie pe acelaş fir nu te-ar face să ghiceşti că alcătuiau un model atât de frumos şi regulat, când erau ţesute la războI. Prin ce formulă matematică, sau datină străveche se face măsurătoarea exactă a spaţiilor trebuincioase fiecărei culori, n'aş putea spune. E una din acele minuni de măestrie primitivă, în faţa cărora cetăţenii din veacul maşinilor rămân încremeniţi şi nedumeriţi.

La întoarcerea din Paese, oraşul ni s'a părut adevărată metropolă. Pe când dansam pe terasa din faţă a clubului, cei doi venetici pe jumătate goi, zăcând în saronguri viu colorate pe patul mare din casa primarului din Bassac ni se păreau cu desăvârşire străini.

Am pornit veseli cu maşina la sud, spre cascada Paphang de lângă zăgazul Khone, care întrerupe navigaţia pe fluviul Mekong şi ne-am urmat după prânz drumul spre Stungtreng, punctul de plecare pentru o călătorie prin hăţiş până la Angcor.

Un drum prin junglă

Anotimpul cald nu ajunsese; şi cum stam într'un pridvor umbrit de flori, după ce maşinile noastre fuseseră trecute cu podul plutitor peste râul lat, am auzit nişte povestiri despre zilele coloniale de odinioară, care făceau să pară neînsemnate planurile noastre. Totuşi ni se spusese că nici un civil nu mai fusese înaintea noastră pe aceste cărări de curând deschise prin junglă.

Presidentul dela Compongtom care ne călăuzea prin împărăţia sa de hăţişuri, ducea cu sine o provizie însemnată de doctorii şi sosirea lui în orice mănunchi cât de neînsemnat de colibe, era pentru săteni semnalul de adunare pentru o serie foarte trebuincioasă de doctorii, spălături şi pansări — o mică parte din cele trei milioane de consultaţii medicale ce se dau în fiecare an celor 21.000.000 de locuitori ai Indochinei franceze.

Spitalele civile şi militare şi Institutul Pasteur din Saigon, Natrang şi Hanoi sânt creaţiile unui serviciu al sănătăţii publice foarte activ şi serurile împotriva ciumei, holerei, desinteriei şi turbării sânt transportate cu avionul peste hăţişurile nesfârşite.

Tocmai pe înserate am ajuns la templul Pra Han, înghiţit de mult de hăţiş.

Dând peste aceste pietre risipite, odinioară frumos rânduite dar acum despărţite de rădăcinile întortochiate şi copleşite de vegetaţia tropicală, poţi preţui mult mai bine decât în aleile netede dela Angcor, biruinţa Kmerilor asupra hăţişului, împotriva căruia orice biruinţă e doar vremelnică, dacă privegherea slăbeşte.

Lupta hăţişului impotriva năvălirii omeneşti

Cu ce vicleană îndârjire smochinul îşi întinde îmbrăţişarea insinuantă! Cu ce răbdare neomenească lumea vegetală se străduește să-şi întărească avântul!

Când primii exploratori au descoperit templele Kmarilor, ei au găsit nu numai o artă bogată şi foarte desvoltată — o iscusinţă şi o răbdare care strămutaseră munţii făcuţi de mână de om, din cariere dela 40 de chilometri depărtare, îi învăluiseră în mantii de dantelă împietrită şi acoperiseră ziduri nenumărate cu drama istoriei şi a mitologiei — şi au găsit urmele unei civilizaţii care biruise cândva hăţişul şi întemeiase cetăţi puternice pe locul mlaştinilor.

Când Kmerii au pierit atât de tainic — şi în ciuda inteligenţii şi a picioarelor sale care pătrundeau până departe, Marco Polo a pierdut cheia istoriei din vremile sale, prin nevizitarea templelor kmere din Champa — jungla şi-a arătat îndată puterea.

Chu Ta-cuan, care se poate să fi cunoscut pe Marco Polo la curtea lui Cublai Han, vizită Angcor chiar în anul în care Polo se întorsese la Veneţia; şi, deşi era obişnuit cu strălucirea orientală, făcu o descriere foarte vie a Kmerilor.

„Când regele iese la plimbare, acoperit cu fier astfel, încât nici pumnalele nici săgeţile, de l-ar lovi, nu i-ar putea face nici un rău, călărimea merge în fruntea alaiului; apoi vin steagurile, flamurile şi muzica. Fetele dela curte, în număr de trei până la cinci sute, îmbrăcate în rochii înflorate, cu lumânări mari în mână şi flori în păr, alcătuesc o ceată mare; chiar ziua în amiaza mare făcliile lor sânt aprinse.

„Sfetnicii şi nobilii călăresc în rând pe elefanţi; umbrelele lor roşii sânt nenumărate. După ei vin soţiile şi ţiitoarele regelui, în palanchine, în trăsuri sau pe elefanţi. Ele poartă peste o sută de umbrele împodobite cu aur. In urma lor e Regele, stând drept pe un elefant şi ţinând în mână sabia preţioasă (Pra Han, Darul lui Indra)".

Sânt mai multe temple cu numele de Pra Han. La răsărit de Angcor, în inima hăţişului, cel de care vorbesc, cu zidurile, turnurile şi sălile înăbuşite de frunzişul cu braţe de caracatiţă, dă o impresie puternică de ceiace trebuie să fi fost Angcor în ruine, înainte de a fi fost curăţat şi restaurat.

Rădăcini de copac se încolăcesc ca nişte şerpi prin curţile medievale şi după ce au despicat în bucăţi lespezi uriaşe, le ţin acum atârnate în aer, ca o dovadă de puterea lor. Pietre moarte, însufleţite de artiştii fără nume ai unei civilizaţii apuse, par că răsună şi azi de pasul cadenţat al elefanţilor sculptaţi în mers. Uriaşii, purtând trupul voinic al lui Naga cu cap de cobră — datorită căruia cultul şarpelui a supravieţuit în riturile indian şi budist — au dăinuit din vremea îndepărtată a credulităţii până în aceia a scepticismului.

Alex. Phoebus: Români macedoneni

Impotriva îmbulzelii din rai

Dar Apsarasele! Desăvârşite ca frumuseţe şi pricepute în ademenire, sânt trimise ca să răpească sfinţilor asceţi desăvârşirea spirituală spre care năzuiau prin lepădare de sine şi pocăinţă — şi astfel să împiedece îmbulzeala în rai. Rig-Veda şi cărţile brahmane cuprind multe legende despre aceste demi-mondene care-şi precupeţeau farmecele între cer şi pământ. Sute din ele însufleţesc sculpturile kmere, sau sânt adeseori vesele, dar niciodată necuviincioase.

Aceste Apsarase sculptate în piatră acum nu ştiu câte veacuri sânt tot atât de mlădioase şi de vioae ca şi surorile lor însufleţite, investmântate în aur. Figurile domneşti, umbrite de frunze şi flori săpate în piatră, au mai multă vitalitate decât vremelnicele făpturi omeneşti din piaţă. Templele cambodiene stau cu răsuflarea tăiată, ca încremenite de căderea neaşteptată a stăpânilor lor. Dar inima lor bate încă.

Moda feminină în Tonkin

In jurul acestor temple răvăşite, unde atâtea pietre mai vorbesc încă, viaţa vie dar trecătoare a hăţişului îşi impune puterea. Prin nu ştiu ce chimie a pământului, soarelui şi aburilor, acest monstru cu multe braţe, atât de viu în realitate, îţi dă o impresie de moarte şi nimicire.

Alergând printr'un hăţiş aprins

Pe când noaptea se aşternea şi farurile noastre săpau tunele strălucitoare prin întunecime, măreţia junglei avea ceva macabru.

Un foc în pădurea tropicală! Unde am văzut întâi în copilărie acel tablou cu o colecţie de animale ca aceia din corabia lui Noe, fugind de frica morţii din faţa unui pojar cu limbi de şarpe, care tot sporeşte şi se întinde vârind groaza în fiare cărora curajul şi tăria le îngăduise să-şi aleagă drept culcuş jungla ucigătoare?

Intre Pra Kan şi Angcor, în cursul mai multor ceasuri de mers cu maşina dealungul singurului drum, în care răstimp ne opream uneori să înlăturăm din cale câte un copac căzut ce ne împiedeca, rareori am fost lipsiţi de priveliştea sau mirosul focului din junglă. Două alei împădurite arseseră tocmai înainte de sosirea noastră, silindu-ne să mergem pe lături prin mlaştinile lunecoase.

Era adevărată îmbătare în mersul înainte prin tunelul de întuneric, adevărată frumuseţe în mulţimea de flăcări ce presărau întunecimea catifelată cu pete de foc. Un pod se prăbuşi, aruncând în văzduh o ploaie de scântei, la câţiva paşi de noi, doar.

Un ceas-două înainte de miezul nopţii farurile noastre descoperiră o namilă de om, gol până la brâu şi cu o puşcă în mână. Cineva telefonase celor dinaintea noastră — da, există telefoane în jungla asta — şi un pădurar, a cărui piele trebue să fi fost impermeabilă la înţepăturile insectelor, venise să ne arate calea.

Nu departe de minunatul bulevard care leagă ruinele dela Angcor, am trecut de un sat înviorat doar de câteva puncte de lumină. Lângă mine, şofeurul meu de mult sforăia cu capul pe umărul meu, ca un copil.

Intr'o zi ploioasă de Martie, cu ani înainte, copia parisiană a templului Angcor Wat dela Expoziţia colonială m'a făcut să străbat jumătate din glob. Şi totuşi originalul, uimitor, vrednic de cei mai mari arhitecţi, nu impresionează dela oarecare depărtare. Vizitatori culţi, privind la el dela hotel, sânt de părere că realitatea e mai prejos de închipuire.

Nu e de mirare. Aşează un turn înalt de şaizeci de metri în mijlocul unui chilometru şi jumătate, pătrat, de curţi, coridoare şi şanţuri — şi turnul pare turtit. Dar treptele interioare ţi se înalţă în faţă ca un zid şi vizitatorii din anotimpul cald au obosit înainte de a ajunge la altarul cel mai de sus. Iar mintea trebue să facă un drum şi mai lung decât picioarele, ca să preţuiască această ciudată clădire religioasă, împărţită frăţeşte de Brahmani şi Budişti timp de 200 de ani.

Monştri, şerpi şi zâne

„Pretutindeni monştri în ghiarele morţii. Pretutindeni şarpele sfânt târându-şi inelele trupului dealungul balustradelor şi ridicându-şi ca o sperietoare cele şapte capete veninoase", zice Pierre Loti.

„Dar Apsarasele! Ce fermecătoare şi zâmbitoare sânt sub coroanele lor de zeiţe. Toate aceste figuri pe care veacuri întregi de pelerini puteau să le ajungă cu mâna au fost atât de des mângâiate încât strălucesc parcă ar fi lăcuite... Ce păcat că picioarele lor, stângace ca acelea dintr'un basorelief egiptean şi sculptate în profil la capătul unor trupuri ce stau din faţă, le trădează. Aceste picioare nedibace dovedesc că încântătoarele Apsarase sânt creaţia unor artişti primitivi, ce se luptau cu perspectiva, ignorând încă arta scurtării".

Infernul lui Dante depăşit

Scenele din viaţa de curte a Kmerilor n'au mult înţeles pentru privitorul distrat. Chiar şi sala grozăviilor, unde sânt zugrăvite cele treizeci şi două de iaduri, nu poate face pe vizitatori să uite arşiţa de deasupra capetelor. In privinţa iadului, pietrarii dela Angcor fac pe Dante şi Doré să pară blajini; şi totuşi oamenii cărora le plac romanele criminale întorc spatele torturilor kmere şi se înapoiază la hotel să bea cocktailuri.

Dansatoarele cambodiene dela Angcor par neobişnuit de autentice, mai cu seamă când dau reprezentaţii în faţa sculpturilor după care sânt copiate atitudinile lor.

Mai impresionante şi decât dansurile Gheişelor din Chioto sânt reprezentaţiile la lumina torţelor, pe terasa dela Angcor Wat.

In dosul tinerelor dansatoare, cu faţa albă ca varul şi coroane sclipitoare, se înalţă turnurile întunecate ale templului uriaş. Intunerecul, ca o boltă de decor, sileşte atenţia să se concentreze asupra acţiunii centrale. Fumul torţelor întrerupe cercul de flăcări înlăuntrul căruia trupa de dansatoare cade în pozele stângace dar măestre, împietrite de sculptorii de acum aproape o mie de ani.

Dansul cambodian e brusc în mişcări ca un desen însufleţit. Şi din aceiaşi pricină. Deşi mişcările trebue să umple un număr anumit de bătăi şi să se îmbine graţios, la obârşie nu e un ritm curgător, ci o serie de atitudini.

O dansatoare apuseană dă impresia de sbor printr'o săritură sprintenă în mijlocul unui nor de voaluri. Artista kmeră stă nemişcată într'o poză convenţională, ce *simbolizează* sborul.

— Dela viaţa aceasta religioasă sau de curte, la portul Saigon, te întorci în goană dealungul veacurilor din ţara unor regi-poeţi orientali, la locaşurile bancherilor internaţionali.

Adevăratul duel al lui Viroagă

Ion Anestin — Desen

—Bre, — continuă Viroagă după ce mai sorbi din paharul de „sirop de struguri”, — am cetit și eu un roman teribil, „La Paradis general”, scris dacă nu mă ’nșel, de *Păstorel Petrescu.*

Să vezi ce chefuri și băuturi strașnice acolo. Să vă spun sincer, deabia am început să-l cetesc și mi-a lăsat gura apă, așa că am trimis imediat ordonanța să-mi cumpere pe bon un kilogram de vin. Numai așa am putut ceti cu oarecare avantaje romanul. Pentrucă — s'o știți dela mine — lectura trebue făcută după o anumită rețetă stomacală, de acord cu fondul cărții de care este vorba. Astfel, când citesc regulamentele, beau cafea de mă sting; dar degeaba: adorm imediat. Interesante sânt bre, isprăvile din romanul ăsta, dar nu prea-prea. N'am întâlnit acolo nici un chef întins până la bătaia maximă a lipsei de raționament. Culmea chefului este când se termină sus, pe casă. Să stai călare pe coamă cu patefonul și cu căldarea de vin lângă tine și să-ți aprinzi țigara dela scânteile coșului de care stai rezemat. La urmă, să dai drumul jos, deoparte, patefonului, de alta — căldării (bine-înțeles golită) și să chemi pompierii să te dea jos depe casă. Asta-i, bre, chef. La revolver!

După această succintă și pitorească definiție, Viroagă bătu cu paharul în masă, în semn de „să mai vină”.

Trebue însă să lămurim deocamdată pe cetitori asupra situației în spațiu a lui Viroagă. Este vorba de localul „Modern” din Roman, unde în seara aceia avea loc un ceai („șpriț”) dansant, dat de societatea cu intenții filantropice (pentru proprietarul localului) „Ajutorul”.

In mijloc se dansa, iar la mesele de lângă pereți — chelnerii pot să mărturisească — nu se sta degeaba.

Intâi, Viroagă intrase singur. La garderobă, tropăise puternic din picioare(un obicei deprins în timpul unei erni care durase mult) și se așezase chiar lângă planșeul de dans. Un chelner, pe care soarta îl exilase la Roman tocmai din barurile Bucureștilor, simțind că are de-aface cu o față mai simandicoasă, se prezentă la masa lui Viroagă, cu un zâmbet profesional de diplomat care aducea puțin cu guduratul câinilor care nu mușcă.

— Ce dorește domnul? Cointreau, vermuth, benedictine, chartreuses, mastică de hio, brandy, gin sau wisky?

Trăsnetul să fi căzut pe Viroagă și n'ar fi fost atât de surprins. Avea el idei, nu prea sumare, de vin, bere, rachiu și alte băuturi la îndemâna oricărei pungi și cu șanse de a fi prețuite integral de gâtlejurile obișnuite, dar de ceiace spusese chelnerul nu auzise niciodată. Totuși, pentru a nu părea vulnerabil tocmai într'un domeniu în care se credea imbatabil, spuse cu cea mai naturală voce din lume:

— Dă-mi din ce-ai spus la urmă, că e băutură mai bună.

— In păhăruț de cointreau să vă servesc wisky, sau în cupă de șampanie?

— Ce păhăruț, bre? Ce cupă? Adu' un kilogram!

Chelnerul înlemni în fața unei asemenea minuni de client:

— ...Să vă aducem deocamdată un pahar obișnuit. Pe urmă, dacă mai aveți nevoe...

— Bine, bre, se aprobă. Dar eu spre binele tău comandasem un kilogram: nu-i bine să te obosești prea din vreme.

Abia băuse Viroagă paharul că îi și simți efectul. In vine, sângele începuse să-i cânte Marseilleza, dar pentrucă, etnicește vorbind, nu era un desrădăcinat, nu-și putu stăpâni un chiot haiducesc de admirație:

— Phii! Formidabil! Ce drăcie e asta, bre?

— O băutură englezească, coane.

Chelnerii știu când trebue să treacă dela „domnule” la „coane”.

— Vezi, bre, întotdeauna am avut eu idee bună despre Englezi.

La ei totul e cu măsură, chiar și bețiа. *Time is money!*

Românul nostru pierde o noapte întreagă umflându-se cu vin sau cu bere și la ziuă constată că-i mai treaz decât în ajun. Dar după ce bei drăcie deasta, ajungi în așa hal de sinceritate încât vorbești chiar și ce gândești. Cu trei-patru pahare de wisky d'ăsta ai scăpat de grijă într'un timp foarte scurt și poți pe urmă să-ți întrebuințezi timpul cu altă ocupație, folositoare: s'o iei din nou dela început, de pildă!...

— De, coane, așa o fi. *Dumneata* știi mai multe...

— Iar *dumneata* să faci bine și să mai repeți doza.

Prietenii îl găsiră savurând al doilea pahar de wisky. Ca și în alte zile, Viroagă era în vervă (bucuria prietenilor), dar abătându-se în mod neprevăzut de la bonomia lui, poate din cauza wisky-ului, nu știu ce avea în seara aceia cu lumea din sală. Critica și iar critica.

— Bre, mie îmi face impresia că mă aflu pe plajă. (Arătând cu un deget indiscret la domnișoarele dela mesele apropiate). Ce înseamnă costumele astea de bae? Dacă știam că așa se obișnuește pe-aci, mi-l aduceam și eu pe-al meu.

— Dar tu nu ești femee!, — spuse prea inteligentul Iancu cu tonul în care par'că și-ar fi exprimat o revoluționantă descoperire.

— Cu atât mai rău pentru mine, — răspunse Viroagă. — A început să-mi fie cald.

Și, foarte natural, își deschee toți nasturii dela veston. O asemenea sinceritate în gesturi ar fi fost de „bonton” la crâșma lui Cimpoeșiu din Sculeni, dar la „Modern” întrecea limitele originalității permise. In consecință, una dintre domnișoarele din apropierea lor strâmbă din nas, șopti ceva la urechea tânărului de lângă ea, logodnic sau frate și schimbară amândoi masa pentru alta ceva mai îndepărtată.

— Ah!, — exclamă Gino care venise și el. — Ce făcuși, Viroagă? A plecat!... O floare, un înger... Păcat!

— Lasă, bre, că m'am plictisit până în gât de florile și de îngerii tăi. Numai eu te-am scăpat de câteva ori din aripile și ghiarele câtorva.

— Nu zău, — interveni Ghiță, — mai slăbește-o Viroagă. Nu de altceva, dar să nu ni se întâmple vreo neplăcere.

— Mie în nici-un caz, — îl liniști Viroagă. — Știu eu să fac față la toate. Acum un an, mă aflam, bre, la „Coroana” cu „mon semblable, mon frère” — Dumnezeu să-l erte! — și disputam un match de... sticle. Am ajuns atunci la un scor fantastic: șapte la șapte... kilograme, bre! Eram foarte necăjit: cum dracu să mă egaleze cineva? La urmă de tot am descoperit că ascunsese sub masă patru sticle pe care le-am luat ca trofeu. Băuse mai puțin decât mine, dar era „Krupp”. Pe scenă, niște „artiste d'alea” jucau dansuri naționale. Prietenul meu, poate din entuziasm săracul, nici una-nici două, aruncă cu sete un pahar pe scenă. „Artistele” speriate încep să țipe. Scandal cu directorul trupei, un vlăjgan voinic și antipatic... Semăna cu tine, bre, Ghiță... Pardon! Mă scuzi că am greșit: semăna și *cu tine*, bre, Vasile. Așadar, vine directorul cu o falcă în cer și cu alta în pământ și se proptește amenințător în fața prietenului meu. „Bine, domnule, eu fac propagandă națională, și d-ta vrei să-mi distrugi trupa”... Și așa mai departe până ce s'a obrăznicit deabinelea. Fratele meu s'a înfuriat atunci. „Bag stiletul în tine, mizerabile”, a strigat el și a dus fulgerător mâna la locul unde știa că-l poartă. Când colo, nici-un stilet: teaca goală. Cu o seară mai înainte, se îndeletniciseră la Vidrașcu, el și alți nebuni, cu aruncatul cuțitelor în felul Chinezilor și-l uitase acolo. Ce să mai lungesc vorba, am intervenit eu atunci și 'i-am împăcat. Inspre ziuă, se pupau de mama focului ca ăștia, bre, când sânt singuri.

„Ăștia”, doi logodnici probabil, îi imitară pe cei care plecaseră înaintea lor.

Prietenii se neliniștiră. Presimțeau că seara nu se va termina bine și încercară să-l conrupă:

— Știi ce, Viroagă? Hai la Andrieș. Liniște, discreție și vin mai bun decât aci.

Viroagă însă era inconruptibil ca Robespierre.

— Nu plec, bre, de-aci, până nu-mi las pe masa asta tot necazul. Și pe urmă, am eu o socoteală de aranjat cu wisky-ul ăsta. Mi-a spus chelnerul că are un kilogram și abia am băut două pahare... Chelner!...

Peste puțin timp intră în local și un preot, fâlfâindu-și printre mese sutana neagră pe aceiași lungime de undă cu foșnetul rochiilor de mătasă.

— Uite, bre! Părintele mai eri, alaltăeri a fost actorul principal la o înmormântare pe dric. In curând o să patroneze o înmormântare sub masă. E vorba de „amicul” din fața noastră.

„Amicul” care tocmai atunci se găsise să facă mai intransingent economie de consoane („'i am 'ost, 'um vvvă 'uneam, un bal 'e 'oată 'rumusețea”) ghici că se vorbea de el și, încercând fără prea mult succes și în nici un caz cu traect rectiliniu o ridicare de pe scaun, deschise indignat ochii mari.

Dar Viroagă îi astâmpără entuziasmul pe care îl avea în fața onoarei proprii, încruntându-se la el și trântind pe dușumea scaunul pe care ședea, chipurile pentru a-l aranja mai comod. Intenția eroică a economistului în morfologie scăzu brusc ca volumul unui balon sistem Moși spart de un copil posnaș și se transformă în prudență. După un scurt conciliabul cu ceilalți doi conmeseni se ridicară dela masa cu o vecinătate atât de primejdioasă.

Astfel, se crease în jurul mesei la care sta Viroagă un vid aproape complet. Din prudență, după o scurtă examinare a situației din care se vedea că viitorul nu putea aduce nimic bun în seara aceea, doi dintre prieteni plecară. Numai la o singură masă vecină rămăseseră un tânăr și o domnișoară ale căror picioare nu aveau loc unul de altul.

— Uite, bre, — observă Viroagă — ăștia fac dragoste ca în „Maitreyi”.

Tânărul își încruntă sprincenele dar se făcu că nu aude. Dar Viroagă nu era omul care să se lase atât de ușor.

— Uite, bre, perechea ideală. El brunet, ea blondă. El cu umerii largi, lasă că știu eu că are și vată, și mijlocul subțire, ea cu umerii mici și șoldurile desvoltate. Intre dimensiunile amândurora există un raport invers de perfectă potrivire. Considerând șoldurile ei și umerii lui ca mezi și mijlocul lui cu umerii ei ca extremi, dacă facem o măsurătoare precisă a acestor dimensiuni, descoperim o altă proprietate a proporțiilor: diferența mezilor este egală cu diferența extremilor și în cazul nostru particular, este nulă. In concluzie, dacă se potrivesc bine fizicește, rezultă că și fiziologicește vorbind e la fel și *à fortiori* sufletește. *Quod erat demonstrandum.* La revolver!

Tânărul tuși amenințător dar totuș nu plecă la altă masă. O asemenea tenacitate îi cam enervă pe Viroagă, care mai descoperise că domnișoara avea o coafură foarte curioasă. Părul era aranjat în întregime în cârlionți, care profanilor în estetica podoabei capilare feminine le suggera asemănarea cu „boabele de piper” din Africa de Sud ale Cafrilor.

— Dar mă mir, bre, cum dumneaei a venit nepieptănată la ceai dansant? Eu să fi fost portar nu o lăsam să intre în local cu claia aia de fân în cap.

Tânărul a cărui indignare întrecuse limitele celei mai împăciuitoare răbdări, se ridică de pe scaun și se apropie de Viroagă.

— Domnule locotenent, sânt om de onoare și vă cer satisfacție.

Spuneți-mi, vă rog, adresa pentru ca să știe martorii mei unde să vă găsească.

Viroagă, foarte calm, își spuse adresa.

— Acum, spuneți-mi între ce ore puteți fi găsit la domiciliu?

— Asta nu pot să ți-o spun precis. Dealtfel, chiar dacă sânt plecat, ordonanța mea este dresată în așa fel încât poate sta de vorbă și cu martorii d-stră și să isbutească să se facă înțeles chiar dacă ar fi niște imbecili.

— Dar asta-i culmea, domnule! Nu numai că insulți persoane pe care nu le cunoști, dar și pe altele pe care nu le-ai văzut.

— Ceva mai mult: mie mi se pare, bre, că în seara asta am insultat pe toată lumea.

●

Habar nu are Viroagă cine-a fost Sakya-Muni zis Budha, fost prinț în Kapilavistu și nu știe ce este un „Yoga”. Privindu-l însă cum stă la masă la Modern, poți afirma că pe altă cale decât aceea urmată de vizionarii de pe malul Gangelui a scăpat de rigorile „Karmei”, trăgând chiulul ciclului de vieți și intrând direct în „Nirvana”. Kilogramul de wisky s'a terminat.

Izolat, printre mesele, scaunele și paharele goale — căci este trecut de orele trei dimineața — Viroagă simbolizează prin nemișcare dispretul față de realul-materie. Capul i se odihnește pe mâna rezemată de masa dela care par'că a împrumutat filosofia neantului psihic.

Albul pereților este odihnitor. Orchestra obosită și în așteptarea zorilor de zi, mai încearcă din când în când câte un dans. Pentru Viroagă, melodiile acestea rare sânt panglici de sunete aruncate în nemișcarea vizuală. Halatele albe ale chelnerilor sânt par'că sublinieri ale albului imens al pereților. Viziunea este împăciuitoare și palid melancolică ca un plânset de vioară auzit într'o după amiazi însorită de toamnă târzie. Nemișcarea aparentă a clipei deschide perspective spre infinit. Poate aceasta este adevărata fericire.

La o altă masă depărtată de Viroagă, se pregătește o farsă.

— Știi ce, Mimy? Du-te și-l invită la dans!

In curând, în fața solitarului Viroagă apare o umbră albăstrie care se înclină în fața lui ca în epoca roccoco-ului, când mulți oameni credeau că în lipsă de pâne se poate admite, cu oarecare rezerve, consumarea de cozonac.

— Domnul locotenent dansează?

Pleoapele se ridică leneșe. Intelegerea ochilor se reîntoarce spre realitatea materială. Tinerețe, viață, figură zâmbitoare, dinți care râd. Liniștea a fost profanată. Puntea spre vis s'a rupt. Glasul de soprană pare un început de coșmar. Necaz. Inciudare. Revoltă.

— Nu dansez, bre! La revolver!

Domnișoara a plecat dezolată spre masa la care s'a pus la cale ghidușia. Deocamdată insucces categoric; șansele însă nu sânt definitiv pierdute.

— Incearcă și tu, Florica. Poate ai mai mult succes.

Și Florica repetă în fața lui Viroagă, ca o lecție învățată împreună cu Mimy:

— Domnul locotenent nu dansează?

Deastădată Viroagă se indignează deabinelea:

— Ce tot vii, bre, și mă plictisești? Nu ți-am spus că nu dansez?

A doua zi, martorii tânărului cu umerii largi și mijlocul subțire se prezentară acasă la Viroagă și-l găsiră recitând după rețeta găsită eficace „La Paradis general”.

— Sântem trimiși de...

— Știu, bre: de către croitoria Adamescu. N'am însă niciun ban. Poate să mă tae, să mă spânzure, la nevoe să protesteze și polița, dar...

— Ah, nu! întrerupse unul dintre cei doi martori... Aseară la Modern...

— Ce? N'am plătit? Atunci, am dat bon; dar de plecat, am plecat pe ușa din față.

Totuș, cu oarecare greutate, Viroagă a aflat de ce este vorba. Se declară pregătit să dea satisfacție pe calea armelor și-și exprimă preferințe ciudate:

— Tare-aș vrea să mă bat în duel cu tunul. Iaca ceva original!

Peste câteva minute, martorii plecară ca niște eminențe cenușii ridiculizate de un eveniment neprevăzut cum ar fi de pildă o căldare cu lături aruncate de la etaj în capul a doi îndrăgostiți în momentul când se sărută.

●

Evenimentul avea să se desfășoare într'o pădure apropiată de oraș. In dimineața aceea de toamnă înroșită de soarele care răsărea și de frunzișul copacilor înalți, martorii celor două părți sosiră primii. Peste puțin timp veniră pe câmpul de onoare tânărul cu logodnica nepieptănată și medicul. Numai Viroagă întârziase.

Trecură cinci minute, zece, un sfert de oră. La fel se scurse și al doilea. Viitorii asistenți ai duelului se plictisiseră și erau cât pe aci să facă demersuri pentru împăciuire (motive erau prea multe) când dintr'un tufiș apăru mult așteptatul, cu șapca pe o ureche și fredonând ultima noutate muzicală: „Nu-ți pare rău când vezi cum plâng?”

— Bre, am descoperit azi noapte că ginul e mai bun ca wisky. Și m'am convins pentru totdeauna că în toate cazurile, tot berea „drege” cel mai bine. Iacă, sânt perfect dres și dispus să mă bat în duel.

Martorii lui Viroagă îngălbeniră. Șansele lui Viroagă erau inexistente. Prevăzând o groaznică măcelărire a acestuia, blestemară ceasul când fuseseră înștiințați prin ordonanță de greaua și nobila misiune cu care fuseseră însărcinați.

— Ce-ai făcut, Viroagă? In condițiunile astea e o nebunie să te bați în duel. Cel puțin știi bine scrima?

— Da' de unde? Habar nu am. La toate orele de scrimă din școala militară am tras chiulul.

Fețele martorilor trecură dela culoarea galbenă la cea albă. Adversarul lui Viroagă era un spadasin încercat și se mai distrase în câteva rânduri, ba tăind o ureche, ori ajustând un nas sau făcând mai expresive fețele imprudenților care îl nemulțumiseră, cu câte o tăietură sistem Heidelberg. Viroagă avea să fie o altă victimă și încă o victorie adăugată la palmaresul tânărului spadasin.

Adversarii între timp se desbrăcaseră și erau gata să înceapă ostilitățile. Mult ar fi dat Dumas-tatăl să fie de față la această scenă. Poate s'ar fi convins să scrie în alt gen, văzându-l pe Viroagă ținând spada ca pe o bâtă și mutând-o dintr'o mână în alta pentrucă nu știa în care o poate ține mai bine.

Lupta începu.

Tânărul trecu dela o „feintă” la o lovitură de pântece dar Viroagă cu o mișcare asemănătoare cu a gospodinelor matinale când bat covoarele întinse pe sârmă, îi dădu cu așa putere la o parte spada încât era cât pe aci să-i cadă din mână. Apoi încercă o lovitură de piept dar, călcând regulile scrimei, Viroagă făcu repede doi pași spre dreapta.

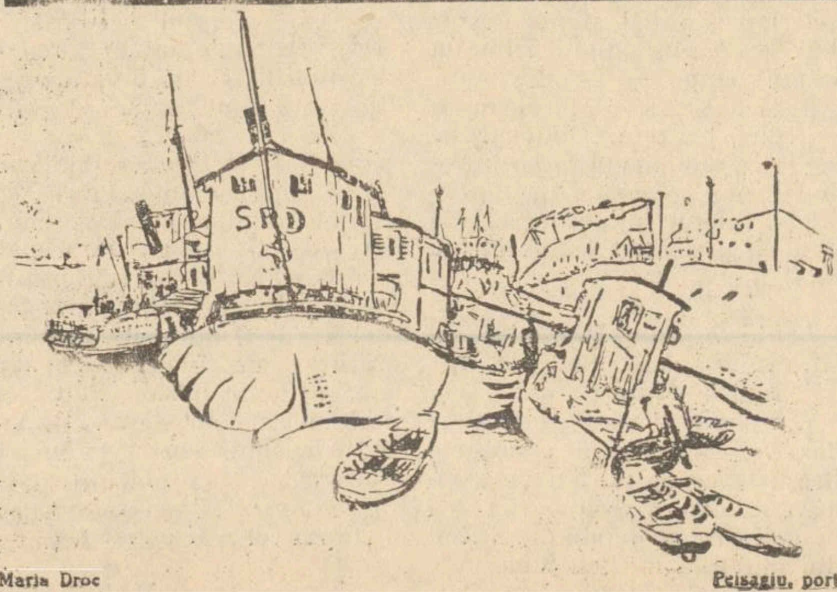
A treia mișcare, o „balestră” urmată de încercarea de a lovi la cap îi fu fatală: cu o mișcare la fel cu întâia, Viroagă îi aruncă spada cât colo și începu să-l lovească cu latul spadei pe spate ca și cu nuiaua. Câtva timp, tânărul suportă demn loviturile care cădeau cu nemiluita dar văzând că Viroagă nu se gândește deloc să înceteze gluma încearcă să scape cu fuga. Viroagă după el.

După câteva ocoluri dealungul gardului care înconjoară poiana și în timpul cărora tânărul, cu toate că dovedise că are aptitudini și de bun alergător, mai primise câteva lovituri date cu sete, Viroagă găsi că pentru o așa treabă spada nu este comodă.

O aruncă deci jos și încercă să rupă o ramură mai groasă din cel mai apropiat copac. Tânărul nu scăpă ocazia atât de providențială și, arătând frumoase aptitudini de cross-country-st, sări gardul.

In fuga lui speriă o vacă care păștea liniștită și care se dădu la o parte mișcându-și nemulțumită coada. Deranjă, de asemenea și joaca a doi viței care, cap în cap, se împungeau copilărește cu coarne pe care nu le aveau. Asistenții, martori, arbitru și medic se tăvăliseră pe jos de râs.

I. P. ALMEN

Maria Droc — Peisagiu, port

C. Isachie — Compoziție

CRONICA MODEI

Dacă ar vrea cineva să scrie istoria gospodăriei, din punctul de vedere al unei gospodine obişnuite, ar trebui să constate că 90 la sută, din confortul şi luxul căminului modern, se datorează diminuării venitului şi repezii disparitii sau chiar marii scăderi prompte în numărul servitorilor.

In mai puțin de douăzeci de ani, la noi ca şi în Apus, înțelesul cuvântului „a fi serviți" s'a schimbat cu desăvârşire.

Condițiile economice au făcut plata şi întreținerea servitorilor aproape imposibilă şi în acelaş timp a făcut să intre la muncă o mulțime de doamne, care până atunci au fost numai stăpâne. Apartamentele mari, cu camere largi, greu de curățat şi rânduit, scump de întreținut, au fost înlocuite prin apartamente mici şi bucătării ca nişte cutiuțe, în care trebue să deschizi uşa ca să ai unde te învârti.

Ln câtiva ani, în Apus, ca şi la noi, s'a schimbat cu totul noțiunea de „cel mai modest cămin posibli" şi atitudinea noastră față de servitori.

Aceasta înseamnă o adevărată schimbare în viața noastră socială. Altă dată nimeni nu s'ar fi gândit să aibă un salon şi o sufragerie despărțite cu un glasswand sau cu o perdea şi putând fi trasformate într'o singură cameră. Astăzi e regula generală pentru aşa zisele apartamente cu confort modern.

In străinătate şi în special în Londra, cartierul din vestul parlamentului, Westminster Garden, sânt de o perfecțiune supra umană.

E greu să-ți închipui ce fel de arhitect poate fi acela, atât de desăvârşit în arta sa, în cât să clădească apartamente frumoase pentru ochi, confortabile pentru corp, plăcute şi comode pentru muncă, o locuință atât de albă şi de curată, de pare a fi gata să primească, nu în salon sau în sala de mâncare, ci în sala de baie, pe un rege sau un prim ministru. Pe lângă un astfel de arhitect, cei din anii trecuți par a fi fost surzi, orbi şi cu capul astupat.

Căldura în aceste feerice apartamente nu vine pe țevi de metal, ci pare distribuită de cine ştie ce geniu binefăcător, ascuns în pivniță sau în pereți. E destul să întoarcem o cheie în perete, ca în basmele cu castele fermecate, pentru ca să avem ce căldură vrem.

Un profet glumeț a prezis că moda cea mai apropiată va fi să avem câte 6—8 feluri ca pe vremurile bune. Dar asemenea praznice ar cere iar o armată de servitori şi alt soiu de apartamente. Căsniciile tinere cele mai strălucite şi relațiile lor, căsniciile altor tineri prieteni, nu au de obiceiu de cât câte un mic apartament şi o femee care le face menajul cu ziua sau cel mult o casă întreagă, dar dusă numai cu câte o pereche de servitori în vârstă. Dar dacă moda porunceşte aşa ceva, probabil că antreprenorii vor căuta să se conformeze. Credem însă că mai e timp până să se schimbe lucrurile şi nici nu se vor schimba până ce nu vom rezolva problema servitorilor.

In Anglia problema a fost destul de serioasă în cât să ocupe pagini de ziar şi să fie tratată de oameni cu importanță. In timpul războiului femeile din clasa mijlocie, întrebuințate în fabricarea munițiilor, au căpătat alte vederi asupra veniturilor şi întrebuințarea timpului disponibil. Lucrau ca nişte sclavi, dar numai câteva ore. In celelalte ore nimeni pe lume nu le putea cere servicii, nu putea dispune de timpul, de libertatea, de răbdarea şi de bunăvointa lor sau de grija lor. Serviciul domestic a fost totdeauna privit ca o scoborîre a omului, pentru toți cei ce n'au făcut o reîntoarcere la Damasc, cu revelația Florensei Nightingale, care a arătat lumii că îngrijirea bolnavilor cu toate datoriile, ce par atât de dezgustătoare, este cea mai înaltă misiune la care poate fi chemat un om şi a descoperit astfel binefăcătoarea misiune a nursingului în omenire.

Trebue deci o reeducare a tineretului, ca să privească serviciul domestic, gospodăria ca un mijloc de prevenire a boalelor. Munca gospodăriei să fie privită în legătură cu nursingul, întocmai precum sânt priviți cercetătorii din laborator față de medicină. Misiunea menajerelor ar fi încercările de a evita răul şi de a menținea binele, sănătatea.

Ideia aceasta nu a pătruns până acum în predarea menajului şi nici în ceiace priveşte munca menajeră. Femeia a căpătat din munca ei în timpul războiului o geană de lumină a libertății, dar despre nobleța muncii menajere încă nu are cea mai mică idee. Dovadă disprețul în re e ținută şcoala de menaj, în care se întrebuințează încă până în prezent metodele de educație cele mai brutale şi pe ale căror absolvente nu ştiu ce autoritate şcolară le denumeşte încă bucătărese.

Felul în care sânt formate servitoarele noastre ca şi felul în care sânt tratate vor trebui să se schimbe dela sine prin forța lucrurilor.

Serviciul domestic devine tot mai mult o sarcină a stăpânei de casă, fiindcă e din ce în mai greu de găsit servitoare care să ştie servi sau măcar să fie întru câtva omenoase şi să poată face un lucru cu vrednicie. Lucrurile stau foarte rău pretutindeni, nu numai la noi, în această privință. In Anglia, chestiunea a ajuns în Parlament şi s'au căutat soluții pretutindeni: Şcoli în serviciul particular pentru feciori, pentru „stewards" în hoteluri (mai ales femeile, ca madame sau jupânese lipsesc în hotelurile engleze),s'a decretat gospodăria ca ramură de educație obligatorie în şcoli, etc. Dar se pare că nicio măsură nu a dat rezultate satisfăcătoare, până în prezent. Ca să se ajungă la o schimbare în bine ar trebui schimbată însăşi mentalitatea servitorilor. Numai când servitoarele şi servitorii vor găsi ei înşişi oarecare interes în munca lor şi o vor face cu tragere de inimă şi nu numai de silă, numai atunci vor fi servitori buni...

In Anglia o singură categorie de servitori s'a îmbunătăit: bucătăresele, adică fetele care doresc să facă bucătărie în „Casele mari".

Creşterea veniturilor în clasa mijlocie engleză şi a resurselor alimentare, progresul industriei cărnii, posibilitățile din ce în ce mai mari ale transportului animalelor tăiate, au lărgit mult modul de hrană a gospodăriilor şi au revoluționat massa celor care, muncind din greu, trebue să mănânce bine. Este apoi o tradiție de familie şi în aceste clase mijlocii ca în tot ce există în Anglia: Băeții la munca industrială, fetele la gospodărie. Asociația populară „Coockery" (a bucătarilor şi bucătăreselor) nu au locuri câte se cer în şcoala **„House of Studie at Facham".** Acolo sânt pregătite tinerele fete în principiile bucătăriei sănătoase ale vechii bucătării engleze, stabilite de Florence White, care a fost o maestră, o expertă şi o reprezentantă a acestei arte. Bucătăria aceasta bate toate recordurile cu listele de mâncare pe care le pregăteşte, căci ea ştie să păstreze savoarea tuturor produselor regionale şi speciale din toate regiunile Angliei şi aceasta este teoria gastronomică de bază, recunoscută ca singura sănătoasă şi anume pregătită de mâni îndemănatice şi minți cu bun simț.

Şi fiindcă vorbim de Anglia să spunem câteva cuvinte despre rochiile ce se vor purta la Incoronare. Ele vor fi confecționate după cum cere eticheta, cât se poate mai bine, de cei mai mari croitori şi cele mai mari croitorese şi după cum va cere şi starea timpului.

Costumele cele mai displăcute ale „pairilor" şi ale „pairesselor" sânt acele care trebuie neapărat să fie după „tipic", exact ca pe nişte manechine. Nici o posibilitate de imaginație: imaginația care le-a dat naştere e veche, de mai multe secole şi de aceia ele sânt ca o romanță din acele vremuri. Culoarea roşie a catifelei e în contrast mai mult dramatic cu hermina sau altă blană albă a garniturii. Mânecele până la cot ale mantoului „pairesselor" sânt căptuşite cu valuri de dantelă care pun în valoare țesăturile nepretuite. Trena comportă trei lungimi ale staturii în catifea, ceiace face fericirea fabricanților. Anul acesta luminozitatea catifelei moderne şi frumusețea blănurilor moderne vor da o strălucire şi un fast deosebit acestor costume antice, mai ales ca şi căptuşeala de mătase albă este de o calitate superioară. Desigur aceasta nu va face mantoul mai uşor de purtat pe umeri şi nu-i va lua din greutate, dar încoronarea nu e un fapt care se repetă în toate zilele şi demnitatea omului e demnitate, după cum tradiția e tradiție!

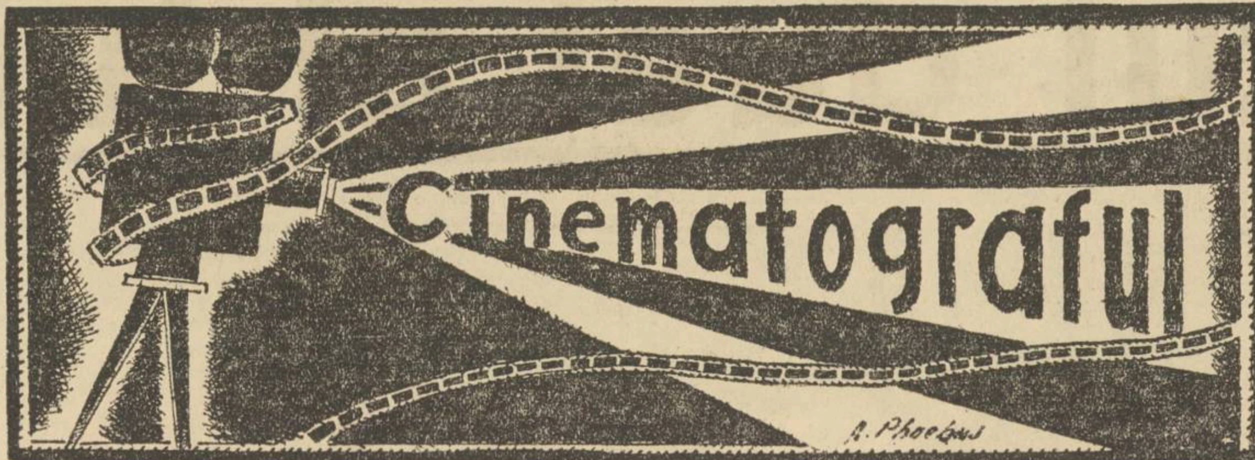
Dar până la Incoronare câte coktailuri şi reuniuni de seară şi de după amiază!

Culorile sânt multe şi variate, dar ce mult negru! E însă un negru **fără tristeță**, un negru care a găsit mijlocul să fie luminos, mat, strălucitor sau vărgat, tot în negru, un negru animat de tonurile cele mai fantastice, mai vii şi mai neaşteptate.

Un alt aspect al eleganței sânt blănurile, panteră, astrahan, breitschwanz, castor, zibelină. Vulpile argintii, mulțumită felului cum sânt lucrate, formează **capele** cele mai mlădioase, încolăcindu-se, formând lozanye, hexagoane sau cadrilatere. Proprietarele lor calcă, grațioase şi suple, pe alte blănuri de tigru, urs alb, aşternute pe parchete, în loc de covoare, care se strâng cu uşurință pentru a se lăsa loc liber dansatorilor şi dansatoarelor.

Un sfat practic: Pentru a face să dureze tălpile pantofilor: la câteva zile după ce i-ați pus dați-i cu lac din acel cu care-i dau cismarii când îi scot din lucru spre a-i vinde. Dați-i de cu seară căci se usucă greu. Operația poate fi repetată de trei ori şi tălpile rămân **intacte**, garantat un an.

BITRIX

Shakespeare

Poate niciodată nu era mai tare nevoie de o traducere bună ca în noul film tras după „Cum vă va plăcea". Cu atât mai mult cu cât extrasele făcute, din piesă, în vederea tipăririi lor pe ecran pentru cei ce nu ştiu englezeşte, erau deosebit de inteligent făcute, mi-am putut da seama că asta făcea posibilă pentru oricine comprehensiunea întregului dialog.

Filmul a fost, fără nici-o rezervă, fermecător. Era atât de îngrijit lucrat, peisagiile erau aşa de înduioşătoare cu aspectul lor în acelaş timp de decor de teatru şi de fragment de vis, jumătate carton şi jumătate basm. Apoi incoherența aceea tipic shakespeareană a costumelor, cu oameni care, deşi contemporani şi compatrioți, sânt îmbrăcați care în cavaleri medievali, care în togă, care în haine venețiene, care în straie persane; ducele, ducele cel rău şi ticălos, când vine cu o pălărie mare cu pene, cu un fel de anteriu cu trenă, trenă lungă de trei metri, cu o basma de gât, care îl leagă pe sub fălci, iar pe piept mii de bijuterii,— ducele atunci, prin faptul că seamănă cu oricare dintre mătuşile noastre — Tanti Dumitrescu, Constantinescu, Georgescu, oricare — trezeşte aşa de bine atmosfera de neverosimil, a basmului, atmosferă de fioros

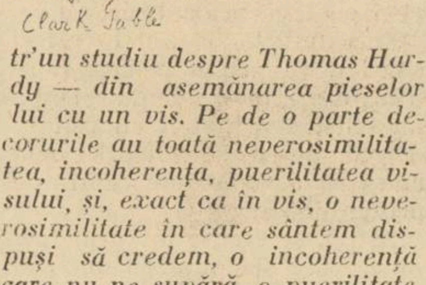

obținut — cum îl obțin copiii — costumându-te cu rochii vechi de ale lui „gramama" de pe când fusese ea mireasa bunicului colonelul. Cu un costum ca acela, dacă te răsteşti tare la ceilalți copii, şi dacă incrunți din sprâncene, poți oricând face lumea să creadă că eşti chiar Ducele, — ducele cel rău, care goneşte pe fratele său în pădure (brrr!), pe fratele său, care era om aşa de bun, că o mulțime de prieteni l-au însoțit acolo, în codru. Printre pomii seculari, la trei zile depărtare de oraş, vezi circulând fel de fel de curteni anume îmbrăcați, care alcătuesc populația civilă a pădurii, şi care se datoresc faptului că Ducii cei răi aşa ne arată ei că sânt răi, trimițând pe o mie de adulți îmblăniți şi înarmați, trimițându-i, zic, în codru..

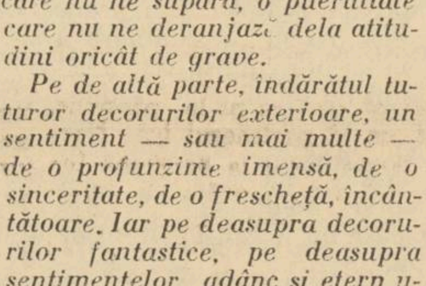
Farmecul shakespearean consistă — am scris-o eu odată în

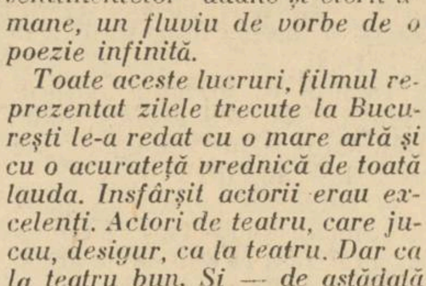

tr'un studiu despre Thomas Hardy — din asemănarea pieselor lui cu un vis. Pe de o parte decorurile au toată neverosimilitatea, incoherența, puerilitatea visului, şi, exact ca în vis, o neverosimilitate în care sântem dispuşi să credem, o incoherentă care nu ne supără, o puerilitate care nu ne deranjază dela atitudini oricât de grave.

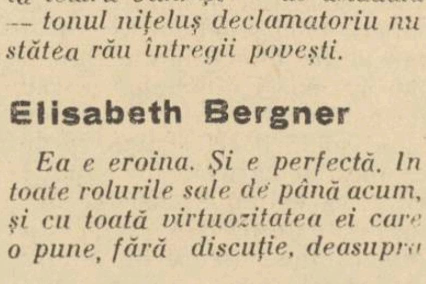

Pe de altă parte, indărătul tuturor decorurilor exterioare, un sentiment — sau mai multe — de o profunzime imensă, de o sinceritate, de o freschetă, încântătoare. Iar pe deasupra decorurilor fantastice, pe deasupra sentimentelor adânc şi etern umane, un fluviu de vorbe de o poezie infinită.

Toate aceste lucruri, filmul reprezentat zilele trecute la Bucureşti le-a redat cu o mare artă şi cu o acuratețâ vrednică de toată lauda. Insfârşit actorii erau excelenți. Actori de teatru, care jucau, desigur, ca la teatru. Dar ca la teatru bun. Şi — de astădată — tonul nițeluş declamatoriu nu stătea rău întregii poveşti.

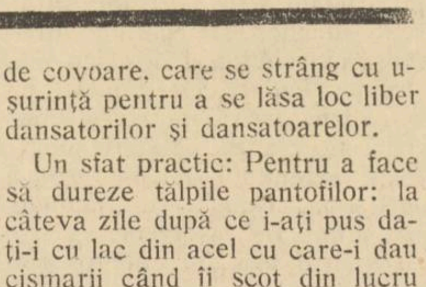
Elisabeth Bergner

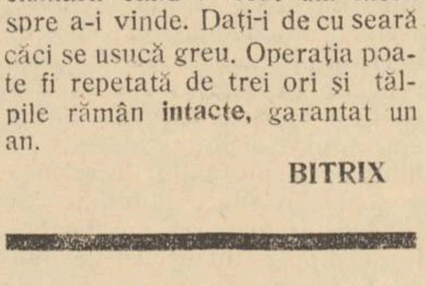
Ea e eroina. Şi e perfectă. In toate rolurile sale de până acum, şi cu toată virtuozitatea ei care o pune, fără discuție, deasupra oricărei alte artiste dramatice europene, — în toate rolurile anterioare avusese ceva supărător, ceva care amintea colbul culiselor, strâmbăturile cerute de rampă, paroxismul acela rezultat din colaborarea cu cuşca suflerului. Toate acestea se pot rezuma printr'un cuvânt unic: în orice moment — *spuneam (a propos de „Escape me never")* joacă prea mult, *nu joacă fals. Dar prea mult. Perfect ar fi fost să nu joace, în momentele acelea, de loc. Să tacă şi să înlemnească. In loc de asta se contorsionează şi se prăpădeşte cu firea.*

Acest stil cabotinesc nu convine decât în filme care au ca model, ca model mărturisit şi intenționat, o piesă de teatru (fireşte veche, bună şi celebră; altfel n'ar putea servi de model, de realitate *ce trebue pictată prin ajutorul ecranului).*

In noul film al Elisabetei Bergner, natura *pe care filmul o zugrăveşte este... teatrul shakespearean, adică acea combinație de vis şi de sfori, de poveste grotescă şi de poezie lirică tulburătoare, acel amestec literar savuros pe care îl cunoaştem din citite, din auzite, din reminiscențe şcolare şi din obligații de băeți de bună familie, cu educație artistică aleasă...*

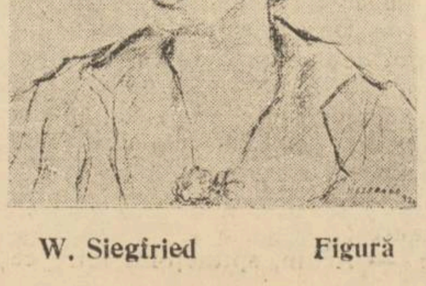
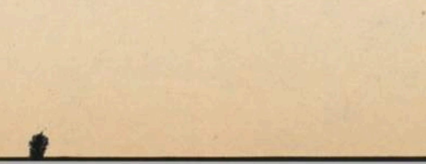
In asemenea producții, Elisabeth Bergner e neîntrecută. Aci are ea voie să joace oricât de „prea mult". Căci joacă o epocă în care trebuia să joci foarte, foarte mult ca să-ți distrezi publicul. Gândiți-vă: azi ne dă mâna să punem cinci actori să lase mâinile jos, să stea pe loc şi să mormăe: de! poate!... lăsând pe spectator să observe toate detaliile odăii şi ale locatarilor, pentru a se pătrunde de întreaga „atmosferă" a scenei. Ne dă mâna să facem aşa, pentru că 30 de secunde după asta, printr'un hokus-pokus, ecranul se transformă subit într'o pajiste, cu pomi seculari şi un pârâu cristalin, iar după alte 50 de secunde ne trezim brusc într'un hangar pe care nişte gangsteri îl bombardează cu puşti-mitraliere. In condițiile acestea poți juca sobru, fără risc de a adormi pe spectator. Dar gândiți-vă la o reprezentație de altă dată a maestrului Shakespeare. Avea în fața lui boieri blazați, ca nişte copii stricați: avea în fața lui cumetre şi sacagii, grei la atenție ca nişte copii fără carte. Trebuia neapărat să te agiți tot timpul, să urli, să te strâmbi caraghios, să faci tumbe, să te mai adresezi, din când în când, direct către onor publicul, cu bonimente linguşitoare sau cu malițíi care în fond erau o altă formă de omagiu. Nu-ți era permis să faci pe „actorul sobru", căci atunci toată lumea ar fi căscat, aşteptând să-i vie forma „dinamică" a plictisirii, adică fluerăturile şi legumele diverse aruncate în cap.

Pentru toate aceste motive, stilul fâțâit al Elisabetei Bergner se potriveşte cu rolurile shakespeare-iene în genere, dar mai ales cu acelea de feerie, ca „Poveste de iarnă", „Visul unei nopți de vară", „Cum vă va plăcea" şi multe altele.

D. I. SUCHIANU

P. S. *Vine în curând la Bucureşti „Romeo şi Julieta" cu Norma Shearer şi Leslie Howard. Se pare că regisorii şi-au dat osteneala să facă povestea cât mai cinematografică cu putință. Aşteptăm cu nerăbdare să vedem. Este o încercare destul de curioasă.*

W. Siegfried Figură

MICROFONUL

Până la deplina punere la punct a televiziunii, când se crede că teatrul radiofonic va pieri, nefiind altceva decât un efemer gen literar, cerut de progresul tehnic al radiodifuziunii, problema *regiei radio-teatrului* rămâne în planul întâi al preocupărilor tuturor posturilor de emisiune.

In treacăt, celor care vor spune că teatrul radiofonic este o formă hibridă de teatru, le răspundem că teatrul radiofonic, aşa cum va trebui să fie scris, este teatrul adevărat, teatrul pur, al clasicilor, al lui Molière şi-al marelui Shakespeare, fără decor, fără lumini. Numai dialogul voințelor, al forțelor sufleteşti, ceiace Shakespeare şi marii dramaturgi s'au îngrijit să ne lase, fără caete de regie, montări, decoruri, etc.

După cum muzica înseamnă armonie, aşa cum au adunat-o şi potrivit-o marii compozitori.

●

Alcătuirea unui spectacol anume pentru microfon, necesită cu totul alte elemente decât cele care se cer scenei. Se elimină tot ce se adresează ochiului spectatorului. Rămân doar elementele care se adresează urechii. Acestea trec în centrul atenției, sânt speculate şi amplificate pentru a se crea valori de artă.

Dialogul utilizat de autor spre a comunica dela suflet la suflet, rămâne să capete sub bagheta regisorului artistic, contorsiuni, jocuri şi ritmuri, melodii şi onomatopee, în măsura şi tonul labirinturilor sufleteşti prin care sântem purtați.

Se cere o măestrie rară, o stăpânire a psihologiei, a rostirii vorbelor, a cunoaşterii oamenilor, — o înțelegere *auditivă* pentru efectele sonore şi artistice, care se nasc din încrucişarea drumurilor psihologice.

I se cer regisorului de radioteatru, virtuozități de dirijor muzical, care să-i ajute să potrivească pe o partitură frumoasă, armonia unei simfonii.

O piesă de dragoste de adolescenți, asemenea unei muzici de Mendelsohn sau Chopin. Iubire pasionată: Beethoven. Comedie: Rossini. Frăgezime şi gingăşie: Haydn.

Sgomotele care sânt o anexă a teatrului radiofonic, n'au alt rost, în jocul armonic al cuvintelor, decât acela al semnelor muzicale ajutătoare pe o partiție: schimbă tonalitatea, adaogă rezerve de înțelegere, de încântare, marchează surprize, semnalează evenimente, întăresc sau diminuiază anumite pasagii.

Muzica e un element care trebue utilizat cu multă grijă şi presupune o cultură muzicală temeinică. Dintre miile de arii, de îmbinări ale cântului, regisorul o va alege pe aceia care însoțind rostirea vorbelor, va întări (fără stridențe) — vraja pe care a strâns-o în îmbinarea frazei scriitorul.

●

Nu se poate trece cu vederea realizarea deosebită pe care ne-a dat-o d. V. I. Popa cu: „Fericirea costă douăsprezece lire", de Z. Barrie. A obținut atunci regisorul, o simfonie, orchestrată în chip unic. Mai târziu, avea să înfăptuiască o adevărată partitură muzicală, îmbinând muzica şi poezia lui Solomon.

„Cântarea cântărilor" a fost o biruință în istoria teatrului radiofonic.

D. Haig Acterian, regisorul de înaltă înțelegere pentru teatru şi pentru frumos, avea să facă operă de muzician, punând în scenă „Sonată dobrogeană". D. Acterian a arătat atunci nevoia de a se crea un anumit ritm, un anumit tempo.

Aceasta e adevărata chemare a regiei teatrale. Dialogul de poezie a căpătat un *largo* introductiv, un *allegretto*, un *intermezzo* colorat (nunta turcească) şi un *allegro* care s'a stins într'un *final* lin, înălțător.

●

Retransmisiuni. Duminică, s'a retransmis dela Braşov: Requiem-ul de Mozart.

Am observat vădita intenție a direcției muzicale de a impune Braşovul ca pe un Salzburg românesc. Este o recunoaştere a muncii care se depune în oraşul din munți, a muzicii bune care se face acolo . Orchestra Filarmonică din Braşov şi corul *Bach* au dat o interpretare de adevărată artă sub conducerea d-lui Victor Bickerich. Solişti: d-na Rosl Baumann Rădulescu (sopran), d-na Mädi Fabritius (alto), d. Aurel Alexandrescu (tenor) şi d. dr. Alfred Witting (bas).

●

Rebelii, actul radiofonic al d-lui Ion Manu a dovedit multă, foarte multă observație, un dialog condus cu îndemânare, dar n'a izbutit să fie o piesă radiofonică. Regia artistică şi cea tehnică n'au lucrat mână în mână. Parte din sonorizări (tramvaiul) erau departe de a fi adevărate şi sugestive. Uneori, amplificate, erau chiar supărătoare.

Crezând că ajută la înțelegerea faptelor, actorii îmbogățeau textul piesei cu o mulțime de cuvinte, care, repetate, deveneau balast. De pildă: „Băete, o baterie!"... (Ansamblul repetă, imediat: „Da, da, o baterie! Da") „Ai venit? Bun! Pune-o-aici! Aşa!" (Toți: „Aşa! Bun! Aşa! Da! Aşa!").

Acest „aşa" ajutător şi da — da-urile au ajuns o obsesie verbală la microfon.

In marginea repertoriului radiofonic, observăm o accentuată predilecție pentru piesele care pun în scenă oameni mediocri, giumbuşlucuri periferice şi provinciale, întâmplări cu chichirez filosofic eftin.

●

Muzică de cameră am avut în trei rânduri. Luni, Quartetul „Amicii Muzicii" ne-a dat: *Quartetul în sol major*", de Haydn. Mercuri, Quartetul vocal *Rădulescu* a cântat din Schubert, Mendelsohn şi Brahms. Joi: d-nii Hr. Popescu (flaut), C. Metani (clarinet), Chr. Eremia (corn) şi C. Schuch (fagot) au executat două *Quartete*, de Rossini, (în fa maj. şi sol maj.).

●

Simfonice: Marți, orchestra Radio dirijată de compozitorii respectivi ai bucăților alese (d-nii: Bohaciu, N. Brânzeu şi G. Simonis), a închinat săptămânalul său simfonic compozitorilor români. A fost un penibil examen pentru cei trei compozitori care nu ne-au dat o muzică românească. Experiențe de soiul aceleia de Marți seara se puteau face în cadrul unui concert obişnuit.

Concertul Filarmonicei, dirijat excepțional — de d. Bernardino Mollinari, a fost o sărbătoare. După uvertura la *Cenuşereasa*, de Rossini, d-na Ornella Santoliquido a pus mult nerv în executarea (la piano) a unor „canti della stagiona alto", de Ildebrando Pizetti.

Partea a doua, foarte, foarte modernă: Richard Strauss şi Ottorino Respighi.

●

Discuri: Concert în sol minor, de Bruch, cu violina lui Yehudi Menuhin, unul din marii vrăjitori ai arcuşului. O bucurie rară a fost această intercalare de preț.

●

Solişti: D-na Cella Delavrancea, după o îndelungată lipsă, a revenit cu totul nouă, în tălmăcirea *Sonatei op. 31 No. 2*, de Beethoven şi *Studiile* şi *Balada*, de Chopin.

Pe d. Yan Gall nu l-am uitat. Intovărăşit de orch. Radio, dirijată de d. Th. Rogalsky, a executat mai mult decât frumos *Concertul în la minor* de Glazounov. Temerară încercare, dar încununată de succes. E o violină pe care o dorim mai des.

D-na O. Santoliquido a revenit, Sâmbătă, cu un program de ultima oră... muzicală.

●

Operă. Deşi Opera Română este în plină stagiune, totuşi Vineri am ascultat „Andrea Chénier" de Giordano, imprimat pe discuri. Nu dorim retransmisiunile dela Operă, socoteam totuşi că s'ar fi putut da o operă imprimată pe discuri Radio, aşa cum am notat într'una din cronicele noastre anterioare. D. Alfred Alessandrescu va trebui să studieze această problemă a „*serilor de operă*" şi s'o soluționeze în chipul cel mai potrivit.

MARSYAS

Un nou roman de Regina Maria

A apărut împodobind vitrinele librăriilor din Franţa şi Anglia

Regina Maria

un nou roman al Reginei Maria, intitulat „Măşti”.

Eroul principal e un anticar evreu stabilit în Ardeal.

Autoarea cu talentul său cunoscut, face o minunată descriere a frumosului ţinut transilvănean din care culege o serie de tipuri („Masques”) originale, admirabil conturate.

Romanul conţine profunde sentimente omeneşti, iar paginile unde vorbeşte despre rase şi apropierea dintre ele, sânt neîntrecute.

Ziarul „Paris-Midi” publică un extrem de elogios articol asupra acestui roman.

Citind romanul — scrie „Paris-Midi” am cunoscut Transilvania, căci acţiunea lui se petrece în această frumoasă provincie a României.

Romanul nu se ocupă de personalităţi marcante, ci de masa poporului.

Şi faptul că acţiunea acestui roman se desfăşoară în mijlocul umilei populaţii transilvănene dă ultimului roman al Reginei Maria o atracţie deosebită.

Caete săptămânale

D. Eugen Herovanu scoate în fiecare săptămână o mică plachetă scrisă numai de d-sa, în dorinţa de a lămuri înţelesul lucrurilor şi al evenimentelor, pentru sine şi pentru cetitori.

Problema pusă până în prezent în aceste *Caete săptămânale* este mult dezbătuta problemă a *Menirii literaturii şi a răspunderii scriitorului.*

D. Eugen Herovanu este net şi limpede de părerea că „scriitorul este şi rămâne cetăţean, *interesat* la toate câte privesc viaţa la care participă...”

Dacă e drept că misiunea scriitorului e de a da gândirii sale o întrebuinţare cât mai utilă, aceasta nu-l împedică de a alege ori de unde crede materia gândirii şi artei sale şi de a trata cum îi convine subiectele alese.

Georges Duhamel în comunicarea cetită la congresul Internaţional al Pen-Clubului Buenos Ayres, Septembrie 1936, precizează punctul de vedere al d-lui Eugen Herovanu, definind misiunea poetului ca *funcţiune socială,* adică o funcţiune prin care el trebuie să răspundă la o anume nevoie a societăţii. Această misiune ar fi, după formula lui *Paul Claudel, a transforma necunoscutul în cunoscut.*

Ceiace d. Herovanu exprimă sub altă formă, accentuând faptul că în fiecare din lucrurile care trec, deci şi în problemele de o amploare mai redusă, se reflectă eternitatea din care se desprind.

Ca şi George Duhamel, d. Eugen Herovanu insistă asupra absolutei necesităţi a libertăţii depline pentru ca scriitorul şi artistul să poată crea, fără a fi turburaţi în exerciţiul *adevăratei* lor funcţiuni sociale. Lipsa de libertate, e drept, nu a împedicat în totdeauna pe scriitori şi artişti de a crea, dar a stricat în mod cert şi evident relaţiile dintre scriitori şi societate.

Dar cuvântul „misiune”, ca şi cuvântul „funcţiune socială” pe lângă acest înţeles foarte simplu mai pot avea şi înţelesul de funcţiune *eventuală* a scriitorului sau artistului în *politica socială.* Problema s'ar pune astfel — spune Duhamel în discursul citat—: Poate scriitorul lua parte personal în luptele politice şi mai ales în conflictele dintre diferitele clase sociale?

Trecutul ne dovedeşte că mulţi din creatorii care s'au distins în exerciţiul funcţiunii lor esenţiale, nu s'au sfiit de a lua parte în luptele politice şi d. Herovanu ilustrează fericit această constatare cu exemple din Istoria noastră. Din acestea se vede că ei [illegible] pus în slujba părerilor lor politice nu numai valoarea lor de oameni, ci şi prestigiul meritelor artistice şi literare. Se 'nţelege că orice scriitor e stăpân pe atitudinea sa.

Sânt însă argumente care se

Eugen Herovanu

ridică pro şi contra participării la acţiune a marilor inspiraţi. Cu drept cuvânt vorbeşte deci d. Eugen Herovanu despre responsabilitatea scriitorilor. Ca martori şi participanţi la viaţa socială, unii din ei se socot profund responsabili, *tocmai* pentru că au fost înzestraţi cu daruri excepţionale de a prinde *adevărul* sub aparenţele sale diverse şi a fi capabili de a-l exprima nu numai făcând operă de artă, ci şi acţiune, adică depoziţie în procesele angajate.

Singur şi liber, — spunea Alfred de Vigny — Unde este dreptatea?... D. Herovanu răspunde net, clar şi precis, cu o tinerească generozitate. Totuşi gravitatea momentului şi importanţa problemei ar merita o mai îndelungată desbatere şi de aceia aşteptăm caetele săptămânale cu cea mai mare nerăbdare. — *Is. Sd.*

Victor Eftimiu: Arhanghelul cu aripi de ceară

D. Alexandru Philippide a scris în foiletonul ziarului „Adevărul” din 22 Noembrie, câteva reflecţii de mare interes, cu prilejul publicării într'o nouă ediţie a poemului liric *Inşir'te mărgărite* al d-lui Victor Eftimiu (edit. „Adevărul). Foiletonul poartă titlul *Elogiul Feeriei* şi în el e vorba de „feeria ţesută pe motive de basm popular” remarcând simţul artistic al d-lui Victor Eftimiu, care l-a făcut să evite deopotrivă primejdia *exagerării* procedeului de a schimba fizionomia populară a personagiilor şi a cădea astfel în vidul unei parabole didactice, plicticoasă şi goală de conţinut artistic, ca şi „exagerarea contrarie”: construirea pur artistică, fără nici o interpretare personală a motivelor folkloristice”.

„Scriitorul român, în genere”, zice d. Al. A. Philippide, „nu are închipuire fantastică”.

D. Victor Eftimiu face o fericită excepţie de la aceasta justă şi adevărată constatare a d-lui Al. A. Philippide.

Nu numai *Inşir'te mărgărite* şi *Cocoşul negru* dovedesc aceasta, dar şi alte cărţi ale sale printre care romanul *Arhanghelul cu aripi de ceară,* care plin de invenţii pitoreşti şi ale cărui personagii sânt foarte reuşite.

Nu e vorba aci numai de feericul din basme, care creiază un univers aparte. Fantazia acolo a intrat în plin şi a creiat în pământ virgin, fără stăpânirea nici unui fel de tradiţie. Feericul din vremurile noastre, în care a pătruns gustul pentru „lecturile serioase” şi în care o lungă perioadă de literatură realistă a obişnuit pe cititor să ceară literaturii imaginea lumii reale în mijlocul căreia trăeşte, nu este primit, decât dacă ţine socoteală de aceste exigenţe ale epocei. Scriitorul introduce, ca d. Victor Eftimiu, feericul în viaţa cotidiană, în universul nostru obişnuit pe care-l transformă în feerie.

Este deci în *Arhanghelul cu aripi de ceară* un subiect realist care face nodul povestirii. Dar intervine pasiunea tânărului Narcis pentru frumoasa Canadiană, care răstoarnă ordinea aparentă a lucrurilor, prin transformările realului după cerinţele acestei pasiuni şi ne face să primim neverosimilitatea situaţiilor pe care ea ni le propune, deşi, ca şi partenerul lui Narcis, povestitorul la persoana întâia din roman, stăm cu creionul în mână spre a supune meschinelor noastre socoteli, extravaganţa mijloacelor de care uzează feericul, în jocul său neînfrânat.

Victor Eftimiu

Din desfăşurarea povestirii se răsfrânge în sufletul cititorului aceiaşi silinţă de a concilia realul cu feeria, normalul sufletesc cu tendinţa de vis.

Poet, om de teatru, mentalitate veşnic tânără, d. Victor Eftimiu este, în acest roman, mereu pe „hotarul nestatornic” dintre vis şi realitate, dintre scenă şi viaţă. Decorul este, în prima parte a cărţii, Viena, o Vienă în care se luptă amintirea unor imagini de altă dată, imagini fugare, dar ascuţit pătrunse de o senzibilitate dureroasă, ca acea ce întovărăşeşte imaginile neprecise ale visului, dându-le o viaţă obsedantă prin culoarea sentimentală ce le-o impune. Sentimentul acesta creiază decorul, un decor ca un joc fantastic al unor imagini reale, oglindite în valurile mişcătoare ale unui fluviu. El creiază şi atmosfera, o atmosferă de nelinişte, de ameninţare, de groază nelămurită, de neprevăzut capricios, datorit şi ecourilor vieţii trecute a personagiului ce povesteşte şi care a trăit acolo tinereţa sa de student sărac, nesigur pe bucata sa de pâne pe a doua zi, dar şi răsturnării vieţii istorice a oraşului, la care autorul a participat ca spectator.

Este partea cea mai frumoasă a romanului, cea mai reuşită, acea în care fantasticul împrăştie vraja unei poezii de o fină calitate estetică. De altfel trebuie să remarcăm darul d-lui Victor Eftimiu de a „evoca”, cu duioşie şi încântare, momente din natură şi din viaţă smulse cu atmosfera lor specială, în viziunile fantastice, nostalgice şi fugare ale Vienei, sub diferitele ei aspecte. Ele te vrăjesc şi te obsedează cu puterea lor de a fi prezente şi totuşi sânt ciudate, nereale, dincolo de puterea realităţii, mai reale însă decât ea, de acea realitate a unei vieţi petrecută pe jumătate în vis, care face atmosfera întregului roman.

In această atmosferă gesturile se deformează, pasiunea singură trăeşte cu adevărat, ca la clasicii vechi, trezind însă ecouri stranii. In scenă sânt personagii excentrice, bufone, câteodată adorabile. Ele par neverosimile, însă după ce ai închis cartea, ele continuă să trăiască cu realitatea lor ciudată, în afară de realitatea obişnuită. Domeniul lor e mereu visul sau scena, dar legătura lor cu realitatea nu se pierde. Ea stă în prezenţa şi creionul spectatorului lucid, care e povestitorul la persoana 'ntâia a romanului.

Bine înţeles, *Arhanghelul cu aripi de ceară* nu este un roman, de acţiune progresivă, al cărui deznodământ e aşteptat cu înfrigurare.

E mai mult o serie de imagini şi scene, o desfăşurare colorată cu fantastic, ce seamănă cu rularea unui film, de multe ori „au ralenti”. Trezirea din vis se face în România, când farmecul romanului se pierde în împrejurările prozaice până la vulgaritate ale unei vieţi de culise, reală până la saţietate, o adunătură de fiinţe baroce, mai mult inventate de cât observate.

Trezirea din vis, în această Românie, al cărui pitoresc fals şi artificial a fost banalizat până la dezgust, de „propaganda pentru străini” şi romanele de senzaţie sau eseurile ca Bucureştii lui Paul Morand, este prea jignitoare, după feeria din Viena.

Am fi dorit parcă să asistăm la îmbarcarea celor doi îndrăgostiţi pe vaporul care să-i ducă peste ocean, în vraja necunoscutului. Pe ţărm să fi rămas frământându-se nişte umbre: Inga, von Wundernacht, prietenul lui Narcis, noi înşine, cititori furaţi de vraja visului şi care să-i privim ca de pe marginile Styxului, plecând cu barca lui Charon...

Domnul Victor Eftimiu are o mare calitate, care îl ajută să-şi menţie personagiile chiar când ele sânt gratuite. Această calitate este *verva,* o vervă nesecabilă, facilă, curgătoare, irezistibilă. In ea e farmecul personalităţii multiple şi variate a preşedintelui Pen-clubului nostru, dar şi primejdia viitorului său literar. Un roman feeric, de o feerie grandioasă, până la exaltarea mistică din romanele scandinave sau până la fantasticul irezistibil din scriitorii germani sau la nivelul humorului de calitate neîntrecută al Englezilor, trebuie să se creeze de acum înainte. Domnul Victor Eftimiu ar putea să fie acela care să întemeeze „genul” în literatura noastră.

Va trebui însă pentru aceasta să lupte cu propriile sale calităţi, spre a nu cădea în păcatul de a scrie romane, în care imaginaţia să precumpănească observaţia, în loc de romane feerice în care invenţia să se ridice până la crearea mitului, la înjghebarea unei realităţi, care sfărâmând cadrul „logicei formale”, să-şi creeze o logică a ei proprie, „logica profundă” a unei umanităţi veşnice. Din aceste adâncuri au izvorât romanele feerice din ţările nordice, ca şi din acele slave, dar mai ales feericul folkloric.

In aşteptare, putem citi romanul-film, al d-lui Victor Eftimiu, ca o plăcută petrecere de vreme.

IZABELA SADOVEANU

Pierre Benoit: Saint-Jean d'Acre

Prin noul său roman Pierre Benoit ne duce în acel Orient apropiat, care e una din ţările sale preferate şi care i-a servit ca izvor de inspiraţie pentru „La Châtelaine du Liban” şi „Le puits de Jacob”. In jurul lui Saint-Jean-d'Acre, pe lângă Haiffa şi muntele Carmel, în lumina soarelui oriental, evocă virtuozitatea lui de povestitor neîntrecut, un episod din ţara Egiptului.

Prin intermediul unui bătrân simpatic, funcţionar turc în retragere, care vorbeşte cea mai curată franceză, aflăm minunata aventură a unui strămoş al său, François Boyer, căpitan în brigada 9-a de linie, al doilea batalion, divizia Renier, din armata lui Bonaparte.

Decorurile de piatră şi nisip care-au fost martore cu sute de ani în urmă la trecerea cruciaţilor, o atmosferă de eroism sălbatec, de dragoste şi de poezie, care învălue pe cei trei principali eroi ai acestui fragment de grandioasă epopee: căpitanul Boyer, emirul Ibrahim Gharib şi frumoasa lui favorită cu ochii imenşi, sânt prezentaţi de Pierre Benoit — într'un cadru de încântător mister.

Mihail Zavergiu: Eroare medicală sau sinucidere ?

Autorul ne pune problema pe care o va desvolta în roman chiar în prolog:

„Ori unde mă duc, scria Antoaneta Fotescu, mamei sale, de la Paris, nu mă mai distrează nimic; departe de mine fericirea şi mulţumirea; sânt extrem de amărâtă, n'am chef de nimic”.

Pentru a înţelege disperarea eroinei, trebue să ştim că nu de mult timp îşi înmormântase soţul, chimistul Fotescu, care fusese îngrijit de doctorul Aristide cu care se afla la Paris.

Ce s'a întâmplat ?Care e misterul care învăluie drama morţii chimistului Fotescu, a soţiei sale şi a doctorului Aristide?

Autorul ne descrie chinul şi disperarea doctorului care se acuză de moartea prietenului său. A ucis el sau pacientul-prieten a sucombat datorită boalei?

Dece Antoaneta Fotescu pleacă la Paris cu doctorul Aristide şi acolo poliţia îi găseşte morţi într'o cameră de hotel?

Rezumatul acestui roman nu este numai cel de sus, întrucât pe lângă cei trei eroi, o lume întreagă se mişcă cu patimile şi intrigile ei. O mulţime de medici cu sufletul lor, mărinimos sau meschin. Un doctor Bidea cu intriga sa urmăreşte veşnic pe doctorul Aristide. Un doctor Barbat, un doctor Mahot cu sanatoriul său de copii cu turburări endocrine, sânt tipuri de medici altruişti, care pentru binele bolnavului, se uită pe ei înşişi.

Tablouri pitoreşti cu valea Oltului care a întremat în scurt timp sănătatea doctorului Aristide sânt descrise cu măestrie.

E plin romanul de imagini bogate de tablouri.

D. Mihail Zavergiu a reuşit să dea cititorilor o carte frumoasă atât ca tehnică cât şi ca cuprins.

Cronica literară

Contribuţii de erudiţie: N. Georgescu-Tistu N. Cartojan, H. Stahl şi Damian P. Bogdan

D. Georgescu-Tistu este un bibliograf ştiinţific şi totdeodată un istoric literar, având prin urmare serioase criterii în economia informaţiei dar şi sentimentul părţii vii din carte, care lipseşte adesea bibliografului funcţionar. O operă în care aceste două atitudini se îmbină în chip fericit este acea recentă monografie a lui Ion Ghica cu prilejul examinării unui lot nou de material inedit, scriere de care am mai amintit şi asupra căreia gândeam chiar să facem acum o mai largă dare de seamă, dacă n'am fi socotit că e mai bine să lăsăm aceasta pentru data apropiată când vom avea de spus oarecari lucruri în jurul literaturii povestitorului muntean. Acum se cade să atragem atenţia asupra unei publicaţii strict actuale şi anume asupra broşurii-extras **Bibliografia publicaţiilor privitoare la cultura românească veche 1933 şi 1934.**

Numai istoricul ştie să preţuiască munca aridă şi nerăsplătită moralmente a unui bibliograf care ne scuteşte de obositoare şi uneori nu deajuns de fructuoase cercetări, punându-ne la îndemână materialul trebuitor. Fără astfel de îndrumări orice întreprindere de istorie, şi mai ales de istorie literară, este peste putinţă. Bibliografia trebue s'o alcătuiască un specialist cu vaste putinţe de informaţie, un bibliotecar de mare instituţie cu depozite obligatorii care să aibă la îndemână mai multe publicaţii periodice. In cazul istoriei politice problema este mult mai uşoară fiindcă documentele noui, interpretările de un anume nivel, se publică numai în reviste consacrate. In istoria literară însă, şi mai ales la noi, unde nu se află publicaţiuni care să redacteze sistematic, ca **Mercure de France** bunăoară, liste bibliografice, adunarea materialului este îngreuiată prin faptul că foarte interesante articole de informaţie sânt răspândite prin publicaţii efemere ori obscure. Revistele provinciale, a căror listă nu s'a dat până acum, cuprind ştiri de istorie literară dintre cele mai importante şi adesea mi s'a întâmplat să găsesc astfel de ştiri cărora din neputinţă de a mi le însemna numaidecât le-am pierdut urma. Câţi ştiu mă rog, că există o revistă **Graiul Dâmboviţei** care a ajuns în anul al XIV-lea? In numărul din Ianuarie 1936 d. I. Negoescu publică un articol cu ştiri ce s'ar putea căpăta şi pe altă cale, dar n'ar fi fără folos cuiva dacă bibliograful ar fi în măsură să facă despuierea obscurei publicaţii. Articolul se intitulează **Incă un poet din familia Cîrlova: C. Cîrlova** şi vorbeşte de un nepot al autorului **Ruinurilor Târgoviştei** care în 1869 publica versuri în **Albina Pindului.** Sânt apoi numeroşi autori provinciali ce-şi tipăresc lucrările pe socoteală proprie dar din timiditate nu-şi trimit publicaţiile cui ar putea să le releveze. Meseria bibliografului este prin urmare foarte grea.

Totuş literatura noastră are norocul de a avea câteva instrumente de informaţie serioase. In afară de cunoscuta bibliografie a d-lui Adamescu, nu fără multe erori, dar încă utilă, cercetătorul poate găsi bune îndrumări pentru anii din urmă în **Dacoromania,** în **Anuarul institutului de istorie naţională** din Cluj şi în **Revista istorică română.** D-lui Georgescu-Tistu i se datoresc îndrumări capitale, publicate în Analele Academiei, în privinţa bibliografiei generale a istoriografiei literare române. Sub conducerea sa *32* de harnici studenţi dela Facultatea de litere din Bucureşti, ajutaţi de d-nii Avram Todor şi Dan Simionescu din serviciul Academiei române, întocmesc sub titlul mai sus arătat o bibliografie în care pe noi ne interesează în deosebi partea de istorie literară. Ceeace face meritul acestei liste este principiul analitic pe care se bizue. Bibliografii nu se mulţumesc numai să indice titlurile, ci dau pe scurt cuprinsul articolului ba mai mult îl supun şi unei elementare critici, încât cercetătorul este perfect lămurit şi ştie ce merită să fie căutat în bibliotecă şi ce abandonat. Ba uneori analiza însăşi poate înlocui articolul. Ca o ilustrare a excelenţei acestei metode vom face o mică aplicare. Sub numărul 348 bibliograful exceptează un articol al d-lui Al. Ciorănescu. **O anecdotă despre Conachi.** E vorba de o străveche anecdotă, în legătură cu împăratul Tiberiu, care a putut ajunge prin cronicarul bizantin Manasse la Moxalie al nostru T. Pamfilie o povesteşte în legătură cu Conachi. Poetul moldovean îşi pedepseşte sluga să fie expusă ţânţarilor, apoi înduioşat trimite pe cineva să mai alunge din când în când gângăniile, însă sluga nu voeşte, căci zice ea: Ţânţarii de pe mine sânt sătui deci mai blânzi, pe când cei noui sânt mai flămânzi”. Incheierea la care ajunge d. Ciorănescu e aceasta: Cum Moxa n'a fost popular, e probabil că anecdota a fost povestită de Conachi însuş şi a rămas în amintirea familiarilor în raza moşiei boerului adică la Ţepu-Tecuci, unde d. Ciorănescu presupune că trebue să fie punctul de culegere al anecdotei. Pe simpla analiză pe care ne-o dă d. Georgescu-Tistu noi putem să respingem interpretarea d-lui Ciorănescu pentru motivul că anecdotele de felul acesteia au o circulaţie extraordinară şi nu sufere nici o determinaţie istorică. Câteva zile numai după publicarea articolului d-lui Ciorănescu o desminţire venea într'o publicaţie care scapă, fireşte, bibliografiilor prin firea ei neliterară şi anume, — cine-ar crede? în **Cultul Patriei** din 8 Mai 1933 (An. II, No. 13). Acolo se află un fel de schiţă despre moravurile electorale din Basarabia de azi intitulată **Timoftei Ivanovici.** Anecdota e pusă de astă dată pe socoteala boerului Calmuţki: „Intr'o bună zi, fie că simţise el, fie că părăse vreo slugă, află că unul din administratorii săi cam avea năravul de a fura. Cum era poreadca pe atunci, imediat l-a chemat la dânsul, a pus slugile de l-au bătut cu nuelile şi a dat ordin să fie legat gol de un copac în pădure şi lăsat acolo. Lucru zis şi făcut: cine era în stare să se împotrivească lui Calmuţki, care era tot aşa de puternic în Basarabia ca şi ţarul la Petrograd! A doua zi pe la amiază şi-a adus aminte şi boerul nostru de isprava făcută în ajun şi a trimis doi vătavi călări la pădure, să vadă ce mai face tâlharul de administrator!... Când au ajuns vătavii acolo, ce să vadă! Corpul bietului administrator era negru de muşte şi de ţânţari ce-şi găsiseră hrană la îndemână în sângele bietului om. Vătavilor li se făcu milă, dar ce puteau ei să facă? Rupseră şi ei câte o crenguţă şi începură a goni gângăniile de pe corpul administratorului.

— Valeu, oameni buni, grăi administratorul către ei! Nu le goniţi, nu le goniţi... lăsaţi-le! Căci voi le goniţi pe cele sătule şi de-or veni altele frământe, mă prăpădesc cu totul fraţilor!”

Bibliografia alcătuită de d. Georgescu-Tistu eset extrasă din colecţia de **Cercetări literare II** pe care o publică cu colaborarea studenţilor săi d. N. Cartojan. Nu putem lăuda îndeajuns pe acest eminent profesor, de o ştiinţă remarcabilă, care nu se mulţumeşte numai să facă opere capitale în câmpul istoriei literare vechi, dar învaţă pe şcolarii săi să întreprindă cercetări dintre cele mai onorabile. Toate contribuţiile din această fascicolă sânt valoroase dar vom observa mai ales textele de cronică versificată despre uciderea lui Grigore Ghica şi fuga fiilor lui Alexandru-Vodă Ipsilanti la Viena, întâiul cunoscut, dar amândouă laolaltă publicate cu o magistrală tehnică de editor, pentru care sânt de adus laude şi studentului, se 'nţelege, dar şi profesorului. Şi textele de folklor medical precum şi acela cuprinzând **Istoria poamelor** editate de I. C. Cazan şi Ioana Andreescu se înfăţişează în aceleaşi sigure condiţii. Nu pretindem că istoria literaturii este revoluţionată, dar astfel de lucrări pregătesc mai bine pe un tânăr decât toate observaţiile psihologice asupra felului cum cutare poet modernist naşte cutare poezie, sub ochii

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Premiul Internațional al Romanului

Premiul Internațional al romanului, fondat acum trei ani, a fost atribuit domnișoarei Yolanda Foeldes, autoarea romanului La Rue du chat qui pêche.

Juriul a fost alcătuit de Gaston Rageot, pentru Franța, Hugh Walpole pentru Anglia, Rudolf Binding, pentru Germania, Iohann Bojer, pentru Norvegia și Iosef Krutch pentru America. Premiul în valoare de trei sute de mii franci francezi, este considerat de mare importanță și foarte râvnit, de oarece cu drepturile de autor în toate țările și drepturile de adaptare cinematografică, el asigură laureatului un foarte mare venit anual.

D-ra Yolanda Foeldes, cu totul necunoscută acum câteva

Volande Foeldes

luni și-a dus până în prezent viața grea a atâtor intelectuali din Europa centrală. S'a înscris acum zece ani la Sorbona, dar din cauza lipsei de mijloace, a fost nevoită să părăsească studiile și să intre ca lucrătoare la fabrică spre a-și câștiga existența. Dar neputând suporta oboseala vieții de fabrică, prin relații și o deosebită stăruință, a ajuns în fine să capete un post într'un consulat ungar din Egipt. Era în acel birou stenodactilografă, secretară și servitoare în acelaș timp.

După câtva timp a plecat la Londra, apoi s'a reîntors în Ungaria, unde își câștiga viața traducând cărți străine.

In câțiva ani a publicat vreo sută de traduceri. Intre timp s'a măritat și a scris un prim roman care n'a prea avut succes.

In romanul premiat, Yolanda Foeldes descrie viața unei familii ungare de lucrători, ai cărei cinci membri locuesc într'un hotel de pe Rive Gauche la Paris, ducând viața grea a atâtor „meteci".

Clasa aceasta de dezrădăcinați e prezentată de d-na Foeldes într'o galerie de tipuri extraordinar de vii: un fost bancher rus, un fost profesor lituanian, un negustor grec ruinat, un student bulgar, un lucrător rus menșevic exilat de revoluție, un anarhist spaniol, etc. Cu populația pariziană, această ceată de nenorociți străini, abia vine în contact din când în când. Mizeria și umilința sânt destinul lor. Câte elanuri generoase, câte calități superioare nu vor fi zdrobite în această mizerie murdară, în aceste ființe dela periferia vieții. Poate numai generațiile următoare vor căpăta dreptul la viață în această a doua patrie a lor.

Această viață grea cu amărăciunile ei, trăită de însăși d-na Foeldes, nu o împiedică de a prinde și reda realitatea franceză într'o imagină surprinzătoare de adevăr, afară de unele mici inexactități, comise mai mult din șovinism, deși acesta nu e defectul pronunțat al acestei distinse scriitoare. E o carte scrisă cu o mare stăpânire a meșteșugului în scris, cu talent narativ și dar de a da viață personagiilor.

Jacques de Lacretelle la Academia Franceză

Jacques de Lacretelle, unul din scriitorii tineri ai generației de după războiu (născut în 1888) a debutat cu unul din numeroasele romane asupra „neliniștei" generației acesteia La vie inquiète de Jean Hermelin (1920). S'a impus însă opiniei publice cu două romane, în care se dovedește stăpân deplin pe meșteșugul artei, Silbermann (1922) și La Bonifas (1925). Opere obiective, de alură fermă și lucidă, ale căror calități se vor afirma în toată puterea lor cu romanul Les Hauts Ponts (1932—36) în patru volume, istoria unui domeniu de familie pierdut, recăpătat, din nou pierdut. Forța cu care sânt evocate personagiile, poezia și justul sentiment al naturii, puterea dramatică a scenelor, ca și simplicitatea și naturalul tonului, dovedesc pe scriitorul din linia lui Stendhal, în care răsună încă ecoul Confesiunilor lui Jean Jacques Rouseau.

In ascendența sa, Jacques de Lacretelle găsește două tradiții bine stabilite: iubirea literaturii și libertatea spiritului.

Studiile și le-a făcut la Paris în liceul Janson, pe care l-a schițat mai târziu în Silberman.

Sub influența lui Bellesort, generația lui s'a eliberat de multe păcate ale școlii simboliste. Ironia tăioasă a profesorului față de stilul înflorit și încărcat din disertațiile retoricianilor, admirația sa pentru operele maeștrilor adevărați, bunul său simț și iubirea de claritate, au contribuit la formarea gustului lui Lacretelle. In liceu însă, el era mai mult preocupat de Psihologie și documentare asupra sufletului omenesc decât de literatură. Visător, egoist în aparență, inactiv, starea lui de suflet de pe acele vremuri de adolescență se

Jacques de Lacretelle

găsește în esseul „Dix jours a Ermenonville". Vorbește despre „Les Iles de Saint Pierre" ale artistului, prin care vrea să înțeleagă, printr'o aluzie la retragerea lui Rousseau, locurile solitare și frumoase, în care imaginația creatoare are îngăduința să acționeze. Pentru Lacretelle, una din aceste „Ile de Saint Pierre" a fost o vacanță petrecută la Cambridge.

Cine vrea să-și facă în adevăr o idee completă despre scritorul Lacretelle trebue neapărat să-i cunoască esseurile.

In romanul său de debut La vie inquiete de Jean Lacretelle s'ar fi părut că e vorba numai de o neliniște romantică. Adevărata natură a acestei stări sufletești se adeverește numai în esseul Journal de Colere. Ea este de fapt o sinceră violență sufletească, care se frământă în sentimente de adevărată prietenie, ca și în durerea cu care-și sfâșie propriul său suflet. Din cumpănirea acestor stări arzătoare, cu admirabila luciditate sufletească a inteligenței sale, au eșit apoi cărțile ce i-au stabilit reputația: Silberman și La Bonifas, care l-au dus la apogeul din Les Hauts Ponts.

L'Ecrivain public, ultima sa scriere apărută de curând, e sinteza calităților sale diverse și atinge perfecțiunea, realizând acel mod de a filtra și a clarifica gândirea, care face nota originală a talentelor de după războiu, clocotitoare în sensibilitate, lucide și stăpânite în expresie, romantice ca fond sufletesc, măsurate și limpezi ca expresie, de o măsură ce se apropie de clasicismul francez, atât de hulit de însuși Lacretelle în primele sale manifestări literare.

Cronica mizantropului

Reputația Valahilor

Anumite manifestațiuni ostile din partea unui popor pe care Românii îl socotesc „frate" au uimit opinia noastră publică. Se înțelege că mai totul vine din socoteli politice pe care noi n'avem a le discuta aici. Insă cine a fost în Italia, acum sau mai înainte, va trebui să ajungă la încheierea neplăcută că, indiferent de problema politică, italianul nu e așa de sentimental pe chestiunea latinității noastre, ba mai mult că în regulă generală are aerul a fi agasat de pretenția noastră la frăție. De unde vine aceasta? Italianul, ca orice occidental de altfel, primește foarte puține cunoștințe geografice și istorice în școală despre ceeace depășește nația sa, iar cât află din cărți se păstrează în capul lui cu o îndărătnicie vecină cu reaua voință. Italianul cult află despre noi în mod superficial din operele de istoriografie clasice. Ceeace va izbi pe acel care dintre români ar urmări încă din vremea Renașterii pe istoricii italieni este atmosfera defavorabilă în care numele Valahilor e învăluit aproape peste tot. Pentru Giovio sântem gente bestialissime, la fel cu Tătarii. Botero ne găsește nestatornici, iuți la mânie, prieteni ai cârciumii și ai lenei, lipsiți de binefacerile unei vieți înaintate. Acelaș lucru îl repetă Anania și Doglioni. Ultimul adaogă că trăim fără rosturi și legi. După un altul sântem iubitori de schimbare, neciopliți, bătăioși, bețivi și de credință suspectă (Giannettasio) „di natura sospettosissimi", cum zice și Soranzo. Magini vedea în Valahii din Transilvania un popor aspru, necunoscător al artelor și al disciplinelor înalte, dedat numai îngrijirii vitelor, iar cruzimea noastră o întărea mai târziu și Cambini (Valacchi popoli ferocissimi) și, mai târziu, Spontoni.

Sânt unele afirmațiuni pe care s'ar părea că moravurile noastre dealungul istoriei nu le justifică, spre pildă învinuirea de cruzime, de sălbătăcie. Aici, între altele, a contribuit și un element de tradiție clasică: reputația de cruzime a Geților. Asociat mereu la scriitorii antici, precum Ovidiu, cu atributul de cruzi, numele Geților apare la istoricii italieni cu aceleași însușiri. Insă după mulți Valahii nu sânt decât Geții sau Dacii. Astfel reputația de cruzime a celor dintâiu se resfrânge și asupra noastră. La aceasta se mai adaogă și o altă împrejurare. Scriitorul italian catolic ne găsește amestecați într'un chip ce i se pare suspect între Turci și Tătari. Politica de conservare și nicidecum creștină a domnilor noștri arunca o umbră asupra firii noastre. Giovio și alții ne pun alături de Tătari. In schimb Ungurii catolici sânt statornic lăudați. Apoi istoricii italieni se informează la izvoare polone și ungurești care ne sânt defavorabile. Când apoi sânt în joc Italieni ca Gritti și Basta toate ocările sânt pentru noi și sălbăticia noastră.

Dar, se va zice, toate astea sânt lucruri vechi, și nu vei pretinde că italianul modern mai crede în ele. Din păcate însă crede fiindcă, precum am spus, italianul nu umblă după informații speciale. Faptul că sântem schismatici, o frază găsită într'o hârțoagă veche, atât e de ajuns pentru a ni se refuza orice simpatie. La 1860 Aleardo Aleardi scrie celebrul poem I sette soldati unde se vorbește de națiile oprimate în Austro-Ungaria. Nația cea mai glorificată este acolo cea maghiară. Românii sânt apăsați de Austria nu de Ungaria și ei pornesc la lupta de eliberare sub aripa Ungurilor în sunetul marșului lui Rakotzi. Când un școlar italian învață asta la școală, cu greu, mai târziu, când va deveni om politic, îi vei scoate din cap aceste mituri, mai ales când preotul catolic îl va umple de groază împotriva nației spurcate și pierdute pentru rai a schismaticilor

ARISTARC

Pio Baroja la Pen Club

Jules Romains, succesorul lui H. G. Wells și Paul Valéry, la prezidenția Pen Clubului, a primit pe Pio Baroja la un prânz amical.

Jules Romains și-a început pe un ton moderat discursul, abia atingând grozăvia evenimentelor de dincolo de Pirinei. „Ne silim să nu facem politică, —spunea autorul romanului Les Hommes de Bonne Volonté și reușim din când în când".

Apoi schimbând deodată tonul, Jules Romains izbucni în cordiale și calde felicitări pentru pribeagul scăpat dela moarte, căruia îi dădu cuvântul.

Figura blajină, cu privirea de autentic intelectual în dosul ochelarilor strălucitori, a lui Pio Baroja, despre care am vorbit într'un număr trecut al Adevărului Literar, se însufleți, dar el pronunță în limba franceză un discurs de cea mai desăvârșită ținută tradițională a Pen Clubului.

„N'am umblat niciodată după succes, — a spus el în rezumat. — Sânt un scriitor basc, în vârstă, a cărui ambiție consistă în a fi citit și înțeles peste 50—60 de ani. Am vorbit pașnic despre toate lucrurile, după concepția mea de viață, fără nicio tendință transcendentală sau doctrinară. Numai punctele de vedere estetice și intelectuale au inspirat activitatea omenească. Țara mea se zbate în groaznice spasmuri. Un scriitor ca mine trebue numaidecât să fie cu dreapta sau cu stânga? Refuz să fac o alegere. Mă tem că astfel îmi fac două feluri de dușmani: pe albi și pe roșii. Aș vrea, dacă s'ar putea, să fac un al treilea partid: al toleranților. Oricare au fost părerile lor, scriitorii spanioli au fost întotdeauna în aceiași situație: flămânzi și mândri. De-aceia, mi-e tot una dacă voi scrie operele mele în închisoare..."

Acest răspuns de autentic intelectual a găsit cea mai caldă aprobare.

In această atmosferă a căzut raportul lui Benjamin Crémieux asupra congresului recent al Pen Cluburilor, la Buenos Aires.

Se știe că Pen Cluburile au ca principiu favorizarea păcii, prin toate mijloacele ce le stau la îndemână. In virtutea acestui principiu, un mesagiu, adevărat strigăt de detestare a războiului, a fost propus și semnat la Buenos Ayres de toți congresiștii, printre care și Marinetti, președintele delegației italiene. Dar în acelaș timp el făcea să circule printre congresiști un manifest cu parafa sa, în care războiul era preamărit ca „higiena popoarelor". Roma fusese propusă ca să se țină congresul în 1937. Mai multe delegații au pus atunci în vedere președintelui, că d. Marinetti ar trebui, în prealabil, să-și exprime adevăratele sentimente asupra unui punct atât de esențial. Pen clubul este ferm decis să nu aibă în sânul său decât scriitori hotărâți partizani ai unui ideal pacific.

Comitetul executiv al Federației Internaționale va avea să se pronunțe în Ianuarie viitor asupra cazului poetului futurist.

Muzica rusă la Paris

Sânt zece ani de când Ciril Slaviansky d'Agreneff a executat Prințul Igor, întreg, în sala Gaveau, la Paris, revelând prin aceasta Francezilor teatrul liric rus. Data aceasta urma să se sărbătorească la Opera rusă din Paris cu două spectacole în care să participe toate forțele lor scenice: soliști, coruri, baleturi, decoruri, costume și întreaga orchestră instrumentală, simfonică.

Vibrantul și caldul șef de orchestră Ciril Slaviansky d'Agreneff a pregătit în vederea acestor spectacole Khovancina, urmată de Dansuri Polovsiene și Bâlciul de la Șorotcinți, complectate cu Sneguroșka.

Omagiul e mai mult pentru Musorsgsky, căci capod'opera lui Borodin, ca și fermecătorul act al lui Rimsky nu figurau pe program decât pentru a-l îmbogăți.

Musorsgsky, acest maestru extraordinar, este unul din muzicanții care ridică mai multă nedumerire. In adevăr, încă nu s'a ajuns a se determina cu siguranță, chiar în opera Boris, ce este de Musorsgsky și ce nu e de el. Cu „Khovancina" nesiguranța e și mai mare, deși marea ediție Paul Lanim, de la Moscova și de la Oxford, publică, în al doilea volum al său, textul conform manuscriselor originale. „Bâlciul" este încă și mai puțin studiat din acest punct de vedere.

Ce se poate presupune? In 1875 Musorsgsky revine la comedia muzicală și ia subiectul dela Gogol. Ca și comedia „Nunta", „Bâlciul din Șorocinți" și-a luat subiectul din „Priveghiul din sat" plin de povestiri, însuflețit de moravurile și spiritul ucrainian.

Compozitorul vrea să evoce în muzică tot acel climat malorus pe care l-a resimțit atât de puternic în petrecerea sa la Elizabethgrad, în casa prietenului său Petrof, „Varlaam" din „Boris".

Compoziția aceasta se continuă până în 1880 și chiar până la moartea sa, 1881. Se găsesc în această compoziție multe lucruri reluate de autor sub alte forme, dar mai ales O noapte pe muntele Pleșuvul pe care Musorgsky a reluat-o mereu din 1860 și al cărei fantastic exprima, pentru el, tot „demonismul" țărănesc — pentru piano și canto. Dar după moartea sa Cui reface partițiunea și o termină, Rimsky o instrumentează Liadov, cu mai multă pietate, o reia la orchestră, iar Cereperin caută să conformeze libretul cu muzica și orchestrează în întregime versiunea pianului.

Sub această formă e redată de Slaviansky d'Agreneff. E cam incoherentă pentru spiritul francez și Musorgsky apare ca un dramaturg shakespearian cu Boris, Khovancina și această Pugacevskina, care n'a fost terminată și care ar fi complectat trilogia. Cu „Nunta", „Bâlciul", „Bobyl" el intenționa să scrie o trilogie rurală, adică să dea glas râsului, spaimei și sentimentelor elementare ale poporului. Dar n'au rămas decât străfulgerări care ne arată ce ar fi fost în stare să facă.

Cronica muzicală

Deschiderea stagiunii

Inceputǎ relativ târziu, actuala stagiune muzicală a pornit plină de ezitări și de elanuri neașteptate.

La Opera Română s'au făcut și se fac încă reparații. Să punem întrebarea de ce lucrul acesta nu s'a petrecut mai de timpuriu ? Credem că e mai nimerit să ne bucurăm că n'a fost neglijat cu totul. Mai bine târziu de cât niciodată...

Desigur că această întârziere n'a rămas fără efecte în ceeace privește repertoriul. A trebuit intervenția personalității eminente a d-lui Ionel Perlea, pentru ca publicul care aștepta o premieră să fie despăgubit — și încă din belșug — prin reluarea spectacolului desăvârșit de anul trecut: „Maeștrii Cântăreți din Nürnberg". Directorul artistic al Operei s'a dovedit și el un reparator al stricăciunilor timpului, întru nimic mai prejos decât noul ziditor al Teatrului Liric, d. Ion Marin Sadoveanu, directorul general.

Dacă redeschiderea Operei a avut loc în această atmosferă de varniță și tevatură, în schimb Filarmonica a dat un iureș neașteptat și plin de brio asupra rarilor și veșnic acelorași iubitori de simfonice. Trebue să recunoaștem că sălile au fost... aproape pline.

Cel mai iubit dintre marii noștri muzicanți, d. George Enescu, celebritate mondială de câteva decenii, s'a înălțat totuși pe o treaptă și mai ridicată în admirația tuturora prin terminarea și reprezentarea la Opera Mare din Paris a capodoperei „Oedip".

Sărbătorit de marea-i familie spirituală, acest patriarh al muzicii românești, în plinătatea forțelor creatoare, a mărturisit timid și jenat: „Nu înțeleg nimic. Faceți prea mult caz de mine. Nici nu sânt în stare să vă răspund. Aș vrea să iau vioara să vă cânt ceva"... Maestrul Enescu a reușit fără să vrea să fie unic și prin nesfârșita lui modestie, care și-ar afla locul la atâția dintre confrații săi.

Sărbătorirea unui maestru consacrat, oricât de mare ar fi, nu ne-a împiedicat să ne bucurăm de progresele celor tineri. Dimpotrivă, sântem înclinați să le dăm acestora o atenție deosebită, fiindcă știm că de plivirea la timp și plină de iubire pentru floare, atârnă bogăția grădinii.

S'a născut în București o vietate care și-a făcut numaidecât o mulțime de prieteni. Se numește „Muzica Nouă", are numai un an și știe să meargă pe propriile ei picioare.

Dintre câți cunoaștem pe malurile Dâmboviței, și chiar în toată țara cel mai viteaz cu gândul și cu fapta muzicală este fără îndoială d. Mihail Jora, mentorul tinerei făpturi.

In diversitatea uneori asurzitoare ca de iarmaroc a timbrelor răgușite, a trâmbițelor și surlelor gălăgioase și emfatice, îți trebue o ureche foarte fină ca să distingi glasul de oboi în care pâlpâe naivitatea și seninătatea de fată dela țară a „Muzicii Noi".

Iată viitorul, viitorul foarte apropiat: Paul Constantinescu, Silvestri, Irina Lăzărescu, pentru a nu pomeni decât pe cei mai tineri dintre compozitorii și executanții foarte aclamați ai concertelor lunare de muzică nouă.

Cât despre d. Jora, la *prezentul* d-sale atât de impunător s'a adăogat una din cele mai frumoase pagini de muzică românească: patru lieduri pe versuri de T. Arghezi. „Cântecul de Fluer" l-am fi ascultat încă odată și încă odată până dimineața.

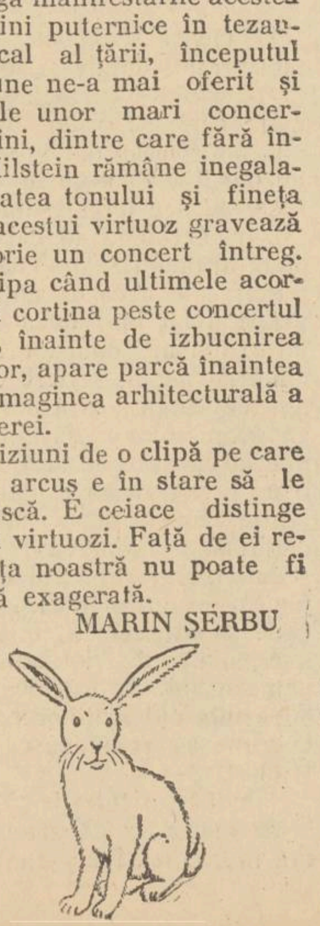
Concertele „Muzicii Noi" s'au mutat dela Dalles, unde aveau loc anul trecut, în sala de audiție a Academiei de Muzică. Ceiace e foarte lăudabil pentru d. Nona Ottescu, care dă prilej astfel unei economii necesare asociației (sala fiind dată gratuit).

Totuși, lucrul nu-i îmbucurător. In spiritualul său cuvânt de deschidere, d. Jora a constatat că, plecând dela sala Dalles, pe care nu reușea s'o umple, a venit la Academie, unde auditorii n'au loc. Este adevărat că suprimarea capitolului *sală* din bugetul societății îi va permite acesteia să pășească la execuția de sextete, șeptete, etc., care presupun cheltueli mai mari. Cu toate acestea chiar în ipoteza că nu se poate obține o reducere masivă la Dalles (îl știam pe d. profesor Țițeica mare iubitor de muzică!) sântem de părere că va trebui făcut tot posibilul pentru a se lărgi *baza de operații* a „Muzicii Noi", în loc de a o îngusta, cum e cazul cu trecerea la Academia de Muzică. Bănuim că un aparat de propagandă ar putea evita cu prisosință neajunsurile bugetare.

Pe lângă manifestările acestea cu rădăcini puternice în tezaurul muzical al țării, începutul de stagiune ne-a mai oferit și desfătările unor mari concertiști străini, dintre care fără îndoială Milstein rămâne inegalabil. Calitatea tonului și finețea frazării acestui virtuoz gravează în memorie un concert întreg. Iar în clipa când ultimele acorduri lasă cortina peste concertul executat, înainte de izbucnirea aplauzelor, apare parcă înaintea ochilor imaginea arhitecturală a capodoperei.

Sânt viziuni de o clipă pe care nu orice arcuș e în stare să le mijlocească. E ceiace distinge pe marii virtuozi. Față de ei recunoștința noastră nu poate fi niciodată exagerată.

MARIN ȘERBU

„științifici" ai doctului profesor de științe vagi.

In alte împrejurări n'ar fi în căderea noastră să ne ocupăm de **Manualul de paleografie slavo-română** al d-lor Henri Stahl și Damian P. Bogdan. In condițiile de azi ale cronografiei noastre culturale ne facem o datorie de a atrage atenția asupra acestui excelent manual care lipsea. Deși istoricul se presupune a fi urmat un curs de slavistică la universitate, se poate foarte bine întâmpla ca un istoric literar, fără asemenea pregătire, să cadă peste unele documente cu elemente slave. Autorii le ușurează consultarea într'un chip pe cât de simplu pe atât de ingenios. După o introducție generală în problemele paleografiei urmează câteva lecții de citire de inscripții și alte texte slavone cu respectivele tălmăciri. Bizuindu-se pe adevărul că nu oricine pentru consultarea întâmplătoare a unor documente slavone va învăța vechea bulgărească și pe constatarea că diplomele în genere au o structură tipică, autorii, în baza a numeroase specimene, împart un document în câteva momente substanțiale: Titlu și titulaturi, ce face Domnia-mea, cui scrie Domnia mea, de ce dă Domnia mea, motivul confirmării și al donației, formule de politețe, omul de încredere, amenințări, jurăminte, blestem, martori, finale, datarea, pisari. Cu aceste elemente mai orice document oficial domnesc poate fi înțeles, mai ales când scris în românește el n'are în slavonește decât unele formule.

Spre mai multă documentare, autorii mai dau un număr însemnat de extrase de acte de tip juridic și istoric, apoi felurite specimene de grafii, litere îmbinate, cifre, prescurtări, nume de mânăstiri, de dregători. Tot ce este așa dar trebuitor pentru înțelegerea unui document se află aci, ba chiar și unele elemente gramaticale. Un singur lucru ar mai fi putut adăoga autorii, dar nu le facem o vină dintr'aceasta. Când cineva dă de un document cu părți slavone se înțelege că va voi să-l publice sau să-l citeze. Insă transcripția lui în alfabetul latin cere respectarea unor anume observații fonetice pe care era bine să le indice autorii într'o paralelă a celor două alfabete.

G. CĂLINESCU

Atelierele „Adevărul", str. Const. Mille No. 7—11.

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 836
Duminică 13 Decembrie 1936

FONDATOR: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Traducerea Baltagului

A apărut traducerea germană a „Baltagului", romanul d-lui Mihail Sadoveanu.

In general, traducătorii n'au făcut o alegere fericită din literatura românească.

N'au fost alese totdeauna operele cele mai bune ale autorilor, și mai ales cele caracteristice țării noastre și poporului nostru.

Străinătatea nu are atât nevoe de încă o carte bună. Astfel de lucruri există acolo din belșug.

Cetitorul de peste graniță vrea să cunoască — în cadrul unei cărți bune — specificul național românesc.

Din acest punct de vedere, traducătorul „Baltagului" a făcut o alegere nimerită.

D. Sadoveanu este interpretul specificului nostru național în fața opiniei publice străine. Iar „Baltagul" este una din cărțile, în care-i cuprinsă taina vieții sociale românești.

Tema „Baltagului" e luată din „Miorița": un cioban e ucis de tovarășii lui — ca să fie prădat de oi.

Nechifor Lipan pleacă cu tur-

Mihail Sadoveanu

ma din munți în vale și nu se mai întoarce.

Nevasta lui, Vitoria, începe să se neliniștească. In nopțile fără somn îi vin gânduri întunecate. Ii joacă diavolii prin bătătură. Se duce la preot, umblă și la vrăjitoare. La stăpânire numai—nu se gândește. O îndeamnă alții; și ea face o jalbă, așa, ca o formalitate...

Când o întreabă preotul: „ai dat de veste la stăpânire?", — Vitoria răspunde mirată: „Care stăpânire? La noi nu este nici primar, nici jandar. M'am plâns numai părintelui Dănilă. Ș'acuma am venit și m'am jăluit sfintei Ana".

In munte, nu-i ca'n târguri — cu anume rânduelі. „In sus pe Tarcău, — spune autorul, — unde oamenii trăesc cum au apucat și cum îi tae capul... dacă făptuește unul o poznă, ori o moarte de om, se duce prin stâncile munților și se hrănește cu zmeură ca urșii până ce-l ajunge la vale iarna. Atuncea-l prind oamenii, îl leagă și-l dau pe mâna stăpânirii devale".

Cum Lipan nu se mai întoarce, el care „venea la dânsa ca la apa cea bună" (căci, „avea într'însa o putere ș'o taină, pe care Lipan nu era în stare să le deslege"), — Vitoria, fără să aștepte rezultatul cercetărilor stăpânirii, porni în lume să-și caute bărbatul, să-i facă cele de cuviință și să pedepsească pe făptaș.

Impreună cu un fecior — amândoi călări — pleacă, la sfârșitul ernii, să afle „dacă Lipan s'a înălțat în soare, ori a curs pe-o apă".

Din han în han, femeia porni — după sfatul ținut cu localnicii sau cu drumeții la un pahar de vin — pe urmele mortului.

Vitoria descoperi și numele tovarășilor lui Lipan, și cânele mortului, ba — cu ajutorul acestuia — chiar oasele bărbatului, eșite de subt zăpezi la soare.

Apărură autoritățile. Vitoria știa cine-i vinovatul. De-aceia „pe dânsa n'o mai interesa întru nimic cercetarea".

Stăpânirea începu chiar s'o încurce. N'o lăsă să-și ridice mortul până la venirea procurorului. Vitoria se supuse numai când oamenii stăpânirii o amenințară cu închisoarea.

Femeia se resemnă: „or face ei cum au rânduiala și după aceia mi-or da mortul. *După asta nu mai au nici ei nimica cu mine, nici eu cu dânșii*".

La un prilej potrivit, când făptașul era dat pe față, — Vitoria, feciorul ei, și cânele tăbărîră asupra lui. Feciorul îl răpuse cu o lovitură de baltag — așa cum fusese omorît și tatăl său.

Văduva, înainte de-a bea, turnă din pahar un pic jos — pentru sufletul mortului. Ii făcu cele de cuviință în fața bisericii, și mai ales îndeplini ritualul păgân rămas de mii de ani.

Dupăce-și liniști sufletul, ea se întoarse la grijile mărunte ale gospodăriei, la afacerile de familie și mai ales își arătă ostilitatea către pretendentul fetei sale: „feciorul acela nalt și cu nasul mare al dăscăliței lui Topor".

In acest roman, pe lângă descrierea ținuturilor primitive de la noi, cititorul străin va găsi societatea despărțită în două: cea dela târguri, condusă după legi, de oamenii stăpânirii... și marea masă a poporului, care trăește departe de orice rânduelі oficiale.

In satele lor ascunse ca niște cuiburi în stânci, țăranii nu cunosc — în multe părți — decât pe perceptorul care-i împlinește.

Din binefacerile civilizației moderne, ei nu știu nimic — și nici nu-i interesează.

Nici școală, nici spital, nici drumuri...

Rânduelile criminalicești li-s străine.

In „Baltagul", poezia „Mioriței" este complectată cu realitatea primitivă: oamenii pământului merg cu izolarea până la descoperirea crimelor — pe contul lor. Ei aplică pedepsele, și se întorc spre soare — închinându-se cu semne misterioase spre cer, ca străbunii noștri din peșteri sau din colibele stepelor...

In această primitivitate, capătă ființă o duioșie pentru oameni, dihănii, natură:

„Drumul se curățise de ape și se zvânta. Pădurea fâșia lin din cetini și răsufla aburi. In poenile sorite, pământul se ochise bine și înverzise pajeşti. In frunzele moarte din marginea unei râpi, Vitoria găsi clopoței albi. Coborî din șea, ca să-i rupă, și-i înălță pe codițele lor subțiri, în lumină. Privi cerul albastru și înghiți mireazma pădurii.

„Cu frâul calului trecut pe după cot, porni pe cărarea din marginea drumului. Trupul ei ar fi vrut să cânte și să se înmugurească: simțea intrând în el soare și bucurie; dar în același timp se ofilea în ea totul, grabnic, ca clopoțeii pe care-i ținea între degete și care pieriseră".

Aceiași poezie din „Miorița"...

M. SEVASTOS

Anatol Vulpe — Compoziție

Din viață... și din cărți

Cărți și viață

Epoca noastră literară, subt obsesiunea unei sincerități integrale și a unei auto-analize care face din autor sau din erou, centrul pământului, a născut și a desvoltat genul „Jurnal". — Mai mult: a bifurcat oarecum acest gen. — De la jurnalul cu însemnări personale de viață proprie, pentru întâmplările ei sau ideile pe care le sugerează, s'a desprins, de sine stătător, jurnalul unei anumite opere literare sau al unui erou literar.

Asemenea jurnale, fie că fac legătura dintre autor și proprii lui eroi, fie că adâncesc anume probleme pe care scriitorul le socotește capitale în opera sa.

Oricare le-ar fi preocuparea, aceste jurnale chiar luate în sine, reprezintă de multe ori eseuri foarte interesante. Ele constituiesc materialul de laborator al scriitorului, șters curat, stilizat, și prezentat în raft, unei mulțimi totdeauna amatoare de indiscreție și curioasă de ceiace se petrece între culise, mai mult de cât ceiace i se prezintă, gata confecționat, pe scenă.

Există un interes acut și stăruitor pentru toată operațiunea de pregătire a unei opere literare, și mai ales pentru ceiace aceasta ar reprezenta din realitatea trăită.

In pasiunea literară se trădează astfel un gust de mahalagism. Sânt sceptici, pesimiști și mizantropi care reduc chiar numai la atât arta și pasiunea literară cel puțin pentru cititori, dacă nu și pentru scriitor.

Așa fiind, este firesc ca publicul cititor, care e amatorul unui scriitor sau al unei opere, să ceară mereu tot mai mult ceva în afară de opera care i se prezintă și să vrea jurnalul ei și jurnalul-jurnalului ei, până la transpunerea totală a ficțiunii artistice pe-o anume realitate. Altfel, cititul simplu al cărții nu-i mai satisface curiozitatea și capătă un aer de șaradă în care s'au dat numai câteva date, dar a cărei deslegare nu o poate avea și nici nu se mulțumește, fiecare cu deslegarea lui.

Cred că asemenea jurnale dovedesc de cele mai multe ori pe lângă curiozitatea iscoditoare a cetitorului, și o insuficiență organică și ascunsă a operei.

Jurnalul unei opere nu-i poate adăuga nimic atunci când opera în sine este perfectă. Explicarea și sensul ei trebue să fie inclus în ea ca miezul în coaja nucii. Nu trebue să fie ca o escrescență suprapusă, ca un fel de cancer crescut anormal și exagerat, peste și din organismul viu al unei opere literare.

Nu-mi închipui ce-ar putea adăuga drept complectare artistică un jurnal al romanului Ana Karenin, sau al romanului Răsboi și Pace. Toate problemele lor sânt în centru și nu se pot concepe lipite pe dinafară.

In orice caz, acest gen de jurnale, trebue să se refere la o operă stufoasă, plină, ca un fel de debordare a conținutului ei.

Altfel, jurnalul devine o inutilitate pretențioasă; — un fel de poză universală, cu ambiții nejustificate de a face din ea o preocupare de ordin general la care nimeni nu s'a gândit.

Aceste reflecții mi-au fost sugerate de notele lui H. de Montherlant asupra romanului său „Les Jeunes filles" urmat de „Pitié pour les femmes".

Aceste două volume marchează pentru Montherlant o evoluție neașteptată. Sânt literare, sânt pline de înțelegere și observație, sânt încărcate de imagini frumoase, și tratează o problemă care, dacă nu este nouă, e atât de cuprinzătoare încât totdeauna se poate formula ceva original.

Intr'un număr recent din „La nouvelle revue française" subt pretextul unui răspuns la anumite critici ce i s'au adus, Montherlant fixează centrul preocupărilor omenești într'o problemă: „raporturile dintre misticism și sensualitate".

Și discută dacă Costea, eroul romanului, care nu crede și se laudă cu asta, a putut să caute a convinge pe Tereza, — una din eroine, că cea mai bună soluție pentru ea, repudiată de Costa, — ar fi să intre într'o mânăstire. Și dacă, acest îndemn nu are ceva „d'une inconvenance profonde".

Asta-i o problemă.

A doua: Costa are o înălțare spirituală în minutele care urmează actul sexual propriu zis și o are cu atât mai intensă cu cât s'a dat mai mult în acest act.

Am sintetizat și expus aici aceste două obsesiuni care urmăresc pe Montherlant, nu pentru a-l urma și a le discuta. Dar, pentru a semnala impresia de vid și de artificial pe care o fac asemenea analize.

Notele autorului n'au făcut decât să agraveze aceiași impresie pe care o face și lectura romanului.

E frumos, — uneori interesant. Dar mai presus de toate e supărătoare detașarea de realitate și de viața de azi.

Deși de-abia apărută, cartea lui Montherlant mi se pare din alt secol, din altă epocă, — dintr'o epocă liniștită, îmbelșugată, futilă.

Tot cugetul și toată simțirea noastră sânt târîte spre problemele epocei de azi. E un bine sau e un rău, — nu știu. E altă chestiune. Dar e vie și adevărată constatarea că nu ne mai putem izola spiritualicește, — că avem obligațiunea și instinctul de conservare de a nu ne mai izola.

O anumită și adâncă mizerie și suferință a maselor a străbătut până sus, a subminat liniștea comodă în care se creia și se trăia până acum. A început să se impue mult, cum se impune o rană prin sângele ce se varsă. Mizeria mulțimilor ne impune noui gânduri, noui preocupări. Nu mai poate fi ignorată. Străbate peste tot, iarăș ca sângele prin un pansament gros făcut să ascundă mai mult decât să apere. Sânt preocupări și probleme pe care un om public cum este scriitorul, nu le mai poate avea fără un pic de ridicol, oricât de interesante i s'ar părea față de obsesia lui personală.

Cine nu simte cât de străină și anacronică este problema „înălțării spirituale pe care Coste o are și minutele care urmează actul sexual propriu zis"?...

Acestea sânt azi și literar, probleme din altă lume, din altă epocă.

De-aceia și cartea lui Montherlant este închisă la sfârșit pe o impresie de neseriozitate plină de talent, pe un joc de artificii care nu satisface, și îți vine, după această înălțare spirituală prin lectură, ca antidot, să ieși afară, în aer, să te amesteci cu lumea sau să urli pe câmp.

DEMOSTENE BOTEZ

Deformația profesională a scriitorilor

Există o deformație profesională a scriitorilor? Fără îndoială că da. Pentru un romancier lumea este o vastă Californie de subiecte în care oricând se poate găsi aurul unei situații inedite.

Fiecare om înfățișează un personagiu posibil. Orice întâmplare poate fi punctul de plecare al unei peripeții. Viața apare atunci ca un imens rezervoriu de episoduri vesele și triste, de acțiuni principale și secundare, de personagii de tot felul, care pot oricând sluji creației literare. Pentru poet, deasemeni, tot ce există poate deveni motiv de emoții și de imagini. Demonul literar îndeamnă pe scriitor să vadă în orice aspect al vieții mai întâi putința de întrebuințare literară. Valoarea literară, stă, pentru un scriitor, înaintea tuturor celorlalte valori. Ceiace îl mâna la scris este **în primul rând**, nevoia aceasta de-a exprima valoarea literară a vieții. Și, cum orice aspect al vieții poate avea o valoare literară, domeniul profesional al scriitorului se confundă într'adevăr cu toată viața, în nesfârșita ei varietate.

Să se observe însă că nevoia scrisului nu e deloc în raport direct cu plăcerea scrisului, cu plăcerea pe care o poate da actul scrierii. Nu se poate stabili nicio regulă în această privință. Nevoia de-a scrie și plăcerea de-a scrie nu se confundă întotdeauna și, dacă cea dintâi trebue să existe neapărat, cea de-a doua poate să lipsească. (Vorbesc, bine înțeles, de nevoia lăuntrică de-a scrie, de porunca aceia care răsună în cugetul oricărui scriitor adevărat și care îl silește să scrie, independent de orice constrângere exterioară). Se știe cât de greu și de chinuit scria Flaubert și cu câtă caznă crea Caragiale.

In ce privește fizionomia operei, bucuria de-a scrie și chinul de-a scrie, pot avea efecte neașteptate. Un stil căznit poate foarte bine să aparțină unui scriitor care scrie cu bucurie, iar un stil curgător și simplu poate fi obținut cu necaz și osteneală.

Fără îndoială că obișnuința de-a privi viața cu preocupări literare și de-a prețui întâmplările vieții după eventualul lor randament literar expune pe scriitor la câteva primejdii, primejdii pe care nu le poate evita decât tocmai dacă uită din când în când că este scriitor. Villiers de l'Isle-Adam, are în această privință o schiță amuzantă și instructivă. La un banchet al câtorva autori dramatici, vine vorba de dueluri. Fiecare are ceva de spus și câte-o aventură mai mult sau mai puțin imaginară de povestit. Și iată că unul din meseni, un autor vestit prin meșteșugul lui de-a construi o piesă și de-a pregăti „lovituri de teatru", ia cuvântul, povestind cum a servit de martor unui prieten într'un duel și cum prietenul a fost ucis de adversar. Așa dar e vorba despre o simplă și tragică întâmplare **adevărată.** Două serii de reacții se găsesc în nuvela lui Villiers. Mai întâi reacțiile dramaturgului față de prietenul lui, când acesta vine să-l roage să-i fie martor. Dramaturgul crede la început că prietenul îi expune desnodământul unei piese pe care a scris-o: — Spune-mi repede toată situația, motivul, ideia dramei! — E vorba despre o insultă adusă mamei, spune prietenul. — Slab motiv, nu e destul, replică dramaturgul. El e atât de obișnuit să trăiască în ficțiune, încât nu-și dă seama că se află în fața unei întâmplări din viața reală decât abia atunci când prietenul îi spune să se îmbrace repede și să se ducă să se întâlnească cu martorii adversarului. A doua serie de reacții o formează observațiile și atitudinile celorlalți autori dramatici care ascultă povestirea: — Ai fi putut găsi altceva mai nou! spune unul atunci când dramaturgul descrie preparativele duelului.

— Are într'adevăr talent, șoptește altul, emoționat de felul cum dramaturgul redă scena morții prietenului. Insfârșit, toți reacționează literar, aprobă sau desaprobă o frază, o expresie, o imagine și, la urmă, toți aplaudă cu entuziasm, felicită pe povestitor și îi strâng mâna cu căldură ca după o premieră cu succes. Toți au văzut în cele povestite numai valoarea literară.

Primejdia deformării profesionale la un scriitor stă aici, în desobișnuința de-a simți numai omenește, de-a participa la viață direct, fără reacțiuni imediat literare. Fenomenul acesta nu rămâne necunoscut cititorului. De multe ori ticul profesional al scriitorului, vizibil într'un **prea mare meșteșug** literar, devine iritant pentru cel care citește.

Iată de ce, demulteori, preferăm, poate pe acei scriitori care dovedesc mai puțin meșteșug și mai multă emoție direct omenească. Aceștia ne încleștează câteodată mai puternic decât aceia care își stăpânesc cu măestrie emoția și nu vor să comunice cititorului altceva, decât o imagine fotografică a vieții, cu impasibilitate și răceală oarecum științifică. Greșala cea mare a școalei parnasiene franceze, de exemplu, a fost tocmai cultivarea acestei atitudini de emoție stăpânită și de impasibilitate. A fost în bună parte și greșala concepției lui Flaubert, la care silința de-a fi impasibil n'a putut învinge puterea emoției. Este cunoscută vorba lui Flaubert: „Doamna Bovary sânt eu!" Ceeace este o limpede mărturisire că teoria obiectivității în artă este o rătăcire.

Deformația profesională a scriitorilor este, totuș, un fapt, de care trebue să se țină seama. Ea este rezultatul unei obișnuințe și nu al unei teorii. Am văzut primejdia pe care o poate aduce. Și nu cred că ar fi riscat să spunem că un scriitor e cu atât mai mare cu cât șterge mai mult urmele deformației profesionale în opera lui.

Se poate spune acelaș lucru și despre critic? Criticul întâmpină în considerațiile lui despre scriitorii pe care îi analizează o primejdie la fel. El riscă să se obișnuiască să vadă în operele literare mai mult meșteșugul literar decât adevărul omenesc. Criticul trebue să deosebească și să poată alege valorile literare ale vieții și în același timp să știe să aleagă valorile de viață și valorile de meșteșug ale literaturii însăși. El are nevoe deopotrivă de-un simț puternic de observație a vieții și de o ascuțită pricepere literară. Și prin urmare, criticul trebue să se ferească atât de deformația profesională a scriitorului cât și de propria lui deformație profesională. După cum scriitorul riscă să nu mai vadă în viață decât un antrepozit de rechizite literare, tot astfel criticul nu mai vede la un moment dat în literatură decât o lume de efecte și trucuri literare, pierzând contactul cu viața. Criticul are nevoie de un contact permanent cu viața, cel puțin tot atât cât și scriitorul, ba chiar, dacă e cu putință, mai mult chiar decât acesta. Una din atribuțiile criticului este, tocmai, să controleze în ce măsură scriitorul exprimă viața și să-l facă atent pe scriitor când acesta cade prea mult în păcatul deformației profesionale.

AL. PHILIPPIDE

„Jucării sfărâmate", de d. Caton Theodorian la Teatrul Naţional

D. Caton Theodorian este unul dintre puţinii noştri autori dramatici pentru care teatrul înseamnă ceva serios, grav, căruia trebue să-i dai nu numai o deosebită atenţiune, dar şi să-i consacri eforturi de neprecupeţit. De aceea întreaga sa producţiune dramatică este caracterizată printr'o conştiinciozitate ce ar putea fi dată ca exemplu tuturor autorilor tineri. Piesele d-sale sânt construite în adevăratul sens al cuvântului, şi par adesea muncite cu greu, refăcute, şi revăzute până când să capete forma definitivă cu care să fie prezentate publicului. Ele reprezintă o perfecţiune de realizare, nu în sensul unei scări de valori comparative, ci o perfecţiune pentru posibilităţile autorului, pe care-l simţi incapabil să dea mai mult decât a dat. Această perfecţiune limitată la capacităţile unui creator, dă teatrului d-lui Caton Theodorian, pe lângă o certă valoare intrinsecă, o oarecare răceală provenită din atmosfera spirituală care învălue procesul de creaţiune al autorului. Piesele d-lui Caton Theodorian sânt cerebrale, iar inspiraţia care le-a dat naştere se pierde în eforturile gândite ale autorului de a-şi realiza opera.

Poate că din toată această operă, „Bujoreştii" să fie cea mai izbutită, tocmai fiindcă fantezia şi-a păstrat acolo o frăgezime care nu a fost alterată de preocupările scriitorului în căutarea formei definitive cu care să-şi îmbrace realizarea.

D. Caton Theodorian este deci pentru noi, un autor dramatic român de seamă, a cărui producţie este înzestrată cu cele mai diverse şi lăudabile calităţi.

Aceasta nu l-a împiedicat însă pe d. Caton Theodorian să scrie, printre atâtea piese bune, şi una slabă. Sinceritatea pe care o arătăm Preşedintelui Societăţii Autorilor Dramatici Români, este corolarul unei admiraţiuni temeinice, şi credem că această admiraţiune ar fi adumbrită dacă, din motive de simpatie pentru opera-i teatrală, am căuta să ne minţim pe noi, şi prin aceasta pe cetitori.

„Jucării sfărâmate", ultima piesă a d-lui Caton Theodorian, reprezentată la începutul săptămânii trecute pe scena Teatrului Naţional, este o lucrare neizbutită. Am regăsit în ea, toate calităţile autorului, calităţi de care vă vorbeam mai sus, dar care de data aceasta au fost atât de exagerate în ceeace priveşte construirea piesei, încât au dat naştere unei lucrări superficiale, fiindcă autorul a dorit-o prea profundă. Este aci, ilustrarea unuia din paradoxele cele mai frecvente în creaţiunea unei opere dramatice, şi care s'ar putea rezuma astfel: când vrei să faci prea mult, nu mai izbuteşti să faci nimic. Teatrul care este o ficţiune totală, îşi are legile lui naturale de la care nu poţi să te abaţi. Procesul creator al scriitorului de teatru are o desfăşurare în timp inversă decât a celorlalte procese creatoare de artă. Cu cât un peronagiu va fi redat în chip mai autentic, cu atât el va părea mai fals şi mai bizar pe scenă. Personagiile şi conflictele dramatice trebuesc să fie deasupra vieţii de toate zilele. Punerea în scenă va fi aceia care va căuta realizarea cât mai realistă a acestor personagii. Şi din această colaborare va eşi un spectacol, care va interesa, adică, ce va părea mai aproape de realitate.

D. Caton Theodorian şi-a lucrat prea mult piesa, şi a căzut în păcatul de care vă vorbeam mai sus Rezultatul a fost că „Jucării sfărâmate" nu a reuşit să intereseze publicul, deşi piesa văzută la microscop, replică cu replică, personaj cu personaj sau scenă cu scenă, este plină de calităţi. Coordonarea acestui mănunchiu de calităţi a fost însă dictată în afară de logica impusă unei creaţiuni dramatice. De accea piesa d-lui Caton Theodorian reprezintă pentru noi, o cădere, indiferent de numărul spectacolelor ce va realiza (şi credem că piesa va face o serie onorabilă de spectacole).

„Jucării sfărâmate"—nu a reuşit la nici un moment să găsească în inima spectatorilor ecoul care să facă legătura dintre scenă şi sală. Toată piesa s'a petrecut într'adevăr—pe scenă — şi numai acolo. Mi-am amintit, cu această ocaziune de o întâmplare cu nişte spectatori simpli, întâmplare care s'ar potrivi perpect cu senzaţia pe care ţi-o dă spectacolul de la Teatrul Naţional.

Doi oameni dela ţară, veniţi de curând în Bucureşti, şi auzind vorbindu-se mereu de teatru, au vrut neapărat să vadă şi ei un spectacol. Stăpânul lor, în urma insistenţelor stăruitoare ale celor doi oameni, le-a cumpărat două locuri la galerie, şi i-a trimes într'o seară. A doua zi, foarte intrigat să afle impresia acestor oameni asupra teatrului, îi întreabă cum a fost. „Păi cum să fie, conaşule, a răspuns cel mai desgheţat dintre ei, a fost foarte frumos. Lume multă, îmbrăcată în straie noi, lumină din belşug, veselie, ne-a plăcut foarte mult. Numai că la un moment s'a făcut întuneric, s'a ridicat un fel de perdea mare, şi acolo, alţi oameni au început să vorbească între ei. Ce să facem şi noi. i-am lăsat să vorbească de-ale lor şi am vorbit şi noi de-ale noastre. Pe urmă, iar s'a luminat şi atunci iarăşi a fost frumos".

Fără nici un fel de ironie. (chiar piesele proaste ale d-lui Caton Theodorian merită să fie luate în serios), anecdota de mai sus se potrivea perfect cu „Jucării sfărâmate". Actorii vorbeau în scenă de ale lor, şi noi, în sală, pentru că eram politicoşi, nu vorbeam de-ale noastre, dar ne lăsam prinşi de gânduri străine piesei şi spectacolului.

In „Jucării sfărâmate", d. Caton Theodorian a vrut să arate că doi oameni care se iubesc, în ciuda unor concepţii de viaţa cu totul diferite, vor sfârşi prin a cădea unul în braţele celuilalt. Simple jucării care s'au sfărâmat în jocul dragostei.

Alexandru Răsvan duce o viaţă sobră şi liniştită. In casa lui e totuşi veselie şi tinereţe, fiindcă i-au rămas în seamă două fete ale fratelui său, pe care el le-a crescut. Iată că acuma fetele au ajuns mari şi vor să ducă o viaţă liberă şi plină de distracţii, la care Al. Răsvan se împotriveşte cât poate. Tinerele fete, încurajate de mătuşa lor, Aspasia Pană, hotărăsc să se mute la ea acasă. Al. Răsvan e foarte desamăgit. Credea că aceste fete ţin într'adevăr la el, şi constată cu tristeţe că rămâne singur în casă, şi în viaţă. Dar o prietenă de a fetelor, Coca, în care Răsvan vedea capul tuturor răutăţilor îi propune să rămână la el în casă, pentru ca s'o crească.

Intre Răsvan şi Coca, deşi două temperamente opuse, se naşte o dragoste puternică. După mai multe peripeţii, Coca pleacă de acasă şi Răsvan se duce după ea la o serată a surorii sale Aspasia Pană, unde îşi dau seamă că resentimentele lor nu sânt de cât superficiale, şi că în fond se înţeleg de minune. Totul se sfârşeşte cu bine şi Coca se va căsători cu Răsvan.

Acesta este subiectul. Evident l-am povestit în linii largi. Autorul însă s'a îngrijit de fiece detaliu, cu conştiinciozitatea şi seriozitatea care-i caracterizează talentul. Dialogul e frumos, clar, dar necomunicativ. Acţiunea e dramatică, desfăşurându-se pe alocurea într'un ritm precipitat (afară de actul doi, care e foarte static). Personagiile sânt frumos caracterizate, iar scenele bine dozate. Totuşi, în totalul ei, piesa este lipsită de dinamism scenic, şi de aceea pare distantă, fără viaţă, departe de noi.

In rolurile principale au apărut d-nul G. Vracca şi d-ra Mya Coca. Excelentul artist al Teatrului Naţional, care, în treacăt fie vorba, este prea mult întrebuinţat, şi tânăra ingenuă, promovată în rangul vedetelor, au căutat să însufleţească piesa, dar nu au reuşit. De altfel d-l G. Vracca părea obosit, şi cu drept cuvânt, iar d-ra Mya Coca s'a arătat stângace, ceeace era de altfel normal, dată fiind importanţa rolului ce i se încredinţase.

Ansamblul a fost complectat cu d-nii G. Calboreanu, Al. Marius şi d-nele Nataşa Alexandra (trei apariţii amuzante), Nelly Cutava Vinea, Tanzi Economu Tilda Radovici, Eugenia Popovici şi Victoria Corciov (care a cucerit aplauze la scenă deschisă).

Punerea în scenă a d-lui V. Enescu, ca întotdeauna corectă şi fără brio.

GH. NENIŞIOR

Cronica muzicală

Al patrulea concert simfonic al Filarmonicei a constituit o excepţie pe care am dori s'o vedem transformată în regulă generală: **în program figurau două prime audiţii.** Una indigenă, „Vin şătrarii", de tânărul pianist Dinu Lipatti, şi alta datorită compozitorului rus Lopatnikoff.

„Suita" d-lui Lipatti a impresionat plăcut publicul, şi nu numai prin tinereţea autorului. Partitura conţine frumuseţi sonore apreciabile şi este în general animată de o vervă şi un dar deosebit de a întreţine interesul auditorilor, calităţi destul de surprinzătoare, mai ales având în vedere proporţiile respectabile ale compoziţiei.

„Vin şătrarii" nu constitue o imagine realistă a vieţii ţiganilor nomazi. Din ritmul şi melodica acestei suite se desprinde mai mult un tablou poetizat de sensibilitatea delicată a tânărului Lipatti, lipsită de dinamismul explosiv al adevăraţilor sătrari. Talentul mânuitorului de timbre instrumentale şi al constructorului unor forme muzicale de remarcabilă claritate ne face să prezicem tânărului compozitor succese din ce în ce mai mari. Ii aşteptăm realizările cu viu interes.

Deosebit de plăcută a fost audiţia muzicii ritmice extrem de colorate a lui Lopatnikoff.

Desăvârşindu-şi studiile la Berlin prin anii 1928—32, adică într'un mediu şi o epocă dominată de personalitatea şi stilul lui Paul Hindemith, autorul concertului de pian executat Joia trecută, s'a integrat şi el în marea familie a muzicii liniare, unde are astăzi un loc de cinste. Concertul premiat în anii trecuţi la concursul internaţional dela Viena, a fost executat cu o competenţă şi un simt muzical deosebit de d-na Grete Miletineanu. Aclamaţiilor numeroase de Joia trecută le adăugăm pe ale noastre, pentru curajul de a nu se fi prezentat pentru prima oară publicului simfonicelor cu un concert „consacrat".

D-na Miletineanu a făcut bine, dovedind astfel că această muzică, privită de atâţia cu neîncredere, poate entuziasma un public numeros. Atât interpreta cât şi concertul au dreptul să revie cât mai des pe afişul Filarmonicei.

Concertul a început cu simfonia în mi bemol de Mozart. D. George Georgescu a pus multă grijă în cizelarea suavei fraze mozartiene, mai ales în partea lentă, dar n'a fost întotdeauna urmărit cu destulă atenţie de colaboratorii săi. Aceştia au recompensat auditorii printr'o execuţie de o calitate rară a „Ucenicului vrăjitor" de Paul Dukas. Am ascultat de atâtea ori această compoziţie, la pupitru fiind d. Georgescu. Trebue să sublinem că d-sa s'a depăşit sub toate raporturile. E drept să recunoaştem că asemenea realizări ar fermeca publicul oricărei mari orchestre simfonice franceze.

Despre iniţiativa municipiului de a da cu Filarmonica concerte gratuite pentru lumea nevoiaşă se cuvine să spunem câteva cuvinte. Incontestabil ideia e din cele mai bune. Dar dece nu se şi aplică?

Duminecă dimineaţă la Ateneu erau mai mulţi oameni pe podium decât în sală. Să fi dispărut lumea nevoiaşă? Nu credem. O vedem la toate colţurile Capitalei, strecurându-se sub teroarea iernii.

Biletele gratuite trebue **împărţite** în cartiere. Când se va face acest lucru săracii vor veni. Altfel, îi putem aştepta mult şi bine, căci în sală nu vor fi decât rudele şi prietenii funcţionarilor dela Municipiu. Nu-i vorbă, nici ei nu-s prea avuţi. Dar atâta nu ajunge.

MARIN ŞERBU

Actualităţi Ştiinţifice

Un paratrăsnet radio-activ

Fizicianul francez Grenier, cu prilejul unei recente comunicări făcută la „Société Française des Electriciens", a prezentat un nou tip de paratrăznet, conceput pe baza principiului ionizării aerului în preajma casei, ce trebue protejată.

In acest scop, se fixează pe tija paratrăsnetului o cupă de porţelan, în care se depune o substanţă radioactivă pe o placă metalică izolată. Câteva tije arcuite, tot de metal, impregnate la extremităţile lor superioare cu mase radioactive, acţionează asupra câmpului electric aerian întocmai ca antenele asupra undelor de radio. Coarnele metalice, având un potenţial electric mai ridicat decât tija paratrăsnetului, ionii, degajaţi din masa radioactivă, provoacă o electrizare a aerului înconjurător. In felul acesta se produce un curent permanent de egalizare între nouri şi pământ, care evită primejdia trăsnetului.

Curiozitatea peştilor

Un savant american, doctorul Georges Stiles, a constatat, în urma unor minuţioase observaţiuni, că peştii dau dovadă, în general, de o curiozitate extraordinară.

Aşa, de pildă, atunci când blocuri de ghiaţă acoperă suprafaţa apei, peştii, în loc să rămâie liniştiţi în fundul apei, unde n'au nimic de temut, se ridică la suprafaţă, ca să vadă ce se petrece, riscând astfel să fie răniţi sau chiar ucişi, în atingere cu blocurile solide şi tăioase.

Pe de altă parte, tot împinşi dintr'un sentiment de irezistibilă curiozitate, peştii obicinuesc să înghită aproape orice obiect care li se aruncă în apă.

Bazat pe aceste constatări, doctorul Stiles recomandă pescarilor să profite de curiozitatea peştilor pentru a-i pescui cu mai multă uşurinţă.

Radiaţiile plantelor

O savantă franceză, domnişoara Raffy, a stabilit că frunza vie a muşcatei emite raze fluorescente, de o coloraţie invizibilă pentru ochii noştri. Aceste radiaţii, care pătrund în domeniul luminii infraroşii au putut să fie puse în evidenţă cu ajutorul nouilor plăci fotografice, sensibile la lumina infraroşie.

Maşina de adormit

D. Kelon, un inginer american din Philadelphia, a inventat de curând o interesantă maşină menită să combată insomniile, neajuns de care suferă în special lumea de astăzi, prinsă în vârtejul neurastenizant al vieţii moderne.

Iată cum se foloseşte „maşina de adormit". Când se aşează în pat, persoana suferindă de insomnie îşi aplică pe urechi o cască telefonică şi aude astfel necontenit un sunet special studiat, care are darul să provoace repede somnul.

Experienţele d-lui Kellon au arătat că acest aparat provoacă un adevărat efect hipnotic, în sensul că cei care i-au folosit odată, ajung să adoarmă aproape imediat ce-şi aplică receptoarele pe urechi.

Aparatul este acţionat de un curent electric, a cărui funcţionare încetează în mod automat, după câtva timp.

Creerul electric

Doi savanţi americani au realizat de curând un dispozitiv electric, capabil să îndeplinească anumite funcţiuni ale creerului omenesc.

Intr'adevăr, acest ciudat aparat poate imita unele fenomene ale gândirii şi anume: învaţă, uită şi este supus la diferite dispoziţii.

Mecanismul cuprinde un sistem de acumulatori şi o reţea de sârme, orânduite în aşa fel, încât, apăsând de pildă pe un prim buton, se aprinde o lampă albă, iar apăsând un al doilea buton, se luminează o lampă roşie. Un al treilea buton „învaţă" după voie să aprindă, fie o lampă, fie cealaltă.

După cum vedem, avem aface cu un organ de discernământ, analog creerului.

E drept că al treilea buton se înşală câte odată, ceeace nu împiedică însă ca invenţia să fie totuş extrem de ingenioasă. In definitiv, din moment ce făpturile inteligente şovăesc adesea în acţiunile lor, de ce să ne mirăm că un creer artificial este şi el supus unor asemenea nesigurante?

Carnea lichidă

„Dejunul într'o pilulă" —formulă favorită a chimiştilor din epoca antebelică — e condamnat să rămâe o simplă utopie, întrucât, — după cât se pare — organismul omenesc are nevoie de reziduuri alimentare pentru asimilarea substanţelor indispensabile nutriţiei.

In schimb, un chimist vienez a reuşit să pună la punct carnea concentrată sub formă lichidă.

Motivele, care au determinat această curioasă invenţiune, nu sânt atât de ordin igienic cât mai ales de resort economic. Savantul vienez constatase că într'o anumită epocă a anului, ambundenţă de vite pe piaţă, provoacă un export de carne în străinătate, la preţuri derizorii. După o lună însă, lipsa acestui aliment produce scumpirea lui considerabilă, şi atrage, fireşte, o gravă nemulţumire a populaţiei.

Dornic să înlăture acest neajuns, savantul austriac a căutat un procedeu pentru conservarea cărnii în stare proaspătă şi sub o formă cât mai concentrată. Comprimând carnea, el produce adevărate extrase lichide, care pe lângă gustul şi savoarea specifică a acestui preţios aliment, conţin toate materiile nutritive ale cărnii proaspete.

Străzi de fier

Problema pavării străzilor, preocupă toate autorităţile municipale, în special în zonele în care circulaţia vehiculelor este mai intensă.

O interesantă inovaţie în această direcţie se semnalează în oraşul Islington (Anglia), unde s'a încercat realizarea unui sistem de pavaj cu benzi de fier, prevăzute cu dungi în relief, pentru a împiedica alunecarea pietonilor şi vehiculelor. Se pare că procedeul a dat rezultate foarte bune.

Pescuitul...avioanelor

In Anglia s'a experimentat de curând un nou sistem de protecţie împotriva atacurilor aeriene. In acest scop, se foloseşte un proectil de mare calibru, alcătuit dintr'o plasă de oţel foarte fin, care la o anumită înălţime în văzduh, se desfăşoară automatic şi se menţine multă vreme suspendată în aer, graţie unui sistem de mici paraşute.

Asemenea „proectile-reţele" sânt foarte primejdioase pentru avioane. Intr'adevăr, e deajuns ca unul dintre ele să se prindă de elicea aeroplanului, pentru ca aparatul să fie imobilizat şi obligat la o imediată aterisare forţată.

Noua invenţiune, care a dat rezultate satisfăcătoare la primele încercări, promite să devie o armă puternică de apărare antiaeriană.

Ing. I. S.

A apărut celebrul roman

Nr. SPECIAL de CRĂCIUN

în „ROMANELE CAPTIVANTE" 15 lei—260 pag. La chioşcari şi librari

ROMANUL unei fete americane. Aventuri, iniţiativă. Băetană rebelă şi totuşi... femeie. Naufragiul Canibalii.—Exotic, pitoresc, palpitant!

A apărut:
Hanul la Urieşi
ROMAN de Horia Miclescu
Preţul Lei 40
Editura „Adeverul" S. A.

A apărut
Almanahul ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa" pe 1937
care cuprinde:
Capodopere din literatura românească şi universală.
Unul din cele mai bogate materiale de informaţie şi documentare.
Curiozităţi, varietăţi, humor, etc. etc.
350 pagini, format dublu, cu numeroase planşe şi hors-texturi, în culori
Preţul Lei 60.—

A apărut No 321
Cinema
SUNTEŢI FOTOGENICA DUDUE? SUNTEŢI FOTOGENIC DOMNULE? Revista „CINEMA" vă publică GRATUIT FOTOGRAFIA
CHARLIE CHAPLIN va turna viitorul său film în U. R. S. S.
ERORI DECISIVE IN VIAŢA VEDETELOR DE CINEMA
CE-A DEVENIT BRIGITTE HELM
Robert Donat, un actor gentleman
UNDE TRĂESC VEDETELE DE ODINIOARĂ
Literatură pentru amatorii de dans de Fred Astaire
Cum a fost primită la Hollywood SIMONE SIMON
CRONICA FILMELOR de D. I. Suchianu
Reţineţi de pe acum numărul festiv de Crăciun al revistei „CINEMA" care va apare în 48 de pagini în culori
PRETUL 5 LEI
Bilete cu reducere la cinematografe!

Manualetto rumeno

Amabila și afectuoasa recenzie a iubitului meu amic G. Călinescu, mi-a amintit unele ore dragi ale lungii mele șederi în țara binecuvântată în care am petrecut anii cei mai frumoși ai tinereții, și unde au rămas atâtea sentimente ce-mi sânt dragi, după cum rădăcinile unei plante smulse de grădinar spre a fi puse într'un ghiveci, lasă totuși urme în pământul în care a dat primele flori. Ore dragi, în care am vorbit despre atâtea lucruri frumoase, am făcut proecte de societăți literare (una trebuia să se cheme **Apollo!**), am scris cu mânile noastre fișele, am șters de praf și am pus la loc cărțile bibliotecii **Seminarului de literatură italiană,** după cum el singur a avut prilejul să-și amintească în paginile frumoase pe care le-a scris pentru acel număr al „Romei" pe care au ținut să mi-l ofere colaboratorii și studenții ca ultim semn de devotată dragoste la plecarea mea din România. Am plecat cu mai multă durere decât am putut arăta, ducând cu mine (ca simbol a ceiace România are mai pur și mai sfânt: poezia sa poporană) o mușcată care transplantată, dintr'o greșală cu tot pământul ei din ghiveci, în mica grădină a **Vilei Regina,** a crescut atât de bine (poate — alt simbol — prin amestecul bun al pământului românesc cu cel italian) încât a ajuns aproape un arbust înalt de peste un metru.

Dar în recenzie sânt unele afirmații pe care trebue să le rectific:

1) Dacă am închis în antologia de texte a volumului meu „Manualetto rumeno" unele mici poezii ale lui Eminescu, (mici **capo-dopere** și ele) care nu dau însă, toată măsura geniului eminescian, am făcut-o din motive didactice, deoarece pot fi ușor traduse de începători. Și dovada cea mai bună am avut-o la examene, când unii studenți le-au memorizat și mi le-au recitat cu o foarte bună pronunțare chiar a lui ă și â, sunete deobicei atât de grele pentru italieni. De altfel, am cuprins în antologie și **Atât de fragedă...,** un fragment (cel mai frumos) din **Călin și Revedere,** care dau o idee justă despre marele poet român.

2) Prietenul Călinescu e rău informat dacă afirmă că am puțini elevi. Au fost puțini în primul an, când **filologia romanică** nu era încă materie obligatorie. Acum nu numai că sânt mulți, dar prea mulți. Trec de două sute și examenele, în sesiunea Octombrie au durat până la 21 Noembrie! Și toți au urmat cursul de literatură română, având 261 pagini cu numeroase fragmente traduse.

3) Studenții italieni nu pot să deducă, din puținele exemple de cuvinte intrate în limba română din paleoslavă, sârbă, bulgară, neogreacă, turcă, ungară, etc., că majoritatea termenilor vocabularului nu sânt de origină latină, mai întâi pentrucă într'o **Introducere,** chiar prea largă, am vorbit despre **Romanitatea poporului și limbii române;** în al doilea rând, pentru că am ținut să pun ca **motto** pe coperta „Micului Manual" cuvintele lui Borfinius: **„Ne omnino romanam linguam deserant, ita reluctantur, ut non tantum pro vita e, quantum pro linguae incolumitate certasse viteantur;** în al treilea rând pentrucă am încheiat lunga mea **Introducere** prin cuvintele următoare:

„Din curentul latinist și italianist a rămas ceiace trebuia să rămână și ceiace corespundea adevărului și în acelaș timp aspirațiilor naționale și culturale ale poporului român: ideia latinității culturii sale. Latinitatea care se afirmă în rezistența tenace a unei rase eroice, pe care năvălirile barbare de tot felul și contactul cu Slavii n'au putut s'o distrugă, și în care trebue să recunoaștem tenacitatea romană"; în al patrulea rând deoarece la p. 33 am spus: **„O statistică făcută de Pușcariu,** („Locul limbii române între limbile romanice", București, 1920) **cercetând diverși autori, arată în medie 10% elemente ne-latine întrebuințate azi în limba obișnuită vorbită și scrisă".**

4) **Madona cu trandafiri** de G. M. Zamfirescu poate să nu-i placă d-lui Călinescu, dar nu este **o inepție.** O spune cineva care se pricepe puțin în literatura modernă și căruia toți până azi i-au recunoscut puțin gust literar.

Las la o parte alte observații mărunte și adaog numai că era de datoria mea să fiu **absolut obiectiv și imparțial,** cum am fost, spre exemplu, vorbind de critica lui Dragomirescu, pentru care evident nu am avut niciodată (și nu am) prea multă simpatie; dar pe care era **de datoria mea** s'o apreciez cum merită în cadrul evoluției criticei române.

Aș putea deasemenea să atrag atenția d-lui Călinescu asupra faptului că în italienește **chiloți** nu se spune niciodată **culottine** ci **mutandine.** (Cel mult, poate fi vorba de unul din acele urâte franțuzisme intrate de puțin timp în limba italiană). Nu-l înregistrează într'adevăr nici admirabilul și distractivul **commentario-dizionario Italiano della Moda** al lui Cesare Meano, apărut de câteva zile (Torino, 1936-XIV) care totuși înregistrează: **combinazione** și alte franțuzisme. Mai mult, în **Guida per la versione dale voci e dai modi stranieri** găsesc numai: **Culottes** (franc.): **Mutandine, Calzoncini.** Ceiace înseamnă că termenul nu-i italianizat și a rămas în **tipica sa formă franceză.** In tot cazul, de **culottine** nici nu se pomenește! Dar acestea sânt lucruri mici. Importantul este că la Padova studiul limbii române prinde rădăcini adânci, așa încât am și avut prima teză în română (Walter Roccato: **Ion Alecu Brătescu-Voinești nuvelist**) primită cu nota cea mai mare, iar anul viitor vom avea a doua, a d-rei Clara Scalabrin, asupra **Poeziei lui Eminescu** tratată din punctul de vedere estetic, și din care se va putea vedea în sfârșit ce impresie face Eminescu unui cetitor străin care îl privește în sine, din punctul de vedere al poeziei universale. Se va vedea atunci că și micile poezii pe care d. Călinescu le disprețuește sânt în realitate mici capo-dopere, și reprezintă un aspect ce nu poate fi trecut cu vederea al poeziei eminesciene.

RAMIRO ORTIZ

G. Ionescu-Doru — Sighișoara

PLASTICA

Expozițiile dela Ateneu aduc în actualitate problema rețetei în artă.

Ne-am oprit îndelung în sala pictorului Adam Bălțatu. *Deși rămas la vechea-i concepție romantică, din care apăreau adesea plăsmuiri artificiale, artistul și-a modificat în bine paleta și modelajul.*

Nina Delavrancea-Dona — Fereastră

Pasta cromatică a dobândit fluiditate, tonurile sânt mai ușoare, iar trecerile între suprafețe mai învăluite. Au dispărut astfel, asprimea anterioară, contrastele care mergeau uneori dela alb-galben la verde-negru și albastru închis, dovedind desigur vigoare, dar excluzând perspectiva și valorațiile.

D. Bălțatu e azi mai ponderat în expansiunile sale plastice, care odinioară țineau mai mult de fundalurile decorative clasice, în aceleași culori aproape, — cu roșuri de rubin, cu verde de smaragd, cu albastru de Prusia.

Vechile procedeuri, aplicate la toate popasurile sale de peisagist, făceau ca priveliștile din Huși și cele din Balcic, interioarele și compozițiile să se asemene până la confuzie.

Artistul nu dădea atenție amănuntului și nu reflecta suficient în fața naturii, care nu poate fi aceiași la Huși și la Balcic și care oferă o lumină deosebită la tot pasul.

In ultima sa expoziție, motivul nu rămâne simplu suport pentru așezarea unor concepții mai mult sau mai puțin originale. Acuma, motivul își are partea lui reală de contribuție: învață pe pictor să vadă și să creeze. E o colaborare rodnică între artist și natură, din care fără îndoială arta profită.

•

După o absență de câțiva ani d. G. Ionescu-Doru *se înfățișează din nou publicului românesc, cu un ansamblu consacrat peisajului.*

Intr'o vreme, pictorul își câștigase reputația cu o specialitate care astăzi apare numai incidental: iarna. Tehnica de altădată se definea printr'un desen pronunțat pe marginea suprafețelor și o culoare înscrisă strict în spațiul propus.

Rețeta aceasta dăuna dinamismului cromatic, fără de care nu poate exista pictură adevărată. Expresia devenea monotonă, limitându-se la aceiași formă, cu obârșia în decorativ, dar lipsită de elementul esențial al decorativului.

Ca și d. Bălțatu, d. Ionescu-Doru s'a schimbat, prezentându-se acum mai pictural, cu o materie mai plină, mai bogată și atent condusă după natură.

Paleta e mai însuflețită, mai adânc inspirată din frumusețea luminii.

Totuși, artistul se lasă prea mult furat de amănuntul pitoresc, care stă bine în ansamblul unei priveliști, dar nu poate trece aidoma în tablou.

Dela d. Ionescu-Doru așteptăm încă prefaceri și mai ales renunțări.

•

D-na Nina Delavrancea-Dona *face parte dintre puținele artiste care se exprimă după îndemnurile sensibilității feminine.*

Expune rar și nu vrea niciodată să impresioneze cu orice preț.

Grupează delicate acorduri de linii și culori, — modeste la prima vedere, dar — cercetate mai stăruitor — revelatoare în ce privește vibrația de viață pe care o cuprind.

Cu toate că și lucrările acestea vădesc rețeta, d-na Dona o atenuiază cu poezia pe care le-o împrumută. O poezie melancolică, cu tonuri sobre de galbenuri și brunuri.

De-altminteri, temele însești solicită asemenea game și interpretări: toamne uscate, naturi moarte, flori modeste, chipuri ce-și ascund puținul unor existențe de singurătate.

Opera d-nei Delavrancea-Dona conține un accent profund omenesc și o măsură în execuție, pe care aceste puține rânduri nu le vor putea sublinia îndeajuns.

•

La Mozart, d. Gheorghe Iuster *aduce mărturiile unui revelator talent.*

In patru uleiuri și șaizeci de acuarele, pictorul demonstrează realizări și posibilități dintre cele mai prețioase, dovedind că a ajuns la maturitatea exprimării sale plastice.

H. BLAZIAN

G. Iuster — Peisaj

Nina Delavrancea-Dona — Natură moartă

Două mii de ani dela nașterea lui Horațiu

In ziua de 8 Decembrie s'au împlinit două milenii de când s'a născut, în orășelul din sudul Italiei Venusia, unul din cei mai mari poeți lirici ai omenirii.

Quintus Horatius Flaccus, fiul unui sclav liberat, a primit o educație deosebit de îngrijită, lucru uimitor pentru vremea lui, a făcut studii în Grecia, unde s'a pătruns de esența filozofiei eline, iar la întoarcere, devenind prietenul lui Maecenas și al lui Augustus, a ajuns oarecum poet oficial.

Opera lui Horatiu, destul de redusă ca volum, este desăvârșită în ce privește forma și mai ales fondul. Conține o parte lirică (Odele și Epodele), adică aproximativ toată poezia lirică romană, și o parte satirico-filozofică, în care găsim un amestec de stoicism și de epicureism cu preponderența acestei din urmă școale.

Dăm mai jos traducerea în versuri moderne a uneia dintre cele mai spirituale și mai moderne Satire.

Satira IX-a

Mergeam pe „Via Sacră", ca'n fiecare dată,
La nu știu ce nimicuri gândindu-mă; deodată,
Din urm' aleargă unul și, fără multă șagă,
Mă ia grăbit de mână și 'ntreabă: „Ce faci, dragă ?"
„Iți mulțumesc, sânt bine. Și așa-ți doresc și ție.
„Dar ce mai vrei?!" — spun iute văzând că vrea să vie
Cu mine. — „Sântem doctori!... Nu știi !" — Iar eu pe dată:
„Ei, și mai drag atuncea-mi vei fi!" Inc'o bucată
Mai merg, — mai stau; ca dânsul în urmă să rămâe,
Alerg, vorbesc cu sclavul... Asud până 'n călcâe !
„Nervosule Bolanus, ferice, zău, de tine !"
Ziceam în gând, — el însă, vorbește tot ce-i vine:
Imi laudă orașul și străzile. La tot ce zice
Eu tac chitic... Iar dânsul: — „Ai vrea să scapi, amice !
Te văd, dar nu-i nimica, oriunde mergi, nu-mi pasă,...
Te voiu urma... Ce drum ai ? — „Nu face, zău, ci lasă !
Am treabă cu'n prieten: Au nu-l știi, stă departe...
Treci Tibrul, lași și parcul lui Cesar la o parte"...
— „Sânt liber, n'am ce face și duc la drum — sânt gata !"
Ca un măgar ce marfă a luat cu ridicata
Prea multă în spinare, eu plec urechea. — „Dacă
Socot eu bine, Viscus, ca mine, n'o să-ți placă,
Nici Varius," îmi zice. — „Căci cine e în stare
Mai iute-a scrie versuri, ca mine, sau mai tare
La dans ? Și cânt mai bine ca Hermogenes, cică!"
Vroiam să 'ntreb aicea: — „Ai mamă, frați, bunică,
Ce țin la tine ?" — „Nu am", mi-ar zice el, „căci iată,
I-am dus la groapă", — „Bravo! Acum vin eu la plată!
Termină-mă, căci astfel dorește cruda soartă ;
Copil fiind, mi-a spus-o o babă, astăzi moartă":
„Pe-acesta nici otrava, nici sabia dușmană,
Nici tusea, nici podagra, ci vorba cea tirană
Și-odat' un „vorbă lungă!" pe loc o să-l omoare
De-o ști să se ferească, el viață lungă a re !"
Sosim la templul Vestei, spre prânz. Pe garanție,
Prezent la judecată, era dator să fie
Amicul, căci în lipsă pierdea toți banii. Zice:
„De ții la mine-acolo-ai să vii!" — „Să mor, amice,
De pot pleda, sau legea de-o știu ! Și-apoi știi bine,
Grăbit că sânt". — „Vai, ce fac ?" se vaită, „ori pe tine
Te pierd, ori pierd procesul". — „Pe mine!" — „Nu se poate".
Răspunde, și 'nainte mi-o ia. Le 'nghit pe toate
Și-urmez supus... Continuă: „Mecena cum se poartă
Cu tine ? Iată unul din rarii, ce, de soartă
Știut-au uz să facă... Să știi că ai în mine
Un sprijin ce, din umbră, lucra-va pentru tine.
De-ai vrea doar lui Mecena să mă prezinți — încolo,
Să vezi cum scap de ceilalți" — „Dar nu trăim acolo,
Așa cum crezi: o casă cinstită și străină
De intrigi, cum e asta, mai rar! Și nu-i o vină
Că-i unul mai cu școală, sau mai bogat că este;
Au toți loc". — „Mai că nu cred, — teribilă poveste!"
„Și totuși i-adevărul". — „Mai rău mi-aprinzi dorința
Să-i fiu amic". — „Ajunge să vrei, căci biruința
Obții ușor: ești vrednic și el în dărnicie
E larg. De-aceia intri mai greu la el!" — „Să fie
Ce-o fi, cerca-voiu însumi să cumpăr intendentul ;
M'o da afar' — cerca-voiu din nou ; aștept momentul
Și-i ies în for 'nainte, îl duc acas'. — In viață,
Nimic fără de muncă nu-i dat!"... Când drept în față
Mi-apare-un bun prieten, Arisitius Fuscus, bine
Știut de-al meu tovarăș. Ne-oprim. De unde vine.
Intreb și unde merge, — răspunde ? Incep de poale
Să-l trag, să-l pișc de mână — el lasă brațul moale
Ii fac cu ochiul, capul l-aplec, dar, „nesăratul"
Se face-a nu pricepe, — îmi fierbe tot ficatul.
„Ziceai că ai a-mi spune ceva secret, — ei, iată,
Sânt gata". — „Da, așa e, dar las-o altădată,
Căci azi, treizeci a lunii, e Sabat: vrei tu oare,
Bucluc cu toți Ovreii ?" — Din parte-mi, frățioare,
N'am superstiții !" — „Bine, dar eu, mai slab din fire
Ca tine, sânt, deci alt'dat vorbim!" Nenorocire
Ca azi n'a fost vre-odată! Căci uită-te, măgarul,
Mă lasă la strâmtoare. De-odată adversarul
Acela, cu procesul, apare și: „Rușine!"
„Pisăului", îi strigă: „Mi-ești martor, către mine.
Intind urechea-l „umflă", se strânge, lume-acolo,
Și-i mare larmă... Astfel, salvatu-m'a Appolo!

PETRU BALENTY-BUDU

Imprumuturi

Nu ne îndoim că stabilirea sub raportul formei a valorii unei opere poetice este tot ce poate fi mai meschin într'o critică serioasă. Se întâmplă uneori însă ca atari consideraţii să merite oarecare atenţie, dat fiind mobilul puţin obicinuit care le dă naştere.

In cursul lecturii „Poeziilor" d-lui V. Ciocâlteu şi a „cântecului deplin" datorit d-lui G. Lesnea am întâlnit, printre abundentele rime care ne amintesc de meşteşugul eminescian, ca: sufăr-nufăr, întuneric-chimeric ş. a., specifica potrivire grindeni-pretutindeni.

Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni,
Orizontu'ntunecându-l, vin săgeţi de pretutindeni (Scr. III)

De sigur că nu admite nimeni monopolul rimelor, dar întâlnirea aiurea a unor împrumuturi de felul acestuia arătat trezeşte în noi, în ciuda chiar a voinţei de a rămâne în spiritul operei, amintirea acelor rime, acelor versuri, acelei poezii şi în sfârşit a acelui autor căruia îi datorim cunoaşterea acelei rime. Se produce aşa dar un proces intelectual suficient de îndelung pentru a sustrage pe cititor de la lectura sa, în chiar detrimentul operei.

Lucrul n'ar fi totuşi atât de semnificativ, dacă acest exagerat cult pentru rima strălucită a unui maestru n'ar stânjeni pe autorul însuşi. Sânt dese cazurile când unii poeţi aleg un cuvânt cu totul deplasat pentru a respecta regulile versificaţiei. Alteori însă, având rima, ei sânt siliţi să adaoge vorbe pentru completarea retrogradă a versului. Un astfel de exemplu ne oferă d-l G. Lesnea în a sa „Şeherazade" (op. cit. pp. 133-134).

Lumina ei (a lunii) se face rouă 'n zori
Iar stelele sunt viitoare grindeni
Oricât de mult se vor piti'ntre nori
M'oi întâlni cu iarba pretutindeni

Un control atent va încredinţa pe oricine şi chiar pe autor că această strofă este cea mai puţin reuşită din întreaga poezie. Pricina a fost arătată.

Nu mai puţin regretabile sânt sacrificiile pe care le face d-l Ciocâlteu.

Nici glasul tău ca'n ropotul de grindeni
Nu-l mai aud ecou de pretutindeni
„Sfârşit" (op. cit. p. 19)

Să n'aluneci, să nu cazi,
Să nu-ţi laşi bătut de grindeni
Trupul mic cu sânii calzi
Şi gropiţe pretutindeni.
„In miez de noapte" (ibid. p. 126)

Nu mai stăruim asupra riscurilor, la care duc astfel de procedee. Conştiinţa artistică ne sileşte a spune că este bine ca aceste rime specifice să nu mai fie exploatate, mai ales în versuri puţin reuşite. Ce minte n'ar refuza oare împrumuturi de calibrul acesteia:

Am mers pe câmp privind spre Tisa
Iar iubita plânsu-mi-s'a...?

Molière „lua bunul lui de unde îl găsea", dar îl găsea în lucruri obscure...

Dacă „Parabola" d-lui V. Ciocâlteu nu este o reproducere directă în româneşte a satirei „La luna e la fortuna" a lui Lodovico Ariosto, bănuim totuşi o provenienţă subconştientă, ce trebuie căutată în aceeaşi operă. Este însă posibilă şi o ignorare a modelului italienesc şi atunci, pe lângă celelalte calităţi, poezia d-sale ar avea-o şi pe aceea a originalităţii, excluzând raportul de timp dintre autori.

Ideia amânduror poeziilor este îmbrăcată sub forme deosebite şi înclinăm a crede că aceea a d-lui Cocâlteu se bucură de o mai bună reuşită. Fondul abstract al lor este însă comun.

Ariosto ne poartă prin timpuri străvechi, ne înfăţişează un pelerinaj... în goană, spre vârful unui munte, de pe piscurile căruia imaginarul popor speră să ajungă la lună. Concluzia cuprinde o comparaţie— prea puţin inspirată — a acelui munte, cu „roata sorţii".

Nel tempo ch'era nuovo il mondo ancora
e che inesperata era la gente prima
e non eran l'astuzie che sono ora,
a pié d'un alto monte, la cui cima
parea toccasse il cielo, un popol, quale
non so mostrar, vivea ne la val ima;
che piu volte osservando la ineguale
luna, or con corne or senzu, or piena or scema
girar il cielo al corso naturale;
e credendo poter da la suprema
parte del monte giungervi e vederla,
come si accresca e come in se si prema;
chi con canestro e chi con sacco per la
montagna cominciar correr in su,
ingordi tutti a gara di vederla.
Vedendo pui non esser giunti piu
vicini a lei, cadeano a terra lassi
bramando in van d'esser rimassi giu
Quei ch'alti li vedeam dai poggi bassi,
credendo che toccassero la luna,
dietro venian con frettolosi passi.
Questo monte è la ruota di fortuna,
ne la cui cima il volgo ignaro pensa
ch'ogni quiete sia, nè ve n'è ignuna"

Reproducem în întregime şi poezia d-lui Ciocâlteu pentru a se constata identitatea de spirit.

Prin mărăcinişuri
Şi-au tăiat cărare
Hotărîţi să 'nfrunte
Fiara din tufişuri,
Şi bătuţi de vânturi, soare,
Ploaie,
Au urnit din vetre stâncile greoaie

Dar cei slabi din fire
Au rămas în drum
S'au desprins din rândul celelor vioaie
Jos la mânăstire,
Şi călugăriţe cu mijloc subţire
Mlădios sub rochii,
Se sărută gâtul, buzele şi ochii
Să nu vadă cum
Sus pe cărărue
Ceilalţi tovarăşi în spre vârf se suie

Toţi sperau s'ajungă culmi ce înspăimântă
Voci să dea tăcerii, însă cine ştie
Câţi nu s'or re'ntoarce dornici de câmpie,
Câţi nu reveni-vor cu aripa frântă!...

Dintr'un salt sălbatic, doar câţiva din ceaţă,
Rupţi dintr'o bucată,
Sfâşiindu-şi trupul, au sărit pe stânci,
Au lăsat în urmă gloata'mprăştiată,
Văile adânci
Şi câmpia toată.

Şi-au ajuns · culmea albă de ninsoare
La sfârşitul vieţii, aspru jurământ,
Dar sdrobiţi de cale trişti privesc în zare,
Ei credeau că vârful duce până'n soare
Şi de-l bat cu băţul, sună a pământ.
Chiar ulciorul lunii sună a pământ!

Nu putem urmări, fireşte, o desfăşurare paralelă a subiectelor acestor poezii — şi aici este meritul d-lui Ciocâlteu, — aşa cum ne dau prilejul bunăoară „An Anfrag" a lui Karl Stieler şi „Trei doamne, şi toţi trei", a lui Corşbuc (cf. E. Lovinescu, „Critice", v. III, p. 136, ed. Alcalay).

In afară de sensul simbolic comun al amânduror lucrărilor întâlnim însă chiar puncte asemănătoare.

Toţi sperau s'ajungă culmi ce înspăimântă

este un fel de

.... e credendo poter da la suprema
parte del monte giungervi e vederla.

sau

Dar zdrobiţi de cale trişti privesc în zare,
Ei credeau că vârful duce până'n soare

(eroii lui Ariosto năzuesc spre lună).

Şi de-l bat cu băţul, sună a pământ.

Adică o reluare a versurilor de sus ale lui Ariosto îmbinate cu:

Vedendo poi non esser giunti piu
vicini a lei, cadeano a terra lassi.

G. L. E.

CHESTERTON

E vorba de unul dintre cei mai buni şi mai cetiţi autori englezi contimporani, care a murit de curând, în plină desvoltare.

Gilbert Chesterton poate nu-i un auto-biograf ideal, dar, după cum era de aşteptat, place, încântă prin cugetarea şi ideile sale. Cugetarea şi formele ei, lucrurile în culoarea şi savoarea lor, dau mirajul şi cadenţa ritmică a unei balade.

Ca şi la adversarul său de toată viaţa, Bernard Shaw, ideile sânt tot atât de solide ca şi faptele observate.

Se explică, prin aceasta, de ce ideologul Shaw este un excelent autor dramatic, dar nu se poate explica de ce Chesterton, după un succes strălucit cu piesa „Magic" a părăsit scena. „Sânt unii oameni, iar printre aceştia şi eu, care socot că lucrul cel mai important pentru un om este concepţia sa despre lume, — declară Chesterton în „Heretics". — Este important, — urmează el, — pentru o proprietăreasă să cunoască veniturile unui locatar, totuşi e şi mai important să-i cunoască „filosofia".

Prin „filozofie", Chesterton înţelege aci postulatele după care locatarul îşi regulează purtarea în lume, adică „centrul de viziune al lumii". Acest centru de viziune al lumii, nu se pierde câtuşi de puţin pentru Chesterton în vreo nebuloasă metafizică, ci e formulat cu o precizie de tecremă eucilideană.

Viziunea mintală însă, este principalul subiect al filosofiei sale după cum îi apare sau i se ascunde. Nu oboseşte niciodată când e vorba de a o expune sub toate aspectele, iar în cartea sa ultimă, ea apare într'o luminoasă claritate.

Centrul viziunii sale despre lume este o bucurie de viaţă, din care se desprinde un optimism senin. E o acceptare mistică a realităţii, aşa cum e.

Chesterton descrie cum a ajuns la această stare de suflet, printre turburările adolescenţei şi aceasta constitue alcătuirea sa ca om, din frageda copilărie şi până în prezent.

In rezumat, lucrurile stau astfel:

Ceva este absolut magnific, în comparaţie cu *nimic*. Chiar dacă visarea în plină zi este un vis, totuşi e un *vis în lumina zilei* şi *nu în bezna nopţii*. Faptul că putem mişca braţele şi picioarele (sau ceiace numim astfel printre dubioasele aparenţe a ceiace numim lume exterioară), încă ne dovedeşte că nu mai există paralizia haosului. Sau dacă mai e haos, e un haos îmbucurător. Şi Chesterton conchide că aceasta e obligator pentru un mistic, un „minimum" de recunoştinţă către *creator*. Iar acest „minimum" îl leagă printr'un fir de aţă de păianjen de religie.

Autobiografia conţine o fotografie necunoscută a lui Chesterton, primind la bătrâneţă, din partea unei fragede fetiţe un buchet de flori „gura leului". E greu de stabilit care din doi are chipul mai candid, de o candoare mai copilăroasă. El era convins că cea mai mare şi mai bună parte din viziunea sa asupra lumii a fost primită în copilărie, iar în fotografie se vede inocenţa acestei prime viziuni a lumii. El se revoltă împotriva psihologiei, care vorbeşte de iluzionismul şi starea de vis a minţii copilăreşti. Copilul, — spune el, — ştie bine să facă deosebirea între iluzie, închipuire şi realitate.

„N'am pierdut niciodată credinţa că aveam o viaţă reală, — spune el, vorbind de copilăria lui în Londra, — *realul început* a ceiace a fost mai real decât viaţa pentru mine, adică o experienţă în spectacolul lumii. Parcă mă văd eşind din casă, stând în faţa colinei cu locuinţe, de pe care se prăbuşeau drumurile, sărind treptele prin Holland Park, terasele noilor case roşii, de unde se deschidea largul gol şi vederea în depărtare a sclipitoarei clădiri Palace Crystal... Subconştient eram convins că acela era drumul alb şi solid, începutul adevărat al vieţii omeneşti, şi că numai omul îl întunecă mai târziu cu visuri sau se rătăceşte de el în propriile lui decepţii."

De altfel, în mai toate scrierile lui Chesterton este reluată această idee fundamentală, *minunea din lucruri*, idee scumpă şi lui Keats.

Ea e exprimată mai ales în scrierea socotită cea mai frumoasă fabulă a lui Chesterton, *„Napoleon of Notting Hill"*, fabulă pe care o credea uitată de cetitori, deşi a avut mai multe ediţii la 1904, când a apărut, şi se găseşte azi în fruntea volumului său de povestiri, din ediţia „Omnibus".

In acest Napoleon, critica engleză nu poate să nu recunoască un Mussolini în miniatură, căci, — spun criticii, — misticismul chestertonian, consacrând individualitatea ca o revelaţie divină, stă în cea mai strânsă legătură cu credinţa imperialismului, care distruge independenţa locală.

Chesterton credea însă în democratism şi egalitate, fiind un liberal la începutul carierei sale şi în acelaş timp un campion al Republicii Africei de Sud, al naţionalismului irlandez, precum şi un luptător împotriva oficialităţii.

G. Iuster — Copil

In anii din urmă a fost partizan al mişcării numite „Distribution", pe care a expus-o şi propagat-o în revista sa *G. K's. Weekly*, o adevărată trâmbiţă a judecăţii din urmă împotriva Imperialismului şi Capitalismului, ca şi a Socialismului, pentru omul mărunt care se bucură în libertate de petecul său de grădină sau de mica sa prăvălie, aşa cum i-a creat Divina Inspiraţie, care trăeşte în ei şi prin ei.

Chesterton avea o bănuială bolnăvicioasă împotriva oricărei încercări de asistenţă a săracului din partea oficialităţii. El bănuia că, prin acest mijloc, nu urmăreşte decât robirea celor arestaţi. Cât despre *„Eugenie"*, zicea că ea urmăreşte *arestarea omului înainte de naştere!*

Un punct în care se întâlnea cu William James, era duioşia sa pentru *originali*. Din autobiografie se vede câte seri a pierdut în tinereţă, perindându-se pe la cluburi, întruniri şi cenacle, de unde a cules şi transmis posterităţii nenumărate chipuri de artişti şi scriitori, bohema de pe acele vremuri, care fără el ar fi căzut în cea mai completă uitare.

De altfel, într'un capitol din Autobiografie *How to be a lunatic*, (cum poţi deveni lunatic) se pune în evidenţă că şi el a fost un original, un om chinuit de îndoeli. Dar despre acestea ca şi despre lipsurile sale materiale nu dă decât scurte lămuriri, chiar în propria sa autobiografie.

Astfel, el atinge aceste lucruri în treacăt, vorbind de conversiunea sa la religia romano-catolică. Diavolul şi toată opera sa de scriitor, erau o realitate atât de tulburătoare pentru el, încât numai sistemul de penitenţe catolice îl putea scoate din încurcătura morală în care se zbătea.

Este evident, din capitolele prime ale autobiografiei lui Chesterton, că optimismul şi l-a căpătat numai după grele lupte împotriva furtunilor de îndoeli cu care a avut de luptat în tinereţa sa şi că l-a menţinut, în vârsta matură, cu multă greutate, deasupra decepţiilor inerente vieţii. De pildă, în *The Flyin Inn* din 1914, se resimte destul de clar amărăciunea optimismului său.

In ceiace priveşte evoluţia sa spirituală în această direcţie, se poate spune că moartea i-a venit la timp.

„Ultimele sale opere deveniseră comice şi lamentabile în acelaş timp, — spune criticul din *Times Literary supplement*, — căutând să reinterpreteze viaţa publică din Anglia în termenii josnicei deformări dramatice a vieţii publice din presa galbenă a dreptei franceze"... şi „importul în Anglia a unor teorii cu totul „indezirabile" ca antisemitismul."

Aceasta e în contrazicere flagrantă cu propria sa filosofie, care nu se împacă cu nici un fel de inferioritate rasistă.

Criticul englez atribue această atitudine, din ultimii ani ai lui Chesterton, faptului că are în ascendenţa sa maternă sânge francez. Bernard Shaw îi spunea de-adreptul „Franţuzul".

Desigur, această trăsătură a caracterului său e stranie în complexul atât de special englez din celelalte aspecte ale personalităţii sale, în care se găsesc foarte multe trăsături din caracterul scoţian. Astfel, ar fi, de pildă, neliniştea logicii sale, precum şi romantismul sufletului său. Afinităţi cu Franţa şi cultura franceză se găsesc încă destule în felul său de a fi şi de a gândi: aspiraţia la egalitate, sentimentul de proprietate ţărănesc francez, îngrădirea în viaţa de familie, precum şi un accentuat francofilism.

S'ar părea însă că francofilismul său e încă o trăsătură engleză, căci „marota" pentru un anume fel de cultură străină este, în fond, o trăsătură absolut caracteristică a spiritului englez.

Din cauza atitudinii sale şi a violentei sale participări în luptele de idei şi concepţii de azi, e greu de stabilit, atât de curând după moartea lui Chesterton, care este valoarea reală a operei sale literare. El însuşi punea mai mult preţ pe activitatea de polemist şi pe puterea dialecticei sale, decât pe talentul său de scriitor.

Concepţiile filosofice şi religioase ca şi concluziile sale politice, nu au căpătat însă popularitate mai întinsă decât în 1890, cu cele trei povestiri din volumul colecţiei „Omnibus" şi cu piesa „Magic".

In privinţa versurilor, adunate în *The collected Poems of Gilbert Chesterton*, multe din ele, cu tot abuzul de aliteraţii şi de epitete banalizate prin uz, probabil că nu vor cădea în uitare. In colecţia de versuri însă, ca şi în proză sânt pagini în care şi-a pus semnul sufletul său turburat de idei mari şi simţiminte adânci. Acelea vor rămânea pentru totdeauna în literatura lumii, căci ele dau unui scriitor valoarea şi greutatea în aportul universal al creaţiei omeneşti.

Is. Sd.

Poetul vinului

Recenta aniversare a lui Raoul Ponchon îmi aminteşte o anecdotă care circula odinioară pe seama profesorului Tiron *de la Iaşi, mare propagandist antialcoolic.*

Se zice că ar fi venit la o conferinţă aducând ca material demonstrativ, un ţăran de optzeci de ani, roş şi bucălat, ce nu pusese niciodată alcool în gură. Dar pe când propagandistul îl exista pe scenă, un ascultător, rău inspirat, întrebă pe acest exemplu viu al abstinenţii, de ce boală a murit tatăl său şi la ce vârstă. Mirat peste măsură, ţăranul răspunse după o clipă de uimire.

— Dar taică-meu trăeşte, l-am lăsat dormind pe cuptor, mort beat". Ponchon, care e din generaţia lui Richepin, Bouchor şi Bourget, a fost un adorator „de la verte", pasionat de „absinthe" şi cântăreţul cel mai desăvârşit al vinului.

Cu aparenţa sa de cântăreţ uşurel şi cu numele de „muse de cabaret" *pe care l-a dat încântătoarelor sale poezii, el ar putea amăgi pe cei ce nu cunosc* Poàmes choisis *asupra calităţii operei sale.*

El e privit însă în Franţa ca unul din poeţii cei mai buni.

Raoul Ponchon

Poemele sale săptămânale din Courrier Français *sau din* Journal *erau o plăcere mereu preînoită, nu numai în conţinutul lor, dar şi în forma, ritmul, rimele, arta şi îndemânarea versificării lor. Sub forma uşoară de improvizare, se aflau ani de pregătire, de exerciţii care au dus la o technică, la o posesiune a meşteşugului, care singură poate îngădui improvizarea, cu aerul neglijent al omului ce nu are nevoie să-şi dea nici o osteneală, pentru a găsi ideia şi forma, oricare ar fi subiectul. Iar subiectul e uneori foarte greu de turnat în forma uşoară şi înaripată a versului, fiind de actualitate. O împrejurare, care, altfel, ar fi căzut în uitare, a rămas în amintirea contimporanilor, s'a păstrat numai graţie unui poem al lui Ponchon.*

Henri de Régnier şi Robert de Montequiou au fost nevoiţi să se bată în duel, între 1902-1904, şi evenimentul a avut un mare răsunet în tot tineretul de pe acea vreme.

In poemul lui Ponchon ei se băteau cu versuri alexandrine. Multă vreme nu s'a putut hotărî de partea cui era victoria, când deodată Henri de Régnier a lansat unul din versurile sale de 14 picioare, în faţa căruia Robert de Montesquiou a rămas uluit.

Izvorul său de inspiraţie este nesecat. Cântăreţ al vinului, el l-a cântat în mii de feluri, reînoind mereu subiectul, fără pic de oboseală.

E în versurile sale o ingeniozitate naivă şi maliţioasă în acelaş timp, ceva cu totul francez şi inimitabil, o simplicitate prefăcută, în dosul căreia este o mlădiere, o vervă şi o veselie cu totul specială.

In mintea tuturor celor ce au citit aceste jurnale ale epocei, cântă încă discursul primarului de la Compiègne către Ţar, cu prilejul vizitei sale în Franţa în 1896, pastişând pe Beranger, în versuri decasilabice, ca unele ale lui Paul Valéry din „Cimelière main":

Le temps n'est plus de ces guerres baroques
Ou l'on voyait, dans les champs criméens,
Se massacrer nos soldats réciproques
Dans on ne sait quel buts européens
On vit alors, l'histoire nous l'assure,
Le Franc Pollus et le Russe Castor
Qui d'une main se criblant de blessure
De l'autre main se la tendait encore...

Dar cine s'ar mai putea opri dacă ar vrea să citeze toate aceste infinit de amuzante şi de admirabile versuri, unice ca spirit şi factură.

Pierre Louis copia de fiecare dată cele cari i se păreau mai bune din aceste poeme hebdomadare ale lui Ponchon. Dacă s'ar găsi aceste pagini, ele ar putea alcătui cea mai desăvârşită antologie a poemelor.

Dar, în culegerea, intitulată „La Muse au cabaret", *pe care Ponchon a consimţit să o lase să fie imprimată numai cu multă greutate, se găsesc multe din aceste nepreţuite versuri.*

Să cităm aci măcar „Nocturne", în care e o înlănţuire a lui Richepin cu Verlaine.

Oh! les durs, durs pavé
Pour les petits pieds nu
Des enfants perdus,
Des enfants trouvés

Oh! pour les non repu
Et pour les sans logis
Les étés finis,
Les hivers venus!

Oh! pour tous les errants.
Poètus, cheiens et fours,
Le gaz aux yeux roux,
La lune aux yeux blancs!

Timpul va lua mult din valoarea acestor versuri de ocazie. Ceiace va rămânea va fi sinceritatea simplă a inspiraţiei, arta cuvântului şi neîntrecutul meşteşug al versului, precum şi seninătatea imperturbabilă a omului a cărui activitate literară n'a trecut prin epoca războiului.

Misterele continentului antarctic

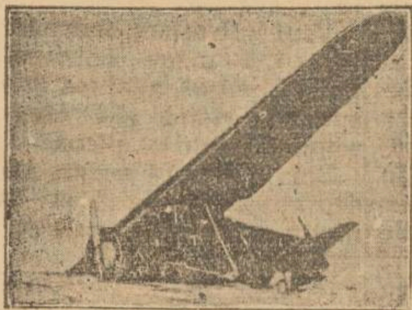
De vreo 30—40 de ani numeroase expediții au explorat regiunea Polului Sud — așa zisele ținuturi antarctice,— fără să reușească totuși să elucideze misterul lor geografic. Problemele antarcticului se referă dealtfel și la alcătuirea scoarței pământului, și ca atare, prezintă o deosebită importanță pentru știință. Dela sfârșitul veacului trecut se știe că Polul sud este înconjurat de un continent și, grație unor exploratori curagioși, s'au putut afla numeroase amănunte asupra conformației acestui pământ.

Astăzi se știe că „Antarcticul" sau „Antarctida" — acesta e numele noului continent — e un platou acoperit de ghețuri, ale cărui pante coboară în stânci foarte vechi spre oceanele Atlantic și Indian, pe când stâncile din partea Pacificului au o obârșie mai recentă. Cea mai mare parte din coastele Antarctidei nu sunt încă cunoscute. Nu se știe dacă acest continent antarctic este în realitate format din două mari suprafețe de pământ, sau numai din una singură. Din pricina dificultăților navigației în aceste regiuni, explorațiunile de până acum n'au putut aduce un răspuns precis în această direcție.

Recenta expediție a lui Byrd urmărea tocmai elucidarea acestei controverse. Byrd a utilizat de-altfel cu acest prilej, nu numai vase marine și sănii, ci chiar și avioane.

Reîntors din ultima sa expediție, exploratorul american, fiind interviewat de ziariști, a comunicat o serie de amănunte interesante.

„Cetățuia", construită de Byrd și tovarășii lui în 1929 pe imensii ghețari polari, a fost botezată „*Little America*" (Mica Americă), de către membrii ex-

Un avion al expediției-Byrd

pediției. Când exploratorii s'au reîntors în Statele Unite, ei au părăsit această cetate din scânduri, lăsând într'însa toate instalațiile moderne: telefon, lumină electrică, antene de T. F. F., etc. Deasemenea au fost nevoiți să lase pe aceste meleaguri și cele două avioane care îl conduseseră la Polul Sud.

Peste cinci ani, Byrd și colaboratorii săi, instruiți prin această primă călătorie, se reîntorc la „Little America", să-și complecteze observațiile și să pună la punct anumite chestiuni, pe care n'au avut timpul să le rezolve în cursul primei expediții.

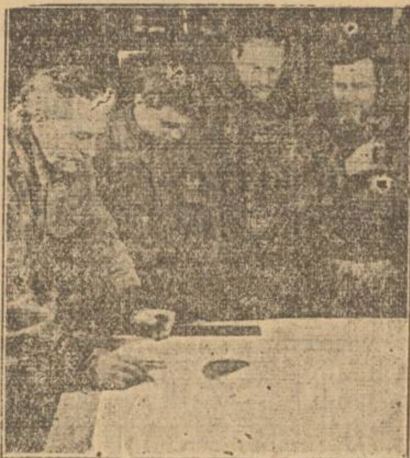
Intrebat asupra impresiilor din ultima excursiune în Antarctic, Byrd răspunde că se aștepta la cele mai neplăcute surprize, cu toate precauțiile luate. „Little America" n'a fost pentru dânsul decât o experiență, un mod de a studia mișcarea ghețarilor. „Cetatea" n'a fost construită pe continentul Antarctic, prea departe de locul în care se fixaseră vasele, ci pe o enormă banchiză legată de continent. In aceste condițiuni nu era exclus ca mișcarea apelor să rupă ghiața și „cetățuia" s'o ia razna.

Deasemenea, Byrd nu știa dacă bordeiele de lemn vor putea rezista atâția ani la greutatea zăpezii îngrămădită pe acoperișuri. Pentru a preveni orice risc, expediția a transportat toate materialele necesare reconstruirei cabanelor precum și două avioane, întrucât trebuia contat cu posibilitatea ca cele vechi, îngropate în zăpadă, să nu mai existe. E drept că Byrd a avut norocul să le regăsească în bună stare.

Avionul a fost folosit pe o scară întinsă în timpul ultimei expediții a lui Byrd. Trebuiau explorate pământuri pe o distanță de 50.000 de kilometri. Câinii au fost și ei de un ajutor prețios, întrucât membrii expediției au parcurs cu ei vreo 2500 de km., reușind astfel să se aprovizioneze. Meleagurile antarctice, fiind însă foarte accidentate și deci aproape inaccesibile săniilor, misiunea principală a transporturilor revenea avioanelor. Să nu uităm că în aceste ținuturi există munți, cari ating o înălțime de aproape 4 kilometri. In plus, structura terenului a putut fi observată și fixată cu mult mai multă ușurință și repeziciune, din văzduh.

Spre deosebire de restul globului, aerul este aci mai puțin agitat pe culmile muntoase, vârfurile se liniștesc și temperatura se ridică. E un loc foarte potrivit pentru observații științifice, tocmai din cauza purității aerului și a numărului mic de microbi care rezistă la acest frig. In plus, cerul are o claritate paradisiacă.

Astronomii din expediția lui Byrd au putut astfel observa un număr extraordinar de mare de meteori, așa

Sectoarele exploratorilor sânt reperate pe hartă de amiralul Byrd

cum nu și-au închipuit vreodată. In timpul îndelungatei nopți de iarnă, aceste mici focuri rătăcitoare străbăteau firmamentul cu o iuțeală amețitoare.

Membrii expediției se tund și se rad regulat.

Vaporul „C. A. Larsen" cu amiralul Byrd navighează spre Polul Sud

Ultima expediție a lui Byrd cuprindea nu mai puțin de 95 de membri, specialiști în 20 de ramuri științifice, ca de pildă: meteorologia, oceanografia, zoologia, fiziologia, bacteriologia, etc.

Aviatorul L. Ellsworth

Revenind în locul unde poposiseră cu cinci ani înainte, expediția a găsit cetatea „Little America" aproape intactă. Nu suferise nici o alunecare. Totul se găsea în perfectă ordine, deși trecuseră cinci ani, de când a fost părăsită. Veteranii exploratori și-au reluat imediat locul lor de altă dată. S'a constatat cu surprindere că instalația electrică nu suferise din pricina climatului. Lumina electrică, telefonul, totul funcționa în chip ireproșabil. Numai o antenă de radio suferise o ușoară avarie, din cauza vântului aprig, ce bântuie în aceste regiuni înghețate. Dealtfel, acest vânt răsturnase un transport cu sania, tras de unul din cei mai buni câini și era pe punctul să prăvălească totul pe muchia unui ghețar.

Pe lângă o trupă de câini, în număr de 135, expediția a îmbarcat pe bord tot felul de animale: pisici, găini, precum și trei vaci, acestea din urmă fiind destinate să asigure un aliment viu oamenilor, sortiți timp de un an și jumătate să consume exclusiv conserve.

Puțini bănuesc însă cât de costisitoare este o asemenea expediție științifică. In afară de curaj, se cer mai ales bani, mulți bani. Gândiți-vă la sumele indispensabile pentru a asigura traiul și mâncarea unei echipe de aproape 100 de persoane și animalelor respective într'o regiune în care nu există nimic, nici măcar un pahar cu apă. Adăugați la acestea banii necesari pentru aparate științifice, hărți, combustibil, filme cinematografice, blănuri lemne de construcție, etc.

Cum a isbutit Byrd să obțină finanțarea expediției lui în Antarctic? A fost nevoit să scrie peste 30.000 de scrisori pentru colectarea fondurilor necesare. Cu toate că președintele Roosevelt se arătase foarte generos, totuși ceeace putea să-i ofere din partea statului american era cu totul insuficent. Expediția a transportat nu mai puțin de 14 000 de articole diferite și pentru a fi siguri că nu au uitat nimic, conducătorii au întocmit cataloage, în care erau trecute toate obiectele indispensabile. La plecare, controlul s'a făcut verificându-se prezența efectivă a fiecăruia din aceste articole.

Toate bagajele au fost încărcate pe două vase, „*Ursul din Oakland*" și „*Jacob Ruppert*", amândouă pregătite pentru regiunile înghețate și întărite cu fier pentru a se evita accidente în cazul unor prăbușiri ale ghețurilor. Și cu toate aceste precauțiuni minuțioase, expediția nu era complect pusă la adăpost. Ea avea nevoie într'o mare măsură de concursul hazardului.

Au fost clipe grele și pline de îngrijorare, atunci când expediția înainta dealungul Marii Bariere, pe o mare furtunoasă, brăzdând iceberguri sub suflarea vântului înghețat, care amenința mereu să isbească vasele de zidul de ghiață. Manevra devenise extrem de anevoioasă, întrucât pe deoparte, mașinile trebuiau să ție piept vânturilor și pe de altă parte, o propulsiune exagerată risca ciocnirea cu ghețarii plutitori. In aceste condițiuni, Byrd a pătruns în acea regiune fantastică, în care marea nu e decât un canal negru și cețos, șerpuind între ghețari mai înalți decât cei mai înalți zgârie-nori americani. In orice moment icebergurile, în număr considerabil, puteau să strivească pe membrii expediției în acest colț de infern. In amintirea unei asemenea zile de spaimă, locul a fost numit „*Cimitirul diavolului*".

In ciuda condițiunilor vitrege ale naturii pe meleagurile Antarcticului, Byrd susține că la Polul sud există o climă suportabilă pentru organismul nostru. Omul rezistă destul de bine. De-altfel, afară de câteva accidente independente de condițiile climatului, nici unul din membrii expediției Byrd nu s'a îmbolnăvit în această regiune. Animalele deasemenea se acomodează foarte bine.

In timpul nopții polare, care durează jumătate an, membrii expediției au stat adăpostiți în cetățuia lor, descărcând conținutul vapoarelor și îndulcindu-și exilul prin lectură, cinematograf și audiții de radio. Timp de 6 luni, Byrd ca să studieze mai deaproape fenomenele aurorei australe, a stat singur la un post de observație, despărțit de toți tovarășii săi, pentru a nu-i incomoda. N'a fost ușor de suportat această singurătate absolută, în pustiul înghețat. După trei luni, Byrd se simți intoxicat de combustibilele, cu care-și încălzea cabana. Pentru a evita un leșin, care i-ar fi fost fatal, a trebuit să iasă la aer, în atmosfera înghețată. Cu acest prilej, a putut înregistra cea mai joasă temperatură din lume. Aparatele lui de radio deranjându-se la un moment dat, tovarășii săi, îngrijorați de această tăcere, au pornit să-l caute și să-i vină în ajutor.

Deși tot atât de dramatice ca și explorările de odinioară, expedițiile moderne prin aceste regiuni inaccesibile cuprind mai puțin risc, datorită instrumentului minunat al telegrafiei fără fir, care permite exploratorilor să rămâie tot timpul în legătură cu restul lumii. Și apoi, grație technicei moderne, ele beneficiază astăzi de vase blindate, tractoare, rezistând la furtuni, avioane de transport, etc.

Intrebat asupra înfățișării generale a regiunilor antarctice, Byrd răspunde că pe aceste meleaguri n'a întâlnit viața feerică a țărilor nordice. Poți străbate aci distanțe imense fără să dai de vreun animal. Nici ursul, nici vulpile, nici renii nu sălășluesc în acest climat. Oceanul Pacific împiedică orice viață. Numai pinguinul își duce existența în tovărășia exploratorilor. Marea, în schimb, e populată cu foci care se luptă cu ghiața în momentele mai favorabile ale sezonului. Iarna însă o duc și ele foarte greu.

Fapt curios, Byrd a descoperit păsări la o depărtare de 200 km. de pol, pe niște stânci socotite ca pustii. Nu se știe prin ce minune au ajuns acolo aceste viețuitoare. Deasemenea, s'au găsit în stare înghețată, mici animale și plante marine, din care expediția a adus câteva exemplare, pentru a le studia în laborator. Plantele sunt mai rare. Nici un arbore, firește. Doar lichenii și mușchi colorați în roșu, cenușiu și brun. La 86 grade latitudine nu se mai găsește nici o plantă.

Byrd se arată foarte încântat de rezultatele fructuoase, pe care membrii expediției lui le-au realizat în toate domeniile științifice. Nu fără oarecare emoție aceștia au constatat la Polul Sud păduri, plante și trunchiuri de arbori fosilizați. O revelație absolut senzațională. In chipul acesta, s'a făcut dovada că odinioară, în epocile preistorice, exista în aceste locuri un continent cu o climă temperată sau chiar tropicală.

Pe de altă parte, printr'o explorare sistematică și minuțioasă, s'a putut trasa harta continentului austral, fixându-se munții cei mai importanți precum și toate datele climatice.

Totuși, cel mai de seamă rezultat, după părerea lui Byrd, este elucidarea faimoasei controverse, care a preocupat pe toți cercetătorii Antarcticului: „*Polul sud este alcătuit dintr'un singur continent sau din două teritorii unite prin ghețari?*" Byrd răspunde la această întrebare cu toată certitudinea: „*Nu există dincolo de cercul polar decât un singur continent*".

Vapor în promoroacă, înapoindu-se dintr'o călătorie la Polul Sud

Max Jacob

Max Jacob s'a născut la Quimper, în ziua de 11 Julie 1876. Tatăl său era croitor și anticar. Studiile secundare le-a urmat la liceul din orașul său natal și de foarte tânăr a început lecțiile de pian și desen. Copilăria și adolescența lui Max Jacob au fost dintre cele mai fericite, bogate în vagabondări și visuri.

Ca laureat al concursului general, Jacob trebuia să urmeze cariera de profesor. Nu se știe însă motivul pentru care a luat hotărîrea de-a face școala colonială. N'a urmat-o însă nici pe aceasta, deoarece a preferat să devină pictor. A venit la Paris, unde, din lipsa veniturilor mai însemnate, a fost nevoit să dea lecții de pian, până în ziua când a început să scrie critică de artă. Datorită acestei ocupații, a cunoscut pe Picasso, și a putut pătrunde în mediul artistic și literar din Montmartre, unde a fost considerat multă vreme figura cea mai pitorească și unde a rămas și astăzi ca un simbol.

Jacob a fost succesiv meditator, comerciant și în cele din urmă autor de povestiri și nuvele, în care începuse să se afirme adevăratul său gen.

Sub îndemnul lui Picasso, Jacob a luat hotărîrea de a se dedica scrisului. In scurt timp a devenit unul din principalele suflete — fără îndoială cel mai pitoresc — ale grupului de artiști reuniți în casa din strada Ravignan, numită „bateau — lavoir", care cuprindea, în afară de Picasso, pe: Andre Salmon, Van Dongen, Guillaume Appollinaire, etc..

Aici a cunoscut Max Jacob cea mai autentică viață de boem. Douăzeci de volume au vorbit de această epocă din viața lui Jacob, povestind mii de anecdote adevărate sau false, care fac din el legendarul personaj de astăzi.

In timpul acesta, Max Jacob a scris opera sa poetică și romantică, a pictat cele mai reușite tablouri ale sale, care figurează astăzi în colecții de frunte.

In 1910, un editor ocazional a început editarea lucrărilor poetului, devenit în scurt timp favoritul monden al timpului.

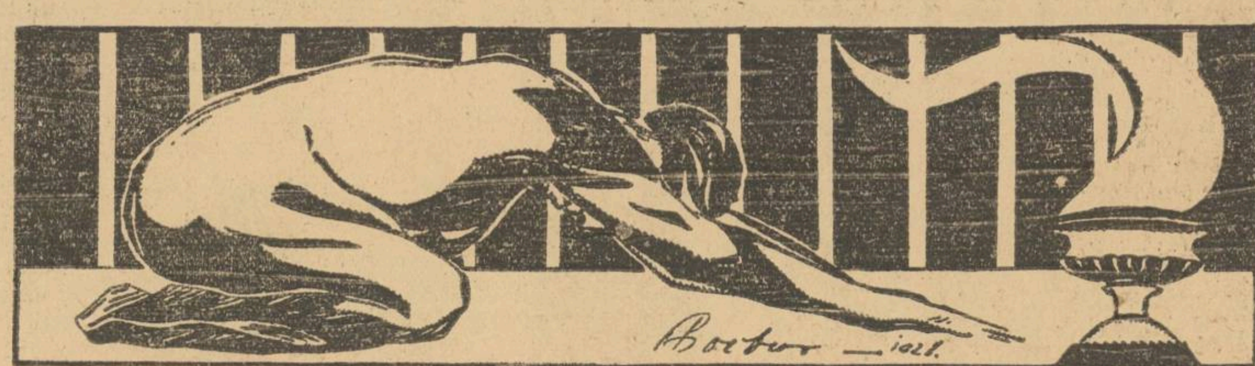
Cu tot succesul de care am vorbit, Max Jacob și-a păstrat modestia, care-i caracterizează viața. El aducea în saloanele pe care le frecventa o înfățișare foarte distinsă, un cap chel de proconsul și o figură de rară finețǎ, în care ochii — unul împodobit adeseori de monoclu — sânt de o blândeță fără seamăn.

Max Jacob e un om de lume, care vorbește admirabil de orice și mai ales de aproapele său, pe care, chiar dacă-l dojenește uneori, o face cu atâta bunătate creștinească, încât nu poate supăra.

Poetul a împlinit șaizeci de ani, și s'a retras la mânăstirea Saint-Benoit-sur-Loire, unde mai trăise. Aceste două evenimente au făcut din el omul zilei. Jacob rămâne însă și omul de mâne și chiar de mai târziu. Poetul, dublat de credincios, are în fața lui eternitatea.

Pantelimon Romanov

Rochia albastră

Nenorocirea se întâmplase chiar la nuntă, cu două săptămâni înainte de Acoperământul Maicii Domnului, când bucatele erau toate strânse de pe câmp și rămăsese doar cartoful întârziat.

Zilele erau senine, liniștite, totul strălucea dimineața de roua îmbelșugată de toamnă, și lungi funigei sburau deasupra câmpiilor, în timp ce o ușoară mireasmă de frunze veștede de cartofi și cânepă plutea în aerul rece de toamnă.

Spiridon se abătu în treacăt, în ajunul nunții fetei lui, pela țară, să vadă de n'ar fi timpul să scoată cartofii. Stătu acolo, se uită în jurul său îndelung, apoi trist porni spre casă. Acum o lună fiică-sa Ustiușa, venise să-i spună că vrea să se mărite cu băiatul fierarului Parfenev, Komsomol.

— Dar bani pentru nuntă de unde o să iei ?, — întrebă Spiridon, fără s'o privească.

— Ce bani ? Lui nu-i trebue zestre și ne vom cununa fără popă, ne vom înregistra numai, — glăsui în treacăt, cu oarecare nepăsare. Ustiușa, scuturându-și cozile și plecă.

Nevasta oftă, iar Spiridon voi să se năpustească cu pumnii după fată, dar îndată se stăpâni și făcând un gest în silă, spuse doar:

— Ia te uită, ce lume ticăloasă s'a făcut!...

Ceiace-l necăjea mai mult — decât orice, era faptul că logodnicul nu se interesa de zestre. „O să fie un golan fără casă, dacă nu prețuiește banul", se gândea el.

El era de fel țăran, de statură mijlocie, cu firea liniștită și muncea din greu și fără preget tot anul. Iar în zilele de sărbătoare își punea caftanul cel nou și pleca la biserică sau dădea o raită, cu biciul în mână, în piață, printre șirurile de căruțe și dughene cu cumaci și colaci ca să se intereseze de prețuri și să cumpere pentru baba lui o legătură de colaci, dela vreo dugheană din oraș.

Deși niciodată nu-și manifesta dragostea nici într'un fel față de nevastă, totuși, când ea se ducea singură în oraș și se întâmpla să întârzie pe acolo, el ieșea afară să vadă, nu cumva se înapoiază, însă niciodată nu privea drept înainte, spre capătul satului, ci parcă înlături, să nu afle lumea că el se frământă și că o așteaptă.

Discuta cu ea numai de ale gospodăriei și de nimic altceva.

Acum Spiridon deveni tăcut, artăgos, se aprindea lesne și când cineva îl atingea cu ceva, ochii îi scăpărau de un foc sălbatec, și fără să-și mai dea seama de ce face, sărea îndată să se bată.

Odată, fiind chiar treaz, era cât p'aci să omoare pe Semka tinichigiul, un țăran sfrijit, o stârpitură, numai sdrențe, — pentrucă a cutezat să-i ureze cu: „ginere bun și linia partidului". Aleona mergea spre patruzecide ani; de mult își schimbase basmaua roșie cu cea neagră, dar se ținea încă bine și era foarte vioae la muncă. Veșnic se scula înainte de a se crăpa de ziuă, în timp ce Spiridon dormea încă, încingând cuptorul și pregătind dejunul cu cartofi pisați cu făcălețul într'o strachină de lemn. Iar când el pleca în oraș, îi lega ouă tari într'un șervet, îi îndrepta gulerul, pe când el se încingea cu brâul roșu peste șuba pusă peste cojoc.

Când se îmbăta însă și sărea să se bată cu cineva, totdeauna ea i se atârna de braț și cerca să-l împace:

—Spiridon, porumbelule, lasă, Spiridon dragă, nu trebue...

Și-l târa acasă, punându-i pământ pe vânătăile pe care și le făcea când era beat. O dată s'a îmbolnăvit de tifos. Cinci săptămâni l-a veghiat neîntrerupt Aleona și isbuti să-l vindece, deși ea însăși ajunsese ca o umbră din pricina nopților nedormite. Și niciodată nu s'a rugat lui Dumnezeu mai fierbinte de ceva, ca atunci pentru însănătoșirea lui Spiridon. Dacă i s'ar fi pus condiția, pentru însănătoșirea lui Spiridon, să-și sacrifice jumătate din viață, ea, fără îndoială, n'ar mai fi stat la gânduri, ar fi primit.

Pe măsură ce se apropia ziua nunței Ustiușei, pe atât Spiridon se făcea mai posac, mai ursuz. Și poate că de n'ar fi fost această nuntă — nu s'ar mai fi întâmplat nici acea stupidă și groaznică nenorocire.

II

In sat se începuse timpul vesel al nunților. Dar Spiridon umbla cu capul lăsat, copleșit, frânt. Parcă îi era rușine că nunta fetei se celebra fără popă, că nu va fi o nuntă adevărată.

Nunta se făcea la ginere. Aleona vroia să-și pună rochia cea bună, de lână albastră pe care i-o cumpărase Spiridon odată din oraș, dar în ultimul moment, nu se știe de ce, se răsgândise și îmbrăcă o altă rochie, tot de sărbătoare, dar mai de tăvăleală. „Parcă aveam o presimțire", — spunea ea după aceea, lui Spiridon, la spital.

Oaspeții începură să se adune cu mult înainte de a se întuneca. Inainte era obiceiul ca nunta să vină dela biserică, în troică, cu caii gătiți cu flori de hârtie în coame și la cozi, dar azi nu se mai zăreau flori pe nicăeri.

Spiridon găsi și 'n aceasta ceva rușinos, ca o insultă.

Ii părea că toată lumea își râde de el și de fiica lui și socotea nunta lipsită de seriozitate. Și'n cojocelu-i de sărbătoare, cu părul uns cu unt, ședea abătut, părându-i rău că s'a gătit, spunându-și c'ar fi fost mai bine să rămână în hainele vechi și că un altul în locul lui, nu s'ar fi clintit de acasă și și-ar fi îmbrăcat dinadins hainele urâte.

Și cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât se 'nfierbânta mai tare, devenea mai morocănos.

Când oaspeții intrară în casă, rămăseră încurcați, stingheriți; nu știau cum să se poarte cu tinerii: ca să-i binecuvinteze, era cu neputință, și ca să se așeze drept la masă, fără a face o cruce, le venea greu.

Casa ginerelui făcută în stil orășănesc, era compusă din două încăperi. Intr'una din ele — în cea din fund — se zăreau două paturi de fer. Acesta era dormitorul tinerilor. Acolo se înțelege, icoane nu erau. Dar în cealaltă odae, în colțul unde stătea masa cu bănci, alături de soba roșie de zid cu firidă pentru uscat opincile și obielele — atârna, tainic, o iconiță, — aici, pe semne mama biruise !

In căsuță lumea era adunată în păr: flăcăii în jachete iar fetele deasemeni îmbrăcate modern: rochii albe, pantofi și ciorapi albi. Râdeau, glumeau, de parcă numai ei ar fi fost aci stăpâni, pe când bătrânii, îngrămădiți într'un colț, păreau izolați, stingheri.

In colțul din față, o masă lungă, alcătuită din trei mese alăturate era deja orânduită. O față de masă albă, curată. Lungi ștergare brodate, scoase atunci din ladă, pentru șters pe mâni și gură, acopereau dealungul mesii, tacâmurile, apoi la mijloc sticle de rachiu și vișinată și în sfârșit — farfuriile cu fripturi de pasăre cu sos.

Pe Spiridon nu venise nimeni să-l întâmpine, să-i facă cinstea ca unui tată, nimeni nu-i dădu o cât de mică atenție, cașicând nici n'ar fi existat. El se amestecă deasemeni între oaspeți și așteptă să fie poftit la masă. Și pe măsură ce aștepta mai mult, pe atât îi creștea năduful: douăzeci de ani a muncit neostoit ca să-și crească copila, și iată acum la nunta ei, stă ca un netrebnic, de parcă ar fi venit să ceară milă... Și 'n timpul acesta, trăgându-se înapoi, intră cu cisma, fără să bage de seamă unde calcă, în strachina cu lapte a pisicii, ce era lângă perete. Strachina pârâi, se făcu țăndări și un pârâiaș de lapte se scurse pe lângă picioarele lui spre mijlocul odăii. Unii din oaspeți pufniră în râs, iar el se roși până în vârful urechilor.

Gazdele bătrâne, Parten și nevastă-sa Anisia, păreau tot atât de încurcați și nu știau, pe semne, ce să facă cu oaspeții care se plictiseau. Numai tineretul se strânsese, contrar obiceiului, în dormitor, de unde se auzeau discuții, râsete. Ustiușa, în rochie albă, cu părul ridicat la ceafă, cu pieptenele înfipt în coc, care sta alături de mire pe pat, deasemeni râdea și aci îi îndrepta părul, aci cravata cașicând ar fi fost deja al ei.

Și Spiridon găsea în aceasta o lipsă totală de seriozitate și de cuviință. Ii părea chiar o nerușinare.

Dar se învenină și mai mult când ochii lui dădură de Semka ciupitul, cel care-l mai atinsese odată cu nunta aceasta.

Cumătrul lui Spiridon, Serghei Gorbâlev, un țăran în vârstă, cu barba căruntă, creață și păr pe nas, părea că ghicise ce se petrece în Spiridon. Indepărtă cu piciorul cioburile și, plecându-se spre Spiridon, îi făcu semn cu ochiul, spunându-i în șoaptă:

— L-au invitat și pe el ?

— Cam așa ceva... răspunse ursuz Spiridon.

Insfârșit, se însufletiră, făcură sgomot. Flăcăii împingându-se unul pe altul, ieșiră grămadă din dormitor, înghiontind pe toți.

Komsomolul Gherasică, prietenul mirelui, păși în mijlocul odăii și ridică mâna în sus, cașicum ar fi poruncit tăcere. Toți se uitară la el și unul la altul, cu un simțământ de curiozitate și jenă, temându-se că o să spună sau o să facă ceva, care ar face să le crape obrazul de rușine și lor și lui. Gherosica își șterse buzele cu batista și, vârându-și degetul în cheutoarea jachetei, spuse o scurtă cuvântare tinerei perechi, felicitând-o că se leapădă de prejudecăți și îmbrățișează noile moravuri.

Mirele care, în jachetă și pantaloni maron, stătea alături de mireasă, ba se uita la orator, ba șoptea, zâmbind, miresii, pentru a-și ascunde încurcătura. Ea deasemeni îi șoptea din când în când ceva, acoperindu-și gura cu mâna.

Și această îndrăsneală și libertate a fetei păru iar lui Spiridon aproape o nerușinare. Baba lui — nu numai că nu râdea și nu vorbea cu el față de toți, când era el mire, ci stătea nemișcată ca o stană de piatră, — într'atât era de rușinoasă.

Spiridon privea pe oratorul cu chica sa roșcată ce-i cădea pe ochi și tot felul de idei se 'nvălmășeau în cap: adică, el, tatăl, e batjocorit și oropsit pentru un ciob de strachină pe care l-a spart cu piciorul, pe când un papă lapte ca ăsta, ce nu și-a șters nici mucii bine dela nas, îi duce de nas pe toți.

Și avea impresia îndeosebi că-și bate joc de dânsul Semka, care stând lângă fereastră își răsucea o țigară și nu-și mai lua ochii dela miri și nu știu de ce, zâmbea într'una. Fața lui și mai cu seamă nasul, parcă-i erau roase de molii, atât erau de ciupite de vărsat. Și de aceea îi părea lui Spiridon nespus de răutăcioasă și vicleană.

G. Iuster — Portret

Când rachiul și friptura se împărțiră oaspeților, toate limbile începură a se deslega. Numai Spiridon stătea mut, cu ochii în farfurie, gândindu-se că toată lumea i-o fi observat tristețea, și-i cunoaște chiar motivul supărării, și totuși nu se putea schimba. Și dădea pe gât, cu lăcomie, pahar după pahar, ferindu-se însă să privească în partea unde sta nevasta, căci observase că ea a început să-i arunce priviri neliniștite.

Stătea la masă în podevca-i cu mânecile largi garnisite cu benzi de piele care îi stinghereau mișcările cuțitului și furculiței. Infipse furculița în friptură și începu s'o tae pe farfurie, stând în picioare, dar furculița alunecă și scârțâi atât de tare, în cât toți oaspeții tresăriră speriați. Sosul sări din farfurie, împroșcând de sus până jos pe vecinul din stânga, care, înspăimântat, începu să-și frece de zor barba, cașicând i-ar fi sărit un val de flăcări dintr'un cuptor încins, iar nu un sos de pasăre.

Spiridon iarăși roși ca sfecla și de ciudă, era cât p'aci să trântească farfuria de pământ și să plece. Dar se stăpâni și puse doar farfuria deoparte.

Limbile se desghețeau din ce în ce mai mult. Lăsară furculițele deoparte și începură a se servi de mâni, trăgând cu dinții carnea de pe picioarele de găină, curățindu-le de sgârciuri și mânjindu-și buzele de grăsime. Tinerii împresurară pe miri și începură să silească pe mireasă să bea rachiu și să sărute pe ginere.

Iar Spiridon avea impresia că își bat joc de fiica-sa, chiar sub ochii lui, și că toți îl fixează și-și râd, nici vorbă, de dânsul, că-i atât de neputincios.

Semka-ciupitul se apleacă dinadins peste masă, se uită cu ochi împaianjeniți la miri, apoi la Spiridon și strigă deodată, cu vocea-i beată:

— Pe ea, băeți, sărutați-o toți, că tot e necununată!

Spiridon păli.

Vecinii lui Semka încercară să-l potolească, dar el strigă și mai tare, rânjind cu vocea-i beată în fața lui Spiridon.

Toți tăcură brusc. Isbucni scandalul. Cu toate acestea nimeni nu-și închipuia cele ce vor urma îndată.

— Pe ea, băeți, nu faceți mofturi! —, urlă din nou Semka.

Insă în timpul ăsta se petrecu ceva neașteptat... Doi mujici care ședeau alături de Spiridon se treziră svârliți pe dușumea, iar Spiridon fu dintr'o săritură lângă Semka și-i înfipse mâna în gât, cercând să-l sugrume. Semka, cu o mână îl sgâria, iar cu alta bâjbâia pe masă, căutând cuțitul. Spiridon care-i ghicise manevra, vârî iute mâna sub podevcă și scoase de la brâu cuțitul făurit de dânsul dintr'o coasă. Și se năpusti cu cuțitul desfăcut, asupra lui Semka, în mijlocul tovarășilor de ospăț care căuta să-i despartă și 'n clipa când vroi să împlânte cuțitul în săteanul care se sbătea în mânile lui. Aleona, cu un strigăt, i se atârnă de braț.

Cu înfățișarea sălbătăcită, el dădu cu toată puterea un brânci nevestii, și Aleona, scoțând un geamăt slab, cu'n amestec de spaimă și mirare, căzu, moale, la pământ.

Rochia îi fu sfârtecată din piept până la poale și, din rana-i adâncă isvorî o șuviță subțire de sânge ce se prelinse pe dușumele, formând o băltoacă întunecoasă, deasupra căreia plutea praful de pe jos.

III.

Rana păru mortală. Aleona fu dusă la spital, unde avu o lungă agonie.

Tuturor le părea rău de Spiridon și-l compătimeau de nenorocirea ce i-a căzut pe cap: i-a rămas gospodăria văduvă.

Vecinii mereu veneau la dânsul, când el stătea singur, cu capul lăsat pe piept și-l sfătuiau să se însoare, căci doară nu-i încă bătrân... Ar fi bine s'o pețească pe Caterina Sobolev, care-i o femeie bună și vrednică, numai atât că are trei copii. Sau s'o ia pe Stepanida, ea are doar un băețel, care va crește — îi va fi de ajutor.

Dar Spiridon nici nu voia s'audă.

A treia zi fu lăsat s'o vadă pe Aleona.

Când sora în halatu-i alb de spital îl conduse prin coridorul înalt și se opri înaintea ușii dela capăt, Spiridon care venea în vârful picioarelor, cu căciula în mână, în urma ei, se opri deasemeni, cu ochii la căciulă, parcă neștiind unde s'o vâre, apoi la cisme, de n'a lăsat cumva urme pe jos. Ca și când l-ar fi turburat mai mult curățenia scândurilor spitalului ca întâlnirea ce avea să urmeze cu muribunda.

Sora intră în salon. Prin ușa căscată Spiridon văzu în colțul depărtat al salonului deșert un pat și într'însul o frunte galbenă necunoscută.

Sora, după ce cercetă cu privirea spre acel pat, se întoarse și făcu un semn lui Spiridon. Acesta, — înălțându-se și mai mult în vârful picioarelor, — din care cauză picioarele îi alunecau stângaci pe dușumeaua roasă și lunecoasă, — se apropie.

In fața lui zăcea Aleona. Galbenă, ca de mort părea fruntea ei. Și curios c'a putut să slăbească în halul acesta atât de repede. In jurul ochilor pierduți, în jurul capului s'așternuseră umbre pământii. Deasupra păturii de spital stăteau depărtate mânile-i galbene-verzui, de parcă ar fi fost abia îmbăiate. Unghiile îi erau galbene, crescute.

Sora ieși. Spiridon se instală pe un colț de scaun lângă pat.

Ii era rușine să stea înaintea femeii pe care o ucisese cu propria lui mână.

— Ei, cum te mai simți?, — întrebă Spiridon, cu vocea schimbată, cum i se păru lui.

Vru să tușească, dar se temu.

Privirea stinsă a muribundei se opri asupra lui și după zâmbetul, de încurajare parcă, ce licări o secundă pe chipul ei, trecu o umbră de neliniște.

— Mă duc!, — slab, abia perceptibil șoptiră buzele ei palide, lipsite de sânge.

Rămase câteva clipe nemișcată, cașicând ar fi vrut să-și adune puterile după sforțările făcute. Apoi, cu aceiași expresie îngrijorată, urmă.

— Vai ce pacoste pe capul tău! Cum o să rămâi acuma singur ?... Cine o să-ți vadă de gospodărie.

Ea intrase în rolu-i obicinuit al grijii pentru el și-i vorbea așa, ca și când nu starea ei de muribundă ar fi cerut grijă și alinare, ci starea lui Spiridon, care avea să rămână singur, cu cartofii nescoși și n'avea cine să-l îngrijească și să-i dea un ajutor.

Ștefan Dimitrescu — Desen

Și Spiridon găsi aceasta natural și chiar își luă, inconștient, un aer nenorocit, cașicum situația sa ar fi fost în adevăr de plâns. Se gândi chiar să-i spună nevestei de zelul ce-l depun vecinele ca să-l însoare, dar parcă îl oprea ceva dela aceasta. Și dădu numai din mână cași când ar fi vrut să sfârșească discuția despre sine și glăsui.

— Asta-i doar un fleac, mă voi aranja eu!... numai tu să te faci bine...

Dar la aceasta bolnava clătină numai cu desnădejde, din cap :

— Despre mine nu mai poate fi vorba acum.

Apoi își privi din depărtare mânile care se odihneau pe plapumă, își îndoi degetele spre dânsa, și, gânditoare:

— Dar ei o duc bine ? zise ea făcând pesemne aluzie la fată.

— O duc bine deocamdată, răspunse Spiridon.

Aleona iarăși clătină din cap.

— Calicul!... n'a vrut zestre, nu prețueste banul; va fi cu el nenorocită... n'are s'o iubească.

— Ce iubire poate fi acolo!—îi răspunse pe acelaș ton Spiridon.

— Mai mult de două zile n'o s'o duc... Am sfârșit cu munca! — spuse Aleona, apoi gemând de durere, stătu câtva timp nemișcată, cu ochii închiși.

Spiridon simți lacrimi sfredelindu-i ochii și nasul. Se gândea la aceea, că ea singură e'n preajma morții și duce numai grija lui, pe când în mintea lui trec numai prăpăstii, cu sfaturile vecinelor care vor să-l însoare și cum e strângător, i-ar veni greu s'angajeze un om cu plată, iar după moartea ei tot n'ar putea face nimic singur.

Aleona deschise ochii, întoarse spre Spiridon capul pe perna turtită de spital, îl privi, apoi, cu sfială, nehotărâtă parcă, îngăimă:

— Să mă îmbraci în rochia albastră... căci n'am pus-o nici odată... numai m'am uitat la ea... Pe semne că acolo mi-a fost dat s'o port...

— Păcat ! — zise întru târziu Spiridon; — va putrezi degeaba în pământ. Mai bine s'o poarte Ustiușa.

— Icai, fie... care-o fi! Acolo n'o să mă caute, cu ce sânt îmbrăcată ! — rosti Aleona, și pe buze îi trecu umbra slabă a unui zâmbet:

— Parcă cineva îmi spunea....

Se opri, suflând rar și slab. Spiridon aștepta, dar cum ea tăcea, el o întrebă:

— Ce-ți spunea ?

— Să nu îmbrac rochia asta... și s'ar fi prăpădit de pomană... ar fi fost spintecată toată...

Pe Spiridon îl gâdilară iară ochii și parcă un nod i se urca în gât.

— Nu face nimic... omul e mai scump decât haina! — spuse Spiridon, dând din mână.

— O fi mai scump.... dar omul nu mai are cinste... Și mă gândeam s'o pun, apoi iar am desbrăcat-o. Parcă Dumnezeu mi-a ferit-o.

Spiridon își șterse pe furiș ochii trecându-și peste ei căciula și o bucățică de scamă dela căptușala i se agăță de nas și pe care el n'o observa.

Aleona vroi să-i atragă atenție despre asta, dar trebuia, se vede, să facă prea mari sforțări și nu-i mai spuse nimic, ci rămase cu ochii numai la această scamă care-i atrăgea toată luarea aminte.

Spiridon privindu-și nevasta, vedea bine că ea n'o să se mai scoale, își da și ea seama de acest lucru, și totuși, continua să se agite pentru el. Și din nou durerea și mila pentru ființa cu care a trăit o viață întreagă împreună, îi strânse în spasm, gâtlejul.

Aleona observă aceasta, îi era milă de bărbat și, pentru a-l liniști și încuraja, zise:

— Nu te întrista... poate c'o să scap..., se întâmplă cazuri...

— Dă Doamne! — spuse Spiridon.

Se gândea cu spaimă, că ce nenorocire ar fi, dacă ea ar scăpa într'adevăr, deoarece ar rămâne pentru totdeauna infirmă, șubredă și va trebui numai hrănită și îngrijită.

— Am fost chemat la judecătorul de instrucție, acuma știu că voi mânca pedeapsa, iar de bietul cal, nici vorbă, nu va avea cine să îngrijască.

Spusese aceste vorbe așa într'o doară, căci vroia în primul rând să isgonească gândurile nerușinate ce-i umblau prin cap, iar în al doilea, îi era oarecum rușine, să stea voinic, nepăsător, lipsit de orice griji și neplăceri în fața femeii care murea de mâna lui și ar fi vrut să i se arate într'o lumină oarecum mai întunecată, și totuși, mult mai bună ca a Aleonăi.

— De ce să te pedepsească?, — rosti Aleona, ca un ecou, la cuvintele lui despre judecător, — parcă tu ai vrut ...ce poți să faci cu omul beat... oare puține se întâmplă!

Ea nu putu să sfârșească, închise ochii și-și mușcă buzele-i decolorate.

— Te doare?, — întrebă Spiridon înclinându-se puțin pe scaun.

Aleona făcu o slabă mișcare din cap, apoi scoase un geamăt, se sbătu.

Iar Spiridon o privea și se gândea: dar dacă ar scăpa cu toate acestea?

Veni infirmiera, îndreptă pătura, luă mâna bolnavei, îi cercetă pulsul, apoi se întoarse spre Spiridon și-i făcu un semn din ochi să plece.

Dar în timpul acesta Aleona deschizându-și ochii și întâlnindu-și bărbatul, rosti cu glasul slab:

— Icai, du-te... poate că n'o să ne mai vedem... tocmește un om pentru scos cartofii, singur n'ai să poți. Iar rochia dă-o Ustiușei... las' s'o poarte.... pentru mine-i tot una în care oi fi...

Apoi, trăgându-și aer, adaogă:

— Ar trebui să te însori.. de ce să plătești bani unui străin? Eu m'am gândit la Caterina... e femee cu suflet bun...

— Ce-ți mai trece prin cap!, — îngână Spiridon, — poate c'o da Dumnezeu să te însănătoșești.

In picioare, cu căciula în mână, lângă pat, Spiridon, neștiind cum să-și ia rămas bun dela nevastă, se înclină tăcut în fața ei, îndoindu-se de mijloc, cum te-ai înclina în fața unui mort, apoi eși neîndemânatec, în vârful picioarelor, din salon, dar tot cu scama în vârful nasului.

Revenind acasă, în căsuța sa pustie, unde nu de mult robotea pe lângă vatră nevasta, Spiridon se prăbuși pe un scaun unde încremeni multă vreme. Apoi scotoci în dulap, căutând de-ale mâncării, dar nu găsi nimic, în afară de o coajă de pâne și niște cartofi stricați și băloși într'o oală. Și din pustiul acesta, din tăcerea aceasta și din cartofii aceștia reci se desprindea ceva ...icoana prietenei sale credincioase, grijulii, a prietenei pe veci pierdute și din nou un nod de lacrimi i se sui în gât.

Căci întreaga viață îi fusese ca o mamă, chiar și acum, sfârșind de mâna lui, se gândea și se îngrijea numai de dânsul, până chiar și de însurătoarea lui. Iar el nu prețuise și nici măcar nu băgase de seamă aceasta, și iată, de-abia acum, când ea nu mai era aci lângă el, când cartoful rece vorbea despre dânsa, poate, de vecinica ei lipsă — de-abia acum o simte.

Și de se va întâmpla ca ea să nu scape, atunci de dragul iubirii ei, va rămâne credincios până la mormânt memoriei ei. Va prefera mai bine să mănânce cartofii aceștia reci și stricați, decât să lase unei alteia să-i ocupe locul, chiar și Caterinei.

Trad. de MARIA VAVULINA

SERGHEI ESENIN MELODII PERSANE

BOSFORUL

Eu n'am văzut, persano, Bosforul nici odată,
Să nu întrebi de dânsul, că nu ştiu să răspund
In ochii tăi văd marea pentru întâiaşi dată,
Cum flacăra albastră şi-o pâlpâe la fund.

Ducând postavuri scumpe şi suluri de mătasă,
N'am mers cu caravana spre falnicul Bagdad.
Inclină pentru mine statura ta frumoasă,
Lângă genunchii proaspeţi tristeţea să mi-o scad.

Rugându-te, zădarnic îmi umilesc mândria,
Puţin de tot îţi pasă dacă-ţi şoptesc încet,
Că acolo, departe, în ţara mea, Rusia,
Sunt pentru toată lumea, cel mai vestit poet.

Harmonica prin suflet răsună năzdrăvană,
Aud cum latră cânii la luna altui cer.
Au n'ai vroi tu oare, ciudata mea persană,
Să-mi vezi albastra ţară de spice şi de ger ?

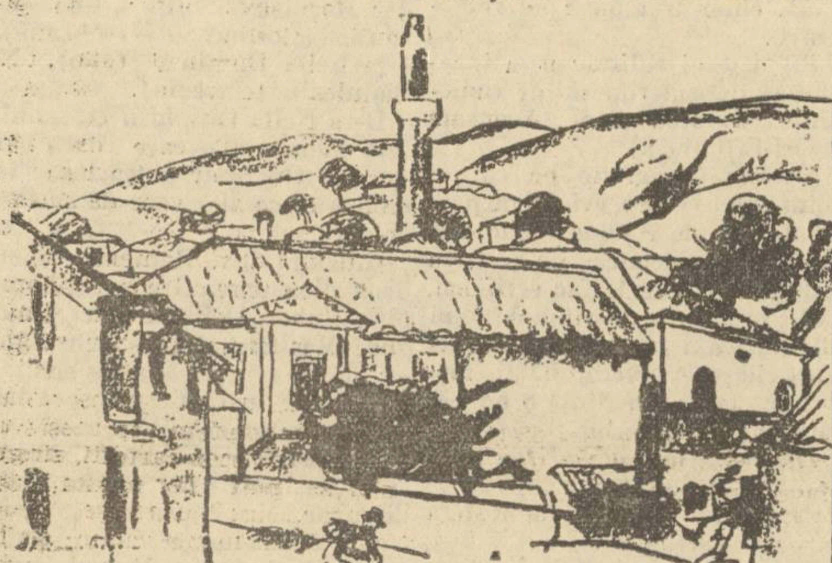
Prin locurile-acestea —nu-s numai într'o doară.
Chemarea ta fierbinte răzbise traiul meu,
Iar braţele, mai albe decât o primăvară,
Aşa ca două aripi mă 'nfăşurau mereu.

Demult, eu nu mai caut în soarta mea, hodină.
Deşi trecuta viaţă n'o blestem şi n'o 'nfrunt.
O, rogu-te, vorbeşte de vrei, despre lumină,
Despre ţinutul vostru, în care uit că sunt.

Harmonica din suflet înăbuş-o cu şoapte
Şi cu parfum de farmec adapă-mă oricât,
Ca după una blondă, ce-i hăt, la miază-noapte,
Să nu suspin atâta, să nu regret atât.

Cu toate că Bosforul nu l-am văzut vreodată,
Iţi voi vorbi, pe urmă, de raiul lui profund,
Că'n ochii tăi văd marea pentru întâiaşi dată,
Cum flacăra albastră şi-o pâlpâie la fund.

Din ruseşte de GEORGE LESNEA

Ştefan Dimitrescu Desen

Cronica mizantropului

Inţelesul unei crime

Opinia publică este sguduită de recenta crimă a unui student în chimie. Nimic nu-i lipseşte tânărului. Locuinţa şi hrana îi sânt asigurate, taxele pentru studii i se plătesc, i se dau bani de buzunar şi e în aşteptarea unei moşteniri însemnate care-l pune pe de-asupra oricăror griji. Şi totuşi cu o teslă îşi omoară într'o zi amândoi părinţii. Nebunie ? In nici un chip. Oricât lucrurile nu sânt încă dovedite. un alt student a ştiut de crimă şi a tăcut, ceeace inseamnă că o astfel de faptă putea să găsească îndreptăţire în mintea altui tânăr. Şi apoi un gest nebunesc este urmat de o bruscă desmeticire. Insă studentul nostru, ca orice client al ocnei, şi-a luat prada şi s'a aşezat pe chef cu o femeie de moravuri uşoare. Vasăzică aci era cheia isprăvii. Individului nu-i trebuia existenţa, ci petrecerea.

Oricât de odioasă mi se pare crima, eu o găsesc perfect explicabilă. Individul râvneşte la ceeace societatea îl învaţă să râvnească. Rascolnicof ucidea o bătrână ca să poată urma studiile, tânărul român a ucis ca să poată petrece în localurile de perdiţiune. Ceeace pentru un tânăr occidental ar fi înfăţişat idealul, pentru el, într'o ţară unde este de mâncare, înseamnă banalitatea. Opinia publică osândeşte crima, dar dacă şi-ar analiza bine structura ar vedea că năzuinţa tânărului e chiar aceea a societăţii noastre de azi. Rar un părinte şi-a îndemnat copilul la muncă pentru glorie şi pentru promovarea marilor valori intelectuale.

Când un june român voeşte să se facă om de ştiinţă sau om de litere, părintele burghez sare în sus ars: „Vrei să mori de foame, vrei să ajungi un pârlit de profesoraş ? Ia te uită cutare ! N'are nici o diplomă şi învârteşte milioane. Fii deştept!" *Deştept pentru părintele român înseamnă : escroc. Burghezimea română care posedă pe fiii de azi provine îndeosebi din tagma funcţionarilor mărunţi, care, roşi de invidie pe cei ajunşi şi plini de dorinţe abia la bătrâneţe împlinite aspiră pentru copiii lor mandatul de deputat, maşina la scară, milioanele şi celelalte. Un ticălos agramat parvenit, bine îndopat, este pentru acest burghez un* şmecher. *El nu e osândit ci invidiat şi în genere strigătele de indignare ale burghezului nostru împotriva „învârtiţilor" porneşte nu din conştiinţă morală ci din gelozie. Din aceste medii ies astfel de copii şi dacă mai deunăzi liceeni au împuşcat un deputat spre a-l jefui de ce azi un student nu şi-ar tăia bucăţele părinţii ? Incercaţi pe stradă sau în tramvai să faceţi o cât de blândă şi de justă observaţie unui şcolar. Toată lumea vă va sări în cap. Un prea distins profesor secundar, inspector şcolar, era să fie linşat fiindcă şi-a exercitat autoritatea sa pedagogică în vreme ce haimanaua în chestie îi rânjea în nas. Când eram şcolar eliminarea pe o jumătate de zi dela şcoală mi se părea o ruşine atât de mare încât rătăceam pe străzi şi ascundeam nenorocirea. Azi profesorul care va elimina un elev îl va întâlni seara la teatru cu mămiţa şi va fi împuns de uităturile dispreţuitoare ale amândorura. Nu toţi părinţii vor fi aşa, dar mai toţi, vai, urăsc carierele de sacrificiu, sforţările ideale, năzuinţa spre bunurile morale şi fireşte astfel de copii pot să dea părinţilor cu* ***toporul în cap.***

ARISTARC

Arcadie Avercenco

Intreprindere solidă

Insemnările unui om de afaceri

Sânt un om ordonat.

In fiecare seară, înainte de a mă culca rup o foae din calendar şi citesc cu atenţie partea din dos. Apoi mă strecor în pat şi adorm.

Odată însă, am călcat această minunată rânduială, şi totul s'a năruit.

In acea seară nenorocită de când au început suferinţele mele am cetit, ca de obiceiu, fila calendarului, dar, nu ştiu de ce, nu m'am culcat, ci m'am uitat pe foaia următoare, numai cu scopul de a şti ce urma să cetesc a doua zi.

A doua zi urma să-mi îmbogăţesc cunoştinţele cu sistemul Americanilor de a face case de hârtie, şi aceasta nu mi-a plăcut.

M'am uitat la „poimâne". „Poimâne" calendarul informa publicul despre cele din urmă cuvinte ale diferiţilor oameni mari; aforisme pe care le cetisem în ziare, la rubrica „diverse", de vreo 80 de ori.

Inciudat şi pierzându-mi răbdarea, m'am adâncit în cetitul foilor de calendar.

Zilele sburau ca secundele şi, deşi eram în toiul lui Ianuarie, îmbelşugat în zăpezi, cetisem Martie, Aprilie şi acum mă scăldam în razele fierbinţi ale soarelui arzător de vară.

In menu se perindau fragi cu frişcă, compot de piersici şi salată de pătlăgele roşii. Am simţit că acest lux, în cazul când ar fi fost înfăptuit, ar fi dat o puternică lovitură modestului meu buget, de aceia, trecând peste „struguri şi pepene galben", m'am despărţit de toamna cea aurie şi melancolică.

Acum, prin faţa mea trecea o iarnă rece, cu troene şi vifor. Mă apropiam de Crăciunul cel vesel, când, deodată, m'am împiedecat de 18 Decembrie.

N'am să uit niciodată această zi.

In partea de sus a filei era un aforism modest şi binevoitor: „Caută să-ţi trăeşti viaţa bine, şi vei trăi frumos", — iar în partea de jos un menu gustos şi hrănitor. In schimb, în mijloc... am cetit următoarele:

Miliardari americani. Toţi miliadarii americani au început modest. O pildă vie ne-o poate servi d. Johnathan Johns, care la începutul carierei sale umbla literalmente în zdrenţe, fără nici un ban în buzunar. Intr'o zi, găsind pe drum câteva coji de portocale, s'a dus pe strada principală a oraşului, le-a pus frumos pe trotuar şi s'a ascuns după colţ. Trecătorii, călcând pe coji, alunecau. Johns sărea de după colţ şi-i susţinea; însă, afară de mulţumiri, nu se alegea cu nimic. Dar iată că un domn impunător, ajutat de el, scoase din buzunar un sfert de dolar şi-l întinse galantului tânăr în zdrenţe. Cu banii aceştia, Johns a cumpărat puţină marfă şi a început să facă comerţ. Cu timpul, a devenit miliardar"...

M'am oprit la 18 Decembrie.

Buimăcit, strivit, abia am mai avut puterea să mă târăsc până la pat şi, culcându-mă, n'am închis totuş ochii toată noaptea.

Câteva coji de portocale şi sânt... milionar!"

Toată noaptea n'am văzut de cât un yacht în marea Mediterană, un palat în strada V-a şi un grajd ticsit de cai arăbeşti.

Deasupra tuturor acestora strălucea ca soarele o biată coajă de portocală, acea chee care trebuia să deschidă uşa magică spre yacht, spre palate şi cai.

Odată cu ziua s'a copt în mine o hotărîre nestrămutată: trebue să devin miliardar.

●

De dimineaţă m'am dus la bancă şi am ridicat pentru început cele 3.000 de ruble care reprezentau capitalul meu.

Ziua aceia, ca şi următoarele, le-am petrecut în alergături desnădăjduite.

Trebuia să găsesc un local potrivit pentru biurou, într'un cartier comercial: să comand registrele de contabilitate şi să angajez câţiva slujbaşi deştepţi şi expeditivi, care să cunoască bine contabilitatea şi comerţul, în general, să-mi fie ajutoare devotate şi sârguitoare.

Biuroul l-am găsit cu multă trudă, fiindcă aveam nevoe şi de un subsol mare şi uscat. M'a costat scump, dar cunoşteam principiul că soliditatea garantează succesul unei întreprinderi.

Cel mai uşor era să comand registrele de contabilitate, pe ale căror cotoare s'a imprimat solid şi pompos:

„Casă comercială pentru exploatarea cojilor de portocale".

Cu mare greutate am găsit timp să trec pe la un depozit de fructe şi să vorbesc cu negustorul ca să-mi furnizeze portocale cu preţul de engros. Ne-am înţeles că voi primi, cu preţul cel mai scăzut cu putinţă, între 20 şi 25 lăzi pe lună, iar primul stoc urma să fie adus în subsolul meu în aceiaşi zi.

Am lucrat cu înfrigurare.

Intr'o săptămână, aparatul afacerii era atât de bine organizat încât am putut să purcedem la partea practică.

Fiindcă cei patru slujbaşi ai mei (contabilul, ajutorul său, casierul, pe care din spirit de economie îl angajasem şi pentru atribuţiile de corespondent, şi telefonistul) n'aveau încă de lucru, i-am pus să curăţe portocale. Astfel au trecut douăzeci şi patru de ore.

In aceiaşi zi mi-am pus întrebarea: ce să fac cu portocalele curăţate ? Imi părea rău să le arunc. De aceia, am hotărît să le mâncăm.

Spre seară, aveam o cantitate respectabilă de coji, dar a doua zi n'am putut să începem lucrul, deoarece în stomacurile noastre se petrecea ceva ciudat.

Acest fenomen ciudat a încetat abia după trei zile şi n'a avut urmări rele. Casierul m'a încredinţat că-i foarte uşor să te obişnueşti cu portocalele; pentru asta, trebuia să le mâncăm mai des şi mai multe.

●

In sfârşit, am plecat la lucru. (Nevoind să dau dela început o amploare prea mare întreprinderii, deocamdată lucrez fără ajutoare. In viitor însă, voi angaja numeroşi aruncători de coji, organizându-i după principiul artelului).

Intr'o mână duceam un coşuleţ cu coji, iar în cealaltă o lădiţă cu vată, tifoane şi plasturi.

Alegând o stradă frecventată, am împrăştiat cojile pe o mare întindere şi m'am pus să aştept accidentele.

M'am convins numaidecât că, fără ajutoare, munca era foarte grea, fiindcă pe marginile porţiunii alese de mine trecătorii cădeau fără ajutorul meu şi, sculându-se, înjurau.

In centru însă, am operat cu destul succes, sprijinind pe aceia care alunecau şi ridicând pe cei căzuţi. Spre seară, în buzunarul meu zângăneau câteva monezi.

Eram mulţumit de rezultatul obţinut. Mă întrista un singur fapt: vreo 40 inşi au spus că acela care a aruncat cojile e un prost şi un idiot.

Alunecând şi căzând, fiecare găsea de a sa datorie să spună cu glas tare:

— Care idiot a aruncat cojile astea ?

Şi, pentrucă le aruncasem eu, am fost atins în amorul meu propriu.

Afară de asta, mă mâhnea faptul că spre sfârşitul celei dintâi zile de lucru, profesia mea căpătase un caracter întunecos, tragic...

Căzând, un bătrân îşi rupsese piciorul, iar o tânără liceană îşi spărsese căpşorul castaniu de stâlp.

Am hotărît îndată ca, dacă afacerea va progresa, să organizez ambulanţe de salvare proprii şi să angajez câţiva medici expeditivi.

●

A doua zi de dimineaţă, am vărsat casierului numerarul încasat în ajun, iar contabilul l-a trecut în registru la contul: „Venit brut, rezultat din exploatarea întreprinderii".

Intreprinderea se desvolta într'un tempo încet, dar sigur şi normal.

●

Eri, ziua mea de lucru era să se sfârşească în chip tragic. Grăbindu-mă să vin în ajutorul unui trecător, am alunecat pe o coajă, aruncată de mine însumi, şi mi-am scrântit piciorul. Acum şchiopătez.

Voi fi nevoit să-mi fac rost de ghete cu ţinte.

—Ce nenorocire! Un general bătrân şi-a rupt mâna, iar un tânăr, lovindu-se în cădere de propriul său baston, şi-a scos ochiul.

●

Azi s'a produs un scandal.

Observând că arunc coji de portocale pe jos, poliţia m'a arestat şi m'a dus la secţie. Doamne, pentru ce ? La poliţie, am fost nevoit să-mi dau adresa.

●

S'a produs un crah, un crah groaznic şi neaşteptat al întregii întreprinderi...

Toate victimele, afând din ziare despre „aruncătorul de coji" îmi intentează acţiuni de daune. Afară de asta, procurorul deschide acţiune publică! Ce-o să mai fie ?

●

Azi, plecând la tribunal, am văzut trei camioane cu lăzi de portocale.

Vai ! Nici nu mai are cine să le ia în primire, deoarece casierul-corespondent a fugit cu cele o mie de ruble care mai rămăseseră în casă, iar contabilul a murit în spital de dezinterie.

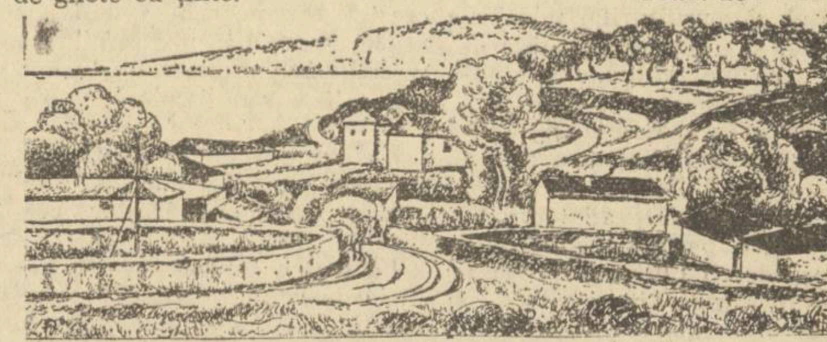
Ajutorul de contabil şi telefonistul stau în birou şi aşteaptă mâhniţi, leafa.

●

La închisoare, am avut prilejul să cetesc o carte foarte nostimă: „Când eşti prea deştept" de Griboiedov. Mi-a plăcut mai ales următoarea frază:

— Toate calendarele mint !...

Trad. de AZOR

Caleidoscop

Pentru poeţi

Pe când se pregătea să plece într'o călătorie lungă, Gustave Kahn, simţindu-se deodată bolnav, a consultat pe primul doctor din cartier. Consultaţia a avut loc la ora opt dimineaţa.

După examenul medical, a avut loc o conversaţie între medic şi clientul său care, între altele, a mărturisit că e Gustave Kahn, iniţiatorul versului liber.

Când să indice preţul consultaţiei, medicul s'a gândit: un poet ...vers liber... Desigur un biet om fără resurse...

Ei bine, — zise el, cu un ton blând, — pentru d-ta, preţul va fi de o sută de centime.

Luna şi undele electrice

S'a vorbit adesea de o influenţă a lunei asupra propagării undelor hertziene, inluenţă manifestată printr'o ciudată corelaţie între diversele faze ale astrului nocturn şi natura transmisiunilor prin T.F.F.

In realitate, variaţia atracţiei lunare asupra atmosferei terestre, în raport cu variaţia poziţiilor mutuale pământ-lună, este foarte redusă şi nu depăşeşte patru sutimi din valoarea presiunii atmosferice.

Faptul că se constată totuşi o corespondenţă precisă între fazele lunare şi bătaia emisiunilor de radio, apare destul de straniu pentru a da loc la o problemă, de natură să pasioneze pe cercetătorii ştiinţei.

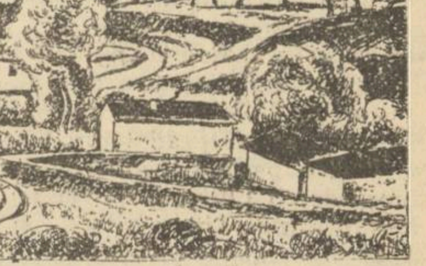
Doi savanţi englezi H. T. Stetson şi I. I. Johnson, au procedat la o serie de măsurători sistematice, extinse la un interval de timp îndelungat, în scopul de a elucida datele problemei. Rezultatele obţinute confirmă faptul că, pe măsură ce creşte intensitatea atracţiei lunare, sporeşte şi valoarea câmpului electric în atmosferă. Dimpotrivă, atunci când scade această forţă de atracţie lunară, se produce o slăbire a câmpului hertzian.

In chipul acesta se explică influenţa lunii asupra propagării undelor de radio. Intrucât nu poate fi vorba de o atracţie de masse — valoarea acestei forţe fiind derizorie — se presupune că luna exercită o înrâurire asupra păturii ionizate din atmosfera terestră, cunoscută sub denumirea de „Stratul lui Heaviside".

Savantul italian, profesorul Rizzi din Neapole, a stabilit, pe de altă parte, că lava vulcanică emite radiaţiile gamma din radium într'o proporţie mult mai importantă chiar decât faimoasa pechblendă din Joachimstahl, minereu din care soţii Curie au reuşit să izoleze radium-ul.

Or, suprafaţa lunii fiind presărată cu numeroase vulcane, se poate deduce că acest astru produce puternice emanaţiuni radioactive, care, ajungând în „Stratul Heaviside" din atmosfera terestră, îl ionizează mai intens, creind astfel un efect de reflexie mai pronunţat.

In cazul când forţa lunară ajunge la maximum, efectul de reflexie al undelor hertziene e cel mai mare şi viceversa. In felul acesta s'ar putea explica corespondenţa ce există între fazele lunii pe de-oparte, şi bătaia transmisiunilor radiofonice, pe de altă parte.

A. A. Thierry: Lola Montès favorite royale

Augustin-Thierry istoriseşte într'o carte foarte interesantă existenţa extrem de agitată a celebrei aventuriere, care a fost de mai multe ori amestecată în istoria anecdotică a Europei.

Această Lola Montès, care s'a ilustrat cu atâta putere în cronica mondenă din mijlocul secolului al XIX-lea, această „dansatoare spaniolă", care a găsit mijlocul de a provoca timp de două zeci şi cinci de ani numeroase scandaluri în Anglia, Polonia, Prusia şi Australia, nu era nici Spaniolă şi nici o adevărată dansatoare.

Augustin Thierry povesteşte întreaga viaţă plină de zbucium a bine-cunoscutei Lola Montès, care şi-a trăit viaţa scandaloasă pe toate scenele europene, murind apoi la Londra, la 17 Ianuarie 1861, în vârstă de patruzeci şi trei de ani, în chipul cel mai creştinesc posibil, ca adeptă drept credincioasă a Sfintei Tereza.

Ştefan Dimitrescu Bătrânul Turc (Studiu)

CRONICA MODEI

Predomină pentru moment stilul așa numit *chemisier*, care, fiind simplu, net, discret, este potrivit cu vremea, șade bine și-i tineresc. Cele care se tem că-i cam bărbătesc și lipsit de sexapeal, să se liniștească, deoarece e adoptat de cele mai atracțioase vedete dela Hollywood!

Dacă întrebuințăm velurul, îl putem considera ca foarte potrivit pentru seară, iar din alte stofe se poate purta la orice oră din zi.

La ceai: un „deux pièces" din velur marine, cazaca cu bască raportată, guler ofițeresc și două buzunărașe din velur pichetat, se poartă pe o jupă, destul de scurtă, croită astfel încât să nu jeneze la urcarea în tramvai sau în mașină.

Dar genul *chemisier* nu se poartă numai în costum „deux pièces". Multe persoane, mai ales cele mici de statură nu poartă acest gen de costum care are dezavantajul de a tăia silueta în două. Pentru acestea, rochia *chemisier* numai dintr'o bucată este foarte potrivită. Dacă e confecționată dintr'un crep greu, nu cere altă garnitură decât un grup de pliuri orizontale cu plastron și butoni de cristal.

Caracteristic în colecțiile din această jumătate de sezon, e faptul că garniturile, mișcările liniilor și decupeurilor, dau din ce în ce mai multă importanță părții dela spate a toaletei noastre, așa încât ne-am crede pe drumul revenirii la *turnura* și „puful" de altă dată, de care am râs cu atâta poftă adeseori. Lăsând la o parte ridicolul acestei mode, îi putem reproșa pe deasupra îngreuiarea siluetei și aspectul demodat pe care-l dă rochiei.

Culoarea violet ca și această nouă tendință a modei de a îngrămădi pliurile la spate sau a da mantourilor amploarea și forma unor „fuste țărănești", sânt lucruri nepotrivite cu viața de toate zilele. O haină pusă zilnic trebue să fie marron în loc de violet și de-o amploare mult mai rezonabilă.

O formă de care niciodată nu ne plictisim este taiorul de fiecare zi, negru, cu plastron, guleraș și basca mult ondulată în spate, tivite cu blană. Bine înțeles că anul acesta atât basca cât și jupa trebue să fie încrețite și ondulate numai în spate, iar jupa tivită cu blană deasemeni *numai* în spate.

Cusăturile foarte aparente, plătci bine subliniate, sau decoltate, toate însă dispuse pentru a scoate în valoare partea dela spate, mai ales butonajul, dau o notă de supremă eleganță rochiei celei mai simple.

Satenul, mat pe o parte, lucios pe cealaltă, ne dă posibilitatea celor mai ingenioase garnituri prin alternarea luciosului cu matul, îngăduindu-ne să facem câte variante ne trec prin cap pe această temă.

Mâneca deși își păstrează tendința de a se lărgi pe braț, nu mai are mișcarea aceia de îngrămădire a stofei la cusătura mânecii lângă umăr, ci formează un balon ceva mai jos, pe antebraț, drapându-se între cot și umăr. Mânecile lungi se montează cu pense în relief sau se prelungesc de pe partea de sus a corsajului, spre decupele ce se încrucișează în față.

Mânecile foarte largi, scurte deasupra cotului, se montează pe o decupă ce le dă lărgimea, așa cum le-am văzut la o redingotă lungă, încheiată cu nasturi în față, din lamé alb cu flori albe, larg deschisă în față, pe o jupă de catifea neagră.

Au revenit la modă pălăriile de seară. Din nefericire e o modă greu de purtat și care cere un ansamblu. Dar expoziția din 1937 va avea multe serbări și recepții pentru care o asemenea modă pare absolut necesară.

Inainte de expoziție, însă, loja la teatru, restaurantul și așa zisele „boites", fie la Paris, fie în elegantul nostru București, impun pălăria mică, elegantă și drăguță.

Voaleta nu mai e ca în primăvară complementul necesar pentru asemenea pălării. Voaleta, cu puncte sau virgule de chenille, așa cum o preconizează Robert Piquet, lungă și strânsă în pliuri la spate, este foarte avantajoasă pentru față, dar destul de pretențioasă și greu de purtat. Printre altele, o pălărie dela această firmă, cu marginile rulate în bandouri, din dantelă de lână roșcată, cu un văl flotant în spate, era o evocare foarte amuzantă din timpul Reginei Victoria.

Multe din aceste coafuri de seară amintesc mantila spaniolă, fără pieptenele înalt din creștet, sau pe cea venețiană; altele seamănă cu o camilavcă de călugăriță sau cu un turban din catifea multicoloră, răsucită.

O riguroasă ofensivă a florilor, penelor, egretelor de tot felul pentru garnitura acestor coafuri de seară!

La teatru, am observat o pălărie de velur negru, foarte ridicată în față, evocând timpul mondenelor ce se numeau „les Merveilleuses" și împodobită cu un mănunchiu de pene de struț negre, pe o frumoasă coafură blondă.

Schiaparelli, inspirat se vede de gândul încoronării lui Eduard al VIII-lea, a inventat mici diademe de mătase împletită, foarte grațioase, alături de

alte modele: pălării minuscule de feutru, cu mici coronițe de cellofan, amintind destul de bine irozii, ce se vor ivi în curând.

Dacă vreți exemple de excentricitate, amintind pe faimoșii irozi, vă voi cita o pălărie de velur roș aprins și mănuși de antilopă, aceiași culoare, asortând un taior de velur negru.

Dar dacă vreți să fiți cu totul deplasate, puneți mănuși tiroleze sau vieneze, tricotate și brodate cu gingașe floricele de culoare, pe calea Victoriei la ora... Urlătoarei.

BITRIX

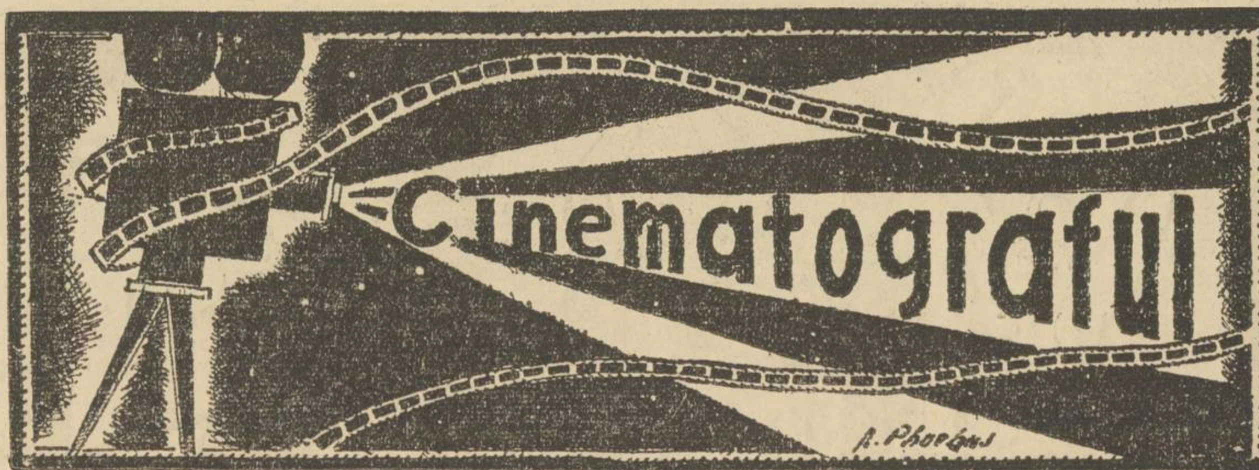
Regele galenelor

O revoluție în technica recepției cu aparate de galenă

O invențiune senzațională în domeniul recepției radiofonice cu galenă o constitue „Galena Aristide", un aparat cu un randament extraordinar, capabil să dea audiții de patru ori mai puternice decât cele mai perfecționate receptoare de galenă cunoscute până în prezent. Acest montaj senzațional, care permite audiții și în haut-parleur, poate fi construit de orice amator pe baza indicațiunilor amănunțite și a schemelor publicate în ultimul număr al revistei

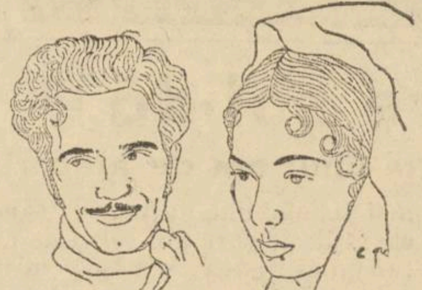
„RADIO" (Adevărul)

Radiofonie—Televiziune—Știință pentru Toți

1906

Când încep primele scene din filmul „San Francisco, orașul păcatelor", știm deja că acțiunea se petrece în 1905, adică foarte puțină vreme înainte de faimosul cutremur care a dărâmat două orașe suprapuse, unul aerian și alb, altul galben și

subteran, — sgârie-norii coloniștilor și termitiera reticulară a coloniei chinezești.

Știm că la un moment dat o să se producă cataclismul. Este asta un bine? Este asta un rău? Firește, vorbesc nu din punctul de vedere al intereselor populației locale, ci din acela, pur estetic, al valorii de artă a filmului.

„Să nu-mi spui"

Consumatorul de povești a cerut, de când există el, să nu i se „strice tot cheful" prin informații premature asupra desfășurării istorice a aventurii. Una din plăcerile lui este surpriza. Una din dibăciile povestitorului e știința de a menaja efectele. Curiozitatea trebue ținută mereu flămândă. Micile alimente care i se aruncă trebue să fie simple aperitive, adică mai mult ațâțătoare decât potolitoare. Iar la urmă, evenimentul care dărâmă tot, sau aranjează totul, sau schimbă tot, evenimentul care rotunjește toate întâmplările de până atunci într'un fel de filozofie a Istoriei neașteptată, — acest eveniment trebue să fie, cum se zice în romanele polițiste „ultimul la care să ne fi gândit".

Procedura deci din „Orașul Păcatelor" e insolită. Constitue o infracție la teoria ortodoxă.

3, 5, 7, 9, 11

In aceeași ordine de idei scrisesem eu odată despre deplorabilul obiceiu de a nu veni la timp, adică de a sosi la mijlocul filmului. Că spectatorul e, prin asta, păcălit, căci pentru acelaș preț de bilet are un spectacol prost în loc să aibă unul bun, asta nu are prea multă importanță în sine — (pentru mine care doresc ca gustul pentru arta cinematografică să se răspândească în mase, lucrul are importanță foarte mare). Dar păcăleala atinge — și în mod pe deaîntregul nemeritat — pe autor. Cei ce au făcut filmul și-au bătut capul să dozeze progresia interesului pentru ca d. spectator să strice toată această muncă apucând spectacolul dela coadă spre cap. Și fiindcă nu va mai pricepe nimic d. spectator va spune că filmul e prost, când, în realitate, prost este cu totul altcineva.

Așa dar chestiunea „neaflării" unor anumite lucruri dintr'o poveste are însemnătate hotărîtoare asupra valorii de artă a acesteia.

Dece, atunci, ni s'a spus, dela început, că se va dărîma orașul? Nebăgare de seamă? E greu de zis asta. Filmul este făcut cu multă îngrijire. Personagiile-s profund expresive (dacă și Jeanette MacDonald „joacă"! — ceeace ne face pentru prima oară, să ne placă deplin că, uneori, cântă). La fiecare pas suntem fermecați de câte un mic detaliu plin de semnificație omenească, așa cum de pildă a fost scena în care eroul (Clark Gable, om de acțiune, necrezând nici în Dumnezeu nici în Dracu, ci doar în puterea și norocul lui) află, dela femeea de care începuse (pentru prima oară) a se îndrăgosti, că există oameni ce pot gândi altfel. Perplexitate. (Iarăși pentru prima oară în viața lui). Perplexitatea îl surprinde în dogear, conducând niște splendizi „trotteurs"-i. Nedumeririle personajului, cu oscilații între curiozitate și dispreț, între întrebare și negare, se împletesc cu ocupația technică de vizitiu, cu interjecțiile de demaraj sau frânare, cu prrr! și che! che!, compunând un țesut extrem de pitoresc.

Este voie

S'ar putea susține că există și un fel de estetică a „sosirii halandala", a „nevenirii — dela — început" la un spectacol cinematografic. O seamă de voluptăți sui generis izvorăsc din asta. Mi s'a întâmplat uneori să urmăresc cea de a doua jumătate a unui film cu un interes pe care îl mărea sentimentul misterului — mister provenit din foarte prozaica împrejurare că nu știam jumătatea întâia. Iar când spectacolul a reînceput, această parte întâia devenită acum parte a doua era pentru mine o sursă de delicii căci îmi limpezea tot ce nu pricepusem bine până atunci.

Ce înseamnă toate acestea? Care din cele două teorii este cea adevărată?

Mai întâi o remarcă. Acele cazuri de plăcere augmentată de „începerea cu mijlocul" sânt cazuri rare. De cele mai multe ori efectul, efectul normal, este „tăierea chefului" și groaznică plictiseală subsequentă.

Al doilea: în cazurile excepționale de care vorbeam, întâmplarea făcuse să corectez, eu, o greșală de regisură a autorului printr'o contra-greșală de bună-creștere, a mea, a consumatorului. S'a nimerit să fie tocmai vre-un film din acele cărora le-ar fi stat bine să înceapă altfel și să continue cu desfășurarea faptelor pe dos de cum se procedase.

Al treilea: multe din filmele cele bune tocmai operează asemenea încălcări de perioade temporale, amestecări în aparență incoherente de prezent, trecut și viitor, ordine cronologică în principiu ireală, esteticește însă plină de agrement și de emoțiuni. De câte ori nu se întâmplă să avem filme ca să zicem așa „cu paranteze", filme care încep în 1936, apoi ne svârlu în 1903, cu, din când în când, mici incursiuni în prezent, pentru a se termina printr'o dublă apoteoză de desnodământ, una „acum", alta „atunci". Și spectatorului îi place această balotare a gândului pe mai multe planuri ale duratei.

John Barrymore — Leslie Howard

Așa că, în concluzie, pentru motive variate și de inegală importanță: anticiparea în povestire este nu numai permisă, dar poate fi, uneori, un subtil procedeu de frumusețe.

Să fie cazul în filmul nostru? Ce beneficiu estetic se poate trage din chestia cutremurului dela 1906?

Cutremurul în sine

Mai întâi ținem să observăm, alături de subiect, că redarea cataclismului din San Francisco este o capodoperă a mașinăriei cinematografice americane precum și a boieriei cu care industriașii filmului știu să cheltuiască atunci când, în interesul artei, nu se poate face altfel. Este grandioasă avalanșa de clădiri care se prăbușesc, cartiere care zboară, în flăcări, pământul care se deschide ca o burtă spartă înghițind câte un fragment de om (căci între timp buzele planetei se reîmpreună înhățând ca într'o cange pe nefericitul pieton).

Aubrey Smith — Norma Shearer

Dar nu de asta era vorba.

Sentimente de două ori cosmice

Cutremurul nu ține mult în economia filmului. Și după cutremur nu mai urmează nimic. Asta însamnă că un ceas și jumătate se întâmplă cu totul alte lucruri. „Cu totul altele", căci ni se arată o viață de muncă voioasă, de greutăți relativ ușor învinse, de bucurie de a trăi, de încredere în noroc, în puterile proprii, însfârșit acea existență fericită și plină a epocii 1890—1910, cea mai fericită din câte a cunoscut vreodată omenirea, Micile necazuri — căci nu se poate să nu existe și mici necazuri — sânt aci, realmente „mici necazuri"; le simțim tot timpul futilitatea; neimportanța; știm că fondul tabloului e fericirea; o scuturătură bruscă din cap, și „micile necazuri" s'au dus singure. Ne este chiar un fel de necaz când vedem ce fleacuri se numeau pe atunci griji și supărări.

Dar — și aci este dramatismul adevărat al poveștii — în dosul acestor evenimente placide, ceva groaznic se pregătește. Știm — știm asta dela început: avem două serii de fapte: una omenească, zâmbitoare, alta diavolească, lucrând în fundurile pământului, în Impărăția — vai, reală și nicidecum metaforică — a smoalei arse și a noroiului de foc. Când o jună bine crescută îmbrăcată în penaje albe cântă zaharicale pe scena înghirlandată a Operei Metropolitane, știm că, în măruntaiele pământului se face repetiție generală pentru peste 15, 20, 30 de zile când va avea loc o „premieră" la care nu se va fi așteptat nimeni. Solul ferm pe care calcă încă blonda Janet MacDonald este deja în legătură cu tot Universul sideral dela care primește misterioase mesagerii în vederea unui eveniment care pentru acest Cosmos e mai puțin decât un strănut, dar care pentru colecția de yankei bine dispuși, abundent hrăniți și cu prisos băuți însamnă revenire pură și simplă la Dumnezeu Atotputernic (căci mai târziu, după cutremur, îi vom vedea rezolvând ultimele probleme ce le-au mai rămas întorcându-se, fără să sufle, la Dumnezeu; e drept că oricare din noi ar fi făcut la fel).

Faptul că știm. Faptul că numai noi știm. Faptul că gândul nostru croește, peste toate capetele personagiilor, o haină acoperitoare, o țesătură de fatalitate implacabilă, — toate acestea fac ca fiecare mișcare din decursul povestirii, fiecare vorbă, fiecare schiță de intențiune a oamenilor ce se perindă pe ecran să capete o umbră sinistră proiectată de profeția noastră. Sinistră și totodată nespus de poetică. Fiindcă nu poate fi nimic mai emoționant ca hazardul și hazardul — asta o știm la distinși amici ca Poincaré, Xenopol, Cournot, Bergson — nu-i altceva decât căsătoria, bruscă și ciudată, a două serii, străine, de evenimente.

D. I. SUCHIANU

MICROFONUL

Emisiunea de teatru a săptămânii trecute, ne oferă prilejul să revenim la regia teatrului radiofonic.

D. Victor Eftimiu s'a înfățișat Duminică 29 Noembrie în tripla ipostază de: autor, regisor radiofonic și actor.

Ceiace a pus d. Eftimiu în evocarea d-sale: *In slava strămoșilor*, era foarte potrivit cu sărbătoarea de 1 Decembrie. Nu aceasta interesează însă, aci. Vrem să spunem că în alt chip ni s'a înfățișat alcătuirea radiofonică a d-lui V. Eftimiu, spre deosebire de modul încărcat în care se prezentau piesele închinate unor sărbători naționale. O nouă prismă, un alt chip de vedere. Sosul regisorial avea alt gust. O prețuire mai frumoasă cerea ceiace a încercat d. Eftimiu, debutant într'ale radiofoniei.

Cu șase ceasuri mai înainte, în cadrul *Orei satului*, d. V. I. Popa a inscenat o comedioară originală pentru săteni: *Plata birului*. Salutăm cu bucurie revenirea d-lui V. I. Popa la microfon, ca regisor. Il dorim în cadrul teatrului de seară, neapărat, tovarăș cu d. Haig Acierian și cu d. Bumbești.

Aceasta ar îngădui o diversitate în repertoriu, și în stilul punerii în scenă.

Un deziderat pe care-l notăm aci: auditorii ar putea avea cel puțin două piese de teatru pe săptămână. Așa cum mai toate posturile străine au înscrise în programele lor hebdomadare, două, chiar trei piese de radioteatru.

Piesa d-lui Eftimiu ne-a îngăduit să descoperim cât de radiogenică e vocea d-nei Agepsina Macri-Eftimiu.

Lecturi. O sugestie pe care o voim culeasă de serviciul de presă al. Soc. de Radiodifuziune și purtată mai departe. Ce-ar fi ca lecturile pe care le fac scriitorii, să fie precedate de o notiță bio-bibliografică a fiecăruia dintre cei care citesc la microfon? In modul acesta ar lua ființă o adevărată antologie vorbită.

Discuri. Duminică, *Preludiu în mi minor* și *Te chem, Iisuse*, de Bach au întregit atmosfera sărbătorească a zilei.

Luni Erna Sack și Helge Roswaenge.

Joi, violoniștii celebri. (Szigetti, Hubermann, Elmann, Menuchin).

Simfonice. In afară de simfonicul de Marți al orchestrei Radio, închinat sărbătorii Unirii, (cu muzică de: C. C. Nottara, I. Mureșanu, G. Enacovici, Tib. Brediceanu, I. Sibianu și D. Cuclin), Miercuri, în mod excepțional s'a retransmis dela Ateneul Român concertul „Filarmonicei", dirijat de G. Georgescu, cu concursul maestrului George Enescu.

Maestrul George Enescu a fost fermecător în *Concertul în mi major*, de Bach, dealungul căruia arcușul cântărețului român s'a întrecut cu textul muzical.

Au urmat: *Ucenicul vrăjitor*, poemul simfonic al lui Paul Dukas, Preludiul la „*Costana*", de Colliodik și una din „*Rapsodiile*" lui George Enescu.

Simfonicul de Joi seara, dela Ateneu, dirijat de d. George Georgescu a cuprins mai întâi: „*Simfonia în mi bemol major*" de W. A. Mozart, lucrare numită „Cântecul lebedei", pentru ușoara ei melancolie, deși desprinsă din acelaș cer — veșnic senin, al muzicianului dela Salzburg. Orchestra a cântat strălucit simfonia lui Mozart. Bagheta d-lui Georgescu a stăpânit ansamblul într'o precizie care ne duce la Bach.

●

Operă: In loc de „*Don Juan*" de Mozart, cum ni se anunțase, în retransmisiune dela Opera Română, s'a dat *Carmen*, pe discuri.

Conferințe. Regretăm că d. Ion Marin Sadoveanu n'a putut veni să-și citească lucrarea sa despre: *Lumea lui Shakespeare*. Singura compensație vorbită a fost conferința d-lui Radu Patrulius despre *Romanul în timp*, perspectivă luminoasă asupra câtorva romane noi.

Trebue să vorbim și despre conferința experimentală de Miercuri, a d-lui Emanoil Ciomac (a doua din ciclul: *Istoria muzicii franceze*). *Vorbitorul* minunat care e d. Em. Ciomac a stăruit asupra celor mai buni compozitori de operă (conferința era închinată *Operei franceze*). Experimentările s'au închipuit cu ajutorul orchestrei Radio, sub conducerea d-lui Theodor Rogalsky. Soliști: d-na Evantia Costinescu (soprană), d-ra Nella Dumitriu (alto), N. Rădulescu (clavecin).

D-ra Nella Dumitriu este o altistă admirabilă, care dacă ar trece la Operă ar putea lăsa în umbră orice altă voce de aceiași culoare.

Gluck, Lully, Rameau, Boieldieu, Monsigny, Gretry, Chambini, Buber, Delibes, Bizet, Gounod, Massenet, Saint-Säens, sânt tot atâtea portrete copios schițate atâtea arii desprinse din scrisul lor muzical.

Ceiace n'au împlinit soliștii și orchestra Radio, au împlinit discurile, cu glasurile câtorva cântăreți cu nume scump: Galli Curci, Rogacewsky, Marcel Journet, Maria Olszewska.

Aceste conferințe experimentale le-am dori săptămânal: Orchestra Radio cunoaște majoritatea bucăților, iar soliștii oricând pot să-și adaoge glasul pentru colaborarea aceasta bogată.

Orchestra de mandoline Ion Fazlâ a revenit cu d. Aurel Alexandrescu, pentru a prezenta un buchet de cântece sorentine.

Cu o săptămână mai înainte, aceiași orchestră întovărășea glasul surprinzător al unei domnișoare Felicia Volănescu.

Intonația ne-a amuzat, dar după concert aveam bucuria de a fi descoperit prin intermediul d-lui Ion Fazlâ o soprană minunată.

MARSYAS

Const. Baraschi-Mușai — Bustul Regelui Carol II

Edouard Peisson: Le Courrier de la Mer Blanche

Cartea lui Edouard Peisson „Le courrier de la Mer Blanche” ne amintește epoca tragică a războiului maritim.

Acțiunea se petrece în 1916. Edouard Peisson se îmbarcase cu doi ani în urmă și e surprins de război în momentul când urma să intre la școala de hidrografie.

Pe când se afla la Marsilia, a primit ordinul să se îmbarce pe vasul P... care transporta material de război destinat armatelor rusești. Cartea e deci o povestire veridică — mai atrăgătoare prin precizia sa de jurnal de bord, decât cel mai patetic roman — a acelei dramatice odisei întâmpinată de vapor pe parcursul dela Brest la Arhangelsk, pe coastele Irlandei și cercul polar, printre miile de submarine și câmpii întregi de mine, luptând zi și noapte cu marea și cu pirații.

„Le courrier de la mer Blanche” istorisește cum nu se poate mai bine acest duel neîntrerupt între un echipaj și o întreagă armată de dușmani invizibili.

Orice ar spune Edouard Peisson, care „n'a vrut să facă literatură”, cartea sa e o operă literară și încă dintre cele mai bune.

Marea lecție de filozofie politică, pe care ne-o dă această „prezentare de ansamblu” e foarte bine rezumată în cuvintele evanghelice: „Qui gladio perit, gladio perit”.

In adevăr, dacă minunata operă romană a ajuns să se prăbușească în acea urmare de asasinate, de masacre și revolte, care întovărășesc lunga agonie a Imperiului, e numai din cauză că forța din care se născuse s'a reîntors contra lui.

Guglielmo Ferrero: Nouvelle histoire romaine

Noul volum al lui Guglielmo Ferrero „Nouvelle Histoire Romaine” ia locul de cinste în seria: „L'Histoire racontée a tous” în care au apărut acum doi ani „La Nouvelle histoire grecque” de Robert Cohen și anul trecut „L'histoire de l'Orient ancien” de Jean Capart și Doctorul G. Contenau.

Istoria de față e în adevăr „nouă”. Mai întâi prin dimensiuni și prin sistemul adoptat de autor de a se adresa de data aceasta, mai puțin cititorilor specializați cât marelui public care în această arzătoare atmosferă politică e din ce în ce mai dornic de faptele mari istorice.

Nouă, de-asemeni, în sensul că prezenta redacțiune profită cu prisosință de rezultatul unei lungi perioade de muncă și documentare științifică.

Marele istoric a urmărit — după cum mărturisește el însuși în prefață — să ne prezinte destinul Romei antice sub forma la care a ajuns după patruzeci de ani de studii și meditații.

O Istorie a teatrului englez

După o cuprinzătoare introducere, profesorul A. Nicoll expune scurt și rapid întunecata perioadă a istoriei teatrului englez din timpul ocupației romane până în Evul Mediu, arătând că *jongleurii* ocupau acelaș loc ca și mimii romani.

Autorul alunecă apoi ușor la reprezentarea *Miracolelor*, până la perioada teatrului Elizabethan, la *Moralități*, oprindu-se puțin asupra dramelor Universităților.

In ce privește teatrul Elizabethan, autorul se simte pe pământ solid, deși nu intră în amănunte.

Să nu se uite că-i vorba aci de o Istorie a Teatrului și de o Istorie a literaturii dramatice. Scena, metodele de punere în scenă, jocul actorilor, spectacolele, — toate detaliile exterioare formează subiectul acestei lucrări. Capitole întregi sânt consacrate efectului măștilor pe scenă și descrierii amănunțite a diferitelor figurații, după epocă. Se stărue asupra procedurilor importate din Paris de Garrick, mai ales pentru așezarea lămpilor în așa fel încât ele să nu fie văzute de spectatori. Se citează inovațiile aduse rând pe rând în decorurile scenii și în costume, între altele inovația lui Garrick, care a costumat pe Machbeth în haina antică caledoniană.

Deși lucrarea este prea mică pentru lunga perioadă la care se referă, profesorul Nicoll se interesează și de teatrul englez modern, pe care-l critică destul de aspru, pentru neglijența și indolența englejilor față de renovarea teatrului lor național.

O carte plină de prețioase informații asupra evoluției și progreselor scenice, cum sânt atât de puține în bibliotecile tuturor teatrelor din Occident și lipsind cu totul din ale noastre.

Leconte de Lisle și A. Daudet

Se știe, — spune Fr. Ambière în „Mercure de France”, — că Alphonse Daudet a făcut, în romanul său „Le Petit chose”, portretul lui Leconte de Lisle, pe cât de transparent pe atât de lipsit de bună voință.

Această acuzare nedreaptă se găsește la începutul capitolului VIII, unde e vorba de o anumită lăptărie foarte literară, situată pe strada Saint-Benoît:

„Odată pe săptămână cinam împreună cu un poet foarte renumit, al cărui nume nu mi-l mai amintesc, dar căruia toți prietenii îi spuneau Baghavat, titlul uneia dintre poemele sale.

In acele seri, toți comesenii beau vin de Bordeaux de optsprezece centime, iar la desert marele Bughavat recitea cu sfințenie o poemă indiană.

Poemele indiene erau specialitatea sa. Avea una intitulată Laksamana, alta Dacaratha, apoi altele Kalateala, Bhagiratha, Sudra, Cunosepa, Visvanutra... ; cea mai frumoasă dintre toate rămânea tot Baghavat.

Când marele poet recita Baghavat, se isca un urlet general și tot auditoriul se suia pe mese.

In dreapta mea era un arhitect cu nasul roșu, care dela primul vers începea să plângă cu hohote și tot timpul își ștergea ochii cu șervetul meu...

Eu, antrenat de ceilalți, strigam mai tare decât toți. In fond însă, nu eram admiratorul lui Baghavat. In definitiv, poemele sale indiene se asemănau perfect între ele. In toate era vorba de un lotus, de zgripțoroi, de un elefant și de un bivol; câteodată, pentru puțină variație, lotusul se numea „lotos”, dar în afară de această variantă, toate rapsodiile aveau aceiași valoare: nici pasiune, nici adevăr și nici fantezie. Rime peste rime. O adevărată mistificare”...

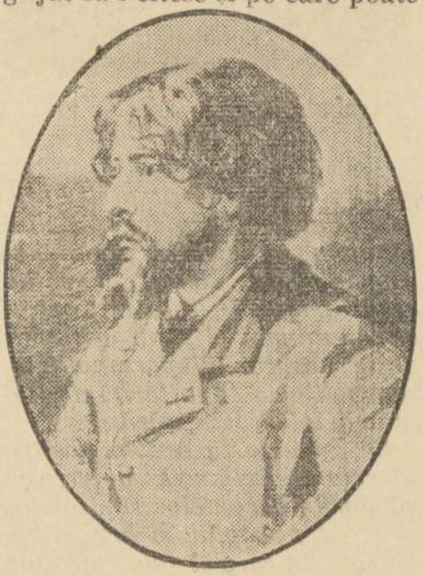
Intr'un exemplar al ediției originale din „Poèmes Antiques” (Paris, Mac Duclais, 1852), pe care le-a descris Pierre Cornuau sub numărul o sută douăzeci din catalogul vânzării de la 12 Mai trecut, se găsește între altele o scrisoare inedită a lui Leconte de Lisle, posterioară celor două cărți.

Poetul, răspunzând unui corespondent care, din nenorocire, rămâne neidentificat, ne arată în oarecare măsură relațiunile sale cu Alphonse Daudet:

„Poți să fii sigur, declară el, — că n'am citit niciodată versuri prietenilor mei în nici o lăptărie din strada Saint-Benoît.

Toate acestea sânt pure născociri de ale lui Daudet și încă din cele mai puțin recomandabile.

Mi se atrăsese de mult atenția asupra acestui pasaj din cartea lui Daudet, pe care însă am neglijat să-l citesc și pe care poate

Alphonse Daudet

nici nu l-ași fi citit vreodată, dacă nu mi-ai fi amintit d-ta de existența lui. Daudet, pe care l-am cunoscut apoi, mă copleșea cu laude tot așa cum mă calomnia cu câtva timp înainte.

Atât unele cât și celelalte, de o egală valoare de altfel, îmi sânt perfect indiferente.

Noi doi nu facem parte din acelaș cerc intelectual și ar fi tot atât de absurd ca eu să-mi exprim o părere, oricare ar fi ea, asupra romanelor sale ca și pretenția lui c'ar putea să înțeleagă un singur vers de al meu.

Amândoi ne dăm mâna, ne interesăm foarte ceremonios, unul de sănătatea celuialt, dar niciodată nu discutăm artă sau literatură și lucrurile merg foarte bine”...

Chestiunea rămâne încă deschisă deoarece clarificarea ei ar cere o imensă muncă. E însă foarte interesant dacă antipatia dintre cei doi oameni, la început mărturisită, apoi disimulată sub o frățească politeță, a lăsat și alte urme. A cerceta revistele și jurnalele epocii ar însemna o lucrare disproporționată față de rezultat. Un ajutor prețios l-ar da fără îndoială corespondența, dar scrisorile lui Leconte de Lisle ca și ale lui Alphonse Daudet sânt împrăștiate și iarăși ar necesita o muncă exagerată. Trebue să ne mărginim, așa-dar, să acceptăm ostilitatea dintre Daudet și Leconte de Lisle fără să cerem prea multe detalii. In adevăr, ea are o însemnătate care, trecând peste acest caz particular, arată perfect de bine cum, începând cu Parnasul, s'a produs ruptura între scriitorii în proză și poeți, — foarte legați mai înainte.

Această despărțire s'a accentuat apoi în timpul simbolismului și s'a perpetuat până 'n zilele noastre.

Ernest Seillière: D. H. Lawrence et les récentes idéologies allemandes

Cu romancierul David-Herbert Lawrence s'a întâmplat un lucru foarte neobișnuit. In adevăr, el a fost cunoscut în Franța mai întâi prin cel mai scabros dintre romanele sale și 'n ochii celor mai mulți cetitori el e cunoscut ca autor erotic. Aceasta din cauză că foarte puțini au cetit frumosul roman „Amants et fils”.

Cine vrea să-l cunoască pe adevăratul Lawrence trebue să citească volumul baronului Ernest Seillière, în care e analizată și comentată întreaga operă a autorului bine cunoscutei „Lady Chatterley”,* precum și cugetările sale. La drept vorbind, aceste cugetări sânt foarte primare și confuze, dar vin direct dintr'un curent romantic german, pe care-l menționează și Ernest Seillière.

Din această cauză, tezele naturaliste în care excelează Lawrence au fost expuse și sistematizate de Ludwig Klages, solitarul dela Zürich.

In aceste teze se proclamă că Inteligența e dăunătoare Vieții și Instinctului. Ea tinde să substitue ordinea proprie și artificială Naturii și elanului vital.

Acestea sânt cauzele pentru care civilizații sânt încătușați într'un sistem rigid de reguli formaliste foarte dăunătoare desvoltării armonioase a personalității instinctive.

Primitivii, care nu săvârșiseră încă această eroare, erau mai bine echilibrați și mai fericiți. De-aceia Lawrence spune că trebue să revenim la primitivism, la superstițiile și erotismul său nevinovat...

Aceasta e concluzia finală a cugetătorului englez, la care Seillière distinge nu numai influența germană, dar și pe aceia a lui Georges Sand și Fourier.

Cartea e un perfect monument de critică, de oarece relevă părțile sănătoase ale operei lui Lawrence, care constitue în ansamblu una dintre cele mai puternice realizări ale reacțiunii antiintelectuale.

Luc Durtain: Le globe sous le bras — Albert Gervais: L'ombre du Ma-Koni

Un poet, care străbate globul pământesc, nu va ști să caute și să găsească aceleași lucruri pe care le va găsi un agent de turism.

Luc Durtain n'a căutat peisagii, ci oameni și opere. A încercat să facă un inventar al planetei și al civilizației; deaceia a părăsit Europa, dornic să întrebe și să cunoască Universul. A tatonat pulsul globului, dar a ținut mai întâi să-și proclame credința în egalitatea profundă, care leagă oamenii și țările: „Pe globul pe care locuim, orice teritoriu își are titlurile sale de noblețe, orice rasă e tot atât de veche și de sfântă ca oricare alta”.

America latină, profund înrădăcinată într'o tradiție spirituală, care-i vine din Europa, în fond, rezistă influenței nordice: „americanizării”. Iar Luc Durtain nu poate să nu vadă în aceasta un fapt liniștitor.

„Dacă Europa ar dispărea într'un cataclism, de cealaltă parte a globului ar supraviețui un popor, care și-ar continua viața în aceleași principii ca și vechii Europeni. In viitor, poate singurul refugiu al civilizației noastre...

După America vine Asia, despărțită prin tradiție de Occident; China, în plin sbucium sau mai bine zis în plină renaștere; Anamul, în plină colonizare. Apoi urmează Africa și sclavele sale moderne—care au altă denumire — și în sfârșit Europa, din Spania până în mijlocul colosului rusesc, trecând prin Oxford, Stockholm și Berlin.

Aceste constatări de ordin intelectual și spiritual i-au întărit lui Luc Durtain încrederea în oameni:

„O civilizație născută din știință va pune stăpânire pe globul întreg. Prima sa datorie va fi să primească dreptatea și respectul spiritului...”

Faptul acesta e de dorit, dar nu trebue să credem prea mult în realizarea lui.

●

Albert Gervais deschide o poartă asupra misterului. Ma-Koni sau mai simplu Koni, înseamnă în China spiritul dezincarnat, care revine. Există spirite bune sau rele, generoase sau lacome. Toate însă joacă un rol activ în destinul celor vii. Ele pot să salveze, să dea sfaturi sau să distrugă totul. Deasemeni, pot să procure pacea unui întreg ținut sau să omoare pe toți locuitorii dintr'un oraș. S'ar putea spune că toate acestea nu sânt decât superstiții sau credințe rămase din evul-mediu. Albert Gervais ne spune însă următoarele: „Ceiace am observat eu însumi în diferite împrejurări îmi permite pur și simplu să afirm că nici o lege științifică de actualitate n'ar ajunge să explice un anumit fenomen.

Faptele expuse în „L'Ombre du-Ma-Koni”, oricât de fantastice și halucinante, au—mărturisește autorul — ca martori oameni cinstiți, sceptici și demni de încredere. Nici o explicațiune rațională însă n'a putut fi dată. Poarta n'a făcut decât să se întredeschidă asupra înfricoșătorului mister al vechilor suflete chineze.

Mărunte

D. MARIN POPESCU-SPINENI a dat publicității o nouă și importantă lucrare, intitulată „PROCESUL MĂNĂSTIRILOR INCHINATE”, contribuții la istoria socială românească.

Secularizarea averilor mănăstirești, făcută de Domnitorul Alexandru Cuza, reprezintă una din cele mai complexe și interesante probleme de istorie socială românească. Examinarea științifică a acestei probleme ne relevă, în toată naivitatea și realitatea sa, un aspect caracteristic al mentalității colective.

D. Popescu-Spineni analizează, cu serioasă documentare, împrejurările în care a luat naștere iritanta și complexa problemă a averilor românești trecute, prin închinare, instituțiilor religioase din Asia, Africa și Sud-Estul Europei.

Problema e cercetată sub multiplele ei aspecte: juridice, politice, economice, — arătându-se în cele din urmă cum a fost soluționată situația de către Alexandru Ion Cuza în favoarea țării noastre.

Cronica literară

Perpessicius, Mențiuni critice

Inainte de a recenza noul volum de mențiuni critice al d-lui Perpessicius vreau să mai intru odată în discuțiunea unui punct care interesează profesiunea însăși de critic și anume acela dacă se cade să suspectăm mereu buna credință a criticului. In viața noastră literară, această suspectare este un ce comun și ea merge atât de departe încât ar trebui să tragi încheierea că nimic din ce se scrie nu poate fi rău. A critica înseamnă pentru scriitorul român „a înjura”. Sânt pentru o desăvârșită discreție din partea cronicarului, dar am să mă abat o singură dată, și numai pe jumătate, de la acest comandament. Un autor, profesor universitar, mi-a trimis un volum cu recomandația ironică de „a-l mai înjura încăodată”. Rezistența la critică provine, precum se vede și din neobișnuința de a-și controla reacțiunile, din creșterea nedesăvârșită. Un francez s'ar fi mulțumit să trimită volumul cu o dedicație stearsă, convențională, ca de pildă „omagii” sau cu o simplă carte de vizită alături, dacă în sfârșit nu s'ar fi decis să nu-l mai trimită de loc. La o sensibilitate atât de rudimentară, confuzia între critică și „înjurătură” nu poate fi decât explicabilă. In realitate nimic necuviincios n'a scăpat din pana mea cu privire la acel autor, foarte puțin intrat în conștiința publică, și asupra căruia nu s'au putut exprima decât politicoase rezerve.

Dar în fine, profesorul universitar este numai autor. Insă iată că un critic în persoană, și nu oricine, ci d. E. Lovinecsu, își însușește acest punct de vedere suspicios și încearcă să-și explice prin „înjurătură” (numită eufemistic „iritație”) părerile politicos defavorabile date asupra unor scrieri ale d-sale. Omul care toată viața a dorit să se creadă în cuvântul său și care crede în cuvântul altuia când îi este favorabil, caută numaidecât motivări străine de judecata critică dacă nu e mulțumit. Și nu numai atât, dar asmute și pe alți autori recenzați defavorabil și le dă a înțelege că au fost victime ale iritațiunii și a altor reacțiuni de soiul acesta.

Trebue să mărturisim dela început că dacă sânt împrejurări în care judecata prea aspră trebue învăluită în blânde conventiuni, niciodată, dar niciodată, violența n'a fost decât de idei și în totul concertată. Și cum ar fi cu putință altfel? O statornică înșelăciune primește repede palmele faptelor și un cronicar pătimaș se revelă în curând ca un impostor. Insă faptele nu arată de loc că cronica aceasta ar fi vreodată în afara adevărului. Iată de pildă cazul noului Creangă Ion Iovescu, la care de bună seamă face aluzie d. Lovinescu. Toată lumea este acum de acord că Ion Iovescu nu e Creangă și chestiunea pare închisă. De altfel ne-am aștepta ca d. Lovinescu să zică: cronicarul în chestiune n'are gust, n'are cultură, n'are experiență, n'are talent și celelalte și să dovedească piesă cu piesă că părerile lui sânt greșite. Insă d. Lovinescu nu face asta, simțind că nu se poate. Și atunci ca orice scriitor român zice: criticul are talent, are cultură, are tot ce poftiți, dar dacă nu mă prețuește să nu credeți că aceasta este opinia lui. *El nu crede în ceeace scrie.* Ergo: „mă înjură”. Afirmația de a nu crede în ceeace scrii este o pură insinuație fără niciun document și de ar fi așa faptul reprezintă o curiozitate psihologică, atât și nimic mai mult. Ar fi curios lucru să spui despre orice operă ale cărei încheieri au devenit bunuri obiective: opera e admirabilă dar... autorul nu credea în ea. Eu cred că azi a venit vremea să ignorăm cu totul sofismele de felul celor de mai sus și să ne spunem părerea cu sinceritate și chiar cu oarecare înverșunare când technica critică o cere, fiind siguri că un an de zile numai este de ajuns spre a spulbera toate insinuațiile de neonestitate.

Observațiile de mai sus ne ajută să înțelegem critica d-lui Perpessicius și uneori să-i scuzăm abuzurile. D. Perpessicius și-a scris ani de zile cronica într'o gazetă, într'o vreme de avânt al scrisului și deci de sensibilitate autoricească. Temperamentul său propriu este timid și delicat. In ostilitatea generală pentru orice critică netedă d. Perpessicius a adus conformația specială spunerii unor adevăruri într'o formă care să nu irite. Impresia tuturor autorilor recenzați de d-sa era excelentă și tonică. Intr'o vreme când cei mai mulți cronicari sunt în stare de boicot, d. Perpessicius este singurul care și-a păstrat totdeauna obiectivitatea principială și a dat opinii care, chiar defavorabile, au salvat în public onoarea scriitorului. O astfel de atitudine nu e fără riscuri. Adesea sânt mirat să constat încântarea unui autor căruia cu înțelesesem a-i pune în vedere scăderile. Prea multă finețe ucide sensul însuși al criticii. In tot cazul d. Perpessicius, citit cu mai multă perspicacitate, se desvălue ca un critic cu atitudini hotărîte și refuzuri nete, mult mai puțin clement decât ar crede cititorul superficial. Și în Franța s'a făcut și se mai face o astfel de critică (Edm. Jaloux este un exponent al ei) în care recensentul sacrifică o parte din netezimea articolului, în grija de a fi cât mai puțin nociv. Intelectualul subțire gustă neajutat acest gen, cititorul însă trebue prevenit în chiar interesul lui. Să facem prin urmare analiza câtorva articole.

Vorbind de niște versuri ale d-lui Petre Strihan, criticul se face a-și aduce aminte că odată fusese de părere că ar fi bine ca începătorii să nu-și publice versurile. Inceput plin de gusturi amare pe care d. Perpessicius îl îndulcește cu miere de Ibla:

„De data aceasta s'ar putea să mă contrazic. N'ar fi, de altminteri, întâia contrazicere și poate nici cea din urmă. Fără să mai spun că nu sânt cu totul convins, că de astă dată e vorba de o contrazicere. Tinerii poeți, din ultima generație lirică, s'au decis să apară cu toții în volum și'n vitrină și aceasta ne obligă la fel de fel de considerații, complimente și diverse „arabescuri de amabilitate” cum se pronunță într'un loc Proust, de pe urma cărora o părere critică cu greu se poate alege. Pledam deunăzi pentru practica sertarului, socotind-o cea mai bună metodă pentru ucenicia și definitivarea lirică. Cetind, de astădată, culegerea de versuri a d-lui Petre Strihan, parcă am abandona sugestia”.

Noi, de pildă, mai netezi în reacțiuni, am fi zis: versurile astea nu făceau să fie publicate, dar de vreme ce s'au editat să spunem autorului unde ni se pare că s'ar vedea oarecare înclinare poetică. Tot asta spune și d. Perpessicius, dar cu multă miere iblee, așa încât respingerea seamănă a laudă. Luând-o ca atare, cronicarul își îngădue acum să facă și legitime obiecții găsind „metehnele”. Pe dată însă e înspăimântat de gravitatea afirmației și îndulcește cu nouă miere: „metehne, care-și au totuș rostul lor”, citându-i apoi „cu osebită plăcere” niște versuri oarecare. Autorul este dacă nu entusiasmat, oricum încântat că i s'a dat atâta însemnătate.

Mult mai dificilă este operația respingerii când autorul e cunoscut și prețuit, cum e cazul d-lui Camil Baltazar. D. Perpessicius îi descoperă ca notă dominantă sensualitatea, ceeace în mintea cititorului trebue să se înscrie ca un cusur. Insă cronicarul găsește eufemismul „impresionantă unitate” și o anume dulce divagație poetică: „Ceeace se poate spune despre lirica d-lui Camil Baltazar, este că ea realizează o impresionantă unitate. Mai limpede sau mai nebuloasă, terestră sau astrală, ușor sezisabilă sau hermetică, lirica aceasta este comandată de ceeace s'ar putea numi pastelul pe bază de sensualitate”. Inspăimântat de gravitatea cuvântului, d. Perpessicius îndulcește numai decât: „...pe bază de sensualitate, — dar filtrat, laminat, prin sita stelelor, prin inelele concentrice ale planetelor, prin năvodul lunar și prin membranele zorilor”. Apoi urmează o serie întreagă de abile disimulări. La cusururi se zice „calitate” și ceva mai jos „capitulare”, la pete, „recorduri”. Astfel sensualitatea este calitatea predominantă, duhul diavolesc căruia d. Baltazar capitulează într'o serie de „recorduri”. Că întregii acestei părți d. Perpessicius i-a dat o nuanță negativă se vede mai la vale unde îi găsește însfârșit poetului unele însușiri „fragmentare”, nu fără a-i exprima mai încolo (cași când l-ar fi lăudat deajuns) „anumite rezerve”, „anumite deziderate”, obiecția de „manierism” și chiar de stâlcirea limbii, formulată, cu metoda mierei, în vorbele „inițiativă lexicală”.

Când autorul e mărunt de tot polițeța d-lui Perpessicius se reduce la o umilă și onctuoasă rugăminte către cetitor: „...v'ași ruga să citiți...”, când e mai de seamă ea poate lua forma exaltării pe tema definiției însăși a unui gen. Fără îndoială că d. Perpessicius prețuește pe d. Maniu, dar nu așa cum se pare la întâia citire. Toată luminația de imagini care urmează se potrivește conceptului pur de poveste: „Nu; cartea d-lui Adrian Maniu este dela întâiul până la ultimu-i rând, opera unui poet de subtilă calitate și poveștile lui nu frecventează pământul (cași când povestea n'ar fi tocmai compunerea care nu frecventează pământul). Ele sânt vecine cu norii de sidef din preajma lunii, cu stelele, cu vârfurile de codri, cu prăpăstiile, la fel de amenințătoare ca și înălțimile. Dacă amintesc de pământ și de biata lui cronică e fără îndoială prin ceeace ni se pare nouă celor de jos, etc.”.

Alteori partea negativă a atitudinii este sugerată prin metoda pe care aș numi-o a micșorării volumului recensiei prin dizertații laterale. Așa e cazul în articolul asupra romanului d-lui Camil Petrescu, asupra căruia am fi dorit să aflăm mai documentat dacă personele trăesc, dacă psihologul e pătrunzător. Se spune și asta, dar fugitiv. In schimb se dizertează asupra literaturii de războiu, asupra verosimilului și veridicului și se ajunge la această încheiere turburătoare că romanul d-lui Camil Petrescu aduce „mărturii” despre războiu, cu alte cuvinte că e documentar. Este o convenție intrată în poli-

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Romanciera cartierului Montmartre

A murit Jeanne Landre, nume puțin cunoscut la noi, dar care pentru Franța însemna romanciera cartierului Montmartre. In ultimul timp însă, ea plecase din Montmartre și mulți se mirau. Le răspundea tuturor cu bunul ei simț:

— Pusesem cam multe personagii din mahalaua mea în romane, mai ales în „Echalotte". Mulți au fost prinși aidoma, așa că oamenii s'au recunoscut în cărțile mele. Unii n'au fost de loc mulțumiți, iar alții mi-au purtat pică deabinelea. Și cum mie nu-mi place gâlceava,... am emigrat.

Scriitoarea își avea și ea slăbiciunile ei. De doi ani nu visa decât rozeta legiunii de onoare. Cavaler în acest ordin, încă din 1929, ea fusese propusă „ofițer", după ce a trecut pe la vice-președenția Societății Scriitorilor.

Dar cum era glumeață, își râdea singură de această vanitate a ei.

— Când desfac „Oficialul", — spunea ea,—încep să fredonez:

Mignonne allons voir si la rosette

Dar a murit fără să i se împlinească visul.

Femeile în Parlamentul din Ankara

Incă din 1929, prima avocată turcă a pledat în fața tribunalului. In 1930 femeile au fost admise la concursurile pentru locurile din magistratură și s'a dat diploma de medic pentru întâia dată unei femei musulmane din Istanbul.

Rezultatele au fost atât de bune, încât după câteva luni Adunarea Națională dela Ankara a acordat femeilor dreptul de vot și de eligibilitate la municipiu, iar prin legea votată în Adunarea Națională de la Ankara, 5 Dec. 1934, s'a dat femeilor aceleași drepturi politice, adică alegerea și eligibilitatea în Parlament.

O reporteră franceză, care a vizitat de curând orașul Ankara, ne spune:

„Am vrut să asist la o ședință a Parlamentului unde participau și femeile. Erau 17 la număr, cu capul gol, cele mai multe în taior, unele, foarte tinere și elegante, ședeau cuminți la pupitru, ca niște școlărițe.

„I-am spus unei deputate, care mă introdusese în această adunare, că nu cred ca Franceze-le să stea atât de liniștite la locurile lor, când vor avea drepturi în Parlament.

Printre deputatele dela Ankara era una medic, două țărănci, una sau două femei din lumea zisă bună; restul profesoare și institutoare. Printre ele, d-na Seniha Hizal, diplomată a Facultății de științe, profesoară, apoi inspectoare generală a învățământului și directoare a unei școli noi, la Șișli de patru ani. Lângă ea, d-na Ferrouh, consi-

Esma Nayman

lieră municipală, membră în comitetul dirigent al Partidului Poporului. Apoi d-na Șekibe Șekib, fermieră în împrejurimile Brussei, care știe multe limbi străine, d-na Sati Kadin, văduva unui soldat mort în războiul pentru Independență; ea se ocupă cu agricultura și este în prezent muhtar, adică primar în satul ei. Cea mai tânără e d-na Fatma Sakir, doctoră în medicină în vârstă de 32 de ani.

Deputatele dela Ankara au aceleași datorii, răspundere și onoruri ca și bărbații lor. Dacă însă, nu fac încă parte din armată, guvernul turc se gândește foarte serios, să instituie în curând batalioane de femei, care, în timpul războiului, să facă servicii de transport, comunicații telefonice și telegrafice, în afară de corpul infirmierelor. La început, acest serviciu va fi făcut de voluntare. In orice caz, femeia turcă s'a dovedit pretutindeni aptă pentru serviciul ce i s'a încredințat și însuflețită de un nobil și înalt patriotism.

Decorul Istanbulului a rămas acelaș, cu cele opt coline ale sale încununate cu vechile întărituri, cu dantela delicată a cupolelor bizantine, sub acelaș cer colorat și în aceeași lumină de vrajă, ca pe timpul „Dezamăgitelor" lui Pierre Loti. Dar câtă schimbare în viața lor!

Azyade este azi o fetiță sănătoasă, sportivă, plină de ambiții și încărcată de diplome. Ea nu mai moare, ca eroina lui Loti, de dor și de urît în umbra haremului, sub teroarea unui soț bătrân și feroce.

In ziua în care femeile au căpătat drepturi depline, președinta Uniunii femeilor turce pentru sufragiu, s'a dus cu steagul Uniunii, l-a închinat în fața „Liberatorului", apoi l-a rupt, aruncându-l la picioarele lui.

Rubens expresiunea fericirii

Arta lui Rubens este privită ca expresiunea fericirii: fericirea desăvârșită, fericirea spiritului și a materiei, fericirea simplă, absolută, sănătoasă...

Totuși, pictorul fericirii, fericitul Rubens, în viață ca și în dragoste, a fost copilul durerii. Tatăl său, un burghez cum se cade din Anvers, și-a început bine viața, dar mintea lui cam obtuză, l-a vârît în multe încurcături. Tatăl său a rămas orfan de timpuriu, dar mamă-sa mărităndu-se cu un băcan foarte bogat, Jean Rubens n'a avut de suferit din partea materială. Trecut la protestantism și fiind pe jumătate funcționar, avu de suferit de pe urma guvernului spaniol. Se prefăcu, deci, că e catolic, dar în ascuns ocroti pe protestanți, apoi trecu cu totul de partea lui Wilhelm de Orange, care pregătea răscoala.

Dar sub ducele de Alba, doi mari seniori fiind decapitați pe piața Bruxelei, Jean Rubens și nevasta sa plecară la Colonia. Acolo mulțumită ocrotirii lui Wilhelm de Orange soții putură să-și câștige viața. Dar devenind amantul Annei de Orange, soția patronului său, acesta puse călăii să-l zugrume în închisoare. Maria, soția lui Jean Rubens, însă, îl scăpă, amenințând cu scandalul pe prințul hughenot, scăpă viața nenorocitului ei soț, pe care apoi îl scoase și din închisoare, plătind o sumă însemnată. După această furtunoasă aventură, în sărăcie și tristeță, se născu marele Rubens. Toată copilăria sa se petrecu în lupta cu mizeria, sub privirea atentă a mamei cu sufletul îndurerat, dar cu puterea sufletelor tari de a-și ascunde această durere și a surâde „cu moartea în suflet".

De aceia poate este atâta fericire în sufletul copilului hrănit din suferința ascunsă a unei mame surâzătoare. Fericirea din opera sa ar părea adeseori vulgară, dacă el n'ar ști să pună în ea cel mai fermecător rafinament.

Când Rubens plânge, lacrimile-i sânt dulci pentru că îl ușurează, ele îi răcoresc obrajii. Scenele de martiraj ele însile ne dau o bucurie largă, fiorul acela cald ce-l resimțim la teatru, când eroul torturat își exprimă suferința în versuri frumoase.

De fapt, el a fost fericit din plin și s'a dezvoltat liber. La 15 ani el a spus mamei sale că vrea să devină pictor. Aceasta a strâns consiliul de familie și, minune, el a consimțit. Nu i-a plăcut profesorul cu care a început, și l-a schimbat. I se păru

Izabela, prima soție a lui Rubens

pictura flamandă prea strâmtă, i s'au dat bani să plece în Italia. Cunoscu pe Tiziano, pe Michel Angelo, văzu Roma, Veneția, apoi Spania. In fața tuturor acestor minuni el simți afirmându-se propria lui personalitate, senzualitatea sa înflorită de flamand, mlădioasă, fără frâu.

Se întoarse la Anvers pentru a creia pânzele sale unice, cu cărnurile bacantelor și sfintelor sale, cu peisagiile și bruma țării sale, în care se mai reflectau încă slab culorile irizate ale Italiei, în cenușiul palid al luminii flamande.

In dragoste a fost iarăși fericit. A avut două neveste, ambele de o rară frumusețe. Ambele alese în familia sa, de pur sânge flamand, și ambele i-au făcut copii de o adevărată splendoare. Cea dintâi, Izabela, a murit la 35 de ani. A murit la timp, căci începuse a îmbătrâni. Făcu mai multe călătorii spre a se consola, apoi după patru ani reîntorcându-se în casa sa plină de lucruri dragi și scumpe, găsi din nou dragostea într'o fetiță de 15 ani, cea mai încântătoare și mai fragedă apariție de femee, Helène Fournient, care se îndrăgosti de el cu toate că avea 53 de ani.

Ultimii ani și i-a petrecut, contemplând, pictând, imortalizând ființa aceasta frumoasă.

Rubens nu a cunoscut-o decât tânăra și fragedă. Deformată și grasă nu e cunoscută de cât de soțul ei de al doilea.

Desire Kosztolanyi

Literatura ungară a pierdut pe unul din cei mai talentați romancieri ai săi. Kosztolanyi era unul dintre fruntașii grupării din jurul revistei „Nyugat" (Occidentul), care ducea o luptă viguroasă împotriva tradiționalismului încă dinainte de război. Tradiționalismul ajunsese la un convenționalism uscat și fără niciun conținut, adevărată literatură oficială. Kosztolanyi, împreună cu Ady și Babits, afirma drepturile literaturii noi și era mândru de înrudirea sufletească cu noile orientări ale literaturii franceze din acea epocă.

Lupta curentului din jurul revistei Nyugat a fost lungă, dar încununată de succes.

Desiré Kosztolanyi a fost în toată activitatea sa interpretul literaturii franceze în Ungaria. Nu a existat nici un poet mare în Franța, dela Baudelaire la Paul Valéry, a cărui operă să nu fi fost tradusă de el cu acea pietate și cu acel devotament de care numai un adevărat poet poate fi capabil. Opera sa Jalea unui copilaș, scrisă în 1910, l-a clasat chiar de la apariția sa printre scriitorii de elită ai Ungariei.

Dar și în proză Kosztolanyi a fost un scriitor plin de strălucire.

Povestirile sale în cea mai mare parte, sânt mici capodopere în genul lor și multe din ele au fost traduse în limba franceză.

Romanul său „Anne Edes" de asemeni ar merita să fie tradus și cunoscut.

A murit tânăr, la cincizeci și unu de ani, adică tocmai în plină înflorire și când mai avea atâtea de spus în forma matură a expresiunii sale pe cale de desăvârșire.

Ar fi foarte interesant pentru noi Românii să se găsească un bun traducător al acestui roman.

Pen-clubul nostru nu ar trebui să piardă acest prilej și cred că a sosit de mult momentul când o asemenea activitate trebue neapărat întreprinsă.

Moartea melodramei

Revista „La Grive" publică o scrisoare inedită a lui Jules Mary, în care, autorul cărții „Roger la Honte", mort în 1922, își exprima credința sa nestrămutată în viitorul melodramei:

„Niciodată — vă rog să mă credeți — niciodată publicul, care se entuziasmează pentru felul acesta de povestiri, în care rolul perponderant e jucat de spiritul inventiv, n'a fost mai numeros. Eu și romanele mele sântem în legătură constantă cu acest public, deci vă vorbesc din experiență. Să nu-mi spuneți că nu-i acelaș public. Ar fi o mare greșală, vă asigur că e acelaș!"...

Jules Mary ar avea astăzi cea mai cumplită deziluzie, dacă ar putea reveni în fața teatrului succeselor sale: Teatrul Ambigu, de pildă. El ar cunoaște adânca tristeță a celor trei cuvinte: „Imobil de vânzare", care stau în fruntea frumoasei intrări a acestei săli, mai mult decât centenară.

Felia Litvin

Felia Litvin, care a fost înainte de război idolul amatorilor de muzică, a murit, de curând la Paris în vârstă de peste șaptezeci de ani.

S'a născut la St. Petersburg. Tatăl ei a fost ofițer, iar mama descindea — se zice — din familia domnișoarei de Blois, fiica naturală a lui Ludowic al XIV-lea. De mic copil a studiat cântul cu Beszké și datorită atât vocii excepționale cât și profundei sale muzicalități, a devenit în scurt timp o cântăreață incomparabilă.

Felia Litvin a cântat în cele mai celebre teatre din lume, dar mai cu seamă la St. Petersburg, Paris și Monte-Carlo.

A izbutit să impună Teatrului imperial din St. Petersburg repertoriul vagnerian, pe care Țarul nu-l admisese sub nici un cuvânt mai înainte de a-l fi auzit cântat de marea cântăreață.

Vocea excepțională a Feliei Litvin era întovărășită de o plastică admirabilă, ceiace făcea din celebra cântăreață o tragediană de prim ordin.

Alături de Van Dyck, ea a creat o Isoldă plină de farmec. Pentru cei mai mulți, de altfel, ea va rămâne Isolda, așa cum Lucienne Bréval a reîncarnat pe Brunhilda.

Către sfârșitul carierei sale, Felia Litvin s'a produs în opere care nu erau demne de vocea ei. Apoi a venit războiul, în care și-a pierdut averea, prietenii și patria.

Ultimele zile i s'au scurs în lipsuri și sărăcie.

Astrologie

Odată cu sfârșitul anului, va începe iarăși seria prezicerilor și profeților. Foarte interesante sânt însă prezicerile făcute cu un an în urmă pentru 1936.

Iată, de exemplu un almanah de specialitate care anunța pentru luna Septembrie:

„Sânt temeri de o încordare a statelor balcanice. Un om politic spaniol va fi expus unui atentat (de notat că almanahul de care vorbim nu pomenește nimic de războiul civil din Spania). S'a descoperit un nou exploziv foarte puternic. Se va produce un însemnat scandal în cercurile literare europene.

„Norii aducători de război, care se strânseseră amenințători deasupra unei țări din răsărit, s'au împrăștiat, spre bucuria și liniștea întregului univers.

„Se va produce o mare neliniște în cercurile militare, mai cu seamă în Anglia".

Din profețiile făcute pentru Octombrie, reținem următoarea, care desigur s'a realizat, cel puțin pentru un anumit număr de fericiți:

„Ziua de 21 Octombrie va fi favorabilă pentru dragoste, deoarece Venus e bine situată față de Soare".

In privința viitorului, de asemeni, numai bine:

„Cu toată aparența întunecată a lui Saturn cât și a războinicei planete Uranus, Luna noua din 13 Decembrie căzând la Răsăritul lui Neptun, vom avea o creștere a spiritului și a inteligenții".

Tancrède de Visan: Sous le signe du Lion

O carte în care autorul evocă orașul Lyon în culoarea sa locală cu multă exactitate și conștiință, ca unul ce-și iubește orașul natal. Observația sa este bogată în informații, în detalii, în dialoguri.

Orașul Lyon ne apare astfel în atmosfera de muncă posomorâtă, strâns legată de mediu și moravuri, oraș puțin îngăduitor, cu toată politeța exterioară. Se înțelege prea bine că, pe punctul de a deveni la o cotitură a istoriei capitala Franței, el nu se poate resemna a fi pierdut această ocazie. Plin de ură tăinuită, îl simțim silindu-se să-și păstreze înfățișarea la care crede că are dreptul. Dar dacă se resimt aceste sentimente în felul său, pe jumătate veninos, pe jumătate dulceag, din pronunțarea cuvântului „Paris", atitudinea Lionezilor e, în genere, aceia a unor oameni tari, care-și cheltuesc revolta într'un exces de acțiune.

Romanul lui Tancrède de Visan însă, nu pătrunde în adâncul acestor suflete și nu izbutește să ne dea adevărata culoare a vieții lor ascunse. De altfel, nici Léon Daudet, care a scris câteva romane asupra orașului Lyon, nu a mers până la această adâncime, deși a imprimat în scrierile sale o putere excepțională de evocare! Cel puțin în opera lui Daudet se simte o vibrare foarte pronunțată a vieții locale.

In cartea lui de Visan e mult arbitrar, se manifestă prea fățiș disprețul pentru tot ce-i actual, prea des se repetă vorbele „Un Lyonez adevărat face astfel"... sau: „Un Lyonez adevărat n'ar proceda astfel", totuși ea poate fi cetită cu interes, căci reflectă una din fețele multiple ale Franței unice.

PREZENTARE

— Incântată de cunoștință... Am auzit mult vorbindu-se de d-voastră.

— Și sper că n'ai crezut...

OMUL DE AFACERI

— Ce greu e să răspunzi la atâtea telefoane!

— Și mai ales cum să-l nimerești pe cel ce sună...

ABO NATUL

— Ce doriți să se joace?

— Hai să ocolim... văd un creditor.

— Lăudărosule!

DISTRACȚIE

DOCTORUL (ascultând pacientul cu stethoscopul): — Allo, allo! Dă-mi te rog, reclamațiile.

tica critică de a se spune despre o carte care n'a elaborat materialul că e „documentară", după cum despre o poezie patriotică zicem că e „nobilă". D. Perpessicius, blând ca întotdeauna, unge cu miere și acest cuvânt și zice: „mărturii minuțios gândite", deși noi știm că nu gândirea discursivă este facultatea ce se cere unui romancier. Cu acest prilej trebue să înștiințăm pe cititor despre unele metode filologice ale prudenței critice. Fiind vorba de nuvelele d-lui C. Kirițescu, după ce a discutat îndelung asupra intenției documentare a autorului, pe care simulează că o respinge dar în fond o admite, criticul a ajuns acolo unde în sfârșit trebue să ne spue verde dacă personagiile sânt vii. Firește, zice d. Perpessicius, ele sânt... vivante. Un purist ar socoti că aci s'a folosit de prisos un neologism și cititorul e dispus să identifice vivant cu viu. Insă nu aceasta e intenția d-lui Perpessicius care e mult mai fin și a urmărit degradarea unei expresii. Vivant duce gândul la „tablourile vivante", adică la o reprezentație plastică mecanică și convențională, adică la ceea ce în fond a voit să spună despre nuvelele d-lui Kirițescu, care după d-sa sânt vivante nu însă vii.

Alteori subtilitatea constă în a ignora finalitatea autorului și a-l lăuda pentru ceeace el n'a urmărit. A găsi la d. Ion Barbu (în ciuda atributelor mari: chivoturi de aur, stanțe dumnezeești) „rară căldură emoțională", versuri „patetice", înseamnă a supăra foc pe d. Ion Barbu, care a dorit tocmai să extirpeze orice sensiblerie. Când un tânăr a negat poezia lui Barbu s'a străduit să arate că ea e patetică și nicidecum substanțială.

Prin urmare, aceasta am voit să demonstrăm, d. Perpessicius e un critic cu atitudine fermă, dar cu moduri disimulate. Nu discutăm acum despre valabilitatea opiniilor sale. Câteodată se poate întâmpla să ne deosebim. Insă dacă recunosc că metoda mierei e mânuită de d-sa cu abilitate, mi se pare că prea multă voință de șiretenie duce la un fel de încâlcire, la un hermetism critic, la ceeace în fond nu trebue să fie critica. Insă d. Perpessicius răscumpără asta prin faptul că ne dă un imens mijloc de informație asupra a tot ce a apărut în anii urmă și n'ar mai merita citirea. D-sa este criticul prin excelență al noviciatului.

G. CĂLINESCU

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

BIBLIOTECA CENTRALA A „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 837
Duminică 20 Decembrie 1936

FONDATOR AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 — FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Luigi Pirandello

Numele lui Luigi Pirandello, mort acum câteva zile în vârstă de 69 ani, este desigur cunoscut de multă lume. Dar iarăș e foarte probabil că pentru multă lume Pirandello ajunsese în vremea din urmă să nu mai reprezinte decât numai un nume, celebru dar fără prea multă consistență

Intr'adevăr, chiar de pe vremea când Pirandello ajunsese pe primul plan al literaturii universale, acum vreo cincisprezece ani. teatrul lui nu era deloc popular. La Paris, de exemplu, Pirandello era reprezentat în teatre de avantgardă, în fața unui public de intelectuali și de snobi. Gloria lui, de altfel, la Paris a luat naștere, îndată după război, datorită mai ales soților Pitoeff și lui Charles Dullin. Pirandello și-a cucerit faima cu piesele lui, scrise aproape toate între 1917 și 1925, când trecuse de cincizeci de ani și când avea în urma lui o bogată activitate de romancier și nuvelist. „Așa este dacă vi se pare" e din 1917. „Șase personagii în căutarea unui autor" e din 1921, „Henric al IV-lea" e din 1922.

Era tocmai epoca de mare frământare culturală de după război, epocă de răsturnări pripite, de căutări înfrigurate și de explorări îndrăznețe. Era vremea în care relativitatea și pansexualismul erau la modă. Școlile literare creșteau ca ciupercile după ploaie și pierceau ca efemerele cu viața de-o zi. Rar au înflorit atâtea mode literare ca în epoca aceia. Teatrul lui Pirandello avea toate însușirile ca să creieze și el o modă. Părea greu de înțeles, propunea șarade, era ciudat, complicat și exalta relativitatea fenomenelor. Intr'o epocă în care orice tradiție era nesocotită și orice trecut batjocorit, o astfel de literatură avea toate șansele să aibă succes. Comentatorii lui Pirandello au exagerat apoi esoterismul teatrului său, popularizându-l prin reviste și ziare și dându-i aureola misterioasă a autorilor glorioși, dificili și puțin cunoscuți. Pirandelist deveni în scurt timp sinonim cu ciudat, obscur și complicat. Și tot atât de repede lumea se obișnui să accepte epitetul fără să cerceteze mai departe temeinicia lui și ignorând opera.

Fără îndoială, teatrul lui Pirandello nu este la îndemâna oricui și pentru a-l gusta trebue oarecare pregătire intelectuală. Dar iarăși e sigur că în structura pieselor lui intră și o bună parte de mistificare. Pirandello este un foarte dibaci creator de atmosferă. Caută efectul rar și surpriza iscusită. Posedă în acelaș timp un foarte desvoltat simț al misterului. A căuta însă un înțeles prea adânc operei sale teatrale este o exagerare. Starea de spirit a tuturor personagiilor din acest teatru (și probabil, deci, și a autorului însuș) este o bolnăvicioasă incertitudine. Pirandello este un obsedat al relativității. Personagiile lui înfățișează întotdeauna existențe neisprăvite sau gata să se distrame din prea multă relativitate. S'ar putea spune despre personagiile lui Pirandello ce spunea Heine despre personagiile lui Jean-Paul și anume că „toate își trag după ele cordonul ombilical în care se împiedecă și cu care se gâtue singure". Aproape toți eroii lui Pirandello au soarta celor șase personagii din piesa „Șase personagii în căutarea unui autor", care se lamentează de desnădejde că autorul le-a conceput și le-a părăsit înainte de-a le fi fat o formă. Teatrul lui Pirandello apare astfel ca un cimitir prin care rătăcesc fantome în căutarea unei materializări, straniu panopticum de existențe pe jumătate încarnate, sau de ființe făcute din bucăți disparate, Halb-Naturen ca Lemurii din „Faust".

Tema generală a teatrului lui Pirandello este lupta între ficțiune și realitate. Pirandello, care contestă toate adevărurile, crede în această luptă, făcând din ea unul din adevărurile fundamentale ale vieții. Relativistul înverșunat s'a lăsat, aici, să cadă în propria lui cursă. Admițând lupta între realitate și ficțiune, el trebue să admită cel puțin existența realității. Altă temă este conflictul între personalitate și viață, precum și drama cunoașterii de sine. Tatăl din „Șase personagii" spune într'un loc: „Drama după mine stă toată în conștiința pe care o am, pe care fiecare dintre noi o are, că e *unul*, în timp ce el este *o sută, o mie, de-atâtea ori unul* câte posibilități are în el". Și, în aceeaș piesă, acelaș personagiu: „Tot răul vine dela cuvinte. Toți avem o lume întreagă în noi și pentru fiecare e o lume deosebită. Atunci, cum să ne înțelegem dacă cuvintele pe care le rostesc au un sens și o valoare în raport cu universul pe care îl port în mine, în timp ce acela care le ascultă le dă un sens și o valoare în raport cu universul pe care îl poartă în el?"

Nu sânt prea noi acestse idei, dar nouă a fost desigur încercarea de-a le valorifica cu mijloacele unei arte atât de încleștată de simțuri cum este arta dramatică.

Ideea că oamenii nu se pot cunoaște între dânșii și că nu pot comunica între ei decât prin mijloace convenționale și nesigure revine mereu în teatrul lui Pirandello. Este încă o temă obișnuită în piesele lui.

Meritul lui Pirandello stă, fără îndoială în faptul că a isbutit cu un meșteug nemaipomenit să materializeze abstracții, în piese pline de mișcare, de neprevăzut și de humor. Totuș, după lectura câtorva piese de Pirandello nu-ți poți opri o impresie de monotonie și de oboseală, care devine și mai acută la reprezentare, unde expunerile lungi, discuțiile grele și autoanaliza la care se dedau în toată clipa personagiile, ostenesc pe spectator, dându-i uneori impresia că asistă la un curs de psihologie sau la o conferință cu exemplificări. Lui Pirandello oamenii îi apar ca niște scafandri închiși în carapacea personalității lor incomunicabile, plutind desorientați într'un vârtej de minciuni și nestatornicii. De aici, o lipsă de aer, o opresiune continuă și o atmosferă de laborator și de aquarium.

Teatrul lui Pirandello nu deschide nici o perspectivă. Nihilismul lui sistematic și obsedant ne mâhnește și,dela o vreme, ne vedem siliți să-i admirăm doar meșteșugul cu care mistifică.

Neliniștea pe care ne-o comunică Pirandello nu este creatoare. E o neliniște stearpă. Acesta este dealtfel cusurul oricărei literaturi întemeiate pe cunoaștere și nu pe sentiment. Interesează, surprinde, stârnește idei și comentarii, dar nici nu ne învață ceva nici nu ne dă fiorul marilor creațiuni, care se coc în căldura rodnică a vieții.

AL. PHILIPPIDE

Adam Bălțatu — Compoziție

Din viață... și din cărți

Mangalia

Legendă turcească

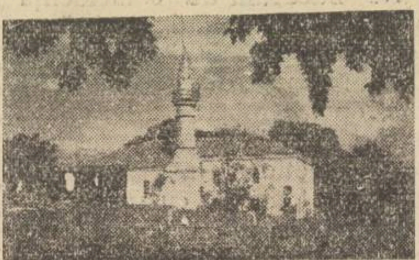
Puhoiul turcesc revărsându-se peste Peninsula Balcanică, după ce a cuprins și a desființat puterea Sârbilor și a Bulgarilor, a ajuns cu stăpânirea până la țărmul Mării Negre.

Aici, între alte cetăți-orașe, Turcii au cuprins și Kallatis, — care are o așezare vestită și e unul dintre cele mai de seamă porturi comerciale. (Deaceia își începea numirea cu grecescul „Kallos", frumos).

Situația înfloritoare a portului și frumusețea caselor, precum și bogăția locuitorilor, au fermecat și pe Turci. Deaceia i-au scornit și o legendă. Legenda turcească despre Mangalia este următoarea:

In vremurile vechi cei dintâi locuitori care s'au așezat aici, au fost Lazii, *— numele unei populații turcești, depe țărmul Mării Negre, — care se ocupau cu negustoria.*

Lazii, oameni harnici și negustori iscusiți, au dat o și mai mare desvoltare orașului-port și au adus în mahalalele lui, pe Citaci, *populație de lucrători și slugi, sau cum spuneau Turcii, strămoșii țiganilor.*

Vechea moschee din Mangalia

Astfel că orașul-port a devenit o așezare renumită ce-și primi numirea, pe turcește, de Mankale *— care înseamnă „cetate renumită", denumirea turcească a trecut și la noi Românii care — după ocuparea Dobrogei am numit-o Mangalea, prin transformarea lui k. în g.*

Bogăția și renumele portului au atras aici și un Muharandedi *care avea moșii întinse în jurul orașului. Dela acest proprietar se păstrează până în ziua de azi un mormânt măreț pe malul lacului Mangalea, pe marginea drumului care duce la băile sulfuroase.*

Pe vremuri în orașul Mangalia se ridicau șase geamii frumoase și orașul era așa de frumos, încât în Dobrogea — printre mahometani — se spunea că „ dacă nu poți merge la Meca, cel puțin trebue să mergi la Mangalia, ca să te închini Profetului".

Dintre geamii, cea mai frumoasă era Esmahan Sultan, zidită în onoarea fiicei lui Soliman cel Mare.

In privința acestei geamii, legenda spune că acum 3-400 de ani, când s'a zidit, pentruca s'o termine — trebui să meargă o solie de Turci la Batum ca să-i aducă grinda cea mare dela [illegible]or.

Solia și-a întârziat plecarea din pricina vremii rele și a furtunii ce se stârnise pe mare. In ziua însă când erau să plece, Turcii au găsit la țărm lângă Mangalia o corabie mare naufragiată al cărei catarg a fost luat și așezat la corul geamiei, fără să mai fie nevoe de ajustare, potrivindu-se de minune la locul unde era de trebuință.

In geamie, grinda aceasta se păstrează și azi; și poate fi văzută de toți vizitatorii.

Geamia Esmahan Sultan este dată în fotografia noastră. Ea se menține încă bine și e singura în care se slujește.

Pe dinafară, cași pe dinăuntru, este simplă și sărăcăcioasă, și își trăește traiul în amintirea trecutului.

Aceasta este povestea numelui Mangalia și a geamiei așa cum reesă din legenda culeasă dela actualul hoge.

MIH. POPESCU

Chateaubriand și Leontina de Villeneuve

Leontina de Villeneuve, viitoarea contesă de Castelbajac, a trăit dealungul unui veac sbuciumat, dela 1803 până la 1897; a fost o adevărată bunică a secolului și a văzut perindându-se prin patria sa, doi împărați, trei regi și două republici. O femee inteligentă, visătoare și cu mult spirit de discernământ cum a fost Leontina de Villeneuve, ar fi avut ce povesti posterității, dacă i-ar fi venit în gând să-și scrie memoriile zi la zi.

Soarta a așezat-o totdeauna în primele locuri în lumea ei de patricieni aristocrați, oameni cu frica lui Dumnezeu și iubitori de trecut. Când s'a gândit, destul de târziu, să-și scrie amintirile, n'a scris despre regi, prinți sau ambasadori și cardinali, ci s'a mărginit să înflorească hârtia cu una din cele mai curate și exaltate iubiri de adolescentă, care au frământat vreodată pe lume o inimă de fecioară.

La cincisprezece ani, ea s'a îndrăgostit cu patimă de idolul vremurilor, vicontele de Chateaubriand, care exercita un adevărat pontificat literar și spiritual asupra tineretului prin *Atala, René, Le géme du christianisme* și faimosul *Itinerar*. Sexagenarul radios, potentatul politic încărcat cu toate onorurile contemporane, fastuosul ambasador al Franței, primea totdeauna cu suficient orgoliu sumedenia de omagii feminine care voiau să-și parfumeze dragostea pentru marele magician, și cu o suficientă doză de celebritate. Hortence Allart, marchiza de Vichet, patriciene superbe și capabile să scoată din minți și pe eroul din pustiu al lui Flaubert, formau alături de celebra d-nă de Récamier, acum quadragenară, un buchet de grații care nu se socotea de loc stingher lângă cei șaizeci de ani ai ilustrului scriitor.

Leontina de Villeneuve s'a născut în 1803 la Toulouse, și-a petrecut copilăria și adolescența tot la Sud, în castelul d'Hauterive, o fortăreață cu zidurile scăldate de apele râului Thoré. Un loc extrem de pitoresc, unde fiecare colț reprezintă un tablou romantic, numai bun ca împreună cu lectura să contribue la exaltarea imaginației tinerești.

Intr'un astfel de cadru impresionant, la umbra donjonurilor și meterezelor ruinate, Leontina a cetit *Le génie du christianisme;* apoi, lectura *Itinerarului* i-a desăvârșit farmecul, nevisând decât pelerinagii pioase, sacrificii și legănat de caravane.

Pe vremea aceia fetele duceau o existență care nu poate fi deloc comparată cu situația lor de astăzi. Nici nu puteau avea libertatea necesară desvoltării personalității lor, dar spiritualicește această viață închisă le pria. Educația literară, împinsă câte odată până la extrem, le favoriza reveria și imaginația, acestor sărmane ființe condamnate la inactivitate de obiceiu.

Leontine de Villeneuve adoră pe Chateaubriand cu o adevărată pasiune și corespondența care a avut loc ulterior între ei, fără îndoială că-i așează în rândul îndrăgostiților celebri. S'a vorbit mult despre această dragoste care a dat naștere la fel de fel de supoziții asupra persoanei Leontinei, neidentificată multă vreme. Copilă de cincisprezece ani, ea îndrăzni să-i scrie lui Chateaubriand, nedesvăluindu-și numele adevărat, astfel că acesta crezu la început că avea de-aface cu un bărbat.

In „Mémoire d'outre tombe", bătrânul idol vorbește mișcător despre această idilă a sa cu o fetiță de șaisprezece ani, dar din notele Leontinei, vedem că n'a vorbit deloc pe placul ei, supărând-o mai ales rândurile: „Am fost nevoit s'o aduc la dânsa acasă, în brațele mele". Iată și faimosul pasagiu: ....„*Poetizând, am întâlnit o tânără așezată pe malul Gave-ului; ea se ridică și veni drept spre mine; știa, din zvonul satului, că eram la Cauterets. Se întâmplă că necunoscuta era o Occitaniană, care îmi scria de doi ani fără s'o fi văzut vreodată: misterioasa anonimă se desvălui; patuit Dea. M'am dus să-i fac respectoasa mea vizită naiadei torentului. Intr'o seară, în timp ce ea mă întovărășea când mă retrăgeam, ea voi să vie cu mine; am fost nevoit s'o duc acasă în brațe. Niciodată n'am fost atât de rușinat; să inspir un astfel de atașament la etatea mea mi se părea o adevărată bajocură; cu cât mă puteam măguli de această bizarerie, cu atât eram mai umilit, luând-o cu drept cuvânt ca o bătae de joc. M'aș fi ascuns bucuros de rușine printre urși, vecinii mei. Eram departe de a spune ceiace grăia Montaigne: „Dragostea îmi reda vigilența, sobrietatea, grația, grija de persoana mea...". Sărmanul meu Mihaiu, tu spui lucruri încântătoare, dar la vârsta mea, vezi tu, dragostea nu ne mai dă ceiace bănuești tu aci. N'avem de făcut decât un lucru: să ne dăm la o parte, cu sinceritate. Deci, în loc să mă dedau la acele „estudes sains et sages par ou je pusse me rendre plus aimé" am lăsat să se șteargă impresia fugară a clementei mele Isaure; briza de munte a târît curând capriciul unei flori; spirituala, hotărîta și fermecătoarea străină de 16 ani, mi-a făcut hatârul să-mi dea dreptate: s'a măritat*".

Leontina, care se căsătorise în 1829, cetise în „La Presse" memoriile lui Chateaubriand. la 1849, exact douăzeci de ani după căsătoria ei, și avu motive serioase să nu fie încântată de ceiace era lăsat veciniciei, denaturând, după ea, adevărul. Cercetătorii și-au bătut apoi capul multă vreme pentru a stabili cine-i misterioasa occitaniană; anii trecuți a fost stabilită definitiv în persoana contesei Léontine Adolphe de Castelbajac, născută de Villeneuve. In câteva note scrise la diferite date; ea declară că n'ar fi făcut niciodată uz de vreo eventuală publicitate a scrisorilor ilustrului bărbat, dacă reputația ei n'ar fi fost câtuși de puțin în joc aci. (este vorba de faimoasa expresie că a dus-o acasă în brațe); de altfel, astăzi nicio eroină nu și-ar fi bătut capul cu așa ceva.

Iată ce scrie Leontina cu cea mai juvenilă și aristocrată sinceritate: „*geniul, acest prestigiu care pare că vine din cer, îmi sucise capul și-mi rătăcise inima în această regiune a adorării mele unde nu s'ar putea urca iubirile pământești. Bărbații excepțional înzestrați, aproape toți au inspirat acele pasiuni sufletești*".

Leontina de Villeneuve îndrăzni să-i scrie marelui senior, la o etate când camaradele ei de astăzi scriu scrisori liceenilor încrezuți și cu grozave greșeli de ortografie.

Idila Leontinei dură câteva luni de zile și o corespondență asiduă fu schimbată între ei. Din „Mémoires d'outre tombe", ea trebui să plătească, pare-se, tribut orgoliosului autor al lui *René*. Se putea oare ca o femee să se îndrăgostească numai platonic de dânsul, chiar la șaizeci de ani? Contesa este categorică în a se apăra de acele faimoase rânduri: „*în prezența acelor rânduri, am obligație pentru mine însămi de a păstra această corespondență, pentrucă acolo se*

Urmare în pag. 2-a

găsește explicația, justificarea și memoria răzbunată de aceiași pană care încercase, în câteva rânduri să șteargă atâtea pagini irecuzabile și să denatureze, în profitul nu știu cărui amor propriu sau resentiment, ceiace poate fi spus cu atâta noblețǎ, atât de curat, fără să se falsifice adevărul."

In „Confidențele" sale, Leontina de Castelbajac pune la punct chestiunea, corectând cele apărute în „Mémoires". Misterioasa anonimă nu mai era anonimă de vrea doi ani, căci se iscălise după primele scrisori și Chateaubriand cunoștea perfect numele și familia ei. Apoi chiar din scrisorile lui, se vede că venise la Cauterets pur și simplu ca să se întâlnească cu tânăra, cucerit și el de înaltele ei simțăminte. Pagina care făcuse atât de mult sânge rău contesei de Castelbajac, rezultă deci din chiar scrisorile lui Chateaubriand că este falsă. Semizeul vremii și-a făcut din celelalte memorii, penultimul piedestal unui orgoliu nemăsurat, ultimul fiind acel disprețuitor mormânt, în adevăr disprețuitor al întregului pământ, cu fața spre oceanul năvalnic.

Leontina de Castelbajac își justifică admirabil pasiunea care a zguduit-o atât de mult: *„Există între unele suflete afinități care se caută chiar în necunoscut, și se unesc cu toată distanța, etatea, cu toate diferitele situațiuni și tot ce-i desparte pentrucă, venind dela suflet nu se adresează decât lui. Astfel îl iubisem pe d. de Chateaubriand din primii mei ani. Și-mi spun că puteam să-l mai iubesc încă. Exaltarea care, timp de doi ani, târise aventuroasa mea imaginație, se potoli pentru vecie... Bărbatul meu îmi făcuse cunoscut sentimentul care le stăpânește pe toate..,*

Dragostea Leontinei a mers până a-i propune „pourquoi ne deviendrais-je pas une nièce d'adoption qui se consacrerait à soigner et à consoler votre vieillesse?" Liberă pe destinele sale, posesoarea unei mari averi, ca voi să-și împartă viața între ilustrul bătrân și familia ei. Răspunsul lui Chateaubriand a fost la înălțimea marelui European: — *„Sărmană femeie! Și crezi că pot accepta ceiace îmi oferi în generozitatea, îndrăzneala și curățenia sufletului d-tale? Dar sacrificiile acestea pe care nu eziți a le face într'un elan de exaltare, le vei plânge curând cu lacrimi, care vor cădea din nou cu toată greutatea lor pe inima d-tale. Și eu, voiu fi vinovat, răpind o inimă unui părinte. Rămâi lângă tatăl d-tale; stai acolo unde providența te-a așezat și cere-i toate bunurile, toate bucuriile pe care le acordă tinerețea. Căsătorește-te; ți-o spun foarte sigur cu regret, dar ca un prieten care nu vrea să se gândească la dânsul. Și să crezi că nu ne vom despărți cu totul; căci nu ne vom uita de loc și ne vom scrie".*

Acestea sânt vorbele așa cum le-a reținut Leontina.

Timpul scurt cât a fost lângă marele mag, la Cauterets, a fost pentru dânsa un vis. Apoi ceiace trebui să se întâmple se întâmplă. Leontina se căsători cu contele de Castelbajac. Prietenia exaltată pentru Chateaubriand fu păstrată până la moartea acestuia, aproape cu consimțământul soțului. Cu ocazia unei vizite pe care Leontina o făcu celebrului izolat de atunci, scriitorul nu neglijă să-i aducă aminte, cu puține luni înainte de sfârșit, cât de mult a iubit-o.

Interesantele scrisori ale lui Chateaubriand împreună cu confidențele Leontinei de Castelbajac, au apărut în 1929, în editura Plon din Paris, la treizeci și doi de ani după moartea ei și au fost publicate de contesa de Saint-Roman. Regretatul Robert de Flers i-a acordat o prefață mișcătoare.

Scrisorile către Leontina de Villeneuve sânt extrem de interesante, un bizar amestec de stil colorat cu ton părintesc și de îndrăgostit, din care autorul nu poate eși decât în chipul cel mai onorabil. Epistolele de mai jos sânt deosebit de importante. In scrisoarea No. 11, autorul caută să convingă pe copila romantică, cum că toate persoanele care l-au iubit, au fost crunt lovite de fatalitate, printr'un năpraznic sfârșit. Eternul său orgoliu mi se pare că se manifestă și aci; oare îi era permis unei muritoare să ridice ochii către dânsul, arhanghelul secolului, restauratorul credinței și al catedralelor? In memoriile sale scrisese: *...multe din persoanele pe care le-am cunoscut și iubit au văzut tulburându-li-se mintea lângă mine, ca și cum aș fi purtat germenul contagiunii...* Toată viața a fost urmărit de obsesiunea nebuniei de care se temea cu toată sinceritatea. Trista și nefericita sa soră, Lucile, tovarășa de visuri de la castelul Combourg, muri de o leziune cerebrală, frumoasa și suava Nathalie de Noailles, mai târziu ducesă de Mouchy, muri nebună în 1817.

SCRISOAREA No. 11.
Paris 5 Aprilie 1828

Mă tem să nu te întristez și, totuși, simt că trebuie să-ți vorbesc serios. Imi spui: văd fericirea sau nenorocirea cu dv. și prin dv. Te înșeli, eu nu pot să-ți dau decât nenorocire. Nu vorbesc de nenorocirea pe care o port în mine și pe care ai putea-o iubi; vorbesc de acea pe care o dau eu. Toate persoanele care s'au atașat de mine s'au căit; toate au suferit; toate au murit înainte de vreme; toate au pierdut mai mult sau mai puțin rațiunea înainte de a muri. Sânt apucat de groază de câte ori cineva vrea să se atașeze de mine. Te conjur, Leontino, gândește-te bine la ceiace faci. Puțin importă dacă sentimentul d-tale pentru mine ar fi de un fel sau altul; te voiu face nenorocită în acel sentiment. Nu dispun nici de viața mea interioară, nici de cea exterioară, nu pot să-mi regulez nici inima nici destinul meu. Dacă aș mai avea încă ceva înaintea mea, tot ai fi destul de nebună ca să-ți cerci norocul; dar să-ți pierzi toată viața pentru câți-va ani care îmi rămân, această ideie mă revoltă. Gândește-te că te voiu salva. Soarta sau moartea mă pot răpi d-tale dela o clipă la alta; pot să fiu în imposibilitate de a te vedea, de a te întâlni vreodată. Ce ai să te faci dacă mă iubești prea mult? Iartă-mă, îți spun toate acestea cu brutalitate, dar ca om de onoare și de conștiință, ca bărbat care cunoaște influența destinului său fatal. Ai să-mi spui: „De ce te alarmezi? Cine îți spune că te iubesc într'un mod ca să sufăr prin d-ta? După ce mă judeci astfel? Scumpă Leontină, prefer să mă înșel, vreau cu toată plăcerea să continu a te iubi și a-ți scrie viața întreagă, dar am trebuit să te avertizez, pentrucă dacă, într'o zi, ai să te găsești nenorocită, să nu-mi poți spune: „De ce m'ai înșelat, dece m'ai ținut într'o iluzie primejdioasă? De ce n'ai avertizat o tânără străină, care se lăsa dusă spre d-ta prin zgomotul van care se lega de numele d-tale? Nu trebuiai să faci din fericirea sa o jucărie și din încrederea sa un abuz vinovat."

Este prima și ultima dată, Leontino, când îți vorbesc pe un astfel de ton. Dacă îmi vei liniști temerile mele, dacă te vei simți destul de curagioasă pentru a risca în mine destinul, n'am nimic a-ți mai spune și mă voiu abandona cu d-ta cu ochii închiși viitorului".

In scrisoarea No. 10 din volum, Leontina este îndemnată serios spre o căsătorie, adevărata ei menire. Intențiunile tinerei erau de a se retrage într'o mânăstire, într'un locaș de odihnă pentru aristocrate care caută mângâierele religiunii, drept unic sprijin în viață. Acolo în mânăstire, ea ar putea să primească nestingherită vizitele lui Chateaubriand, și, când puterile nu vor mai putea permite această deplasare ilustrului bătrân, ea în calitate de fiică sau nepoată de adopțiune și sub ocrotirea vălului, îl va îngriji. Propriu zis, Chateaubriand este foarte diplomat în sfaturile sale de aci:

SCRISOAREA No. 10
Paris, 21 Martie 1828

Scrisoarea d-tale m'a mâhnit, este serioasă și, prin tot farmecul tău, se lasă ghicit și simțit ceva trist. Nu te iubesc de loc, spui d-ta și d-ta mă iubești. Vrei să iei cuvântul, în toată întinderea sa? Cum vrei, întâiu, să exprim pentru mine ceiace simt pentru o femeie pe care n'o cunosc?

Recunoștință pentru bunătatea d-tale, înduioșare și reciprocitate pentru o prietenie atât de simplu și de generos oferită, în sfârșit un fel de atracție ce nu se poate defini, care o simțim totdeauna în legăturile de inimă și de încredere cu o tânără femee, iată în chip sincer ceiace simt pentru Leontina.

Vrea dânsa să facă din toate acestea ceva primejdios, dar ușuratec, care îi va compromite fericirea vieții, ceva care n'ar fi decât trecător pentru mine, în timp ce ea își va pune în joc toată existența? Ar trebui, acum chiar, să încetăm de a ne mai scrie. Nu pot să dau fericirea nimănuia, pentrucă n'o am eu; nu este în firea mea, nu mai este pentru vrâsta mea. Eu plec din viața în care d-ta intri. Ce ai să faci cu un bătrân tovarăș de călătorie care te va lăsa la începutul drumului? Nu te-ai înspăimântat de geaba? Deja ești în primejdie prin câteva scrisori dela un necunoscut și, când vei fi văzut pe acel străin, n'ai să râzi de frica d-tale? Uite-te, cercetează bine lucrurile și înainte de toate crede că n'am să te înșel niciodată, că niciodată n'am să-mi fac o jucărie din fericirea cuiva.

Rămâne un lucru. „Sincera" Leontină, totuși n'a fost sinceră într'un punct. Ea n'a putut să creadă că voiam să-i spun: Leontino, lipsa ta de experiență te rătăcește, ești vinovată scriindu-mi. *Este limpede că fraza mea rezervată răspundea la ceiace îmi spuneai despre hotăririle părinților d-tale. Ei bine! Am să vorbesc iarăși fără inconjur.*

Religia, morala, ordinea recomandă căsătoria; un om cinstit nu poate vorbi decât în acest sens. Iată ce mă obligă să spun cinstea mea; dar, pe de altă parte, absoluta independență făcând fondul gusturilor mele și al caracterului meu, mă voiu abține mereu să răspund când voiu fi întrebat, și nu voiu spune niciodată Leontinei: căsătorește-te! Nu pot nici să dau sfaturi contra unei obligații, nici să înving o antipatie. Nu cred să mă scobor mai înainte în inima mea. Să stăm astfel până când vei oferi tânărul d-tale braț bătrânelor mele reumatisme. Scrie-mi. Scrisorile d-tale sânt viața mea, te asigur.

. . . .

Din scrisoarea aceasta, rezultă că tot ar fi primit sprijinul unui braț tânăr, deși atâtea imperative îndeamnă spre căsătorie.

Volumul publicat la Plon, de către o urmașă a Leontinei, nu aruncă asupra amintirii ei nici măcar umbra unei graminee și scrisorile acestea scrise de mâna frumoasă a unuia dintre cei mai iluștri bărbați ai lumii, aduc, dincolo de sepulcru, adierea unei iubiri fecioreInice și curate, peste care genialul scriitor a vărsat din belșug tămâia prodigioasei sale personalități.

Aurel George STINO

REȚINEȚI DE PE ACUM LA CHIOȘCARUL DVS.
NUMĂRUL FESTIV DE CRĂCIUN
AL REVISTEI
Cinema
care va fi o adevărată minune și va constitui un record în publicistica românească.
Cinema DE CRĂCIUN va apare în 48 de pagini, tipărite în culori la Heliogravură și va cuprinde anchete, și reportagii senzaționale din lumea filmului.
Cinema DE CRĂCIUN va publica peste 200 de ilustrațiuni exclusive și planșe colorate înfățișând adevărate picturi fotografice ale celor mai de seamă vedete ale ecranului.
Cinema DE CRĂCIUN se va pune în vânzare la toate chioșcurile din țară Duminică 20 Decembrie 1936.

Actualități Științifice

Avioane stratosferice

Concomitent cu sborurile în baloane stratosferice, se fac în timpul din urmă încercări de ascensiune în aceste regiuni înalte ale văzduhului, cu ajutorul unor aeroplane speciale, denumite „avioane stratosferice".

In Germania și Franța s'au construit asemenea aparate, echipate cu cabine ermetic închise și impermeabile la aerul din atmosferă. In Italia s'a înființat chiar o școală specială pentru sborul la mari înălțimi.

După cum se știe, faimosul „as", Willey Post, a încercat și el un sbor în stratosferă pe bordul unui avion, folosind în acest scop un costum special, care amintea într'o măsură isbitoare echipamentul scafandrului. In Anglia, pe de altă parte, un pilot Swain a realizat — grație unui aparat construit de el însuși — un sbor-record la înălțimea de 15.230 metri, folosind în acest scop un costum încălzit electric și prevăzut cu un dispozitiv de alimentare cu oxigen.

Pe lângă interesul științific ce-l comportă aceste sboruri și în afară de dorința de a realiza performanțe excepționale, obiectivul unor asemenea experiențe este mai mult de natură practică. Se crede că numai în stratosferă se pot atinge cu ușurință viteze de sbor, de aproape 1000 km. pe oră.

Frecvența cutremurelor de pământ

După o recentă statistică, întocmită de Institutul seismologic al Universității Imperiale din Tokio, numărul mijlociu al cutremurelor înregistrate în Japonia în cursul unui an este de 4000. Statistica, realizată pe baza unor cercetări minuțioase extinsă la perioada ultimilor 55 de ani, scoate în evidență extrema gravitate a acestui cataclism natural, în țara „Soarelui răsare".

Era firesc deci ca mai ales specialiștii niponi să depună toate sforțările pentru atenuarea efectelor dezastruoase ale cutremurelor, căutând un mijloc pentru prevederea lor. Se pare însă că toate încercările de până acum s'au dovedit infructuoase. Fenomenul e mult prea complex și misterios pentru a-l putea străpunge cu ajutorul instrumentului științei.

Deși cauza adâncă a seismelor terestre ne este necunoscută, posedăm totuș câteva noțiuni importante asupra corelației între erupțiile vulcanice și cutremurele de pământ, precum și asupra unei anumite corespondențe între aceste sguduiri terestre și unele variațiuni bruște ale barometrului.

Pe de altă parte, lucrările dela „Institutul seismologic" din Tokio au reușit să pună în evidență prezența unor anumite zone primejdioase. Așa de pildă, în Japonia există vreo șase asemenea regiuni care, în cursul ultimilor 340 de ani, au avut de inregistrat 27 de cutremure catastrofale cu sute de mii de victime omenești.

Porumbeii știu să numere

Zoologul german, profesorul O. Köhler din Königsberg, a făcut o descoperire extrem de interesantă relativ la anumite facultăți nebănuite ale porumbeilor. El a ajuns la concluzia că aceste păsări sânt capabile să numere. Iată cum a procedat profesorul Köhler. Trei porumbei, foarte tineri, au fost crescuți în așa fel, încât să se deprindă complect cu persoanele care se ocupau de ei. Una din păsări, dresată ca să lase din trei grăunțe unul neatins, ciuguli un singur grăunte, sau chiar două apropiate. Atunci când avea la dispoziție un grup de patru sau cinci semințe, lua tot numai două. Cu alte cuvinte, învățase să numere până la trei. In cele din urmă, a fost obișnuită să consume numai două grăunțe din grupuri de trei, patru, cinci și șase, orânduite într'o succesiune absolut arbitrară. Porumbelul acționa cu o preciziune remarcabilă. Niciodată nu se atingea de al treilea bob, sau dacă încerca s'o facă, o făcea cu o vizibilă ezitare, care trăda o „conștiință încărcată". Ulterior, pasărea a fost dresată să mănânce numai trei boabe din grupe mai mari, ajungând astfel succesiv să numere până la patru.

Clorofila și hemoglobina

In urma unor îndelungate cercetări, care au început acum aproape un veac și au culminat cu lucrările savantului german prof. Hans Fischer, din München, laureat al premiului Nobel, s'a putut stabili cu preciziune compoziția clorofilei, materia colorantă verde, ce intră în constituția frunzelor. Cu acest prilej, s'a constatat că clorofila este strâns înrudită cu grupa substanțelor colorante din sânge (hemoglobină și altele). De aci putem deduce că ambele materii colorante au străbătut acelaș proces de evoluție.

Se cuvine să semnalăm că substanța colorantă din sânge nu apare abia la speciile superioare ci o găsim chiar la organismele cele mai primitive. Așa, de pildă există o varietate de bacterii, cunoscute sub numele de „bacteriile purpurei" și capabile să producă un soiu de element colorant al sângelui. Această bacterie se desvoltă în cele mai bune condiții pe terenuri de cultură absolut anorganice.

Prafu din Sahara, remediu medical

Cine ar fi bănuit vreodată că praful din pustiul ahara, — elementul, care după cum se știe, creează o atmosferă aproape irespirabilă — este în realitate un excelent remediu împotriva tuberculozei și astmei.

Această descoperire paradoxală a fost făcută de curând de fizicianul berlinez, profesorul E. Gehrcke. El a stabilit că vârtejurile, provenite din pustiul african, au avut ca efect transportul unor mari cantități de praf, care, trecând peste Mediterană, s'a depus în diferite regiuni ale Europei. Așa, de pildă, în primăvara anului 1901 o cantitate de vreo două milioane de tone din acest praf de origină sahariană, trecând peste munții Alpi, a ajuns până în insulele daneze. Cu acest prilej, culmile Alpilor au dobândit câtva timp o colorație roșie-cărămizie. In regiunile apărate de vânt, acest praf invizibil se depune, progresiv, și cu timpul ajunge să umple văile, creind o excelentă climă terapeutică.

O asemenea climă, denumită „clima Gehrcke", — după numele savantului german, — se manifestă printr'o considerabilă ușurare a procesului respiratoriu, prin posibilitatea unor inspirații mult mai profunde.

Ing. I. S.

Cronica muzicală

Dominată de prezența printre noi a două covârșitoare personalități — Casals și Rubinstein — trecuta săptămână muzicală a fost așteptată de publicul bucureștean cu sufletul la gură. Cele două mii de locuri ale sălii Aro, unde a poposit cel mai mare violoncelist din lume, mărirea Ateneului prin ingeniosul mijloc al suprimării permanentelor, s'au dovedit totuși neîndestulătoare față de năvala irezistibilă a „melomanilor".

Am putut astfel admira răbdarea de înger a celebrului virtuoz catalan, care a fost silit să asiste la un spectacol de debandadă cum ne îndoim că a văzut vreodată în mult frământata lui patrie.

Desigur că din cele două mii de persoane (care abia la ora zece umpluseră sala, deși concertul era anunțat la nouă) cel puțin o mie cinci sute erau obișnuite să se delecteze în cea mai vastă sală de cinematograf a Capitalei cu priveliștea picioarelor vedetei Anny Ondra. Firește, chelia domnului cu violoncel a surprins, dacă n'a decepționat.

Strawinsky a poreclit instrumentul lui Casals „le maquereaux de ll'orchestre" și cine cunoaște literatura violoncelului își dă seama ce sugestivă este această caracterizare. Și totuși, ascultându-l pe cel mai mare violoncelist, pe ascetul frazei muzicale până la spiritualizare, ni s'au deschis priveliști noi de neuitat în arta mânuirii arcușului.

Ne este cu neputință să precizăm *care* dintre bucăți a fost mai frumos cântată. Casals a făcut muzica de cameră de o calitate inegalabilă. Sub arcușul lui, Bach și Beethoven au trăit aceea și nu s'au sfiit să primească între ei pe Casals.

Se cuvine să subliniem cu recunoștință colaborarea d-lui Schulhof, care a contribuit în cel mai înalt grad la nivelul excepțional al concertului.

Ne bucurăm de coincidența prezenței într'o săptămână a concertelor Casals și Rubinstein. Doi muzicanți, două stiluri diferite, două temperamente opuse.

Niciodată concertul în sol major de Beethoven n'a răsunat în incinta Ateneului cu mai mare claritate de contur, cu mai mare intensitate lirică, decât sub mâinile fermecate ale lui Rubinstein.

Sânt compozitori care refuză să compue concerte de pian pe motivul că acest instrument din pricina timbrului lui nu se contopește cu orchestra. Cine a fost Joia trecută la simfonic a putut asculta un dialog de o vioiciune și de o diversitate de tonuri susceptibile să răstoarne convingerile celui mai hotărît adversar al instrumentului cu claviatură. Când cântă Rubinstein, două orchestre stau față în față. Și ne-ar fi greu să susținem că cea dirijată e mai complexă. Cea mai eminentă ilustrație a acestei susțineri putea fi admirată în acel pasaj din finalul „Variațiilor simfonice" de Cezar Frank, unde pianul și orchestra au întrerupt pe rând răsuflarea unei săli întregi cu sincopele lor repetate.

Forța vulcanică a lui Rubinstein înfruntă cel puțin dela egal la egal pe aceia a celor optzeci de instrumentiști ai unei orchestre. La polul opus al spiritualului, aproape imaterialului Casals, se află sensualul, impetuosul, dinamicul Rubinstein. Nu-i apropie decât splendoarea egală a realizărilor.

Orchestra „Filarmonica", în frunte cu d. Georgescu, ne-a dat prilejul să admirăm zelul cu care s'a ridicat la un nivel atât de înalt. Am vrea să fie totdeauna la fel de darnică cu publicul auditor.

•

Recitalul tânărului pianist Radu Mihail a însemnat o mare bucurie pentru cei care cunosc viața noastră muzicală.

Copil fiind Mihail a dat dovezi de muzicalitate precoce. După ce a isprăvit Conservatorul din București a plecat la Paris, de unde s'a întors... cu defectele lui Cortot. Bănuim că un puternic simț autocritic, sau poate sugestiile câtorva amici i-au fost de folos. D. Mihail— sântem convinși — s'a format singur. A depus o muncă impresionantă de doi, trei ani încoace.

Miercurea trecută, la Dalles, l-am găsit transformat. Mai ales sub raportul tehnicei. In special în Chopin, tânărul pianist este impresionant.

Pe d. Mihail se poate conta azi, ca pe unul dintre cei mai buni pianiști din țară. Iar modul serios și plin de râvnă cum lucrează, ne îndreptățește să-i prevedem un viitor apropiat și mai impunător. Ne dau dreptul la aceasta posibilitățile-i deosebit de îmbelșugate. Ii urăm ca succesul remarcabil dela Dalles să fie urmat de altele tot mai frumoase.

MARIN ȘERBU

A apărut — NUMĂRUL SPECIAL de CRĂCIUN
A V E N T U R I E R
Celebrul roman a lui JACK LONDON
Splendid caracter de fată americană. Vântură-mări, aventuri, inițiativă. Băetană rebelă și totuși... femeie. Fiorosul duel între rivali. Naufragiul. Canibalii.
EXOTIC, PITORESC, PALPITANT...
în „ROMANELE CAPTIVANTE"
15 lei. La chioșcari și librari.
AVENTURIERA
Roman de JACK LONDON
15 LEI

Intre poezie și box

Anunciul meu produsese senzație. Il dădusem la *Mica Publicitate*, 5 lei cuvântul. Suna așa:

TÂNĂR scriitor compune acrostihuri, versuri funerare morminte, scrisori de dragoste gen-poemă, poezii literare pentru Domnișoare, cuplete, ode, madrigale donjuani, balade, etc., etc.

Da, într'adevăr, anunciul meu produsese senzație, pentrucă chiar de-a doua zi Amelita mea renunțase să-mi mai facă scene.

Primisem comenzi și, odată cu ele, și avansuri. Un domn bătrân îmi dăduse 60 de lei cu condiția ca acrostihul ce voi compune să conțină în stânga, la începutul versurilor, numele dulcineei sale ELIZA, iar în dreapta ,la coada fiecărui vers, câte-o literă care, cetită vertical, să dea numele dumisale: ANTON.

Nu era prea ușor, dar...., și 60 de lei era o sumă pentru mine.

In plus, un licean îmi comandase o scrisoare disperată de 40 de lei, în care trebuia să clamez iubitei sale tot ce sufletul lui înamorat simțea, prevenind-o că, dacă nu vine la ora 5 în hallul Cinematografului *Sfinx*, el, junele, își ia viața.

— Amelito, ține.... avem o sută de lei. Trăiască poezia! Fă-mi, draga mea, o ciorbă de măruntae că pic de foame.

Tânărul poet aspiră adânc aerul, de parcă mai simțea în nări parfumul ciorbei de măruntae și suspină, trist:

— Da, sânt acte ce se fac o dată'n viață, recunosc.., Să-ți fugă femeea iubită după șapte ani de conviețuire, e ridicol, dar totuși așa este...

Amelita m'a părăsit!

— Te-a înșelat vreodată?

— Nu.

— Ți-a spus vorbe grele?

— Nu.

— A fost „nepotrivire de caracter"?

— Dimpotrivă, perfectă unitate de vederi.

— Atunci....?

— Atunci, lăsați-mă să vorbesc. Amelita a suferit de *înrăurirea mediului*. Științificește, boala n'are leac. E un morb ce se insinuează mai ales în țesuturile fine și sufletești ale femeii și o face să-și ia câmpii...

— Ei, pe dracu?...

— Poți să zâmbești ironic d-ta până mâne, domnule Holban. Boala e boală... Morb!

— Morb....?

— Morb, da! Nici-un doctor din lume nu mi-ar putea da o definiție precisă până acum, așa că...., taci și ascultă.

Tăcurăm și ascultarăm toți.

Rezemat cu fruntea în palme, așa cum îi stă bine unui poet tare'n „scrisori de dragoste gen-poemă", el continuă:

— O iubeam pe Amelita... Intruchipa în ea amurguri de mătasă și nopți de neliniști, pe care voi, tipi profani, nu le înțelegeți.

Amelita...

Pentru ce să mă părăsească, când mă iubea? Vă declar cinstit, prieteni, că chiar când ne băteam între noi, ea înfigându-mi unghiile în ochi iar eu călcând în picioare cratițele, ea nu înceta să mi-o dovedească:

— Te iubesc, *și de-aceia te bat*, Andronescule!

Iar eu, distrugând vesela, îi declaram nețărmurita mea dragoste:

— Să piară totul, numai tu să rămâi a mea!...

Eram, domnilor, amorezați la culme unul de altul.

După cum v'am spus deci, activitatea mea poetică începuse să dea roade. Curgeau comenzile, grație anunciului și, zilnic, din pana mea inspirată eșeau capodopere rimate, lacrimogene, pesimiste și madrigalești, după cum mi se cereau. Erau zile *grase* în care compuneam câte 2-3 balade, un acrostih și-o reclamă rimată pentru Radio. Dar, veneau și comenzi minore: câte-o poezioară, o scrisoare pentru madone periferice sau o poemă de 10 lei. Arta e artă.. Dar atunci, Amelita mea se cam rățoia la mine făcându-mă cu ou și cu oțet și întrebuințând un langaj care nu prea corespundea cu atmosfera poetică de care mă bucuram în mahala.

Erau zile când ea se situa la geam și clama pe toate tonurile:

—Poet tâmpit! Andronescu e un poet tâmpit!

Iar când eu o rugam să înceteze, Amelita mea devenea și mai fioroasă. Incepea să urle:

— Săriți că tâmpitul a înebunit. Are furii!

Vă închipuiți postura în care mă punea, mai ales că eu, tocmai atunci, compuneam plin de inspirație, versete nemuritoare de calibrul acestora:

Cred că chiar acum e ora
Să gustați muștarul Zora.

Alături de mine stătea un băcan: Comestibile și Delicatese, Tănase Colac. Colac acesta era pentru mine un fel de colac de salvare. Cum scădea comerțul rentabil al odelor și versurilor funerare, Amelita dădea fuga la Colac și lua pe datorie. In schimbul cârnaților de purcel și al măslinelor pe care mi le furniza el, observasem de la o vreme că d. Colac îmi cere „în natură" versuri și poeme, cantilene și ode, balade și sonete.

Era holtei și... de! îmi dădeam seama că-i sfârâe călcâile după vreo dulcinee din Grant sau din Obor. Om ești... Devenise aproape cel mai bun client al meu. Cum aveam nevoe de ceva zahăr sau cafea, gata! Confecționam o odă'n metru antic și i-o vindeam lui Colac. Mă răsplătea bine, nu pot să zic. Imi mai rămâneau și bani de țigări. Eram mulțumit, dacă... Ah, acest *dacă* oribil ce ți se-așează totdeauna nod în papură, băț în roată, os de pește în gât!...

— Dacă....?

— Dacă? Dacă în poșeta ei n'ași fi găsit într'o zi una din poemele mele, transcrisă de Colac cu litere stângace pe hârtie de băcănie și adresate... cui credeți? Amelitei mele dragi...

Ințelegeți sau nu, idioților, că văd că holbați la mine ochi de patruped? Băcanul mă bătea cu propriile mele arme și, ceia ce-i mai tragic, e că Amelita nici nu știa acest lucru.

— Cum, nu știa...

— Nu știa că versurile adresate ei sânt făcute de mine. De unde să știe? Ea se amorezase de Colac și — colac peste pupăză — iată ce scrisoare mi-a trimis într'o zi:

„Nu, nu și încă de trei ori nu! Te cunosc foarte bine. Iți știu pe dinafacă cutele sufletului tău mic. Nu-mi mai scrie la *Poste-Restante* sub numele conspirativ de A. M. Lita. Nu mai sânt Amelita ta! Despot mic, credeai că n'am să evadez, credeai că n'am să găsesc un imbecil care să mă iubească și să scrie versuri? Iată: e băcan și proprietar, îl chiamă Tănase Colac, dar scrie niște versuri teribile. Auzi tu? *Teribile!* El nu stă ca tine ceasuri întregi în căutarea unei rime. Cum îi vine inspirația, poc! a și prins rima din aer. Să-ți fie rușine, ție, care mă țineai câteodată două zile pentru o rimă banală. Căutai ceva adecuat pentru *salată*. Sălbaticule! Cu salată rimează prelată, ciocolată, culcată, adorată și alte rime de preț. Numai ție nu-ți soseau în minte... Eram „muza ta sublimă", — așa-ți plăcea să mă desmierzi. Dar o muză se ține nemâncată, nemernicule? Din resturile de țigări odată fumate, îmi confecționai alte țigări. Dârdâiam de frig și proprietăreasa ne făcea zilnic scene. Acum sânt fericită c'am scăpat de tine, vampirule!"

Amelita

Andronescu oftă din rărunchi, dar adăugă:

— Sânt desnădăjduit. Lovitura e dublă pentru că, odată cu plecarea Amelitei, mi-a plecat și cel mai bun client. Dar, din toată sărăcia mea, am luat o hotărîre eroică: mi-am cumpărat o pereche de mănuși de box.

— De box?, — ne mirarăm noi.

— Da, de box! Am motivele mele. Primo, îl fac piftie pe Tănase Colac din două reprize și secundo: cum poezia tot nu rentează, fiind o artă căzută în disgrație, sânt hotărît să mă fac boxeur.

Asta, da... zic și eu artă nobilă...

IULIU LAZAR

Din jurnalul unei dactilografe

Eri am trăit clipe de adevărată tragedie antică. După cât îmi amintesc, la școală ni se spunea că tragedia este acea piesă de teatru, care se termină — dacă nu cu pieirea tuturor eroilor — dar cel puțin cu moartea unei părți dintre ei. In cazul meu n'a murit nimeni, dar întrebuințez acest termen, pentrucă mi se pare cel mai potrivit cuvânt care exprimă ce mi s'a întâmplat! Toată nenorocirea s'a desfășurat din cauza unui ciorap — și, culmea, a unui ciorap rupt!

Ce păcat că natura nu m'a înzestrat cu talentul unui Shakespeare sau Euripide. Din acest subiect puteam face o capodoperă care să învingă secolele, ca un Hamlet sau Oedip.... Dar, dealtfel, gloria mă lasă rece, acum când știu sigur că Robert nu mă mai iubește...

Știți cine e Robert? E cel mai frumos băiat din lume! In romanele secolului trecut se spunea că fizicul nu joacă vreun rol în nașterea sentimentelor mari. (Probabil că autorii nu fuseseră prea împodobiți dela natură). Intrucât mă privește și eu, până acum, nu visam să iubesc un băiat frumos; dar doream să aibă suflet blând, delicat, inteligență deosebită și caracter nobil! Nu știu dacă Robert împlinește toate aceste condițiuni; mărturisesc că, privindu-i statura fină și elegantă, uit să-i analizez sufletul.

Sânt o mare iubitoare a proletariatului din care — cu mândrie — știu că fac parte! Urăsc clasa celor sătui și-i disprețuesc acolo în palatele lor!

...Robert e veșnic îmbrăcat după ultima modă și are atâtea costume de haine, încât le-am pierdut șirul! Incălțămintea lui e fină, mânile încărcate de inele scumpe și răspândește un parfum subtil care-ți evocă interiorul elegant al unui palat, cameră de bae în marmoră, covoare moi, cuverturi de mătase... El poartă numele unei vechi familii boerești, (se pare de origină grecească). In biroul nostru, Robert e ca o floare scumpă de seră căzută din întâmplare într'un strat de legume...

Și, în ciuda principiilor mele, de fiecare dată când mă apropii de băiatul ăsta, când îl privesc, când îmi dictează ceva la mașină, simt o plăcere mare în care se amestecă admirația, emoția, bucuria — însă, sânt sigură, nici pic de ură!...

Eu, să știți, nu-s prea frumoasă! (Să nu credeți însă că aș fi chiar urîtă; unei femei inteligente îi e deajuns să posede câteva trăsături agreabile și un corp zvelt, ca să-și compună — cu ajutorul cutiuțelor, tuburilor, și diferitelor peticuțe colorate, o înfățișare interesantă!) Nu seamăn desigur nici cu Danielle Darrieux sau Claudette Colbert. Dar semăn cu mine însumi, și nu-mi displac, — după ce am rămas o jumătate de oră în fața oglinzii.

...Ah! Unde ești, domnișoară cu ochelari și pantofi fără tocuri, care ne învățai, la ora d-tale de religie și română, că e un mare păcat și o lipsă de seriozitate să dăm prea multă atenție la îmbrăcăminte.

...Am un venit de trei mii lunar și grație unei continue echilibristice bugetare, reușesc să leg cele două capete ale lunii! Reduc cât pot capitolele bugetului meu (masă, chirie, lemne, diverse); din păcate îmi strică echilibrul, capitolul „spectacole". Pentru o seară la Național, — când joacă Aura Buzescu, Vraca sau Manolescu — mi-aș vinde și sufletul diavolului, dacă acest simpatic personaj brunet ar mai exista în secolul nostru materialist!

Capitolul „îmbrăcăminte" din bugetul meu îmi e veșnic în deficit. Când am rochie nouă — pantofii îmi sânt scâlciați, pălăria decolorată și vice-versa. Idealul meu — da, puteți să râdeți, — marele meu ideal ar fi să am odată și rochie, și pantofi și pălărie absolut noui. Dar idealul e menit, după cum se știe, să rămână veșnic imaginar...

Și, acum, am ajuns la deznodământul tragicei mele povestiri. Am cam dezvoltat introducerea, — dar ce să fac: ăsta e un defect al meu „literar"! Și, dealtfel, să știți (dacă n'ați aflat-o mai înainte) că există persoane celebre, care suferă de această infirmitate!

La cursurile sale, un ilustru profesor universitar își începea prelegerea cu un subiect, din care deschidea apoi atâtea paranteze și parantezeoare, încât atunci când suna de eșire, noi nu mai știam dela ce idee s'a pornit, dar toți părăseam cursul, încântați.

Nu știu dacă-i tocmai potrivită comparația — dar înfine!

Așa dar personagiile principale în tragedia mea sânt: eu— — dactilografă la minister și Robert funcționar superior la aceiași instituție. Personagiile secundare fiind secundare, le lăsăm în umbră. Intriga a început la mașina mea de scris (marca „Mercedes").

Eu băteam cu grabă clapele — Robert, serios îmi dicta. Din când în când, — fie din greșală, fie dinadins — mânile ni se atingeau, privirile ni se întâlneau. Eu roșesc, fac greșeli, îmi cer scuze. El mă privește semnificativ, și oftează discret. Azi așa — mâne altfel: scânteia electrică s'a produs. Veni epoca meditațiilor nocturne: mă iubește, nu mă iubește. Ce să vă mai spun; citiți un roman de Paul Bourget și mă veți înțelege.

Acum sosește clipa cea mare: mărturisirea! Dar ea nu se putea face în birou, unde ne vedem adesea, sub privirea colegilor. De când e dragostea pe pământ, declarațiile sentimentale se petrec numai între patru ochi — exceptez cinematograful, unde întunericul din sală dă impresia singurătății.

Eri, la prânz, am părăsit cea din urmă biroul. Coboram treptele pe culoarul îngust, care duce spre eșire, când auzii un pas grăbit în urma mea. Era Robert! Ce fericire! Puteam să ne vorbim între patru ochi! El mi-a strigat vesel: „Așteaptă-mă, dulce Diana, vreau să-ți vorbesc! Niciodată nu mi s'a părut atât de frumos numele meu (pe care dealtfel îl găsesc ridicol) ca atunci, rostit tandru de tânărul meu coleg. Dar în aceiași clipă, un gând îngrozitor îmi străbătu creerul: ciorapul meu e cârpit, destul de vizibil, sus pe pulpă. Se rupsese dimineața și pentrucă n'am avut altul, a trebuit să-l cos în fugă. Și tocmai azi trebuia să se petreacă mult așteptata întâlnire tainică! O, neîndurătoare fatalitate, cum poți, dintr'un lucru neînsemnat, să schimbi destinele oamenilor!

Robert venea în urma mea — se apropia mereu. Culoarul prea strimt ne-ar fi împedecat să mergem alături. El o să-mi dea mie întâietatea — conform unei neînțelese obișnuințe ca femeia să meargă înainte! (Fericită e țăranca noastră care nu cunoaște această stupidă lege!) Privirile lui îmi vor analiza silueta și — sânt sigură — cârpitura din mijlocul pulpei îi va atrage atenția! El e atât de elegant astăzi, mai elegant ca niciodată — și eu!... Dar nu! Această umilință n'o voi răbda. E și în fugă nevoe de curaj, și acest trist curaj l-am avut. Am dispărut, fără să privesc înapoi. M'am ascuns în camera portarului. La eșire, Arseneasca l-a întâmpinat zâmbitoare pe Robert. Știam că stricata asta i-a pus demult gânduri rele, adoratorului meu. Până acum, el n'o luase în seamă. Azi însă, desigur ca să-și răzbune neatenția mea, o salută vesel și — am văzut bine pe ferestruica din față— i-a prins mâna sub brațul lui și au pornit amândoi, cu umerii lipiți, pe bulevard. (Așa cum ar fi pornit cu mine, dacă...) Arseneasca nu mă întrece nici în frumusețe, nici în inteligență. Ba, dincontră... dar ea poartă ciorapi de 500 lei perechea, care par totdeauna noui și — se zice — are desuuri elegante pe care le arată, fără prea multe mofturi.

Azi dimineață Robert a venit în biroul nostru, dar după ce m'a salutat în fugă, a uitat că mai exist pe lume. Tot timpul l-a petrecut lângă Arseneasca, cu care a râs și a șoptit prietenos.

Acum sânt singură, acasă. Mă simt tristă, dar nu pot să plâng. Privesc ciorapul blestemat care a dezlănțuit toată tragedia și nu mă pot măcar răzbuna, aruncându-l în foc. (Nu mai am altul și până la leafă sânt zece zile).

Mă uit pe geam: cerul e cenușiu și trist, ca un decor de tragedie antică, o tragedie în care dacă n'au pierit eroii, a murit totuși ceva în pieptul unuia dintre ei! Și totul — din cauza unui ciorap...

LUCREȚIA DĂSCĂLESCU

Marius Bunescu — D. Al. Lapedatu

Pictura franceză la Londra

Pictura franceză semnată de Delacroix n'a fost niciodată mai sărbătorită și mai populară decât azi în Anglia.

Cauzele care au contribuit ca să fie atât de cunoscută sânt multiple și anume: activitatea dela sfârșitul secolului trecut a câtorva colecționari luminați și a câtorva critici foarte pricepuți în arta franceză, ca Roger Fry sau Clive Belle. Deasemeni, a contribuit și efortul mai multor galerii particulare, și în sfârșit, admirabila expoziție deschisă acum trei ani la Burlington House.

Astăzi, multe muzee de provincie posedă foarte bune pânze din pictura franceză contemporană. (Cel mai bine aranjat din acest punct de vedere e muzeul din Manchester).

La Londra se poate admira pictura franceză în cele mai bune condiții, iar aspectul micilor colecții cât și cel al prăvăliilor de tablouri amintesc mai degrabă Parisul din 1926 decât pe cel din anul curent.

Chiar în aceste condițiuni, expoziția de artă franceză din secolul al XIX-lea, organizată la New Burlington Galleries de Societatea de artă anglo-franceză, e un eveniment puțin obișnuit.

Această expoziție posedă o sută douăzeci și trei tablouri, dela Ingres la Cézanne, majoritatea de cea mai bună calitate. „Principesa de Broghe" și „Doamna Motessuer", (portret) achiziționat de curând de National Gallery) împreună cu „Baia turcă", reprezintă admirabil pe Ingres în epoca sa de maturitate.

„Răpirea Rebechii" și portretul lui Henri Hugues exprimă toată plenitudinea talentului lui Delacroix și facultatea sa specială de-a uni în acelaș ritm, expresiunea psihologică și factura picturală. „Păstrăvul" de Courbet, „Curioșii în fața vitrinii" de Daumier și frumoasele portrete de Manet (acela al părinților săi — operă din tinerețe — și acel al Berthei Morisot pictat în 1872), precum și alte pânze foarte bine alese din grupul impresionist, ne dau o imagine completă asupra desvoltării picturii franceze spre mijlocul secolului, fără să uităm, bine-înțeles, pe Corot, pe care-l admiri fără să te poți gândi la altceva.

Pictorii cei mai bine reprezentați sânt însă Gauguin, Van Gogh, Lautrec, Seurat și Cézanne.

Pictorii de mai sus corespund — de altfel — preferințelor publicului englez actual, — în special marele număr de pânze de Gauguin și Lautrec, cei doi pictori, care pentru moment sânt mai bine cotați în Anglia decât în Franța. Pânzele lui Seurat sânt în special interesante și comparația cu anumite picturi de Cézanne, care au fost aduse pe malurile Tamisei direct din Place de la Concorde, nu poate fi decât bine venită, deoarece tendințele celor doi maeștri sânt similare și nu diferă decât ca temperament.

Aranjarea tablourilor e admirabilă și permite nenumărate comparații.

Expoziția aceasta e una dintre cele mai reușite din câte s'au deschis în anii din urmă la Londra.

Ștefan Dimitrescu — Portret

„Stele călătoare" de Victor E timiu, la Teatrul Național

Trebue să recunoaștem dela început că „Stele călătoare" nu este una din cele mai bune piese ale d-lui Victor Eftimiu. D-sa se poate mândri, în vastu-i repertoriu, cu o seamă de alte lucrări care fac deopotrivă cinste autorului cât și teatrului românesc contemporan, cum ar fi de pildă „Marele duhovnic", „Thebaida", Inșir'te mărgărite", și altele.

Aceasta nu înseamnă însă, că „Stele călătoare" ar fi o piesă de teatru proastă, sau neinteresantă. Dimpotrivă, ultima lucrare a d-lui Victor Eftimiu se caracterizează printr'un ritm vioi, printr'un dialog strălucitor uneori, și prin multe alte calități, pe care vom căuta să le analizăm mai jos. Dar, față de valoarea permanentă a întregii producțiuni semnată de d. Victor Eftimiu, „Stele călătoare" își găsește un loc, inferior nivelului de creație cu care ne-a obișnuit autorul „Cocoșului Negru". Ceiace ce adaugă un farmec deosebit acestei piese, și ceiace îi fortifică impresiunea de ansamblu ce o lasă publicului, constitue tocmai reprezentarea ei într'un moment de vădită lâncezeală a literaturii dramatice românești.

„Chestiuni familiare" deși plină de calități subtile nu a plăcut publicului; „Jucării sfărâmate" nu a reușit să-l intereseze; „Manechinul sentimental" îi era deja cunoscut, și publicul nostru nu a ajuns încă atât de pasionat de teatru, încât să revadă o piesă care i-a plăcut. In acest moment, când, legănat de atmosfera liniștită și narcotizată a vieții teatrale autohtone, publicul era gata să adoarmă, iată că intervenția d-lui Victor Eftimiu se arată eficace, trezind pentru o seară pe spectatori, din somnul dulce de care se lăsaseră furați. Rezultatul îmbucurător al unei atare intervenții era logic, deoarece d. Victor Eftimiu are față de colegii săi din literatura românească, un avantaj indiscutabil, acela de a-și cunoaște meseria.

Cu un subiect banal, cu personagii răsuflate, cu procedee deja cunoscute, d. Victor Eftimiu a scris o piesă care poate constitui un spectacol, reușind să capteze atențiunea publicului în tot timpul reprezentării ei. Lucrul nu e tocmai ușor, și dovedește încă odată că în domeniul creațiunii dramatice, technica înseamnă mai mult decât orice.

Privită deci din sală, în mijlocul acestei stagiuni atât de sărace pentru dramaturgia românească, „Stele călătoare" este o piesă bună, interesantă, și care va fi urmărită de un public numeros. Privită însă pe scenă, ca realizare artistică, pe aceiași scenă pe care d. Victor Eftimiu a mai dat atâtea lucrări de valoare, „Stele călătoare" este o piesă care nu întărește cu nimic faima autorului ei.

Conflictul „Stelelor călătoare" este de cea mai pură speță naturalistă. Desbrăcată de orice ornament, sau episod secundar, acțiunea piesei se poate rezuma astfel:

Mara Udrea, o actriță care a repurtat mari succese, este cerută în căsătorie de Titu Rareș, prefect de județ, care de treisprezece ani nu a încetat să o adore. Căsătoria acestora este legată însă de o condițiune: Mara Udrea se va lăsa de teatru. După o foarte scurtă luptă interioară, actrița noastră s'a decis: se va căsători. O regăsim la București într'un interior somptuos, și aflăm că soțul ei a devenit ministru. Dar, Mara Udrea nu găsește în noua ei viață, nimic ce o poate interesa. De aceia se plictisește groaznic. Intre timp, și-a adus dela Paris, fetița ei Lya, pe care o avusese cu cincisprezece ani înainte, cu un actor Nicolaus Costya. Dar, trăind despărțite atâta timp, fata și mama nu-și găsesc nici o afinitate. Din ce în ce mai melancolică, Mara Udrea cedează insistențelor lui Rudi Scarlat, un fel de secătură de saloane, care a ajuns deputat grație intrigilor. Legătura lor este dată pe față iar Titu Rareș, la care se solidarizează și fata lui vitregă, — într'o scenă ce ar urma să fie dramatică, dar care reușește cel mult, fie să crispeze spectatorii, prin brutalitatea ei, fie să ne amintească de procedeele lacrimogene ale lui Scribe, — o gonește din casă pe soția lui. Aceasta, întovărășită de fostul secretar al soțului ei, care o iubește în tăcere, se angajează din nou într'o companie teatrală, refuzând mâna ospitalieră a tânărului amorezat.

Subiectul ar fi fost vrednic de Henry Bataille, George de Porto-Riche, Henri Bernstein sau alți autori care s'au străduit să demonstreze, în jurul anului 1900, că adevăratul teatru este acela al sentimentelor eterne, tratate, privite, disecate și învârtite în toate felurile și din toate părțile.

Formula acestui teatru perimat și-a avut adepții ei înverșunați, atât în rândurile publicului cât și în ale autorilor. Astăzi această formulă nu o mai putem admite decât la debutanți sau la autori îmbătrâniți. D. Victor Eftimiu nu este nici una nici alta. Dimpotrivă d-sa se află în cea mai frumoasă perioadă a carierei sale literare, când experiența căpătată într'o activitate atât de bogată, va putea fi valorificată de aci incolo într'o activitate ce o dorim și mai bogată.

Este curios, cum d. Victor Eftimiu, care și-a făcut intrarea în teatru, prin porțile larg deschise ale poemului dramatic — cea mai completă și mai înaltă formă de teatru, — se lasă ademenit de superficialitatea unui gen dramatic care și-a trăit cu prisosință viața.

Am spus însă mai sus, că piesa va interesa publicul și va avea succes. Credem că nu ne înșelăm afirmând din nou acest lucru, deoarece d. Victor Eftimiu, a adăugat acestui conflict principal, o serie întreagă de scene, care nu au nici un rost în desfășurarea acțiunii, dar care scrise adesceori cu un umor și o vervă de cea mai aleasă calitate, au reușit să acopere rezonanțele false ale dramei banale care este fondul piesei „Stele călătoare".

Iată deci o lucrare dramatică ce reușește să stârnească interesul nu prin ea însăși, ci prin tot ceiace autorul i-a adăugat din afară spre a-i da un ritm și un suflu de viață obișnuită.

D. Victor Eftimiu și-a ales două medii ușor de exploatat pe scenă: culisele și viața politică. Dacă de primul publicul va fi întotdeauna tentat să i afle secretele, grație acestui miraj care mereu se înoește, — scena, — de cel de al doilea spectatorii au început să se cam plictisească. Miniștri care fură, deputați care fac afaceri, guverne care se clatină, sânt noțiuni care cuprind viața cetățeanului român. de cum se scoală până ce se culcă. Ele nu mai au nevoe de a fi transpuse pe scenă, spre a fi ilustrate. Trebue să recunoaștem însă, că în afară de unele replici cam violente (fără a fi tari), d. Victor Eftimiu a găsit o seamă de lucruri noi și amuzante.

Cele trei aparițiuni ale d-nei Fundulea sânt admirabile, și se pretează scenic, la o creațiune de mare efect. Aci ne-am dat seama, câtă afinitate există între talentul d-lui Eftimiu, și arta dramatică, din moment ce d-sa poate da ocazia actorilor să se ilustreze într'un chip atât de desăvârșit. D-na Natașa Alexandra, care a interpretat rolul d-nei Fundulea a făcut o minunată creațiune, recoltând cele mai călduroase aplauze pe care le-am auzit vre-odată din partea publicului de premieră, rece, snob, distant. Caricaturându-și personajul la exces, d-na Natașa Alexandra a știut să se oprească la acea limită, peste care ar fi căzut în șarjă și în vulgaritate. Pentru a câtea oară se adeverește că unui actor mare nu-i trebuesc roluri mari?

De altfel întreaga distribuție a fost la înălțime. Rolurile din piesa d-lui Victor Eftimiu se integrează perfect în posibilitățile ce oferă actorilor de a le realiza scenic într'un chip cât mai complect.

Astfel d. Ion Sârbul ne-a încântat din nou cu umorul d-sale natural, plin de bonomie, și atât de adequat spiritului românesc. Am remarcat că acest mare actor, adesori lăsat să se odihnească prea mult, nu lipsește niciodată dintr'un ansamblu alcătuit sub priveghecrea maestrului Paul Gusty. E aci încă o dovadă a ochiului ager ce caracterizează minunatul simț teatral al bătrânului și neobositului regisor, d. Paul Gusty.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu a interpretat rolul principal, acela al actriței Mara Udrea. Revenind pe scenă, după o îndelungată absență, d-sa ne-a dovedit că nu și-a pierdut nici una din strălucitoarele-i calități, întruchipând cu un deosebit talent toate aspectele eroinei, dela drama și până la comedie. Rolul acesta, copleșit de o nenumărată serie de tirade, ceiace ne-a reamintit că d. Victor Eftimiu rămâne poet și în proză, a fost un excelent prilej pentru d-na Agepsina Macri, de a face uz de toată gama posibilităților sale.

D. Ion Manolescu, în rolul prefectului ajuns soț și apoi ministru, sobru ca întotdeauna, dar mai puțin comunicativ ca de obicei.

D. Bălțățeanu și-a plimbat cu prestanță, silueta și talentul, prin saloanele ministeriale ale lui Titu Rareș.

D-nii Ovid Brădescu și A. Athanasescu, precum și d-na Elena Cruceanu, au alcătuit un trio reușit de cabotini superficiali dar sinceri. Excelentă aparițiunea d-lui A. Marius în rolul unui pompier care fumează între culise.

Ansamblul a fost complectat în chip omogen de către d-nii V. Valentineanu (un joc delicat și nuanțat), N. Gingulescu, I. Ulmeni, și d-nele Maria Voluntaru, Mary Dobrescu, Nelly Cutava-Vinea, Lucia Gingulescu, N. Demetriade, etc.

GH. NENIȘIOR

O CARTE de CĂPĂTÂI...
es e ALMANAHUL ZIARELOR
„ADEVERUL" ȘI „DIMINEAȚA" PE 1937
cuprinzând:
- O adevărată antologie din cei mai de seamă scriitori din țară și străinătate
- Un material din cele mai îmbelșugate din viața politică și socială a lumii întregi
- Reproduceri în culori ale tablourilor celebre
- Curiozități, varietăți, humor

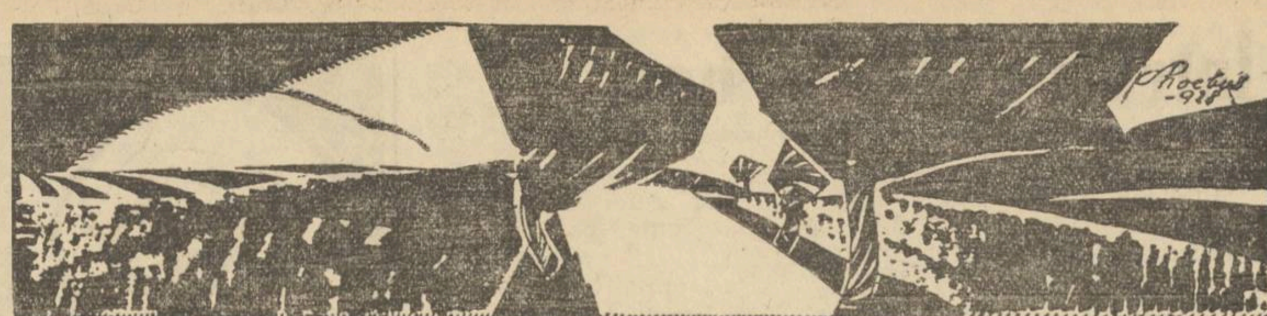
Almanahul ziarelor „ADEVERUL" și „DIMINEAȚA" a apărut în excepționale condiții tehnice și redacționale. Cereți ultimele vo ume, la librari și depozitari de ziare. Prețul lei 60

Cel mai palpitant
și mai senzațional
roman de actualitate
SPANIA IUBEȘTE
apare zilnic în fascicole
și se găsește de vânzare
la toți depozitarii,
chioșcarii și debitanții
Se oferă premii
în valoare de
Lei 60.000

Mărunte

A apărut într'o elegantă plachetă „Balada închisorii din Reading", admirabil tradusă de d. d. Al. T. Stamatiad după Oscar Wilde.

A apărut romanul pentru tineret „Răzvrătire" de Mayca Savu, „Cartea Românească". București, Prețul 60 lei.

Primii pași

GAUDEAMUS

Encore une fois du jaloux serait de mettre Celimene assez haut par un credit magnifique pour que le rival soit, ecarté des pensées Et tel est bien de grand a mour *grassi* en Don Quichotte mais non defiguré, se donne et ne demandes pas.

...„Care constitue fundamentul însuși al aprecierii raționale. Fără această operație logică, faptul rămâne simplu fapt și nu poate aspira la titlul de fenomen juridic"...

Vorbește profesorul de filosofia dreptului — înalt, linii unghiulare, voce seacă, mustăți prelungi, — are ceva din aerul unui arnăut înviat dintr'o uitată și desuetă cromolitografie.

Alături, cu gesturi onctuoase de odaliscă obosită, docentul își verifică ceasul-brățară sau privește superior și pierdut în depărtări.

E în sală — sala VI a anului întâi, în această primă oră de curs — o atmosferă de cameră prea populată și de aer prea respirat.

Pe bănci, în picioare, la balcoane așezați pe estradă studenți și studente își încep viața nouă, la care au visat de atâtea ori în atâtea orașe de provincie, când după amiezile vii de primăvară sau agonicele crepuscule autumnale se întâlneau în sufletul lor cu organizarea amfioxului, cu dehidrogenarea alcoolului ori cu scrisorile apostolului Pavel către Corinteni.

„— Și ca să ilustrăm acest adevăr iată un exemplu: Vâră cineva mâna în buzunarul meu și-mi ia portofoliul. Este acesta un furt? Atâta vreme cât nu intervine aprecierea rațională nu mă pot pronunța. Poate că autorul acestei manevre voia să-mi facă o simplă glumă, sau poate credea că eu observ și aprob tacit gestul său; atâta vreme— repetăm—cât nu intervine aprecierea rațională, singura în măsură să califice, faptul de mai sus nu poate fi privit juridicește.

Domnilor,

In seria permanențelor juridice ...gânditorul rus Korikonov, să fie acesta un criteriu logic ...simpla absență"...

E în sală un aer absent și obosit pe care nu-l poate cuceri „nici „revoluția conceptuală a dărâmătorului de idoli dela Bordeaux" nici sistemul de splendidă simetrie al lui Immanuel Kant" nici amintirile personale ale profesorului: „de abea atunci l-am priceput pe Bergson când în bătrânelul uscățiv din omnibusul ce ducea la Universitatea P. am descoperit pe autorul celui mai"....

Prelegerea s'a terminat. Printre rândurile de bănci tixite își fac loc cu greu profesorul și docentul care-l urmează cu aer grav și indispensabil de scutier devotat.

Conferențiarul de drept administrativ și-a oprit un moment prelungirea.

Privește fix: — „Dumneata! Cartea Dumneavoastră de student."

Din dreapta unei figuri miniaturale de paj s'a ridicat un tânăr subit speriat.

— Vă rog să părăsiți sala de curs.

Sute de priviri îl întovărășesc până la ieșire pe vinovat pentru care plecarea aceasta înseamnă sfârșitul unei candide idile și începutul unei mari catastrofe.

Domnilor,

In ruajul administrativ fiecare funcționar trebue să reprezinte o conștiință angrenată în mecanismul general din care face parte.

Nicio autoextindere de puteri dar nicio autolimitare de atribuții din partea Executivului.

Mobilitatea firească a dreptului administrativ născută din nevoia de adaptare la realitatea veșnic schimbătoare a alimentat entusiasmul legiferator în așa măsură încât s'a produs un decalaj între realitatea socială și textul neadecuat al legiuirilor de peste noapte.

Din acea colaborare, din acea apreciere...

Apropiat și plin îmi stărue în nări un parfum cunoscut și obsedant.

In stânga mea, aplecată pe caetul de note — o figură pură de adolescentă, părul blond ondulat contrastează cu negrul grav al rochiei.

Ii privesc degetele prelungi — jocul delicat al mânei care scrie.

Fiecare literă — o mișcare care s'a oprit — e un desen înalt și grațios ca o miniaturală siluetă de dansatoare în extaz.

Chipul acesta l-am mai văzut cândva: îl presimt o notă în armonia intimă a unei amintiri apropiate.

Aceeaș culoare de rochie și acelaș parfum — privirea puțin îndurerată — o batistă frământată în mână.... amândoi — rămâne.

Jedermann — Jedermann. E vecina mea de joc în cartea domnului din Salzburg.

Eram deopotrivă de emoționați de glasul grav al lui Moissi care dădea fiecărui cuvânt rezonanțe și valori noi și care, în decorul sobru al domului, împrumuta piesei lui Hoffmanstahl adevărata atmosferă de mister, de solitudine și de simbol.

Notez pe caetul meu pe care apoi îl trec ușor înainte: „Tânărul indiscret care turbură activitatea entusiastă a noii sale colege și-o amintește tot atât de gravă într'o rochie tot atât de sobră ascultându-l emoționată pe Moissi.

„Vecina necunoscută de atunci colega încă necunoscută de acum e rugată să ierte felul de prezentare al *tânărului indiscret*".

Privirile s'au ridicat mirate și întrebătoare: A surâs. Și stiloul a alunecat pe caetul meu: Mi-aduc aminte.

Revăd această lungă prietenie. Cu veniri mai de vreme la facultate pentru a-i opri loc, cu întâlniri la Fundație în aceeaș bancă din sala a doua, cu plimbări prelungite pe sub teii dela Șosea.

Și mai ales cu seriile de seminar când criticele mele violente și documentate însemnau o doctă, bărbătească și naivă ofrandă adusă privirilor ei — privirilor feminin admirative ale Lolei.

După una din aceste seri când mâna prelungă și tremurătoare felicita pe fugosul critic a apărut în sala de curs o figură: Vania.

Inalt, brun, avea privirea sigură a sănătății depline. Il admiram: încerca să bagatelizeze lucrurile serioase și vorbea cu cea mai sinceră și gravă competență despre atâtea nimicuri.

Când discuta cu Lola afecta un aer protector și conspirativ.

— De ce n'ai venit? A fost toată „banda" noastră. Și Mia, și Kiki cu „bancurile" lui. Vino Miercuri la Marie-Jeanne. E jour. Ea își aduce și „ancora" ei. Sau — și privind spre mine — nu te lasă...

Simțeam că începe să-mi fie străină, că începe să se întoarcă în lumea ei de farsă și ușurință aristocrată.

Și în seara când tânărul Vania a încercat să cucerească alt loc decât cel din „banda" lor, unde Kiki își ducea „bancurile lui" și Marie-Jeanne „ancorele" ei, în seara când și-a încheiat la seminar lucrarea despre Bergson, s'au răsculat în mine toată dârjenia și tot disprețul binevoitor de până atunci.

„Pentru înțelegerea acestui sistem, mai ales, trebuia conferențiarul să se transporte în înțelesul lui, să utilizeze aceeaș simpatie intelectuală de care vorbea și care singură, îngădue adevărata înțelegere.

Nu date reci, ci viață, nu stil semidoct ci fluența de expresie: termenul rar, bogat și exact — sânt calitățile formale pe care acest subiect le merita — mai mult: le impunea.

Dar vorbitorul n'a izbutit să înțeleagă elementul central al problemei: libertatea în accepția bergsoniană. Actul e liber când participă la crearea lui întreaga noastră personalitate. Libertatea nu implică un proces de alegere, de deliberare — ci un act de integrală disponibilitate".

Cuvintele au căzut dur și sigur. Executarea a fost nemiloasă ca o ardere — pentru care alchimistul — fără să fi bănuit — s'a pregătit ani întregi cu pasiunea gratuită a maniacului.

Privirea sigură a lui Alexis a rămas aceiaș: sănătoasă și sigură de victorie. De o altă victorie. Mai deplină și mai răscolitoare decât un biet succes studențesc într'o seară de seminar.

De aceia, când profesorul, eșind din rezerva obișnuită a felicitat critica „uneori violentă, dar permanent obiectivă și impresionant documentată" privirile feminine și strângerea de mână n'au mai venit.

Am plecat adouazi fără un cuvânt — misterios ca un cabotin și dornic de efecte eftine — ridicul și pasiv ca un Narcis provincial.

Am fugit.

Am fugit în casa asta bătrână în care toate au parfum de trecut. Subt bârnele tavanului înegrite de fumul anilor au jucat, la flacăra aceluiaș foc, umbre prelungi și au răsunat gros glasuri adânci de pandur.

In toamna aceasta mai plină de depărtări ca oricând, fiecare buștean de vie este o flacără care luminează și care se mistue.

Urc poteca spre pădure. De pantaloni, de haină s'au prins îndărătnic semințe țepoase de erburi necunoscute în acelaș avânt orb al vieții care vrea să se răspândească și să fi

Aici te doresc, Lola.

Privirea ta îmi va reda siguranța și încrederea de eri. Te voi purta pe toate potecile de aici. Și amintirile copilăriei care sânt prinse la fiecare pas de fiecare loc — se vor lega de parfumul adolescenței de acum.

Vei tresări înfricoșată în fața stupilor grei de miere caldă și luminoasă. Și vei asculta elogiul lor rostit cu înțelegerea misterioasă și iubirea gravă a lui Maeterlinck.

In palma ta speriat întinsă o ciupercă obeză culeasă proaspăt după ploae se va răsturna sub povara ușoară a umbrelei cărnoase și fragede.

Pașii tăi supli și elastici vor aduce parfum de tinerețe printre salcâmii vânjoși și dârzi ca o permanentă revoltă vegetală.

In fața icoanei cu linie naivă, privirile tale curioase vor apropia în chip și peste timp două profile pure de calmă domniță bizantină.

Și la flacăra primului foc al toamnei, jocul degetelor tale va avea tremur și prelungiri de neastâmpărată flacără omenească.

Gândul meu se va încânta cu prezența ta, fără invocarea niciunui „întotdeauna" fără legarea de vreun „niciodată".

Alături, în ritmul aceluiaș pas, în prețuirea aceluiași gest, anii noștri vor înțelege tot misterul toamnei și al vieții.

Tinerețea noastră va svâcni mai sigur și mai năvalnică dincolo de depărtările de eri.

Și dorurile noastre de zâmbet și de faptă se vor întâlni în avântul aceluiași deplin și furtunos Gaudeamus.

HORIA BOTEZ

Amintirile din războl ale d-lui mareşal Averescu

Istoria războiului nostru, — cuprinzând amintirile, criticile şi observaţiunile d-lui mareşal Averescu, — *va vedea în scurtă vreme lumina tiparului.*

„Notiţele zilnice din război", *scrise pe front de gloriosul ostaş, vor pasiona întreaga opinie românească.*

Editura „Cultura Naţională", *care şi-a asigurat publicarea acestei excepţionale opere, se străduește să dăruiască literaturii române un rar exemplar de perfecţiune grafică.*

I. P. A.

Bizarerii

Dacă ar fi siguri de justiţia aplicată în ipotetica viaţă de dincolo de moarte, toţi oamenii ar fi perfect morali. Dacă ar fi siguri de inexistenţa ei, s'ar sfâşia între ei ca fiarele. Nefiind însă siguri de nimic, oamenii se mulţumesc să fie şi buni şi răi: după cum le dictează interesele.

●

Dacă vrei să verifici inteligenţa unei femei despre a cărei superioritate intelectuală se vorbeşte mult, caută să o surprinzi în situaţiuni de inferioritate. Intotdeauna va căuta să mintă şi va minţi prosteşte. Rog pe femei să nu spună că şi bărbaţii sânt la fel, pentrucă le-aş aproba fără nicio rezervă.

●

Părinţii vor ca fiii lor să-şi însuşească experienţa lor de viaţă nu pentru a-i feri pentru viitor de neplăcerile pe care le-au avut ei, ci pentrucă doresc să-şi privească la bătrâneţe trecutul lor în altă ediţie şi pentrucă socotesc ca o jignire personală neacceptarea de către chiar copiii lor a mentalităţii şi parodiei de idei şi sentimente care i-a condus pe ei în viaţă.

Dealtfel, vorbind în general, cel mai bun apărător al tradiţiilor stupide şi retrograde este egoismul.

VARIA

Origina castelor în India

După părerea lui K. P. Chattopadhyay, la origina organizării castelor în India, n'au fost numai două, ci trei popoare de culturi diferite.

Unul era un popor de pescari, care cunoştea, sau a învăţat mai târziu, tehnica fierului şi care practică în formă cu totul rudimentară agricultura.

Al doilea cultiva arama, argintul şi aurul; el cunoştea irigaţia şi cultura cu ajutorul târnăcopului. Vitele nu serveau decât pentru hrană.

Al treilea popor, de dată posterioară, e caracterizat prin creşterea vacilor pentru lapte şi nu ca animale de muncă.

Intrebuinţarea vitelor la căruţă e asociată de prezenţa altui popor, care, câteodată preceda pe cel care se hrănea cu lapte, iar alte ori urma acest popor.

Ultimul popor, care cunoştea târnăcopul, e caracterizat, după tradiţie, prin căsătoria între fraţi şi surori.

Poporul de pescari practica înmormântarea şi foarte primitiv în casă, iar poporul care cunoştea târnăcopul incinera cadavrele.

Se pare că unirea dintre aceste diferite grupe şi nenumăratele lupte îndârjite, au precedat stabilirea unui echilibru şi desvoltarea sistemului de castă.

Omul preistoric din Colorado

Doctorul Frank H. H. Roberts, dela Smithsonian Institution din Washington, a expus de curând ultimele rezultate ale săpăturilor din regiunea Lindenmeier (Colorado de Nord), care e caracterizat prin cultura omului preistoric.

Acest om a fost contemporan cu formele dispărute ale bizonului, care au fost regăsite în aceiaşi regiune şi care corespund probabil cu ultimele faze din epoca glaciară: s'a găsit extremitatea unei vertebre din coloana vertebrală a unui bizon, din care cea mai mare parte a scheletului era încă articulată.

O dinastie a inteligenţei

Istoria civilizaţiei cunoaşte numeroase cazuri când membrii unei familii activează, din tată în fiu — şi uneori chiar în ramuri colaterale — într'unul şi acelaş domeniu de creaţie. Fie că e vorba de o industrie, de o activitate politică, artistică sau culturală, se naşte câteodată în sânul unei familii o anumită tradiţie, prin care se consideră ca un punct de onoare continuitatea riguroasă a sforţărilor creatoare într'o direcţie determinată. Şi astfel, alături de dinastiile monarhilor de pe glob, apar o serie de dinastii, din care se recrutează regii celor mai variate ramuri de activitate. Exemple sânt la îndemâna tuturor. In industrie putem cita dinastia Krupp, fondatoarea uriaşei industrii de armament din Germania, la Essen pe Ruhr; tinerele dinastii Morgan, Rockefeller, magnaţii trusturilor americane. Pe tărâmul artistic, avem în muzică dinastia Bach, care numără zeci de reprezentanţi străluciţi. In ştiinţă, familia Bernoulli a furnizat numeroşi matematicieni şi fizicieni, care îşi transmiteau patrimoniul cultural din tată în fiu.

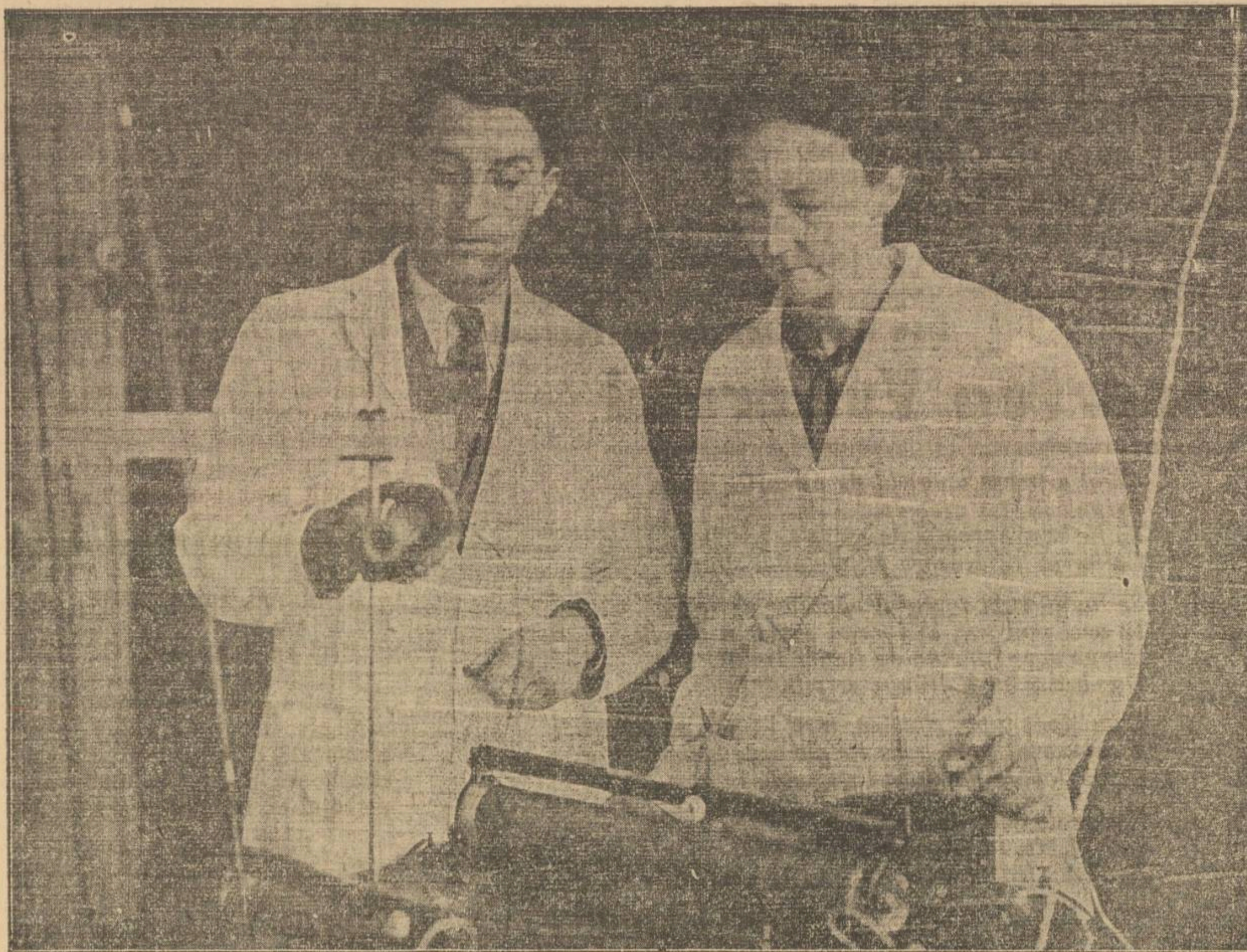
Indiferent de domeniul, în care s'a exercitat spiritul de iniţiativă şi de creaţie, urmărit din generaţie în generaţie cu o energie progresivă, fapt este că în toate cazurile pomenite, supremul orgoliu al acestor mari înfăptuitori era ca opera lor să supravieţuiască individului, beneficiând prin conlucrarea generaţiilor succesive, de privilegiul imortalităţii.

In zilele noastre, sub ochii noştri, s'a întemeiat o nouă dinastie care, faţă de precedentele, prezintă superioritatea că transmite făclia craţiunii, nu numai dela o generaţie la alta, ci realizează o strânsă colaborare, chiar între soţ şi soţie. Nu numai bărbaţii şi fiii lor, dar şi tovarăşele lor de viaţă, participă în aceiaş măsură la marea operă.

Familia Curie, care în curs de două generaţii, a făcut cel mai preţios dar omenirii, lărgind considerabil orizonturile ştiinţei şi aducând alinare suferinţelor, reprezintă cel mai desăvârşit model al unei astfel de dinastii.

Povestea „dinastiei Curie" apare ca un roman emoţionant şi reconfortant totdeodată.

Ascultaţi-o...

D. şi d-na Joliot-Curie, în laboratorul lor dela Institutul de Radium din Paris

D-na Curie, inaugurând „Institutul Hepton", cu prilejul vizitei ei în America

FETIŢA DIN VARŞOVIA

A fost odată în Varsovia, o fetiţă cu ochi negri, ultima născută dintre cinci copii. Tatăl ei era un modest profesor de matematici, iar mama îi murise, pe când avea numai zece ani. Fetiţa, care se numea Maria Slodowska, a crescut într'un cămin mohorît, între o tablă neagră acoperită cu formule de matematică şi un tată, din ce în ce mai distrat. Ca să omoare plictiseala, fetiţa lucra cu râvnă la experienţe de fizică şi chimie, într'un mic laborator din oraşul natal, unde reuşise să pătrundă, graţie situaţiei tatălui ei.

Munca fără preget o făcea să uite toate necazurile sărăciei şi ale unei vieţi stinghere. Când a trebuit să-şi aleagă o meserie, a intrat ca pedagoagă la un pension de fete. Din leafa modestă pe care o câştiga, economisea gologan cu gologan, în speranţa că în felul acesta va realiza odată un mic fond de rezistenţă, care să-i permită să plece la Paris, unde visa să-şi continue studiile.

Pierzând şi modesta slujbă, ce-o ocupa în pensionul de fete, ea se angajează ca guvernantă la o familie de boieri ruşi. Gândul de-a ajunge odată în „oraşul lumină" n'o părăseşte însă niciun moment. Idealul i se realizează chiar mai devreme decât ar fi crezut, prin presiunea evenimentelor. Participând la o mişcare revoluţionară a tinerilor polonezi, Maria Slodowska e denunţată autorităţilor ruseşti şi pentru a scăpa de pedeapsa poliţiei ţariste, fuge travestită într'un costum bărbătesc la Paris.

STUDENTA DIN PARIS

Asemenea lui Chopin, tânăra poloneză, care luptase pentru independenţa ţării natale, găseşte în Franţa, nu numai un azil ospitalier, dar chiar o a doua patrie.

Are în buzunar doar 50 de franci. E tot ce a putut economisi, în cariera ei din Varşovia. Trăeşte într'o cameră de mansardă, având ca întreg mobilier o somieră şi un singur scaun, iar ca hrană, o bucată de pâne neagră, pe care o moaie în lapte. Sântem în 1891. Maria Slodowska, pe atunci în vârstă de 24 de ani, e preocupată numai de un singur gând: să soarbă cât mai repede şi mai mult din hrana ştiinţei. Se înscrie la Sorbona. De acum înainte toată viaţa şi-o petrece între sala de curs şi cămăruţa din mansardă. In laboratorul chimistului francez Lippmann, încălzeşte sobele şi curăţă eprubetele, numai să fie în preajma marelui savant. Lippmann face dintr'însa o elevă a lui. Graţie unor economii severe, purtând întotdeauna aceiaşi rochie şi nemâncând în toate zilele, ca să-şi potolească pe deplin foamea, mica studentă poloneză ajunge în trei ani să-şi ia, nu numai licenţa în fizică, dar şi pe aceia în matematică.

Apoi, deschide alte cărţi şi se pregăteşte pentru noui examene, plătite cu noui sacrificii.

UN TANAR SAVANT SALBATEC

In aceiaşi epocă, lucra la Paris un tânăr fizician, Pierre Curie. Un tip de sălbatec, pentru care cercetarea ştiinţifică era, nu numai o vocaţie, ci chiar o adevărată religie. Fiu de medic şi frate de chimist, singurul loc, unde îi plăcea să-şi petreacă timpul, era laboratorul, pe care nu-l părăsea nici o clipă de dimineaţă până seara. Licenţiat în ştiinţe, preparator al profesorului Desains la Sorbona, în 1878, apoi şef de lucrări la „Şcoala de fizică şi chimie industrială", el avea la activul său studii serioase asupra undelor calorifice, descoperirea piezo-electricităţii (electricitatea din cristale), invenţiunea unui electrometru special şi numeroase cercetări asupra cristalografiei şi proprietăţilor magnetice ale corpurilor.

Pierre Curie dispreţuia onorurile şi ambiţiunile mondene, nu făcea nicio concesie puternicilor zilei şi se arăta prea puţin preocupat de partea practică a carierei sale. Dacă n'ar fi fost atât de independent şi de inflexibil, dacă ar fi manifestat mai puţin dispreţ pentru diplome, este sigur că s'ar fi impus dela început în lumea savanţilor. Curie însă îşi bătea joc de toţi şi de toate, afară de ştiinţa, pe care o adora ca pe un adevărat idol.

Maria şi Pierre Curie în laboratorul lor

INTALNIREA

Două lămpi umile de petrol ardeau foarte târziu, în fiecare noapte, în două camere modeste din cartierul latin. Sub abatjurul uneia, mica studentă poloneză urmărea cu atenţie şi răbdare un curs mărunt litografiat. In cercul magic al celeilalte lămpi, Pierre Curie punea la punct un memoriu ştiinţific. Tânărul savant francez şi modesta studentă poloneză, două fiinţe care prin colaborarea lor aveau să dea lumii descoperiri revoluţionare, locuiau în acel moment foarte aproape unul de altul, dar nu se cunoşteau încă. Fiecare se lupta singur să smulgă naturii ceva din tainele ei.

S'au întâlnit într'o zi la profesorul polonez Kovalsky. Din clipa în care a făcut cunoştinţa Mariei Slodowska, „savantul" sălbatec s'a simţit cuprins de o emoţie neobicinuită. Sfios, i-a cerut mâna modestei studente poloneze. Aceasta însă îi ceru un răgaz ca să chibzuiască. Ea se închinase ştiinţei, aşa cum o călugăriţă s'ar consacra vieţei religioase, părăsind toate celelalte preocupări lumeşti. Dragostea nu intra în programul ei de viaţă. Turburată în faţa acestei situaţii neprevăzute, ea părăseşte Parisul fără să-i dea lui Curie un răspuns definitiv. Se retrage în Polonia, în speranţa că pe pământul natal şi în locurile copilăriei va vedea lucrurile mai limpede.

Din Paris Pierre Curie îi scrie: *„E atât de frumos încât nu îndrăsnesc să cred că am putea să ne petrecem viaţa unul lângă altul, hipnotizaţi în visurile noastre: visul dumitale patriotic, visul nostru umanitar şi visul nostru ştiinţific"*.

CASATORIŢI

Maria Slodowska se reîntoarce din Polonia şi rosteşte un *„da"*, categoric, cu aceiaşi hotărire cu care a făcut toate în viaţă. Tinerii se căsătoresc, şi duc o viaţă de fericire absolută şi muncă entuziastă. Impreună câştigă 400 de franci pe lună. Locuesc un mic apartament, ale cărui ferestre se deschid spre o grădiniţă sălbatecă. Din veniturile atât de modeste au reuşit totuşi să-şi economisească atât ca să-şi cumpere două biciclete, cu care fac zilnic împreună excursii la ţară. Zece ore de laborator, opt ore acasă, şase ore de vagabondaj în împrejurimile Parisului, iată, timp de mai multe luni, programul lor zilnic! Odihnindu-şi spiritele, încordate de ariditatea cercetărilor ştiinţifice, prin priveliştea desfătătoare a peisagiilor pitoreşti, ei se simt cu totul fericiţi.

PE DRUMUL MARII DESCOPERIRI

Prin ce împrejurări a ajuns această pereche modestă de savanţi să stârnească deodată atâta vâlvă în jurul numelui lor?

Care sânt etapele ce-au precedat faimoasa descoperire a radium-ului, opera nemuritoare legată de numele soţilor Curie? Iată pe scurt drumul care i-a condus la această realizare.

In Martie 1896, savantul francez Bequerel, experimentând unele săruri de uraniu, ajunge la concluzia că acest metal emite radiaţiuni asemănătoare cu razele Roentgen, dar nu reuşeşte să lămurească natura lor. Doamna Curie, care tocmai se pregătea să-şi treacă doctoratul în ştiinţe, se pasionează pentru acest subiect, pe care-l consideră ca foarte potrivit pentru o teză de doctorat.

Zis şi făcut. Ea începe imediat studiul acestor faimoase radiaţii ale uraniului. In afară de comunicarea lui Bequerel, nu există nici o lucrare în această materie. *„Ce noroc* — exclamă d-na Curie — *nici o carte, nici o teorie, toate trebue să le găsesc singură!"* Tânăra chimistă porneşte cu entuziasm în această explorare. Soţul ei o ajută la început numai cu câteva sfaturi, mai ales atunci când se loveşte de dificultăţi experimentale. D-na Curie constată că această radiaţie este o proprietate atomică a uraniului. Apoi descoperă că şi alte metale se bucură de această proprietate, pe care o denumeşte cu un nume — devenit de atunci epocal — *„radioactivitatea"*.

Deodată, în cursul cercetărilor metodice, întâlneşte un minereu — pechblenda — ale cărui radiaţii par mai active decât celelalte. Spiritul ei inventiv înfiripează imediat fel de fel de ipoteze, pentru a lămuri această ciudăţenie. Numai experienţa poate însă rezolva problema. In acest moment, Pierre Curie, — care până atunci nu urmăria decât de departe lucrările nevestei lui — se pasionează pentru aceste cercetări şi hotărăşte ca împreună cu dânsa să încerce să pătrundă misterul pechblendei. Colaborând minut cu minut, soţii Curie descoperă mai întâi polonium, apoi o nouă substanţă, mult mai radioactivă, pe care o botează *„radium"*.

Metalul fabulos, — radium-ul — trebuia însă izolat. Intrucât nu se găseşte în pechblendă decât în cantităţi neglijabile, e nevoe de tratat cantităţi enorme de minereu. Soţii Curie însă nu dispun de nici o subvenţie, ca să

(Continuare în pag. 6-a)

Savanta Marie Curie

cumpere aceste materiale, nici de laboratorii pentru experiențe cu un caracter cu totul nou. Dar nu stau mult la îndoială

— *Ne vom supune câțiva ani la privațiuni, dacă e nevoe, dar vom continua cercetările.*

— *In definitiv, mai pot să port rochia asta.*

— *Și eu renunț la cafeaua neagră*

— *Și iarna asta o s'o ducem fără cărbuni.*

Imediat comandă un stoc de pechblendă din Boemia și închiriază un hangar în fața laboratorului școalei de fizică și chimie. Un hangar unde în August te topești de căldură și în Decembrie îngheți de frig. Prin acoperișul găurit plouă. Soții Curie sânt însă atât de ocupați, încât nu se sinchisesc de asemenea nimicuri. Jumătate din timp frământă cu brațele minereul în niște vase mari, ca niște salahori. Restul vremii fac niște manipulații minuțioase, care necesită adevărate degete de zână. Sânt istoviți, subalimentați, dar vrăjiți. Noaptea intră în laboratorul lor întunecat și privesc extaziați lumina voalată a radium-ului, pe care l-au concentrat în timpul zilei. Nimeni nu se ocupă de ei. Presa, savanții, toată lumea îi ignorează. Soții Curie își bat joc de toate. Sunt fericiți: muncesc și se iubesc. Când se reîntorc acasă, în modestul lor apartament, o fetiță îi primește cu un surâs grav: Irène, primul lor copil.

GLORIA

Deodată, destinul își schimbă fața. Gloria le vine pe neașteptate. Soții Curie sânt foare surprinși atunci când li se acordă premiul Nobel pentru fizică, în anul 1903.

Pierre Curie e asaltat din toate părțile cu tot felul de onoruri. El refuză însă tot ce nu-l poate ajuta în activitatea începută. „*Nu o decorație îmi lipsește* — zise el — *ci un laborator*". I se crează atunci o catedră specială de fizică și radioactivitate la Sorbona, iar Academia de Științe îi deschide porțile. Gloria nu-l schimbă însă pe Pierre Curie. Mai degrabă îl sperie, îl plictisește. De-altfel nevastă-sa, e și ea tot atât de contrariată de asemenea complicații. Pentru fosta studentă poloneză nu există decât patru ființe, care au o realitate în această lume de fantome: soțul ei, fiica ei Irène, micuța Eve care se născuse în 1904, și... radium-ul.

O LOVITURA A DESTINULUI

Destinul însă, contrariat par'că de atâta fericire, îi pregătește o lovitură. In ziua de 17 Aprilie 1906, Pierre Curie, absorbit de gânduri, străbătea o stradă parisiană, plină de lume. Distrat, nu văzu un camion care venea în fugă. Savantul fu răsturnat la pământ și camionul îi strivi țeasta.

O lovitură — tot atât de brutală ca ceia a soldatului roman care a ucis pe Arhimede pierdut în meditații savante — a rupt firul vieții unuia din marile genii ale științei contemporane.

Când trupul mutilat al soțului i-a fost adus acasă, d-na Curie s'a simțit atât de sdrobită, încât nici nu putea să plângă. Nu numai tovarășul scump de viață îi fusese răpit, ci și mângâerea științei. Catedra, laboratorul, totul fusese atribuit lui Pierre Curie. Descoperitoarea radium-ului rămăsese doar cu două fetițe și o durere nețărmurită.

Printr'o inițiativă fericită, ministrul instrucțiunii de pe atunci, Aristide Briand găsește mijlocul s'o redea vieții și științei. I se acordă catedra la care profesase soțul ei. De-atunci, d-na Curie merge din descoperire în descoperire, iar viața ei se confundă cu însăș istoria științei. Reușește să izoleze radium-ul prin electroliză, publică un magistral tratat de radioactivitate, pune la punct tratamentul medical prin radium, cu ajutorul căruia salvează mii de răniți în timpul războiului și sute de mii de bolnavi în timp de pace. Conduce apoi „Institutul de Radium", creat special pentru dânsa, pătrunde la Academia de științe din Paris și reprezintă Franța intelectuală și generoasă în toată lumea. Premiul Nobel îi este atribuit pentru a doua oară, la bătrânețe.

Romanul micei Maria Slodowska e terminat.

In ultimii ani ai vieții, ea fuge de lume, trăește în singurătate, sobră și austeră ca o pustnică. Cu ochelari puternici se dedă la experiențe ucigătoare pentru ochii ei, având pe Irène ca ajutoare. Dar o anemie pernicioasă, provocată de acest fel de viață grea și obositoare, o duce în mormânt, alături de soțul ei, în ziua de 4 Iulie 1934.

ROMANUL REINCEPE

Romanul reîncepe însă cu personagii noui, care sânt totuși aceleași în esență, în puritate și geniu. Micuța Irène de altădată, care s'a arătat o elevă strălucită, merge pas cu pas pe urmele părinților ei. Ea continuă pe mica studentă poloneză, care a debarcat într'o zi la Paris cu câțiva zeci de franci, greu agonisiți, iar soțul ei, Frederic Jolliot, desăvârșește opera maestrului dispărut.

Dragostea lor seamănă până la identitate cu dragostea soților Curie. Aceeaș colaborare de inteligență, într'o duioasă armonie, unește pe cei doi tineri, într'o activitate închinată tot radium-ului. Părinții au descoperit radium-ul din pechblendă, copiii au reușit să pună la punct radiumul artificial, o descoperire tot atât de epocală ca și prima.

E într'adevăr impresionantă această continuitate a două generații de savanți, unite prin legături de sânge și dragoste în cercetarea științifică. Asemănarea merge și mai departe. Omagiul premiului Nobel pentru fizică, ce a încununat sforțările soților Curie, este decernat în 1934 soților Jolliot.

Și acum, drept suprem omagiu, statul francez a înțeles să răsplătească pe fiica soților Curie, o genială savantă dublată de un suflet generos. I s'a încredințat d-nei Irène Jolliot-Curie subsecretariatul de stat al cercetărilor științifice, în guvernul prezidat de d. Léon Blum.

Gratitudinea umanității a luat astfel o formă simbolică: dinastia inteligenței a fost înălțată la locul care i se cuvenea.

Știința însă, până la urmă, a biruit: renunțând la demnitățile vremelnice, d-na Jolliot-Curie s'a întors după câteva luni din nou în laborator...

Din José Maria de Heredia

Moartea Vulturului

Când a trecut vulturul de piscurile ninse,
Aripa-i uriașă vrea spațiu nesfârșit,
Să fie mai aproape de soare și zenit —
Ca iar să 'nflăcăreze pupilele lui stinse.

Se 'nalță subt torentul văpăilor aprinse.
In veci mai sus, în sboru-i semeț și liniștit,
El sue spre furtună de fulger ispitit;
Dar trăsnetul îi frânge aripile întinse.

C'un țipăt lung, sinistru, târît în gol, se sbate
Și val-vârtej prin haos cu ghiarele 'ncleștate,
Bând flacăra din juru-i s'afundă în abis.

Ferice de acela ce pentru libertate
Sau glorie, în floarea puterii, beat de vis,
Se stinge ca vulturul fulgerător ucis !

ION I. PAVELESCU

Medicina la Babilonieni și Perși

Herodot în cartea I. capitolul CXCVII scrie:

„Babilonienii transportă bolnavii în agora. Fiecare cetățean se apropie de ei. Dacă vreunul a avut aceiași boală, ca unul din cei expuși sau a văzut un caz similar, atunci e dator să ajute prin sfaturile sale sau tratamentele care i-au folosit lui sau altuia, ca să scape de aceiaș suferință. Nu este permis nimănui, sub nici un motiv, să treacă pe lângă un bolnav și să nu-l întrebe de suferința sa".

Procedeul acesta pe lângă că este pur **umanitar**, dar aduce și mari foloase medicinii. Desvoltă spiritul de observație și experiență. E un procedeu care a pregătit **clinica.**

Pitton de Tournefort pretinde că a regăsit acest procedeu, în 1700, în Grecia, când a fost trimis acolo de Ludovic al XIV-lea.

Dacă ar fi să credem că Plutarh, care scrie într'una din operele sale: „Ar trebui să descoperim întregii lumi suferințele vieții noastre și pasiunile, pentruca — examinându-le atent — să ni se poată spune: Sânteți cuprinși de mânie: Evitați cauza cutare. Dorința vă turbură? Folosiți-vă de cutare leac. Sânteți îndrăgostit? Am fost și eu odinioară, dar m'am vindecat. Pentrucă cei care neagă viciile lor, le ascund sau le deghizează, nu fac decât să se îngroape în ele, din ce în ce mai adânc".

Noi, avem impresiunea, că prin acest mijloc se preconizează psihanaliza.

Medicina era în mânile sacerdoților, dar se transmitea și oral prin tradiție, laicilor, părinții fiind de obște profesorii.

Tot în Herodot (Cap. CXXXVIII) găsim următoarele referitor la profilaxia persană în **lepra** și în boala denumită **leucee.**

Leuceea e o boală considerată de unii tot lepră, de alții faza inițială a Elefantiazei. Aristotel credea că leuceia este mai frecventă la bărbați decât la femei sau copii. Galen o atribue afluxului sângelui pituitos și glutinos, într'o regiune oarecare a corpului, aflux, care transformă carnea într'o masă asemănătoare cu carnea crabilor sau a moluștelor.

„Un cetățean atins de lepră sau leucee, nu poate intra în cetate, nici să comunice cu restul Perșilor, pentrucă a greșit contra **soarelui.** Orice străin bolnav de aceste boli este gonit din țară".

Dacă ar fi să credem pe **Ctesias Gnideanul,** vestitul istoriograf și medic elin, precum și pe Pliniu cel bătrân, rezultă că astrologii perși cunoșteau tratamente medicale miraculoase.

Găsim în **Vendidad** singura carte completă și importantă, dintre cărțile sfinte ale vechilor Perși, cărți ce cuprind învățături civicoreligioase și cosmogonice, că: la perși exista un fel de taxă medicală pe care o plăteau bolnavii medicilor, în felul următor: Sacerdoții printr'o binecuvântare, un șef de provincie 4 boi, iar soției medicului o cămilă.

In **Zend-avesta** cartea sfântă scrisă de Zoroastru sub dictarea lui Ahura-Mazda, găsim următoarele: Dacă indispoziția dura peste nouă zile, femeia era bătută, ca să iasă demonul din ea, demon care menține această stare anormală.

Perșii — afirmă unii — întrebuințau foarte des o plantă denumită **Hom,** plantă pe care nu am putut-o detemina din punct de vedere botanic și nici nu am la îndemână vreun izvor care să mi tălmăcească. Planta aceasta era considerată ca îndepărtătoare de moarte, atottămăduitoare, dar mai ales capabilă să facă agreabile rugile înălțate zeilor.

Dr. OD. APOSTOL

Inițieri

MOARTEA ABSTRACTĂ

Preocuparea esențială a scriptelor lui Vlad, vădește o aplecare pentru descifrarea și fixarea unui personaj schimbător la față ca stofele: cu totul altă culoare, cu cât le privești din locuri diferite.

Drept vorbind, diversele-i ipostaze în care mintea sa scrutătoare s'a surprins, sânt gratuite. Se infirmau succesiv.

Fie că și-l desena ca pe un zeu egiptean, trup de pinguin și cap de șacal, fie ca o violină suspendată într'un liliac — toate caracterizările rămâneau fără noimă.

Explicabil lucru, pentrucă personagiul din vis era Moartea abstractă. Vlad ajunse într'o vreme să dea de urma izvoarelor emotive ale acestei arătări. Izvor limpede și melodic, fiind ascuns. Iată, desfoliată, feriga amintirii.

■

In ferestruia conacului din acea odae a unchiului, copiii n'aveau voe să privească împrejurimile.

Câmpul era împestrițat de vite și când un taur gonind se înălța, doi inși scoborau scoica pleoapelor în adâncime, cașicum ar fi voit să crească mărgăritarul interior.

Când ridicau pleoapele, rușinea era consumată și mărgăritarul mai copt. Vlad și Magda stăruiau în tăcere. Prin fereastră, smeul ridicat de un pui de țăran. Coada smeului înscrie în tăria văzduhului stenograme de bucurie. In odae, odihnindu-se într'un jilț, unchiul lor. O abureală aureola ochii: suferind. O febră calcina corneea.

Vlad își prețuia unchiul. In însemnările sale îl asemuia unui atlas filatelic. Craniul tapisat cu timbre multicolore evocând peisagii fabuloase.

Unchiul fusese într'adevăr în veacul său un pivot al caruselului literar. Știuse odată otrava care, absorbită, transformă percepțiile acustice în simfonii vizuale. Acum odihnea aci. Până acum câteva zile credeai că stă lângă el — ca în fresca evangheliilor — un leu sau un înger. Scria memorii. Acum era frânt de căldura verii, moleșitoare. Restul era liturgic. Ce n'ași da să pot afla (necum scrie) precis ceeace se plămădea în ei: erau gesturi de o simplicitate întâlnită numai în suava angeologie a preaslăvitului Thoma de Aquino. Și când cumpănești ce spectacol au văzut perechile ochilor, flămânzi și rușinați! Vlad, prinurmare, gândea. Magda, deopotrivă, foșnea interior... Unchiul aprinse cu gest obosit, cu scrâșneli, un chibrit. Chibritul aprinse o țigară strâns ținută de buze albe. Licărirea purpură fața.

Magda gândea: drag bătrân! Și dorea să-i depue pe frunte o sărutare filială. Unchiul îi devenise drag. Ore ca secretară. Scria, sub dictat. Plăcută răcoare de a fi receptacol. Cașicum ar fi fost în comunicație de gândire. Vlad, privind cu coada ochiului liniile ei sprijinite în pervaz, gândea și el la extazul pasiv al femeilor — tăcute receptacole.

Privirile lunecau prin semiobscuritatea odăii: Magda înfășura lucrurile cu o vișinie mătasă de tandrețe; Vlad descojindu-le de lustru, le reconstituia în puritatea lor geometrică.

Deaceea viziunea odăii era pentru Magda moale și înmiresmată, invitând la destinderea mădularelor, la plâns, la hohot, la răsfirarea degetelor pentru despletirea părului aspru, iar pentru Vlad o incomodă, vaporoasă denaturare a realității. Fără să știe nimic, Magda ar fi putut scrie un sonet pentru bibelouri, pentru oglinzi, dulapuri (ca Mallarmé). Vlad ar fi voit să le dea pe toate afară și să păstreze numai oglinda cea mare, ce resfrângea privelistea de afară; el se voia în oglindă, înconjurat de un rânjea singular.

In orele de secretariat, amintirile dictate treceau prin grădini cu mătrăgună (dilatând ochii stârnind viziuni).

Primul fum din țigara unchiului. Ochii priveau distrați jarul din vârful țigării, apoi ochii cuprinseră cele două trupuri dela fereastră. Voia să le zâmbească sau să le spună ceva, nu se știe. Pare că întredeschisese buzele și țigara se îndrepta în jos. Dar nu. A fost numai o părere.

■

Ingerească era Magda, dar tot se gândea cum să-l întrebe pe Vlad de pasagiul în mijlocul căruia fusese exilată.

Vlad bănuia și el ceva, — căci în curiozitatea ei, îl ațâța să povestească; și el broda cu o fantezie exaltată pe tema inițială, situații și efluvii, pentrucă acesta era un prilej minunat de a transmite ca venind dela altul, lucruri pe cari el altfel nu îndrăznea să le spună Magdei.

Și Magda îl asculta, candidă și cutremurată pe Vlad. In cuvintele lui, de care adesea m'am servit în descrierea vieții sale, am găsit câteva ciorne în care acțiunea unchiului era strâns conexată de una proprie, descriind acțiunea, conducând-o în cerc, pentru a reveni la punctul inițial. In acest spațiu el vorbea de turburarea pubertății lui deabea depășite și Magda primise despre unchiul lui Vlad o imagine care sintetiza nepotul cu unchiul într'o figură pentru spaima și îngenuncherea sufletului ei.

Mi-am bătut capul să aflu ce anume a urmărit Vlad cu introducerea pasagiilor apocrife. Bănuiam, la început, o necesitate de exprimare, un temperament muncit de sentimente încrucișate, o intenție de pregătire a unui drum dorit.

Acuma, când am toate documentele în mână, pot să îmbrățișez toată diagrama febrei lui; pot spune că nu s'a lăsat nicidecum îndemnat de o păcătoasă împreunare, ci numai pentru o aurorală mângâere.

Nu era păcat dacă lunecau palmele în josul gâtului, sau săruturile lor ce nu erau decât pregătiri pentru luxura viitoare, pentru care el de pe acum înjgheba itinerariul (în amplificările povestirii unchiului) și în acordarea viorii unui trup străin. De altfel Vlad spunea minciunile cu genele plecate și cu mister, ca să nu-i tremure vocea. El știa că face ceva rău și că diafana fată ar sângera. Vlăstar de neam, sânge subțiat, albastru, paloarea feții, ochii în ardoarea cărora Vlad deosebea ceva tainic, îl făcea pe acesta să o bănuiască mărită și selenară. Se gândea adesea că n'a văzut-o prin grădini decât seara, când se aprind luminile, în pavilioane și în răcoarea unor odăi întunecoase. Inchisese, bănuia el, ființa ei de toate influențele de afară. E adevărat, nu suferea trandafiri și nici un fel de floare în odae. Ca nu cumva să se aburească? El credea că ea se dorește transparentă, oglindă care să redea spectacolul vieții fără a reține ceva. Imobilă adesea, cu globul ochilor nemișcați, transparentă și fără gând. Vlad credea că aude în această atitudine hieratică numai fâlfâitul suprem al supapelor inimii. Și i se părea că ochii îi erau întorși înăuntru și că își numără ritmica sângelui și caută noima lumii în cântecul aceluiaș sânge.

In fond, Magda gândea la ultima povestire a lui Vlad și cântărea propozițiunile de deschidere pentru o nouă destăinuire. Ochii căutau pretexte, în fumul ce șerpuia mecanic, al țigării, în mânile cu degetele subțiri, lungi, de gips, și nu găsea nimic potrivit.

Dela un timp Vlad observă că Magda nu îi mai punea întrebările cu candoare, ci cu rafinament. Pentru ce? Asta era pentru el prilej de meditație. Pot spune că pricina rezidă numai în câteva convorbiri pe cari Magda le-a avut cu mama ei, pe urma cărora ochii deveniră mai lucioși, mersul de hetairă și glasul mai alintat...

De aceia, căuta zadarnic la fumul de țigară ,care spirala, spirala ca o scară de amvon; spre amvon urcă un călugăr — nu Vlad — ci un *Prince charmant,* care începe o povestire cu miragii răscolitoare de sânge. De abia începu să vorbească și fumul se încreți puțin și amvonul pieri pe un rotogol.

Călugărul mai vorbi ceva și se ridică pe rotogolul de fum ca în inelul lui Saturn.

Ca și cum ar fi găsit ceva, apucă mâna lui Vlad.

Surâdea și privea fumul. Dar privirea scobori spre țigară, spre pură — Vlad, cutremurat din liniștea lui de scoică, întoarse alb fața și înaintă mâna spre movilița pieptului ei. Magda privea țigara unchiului, fumul slab care răsărea tocmai din buze — căci mucul fusese ars până la buză.

Inteleseră numaidecât și priviră prelung. Când scrumul, care rămăsese aderent ca un bastonaș cenușiu, căzu pe genunchi, se mișcară. O privire alunecase afară prinsese nemișcarea zmeului, până mai odinioară zgomotos. Plana ciudat de lin, în înălțime. Deodată se agită și se ridică drept în sus, ca smucit. Intre timp, Magda se apropie de unchiu, îi privi obrazul. Cu degetul cel mic scormoni țigara dintre buze. O pată violetă pe paloarea buzelor. Veni și Vlad. Ridică o mână și-i dădu drumul: ca în ședințele de hipnotism. Mâna căzu, automat. Fumul care trecuse prin gura și nările unchiului mai era aci; doar acea pată violetă, ca un surâs de curtezană. Dar când adormise? Amândoi se gândiră la tăcerea lor; mai mult la gândurile lor. Desigur că în acest moment unchiul știa tot ce gândiseră: și gestul nepotului după bluza Magdei; și gândul ascuns al Magdei.

De aceia, liniștea — în odaia supra-sensibilă. Fiecare gândea că cineva le controlează actele. Cineva care mai e aci și e totuși altundeva.

■

Și era liniște. Ca în castelul fermecat, toate se opriră în loc; castelul înmărmuri și liane și trandafiri sălbateci creșteau tot mai sus. Cum se chema basmul? „Dornröschen"? Pata vânătă de pe buzele lui...

Undeva s'a deschis o carte.

II

VELO

Domnișoara Tana, șaisprezece ani. Zile de vacanță. Un vid delicios din Iulie până în Septembrie. Un gol de lumină, vârtej, nebuloasă incandescență, în care bucuria Tanei dansa, dansa...

Nu se poate spune că Tana dansa cu adevărat. Mai întâi nu prea avea unde. E drept, ar fi fost Erwin și patefonul și o sală mare și lunecoasă, care să suplinească decorul de bal și matineu dansant. Dar Tana dansa în acest parc senioral nu cu trupul, ci cu adolescența: își repeta că e lumină, suavitate și azur peste tot. Erau, e drept, din când în când acele adieri de bizar și nelămurit, cari treceau prin suflet fără să fie anunțate sau provocate de ceva concret. Ca un vânt venit din văgăuni, cu mirosuri stranii, ca un nour ce întunecă luna. Acele ore de neexplicată adumbrire Tana le cunoștea din ce în ce mai des.

Tana coborî scările. Pantoful de tenis aluneca pe covorul de culoarea vinului cultivat la estuarul a două fluvii. Era mătăsos și aspru totodată. La fel cu cel din baie, numai că aceia era și mai aspru și avea ceva plăcut la tăvălit.

Tana regreta că nu se putea tăvăli și aci. De altfel azi e deosebit de zburdalnică. O bluză albă strânsă pe trup, o fustă scurtă și o beretă. Își luă bicicleta dintr'un colț al odăii dela intrare și cum ajunse afară, dintr'un salt fu pe șea. Sonerie prelungă de cinematograf și foșnetul, scrâșnetul roții pe nisipul aleii, pietre care sar din loc, scânțetul portalului mare deschis de portarul casei și velo-ul se avântă, cotind în curbă elegantă pe drumul neted, străjuit de plopii veșnic fremătători elastici și umbroși.

Odată trecută prima beție de viteză a pornirii, Tana se simți iarăși una cu ființa de fier lunecătoare.

Pornea vertiginos, cum s'ar fi aruncat într'un bazin, dintr'odată, cu capul înainte. Astfel că era dela început, în beția vitezei, ca o înotătoare.

Cu bustul încordat, plecat înainte, cu capul totuși dat pe spate, simțea șerpi de aier trecându-i prin păr, după urechi, retezându-i cu lame reci pomeții înfierbântați.

Apoi se ridică puțin, sprijinindu-se bine pe brațe și oprind, apăsă cu picioarele pedalele. Roțile frânate își încetiniră rotația și Tana recăzu pe șea, cuprinsă de moliciunea primei oboseli. Pedala acum încet privind înainte, fără țintă ca și cum drumul pe care se plimba, nu exista, și întorcea din când în când capul cu ochii par'că orbi, spre dreapta și spre stânga.

Par'că vedea și nu vedea paralela plopilor, și între ele panglica drumului alb, nici dealurile din apropiere ce-și profirau silueta verde închisă, de vegetație abundentă.

Nu vedea, dar fiecare părticică de lumină ce-i venea în retină, se organiza în peisagiu interior.

Peisagiul trecea ca o muzică. Tana luneca încet, fără zgomot, fără zdruncinări, luată de pantă, legănată de absența conștiinței încordate.

Tana cunoștea și această reverie în care plopii, cerul, massele rotunde ale dealului, norii și priveliștile schimbate caleidoscopic de șerpuirile sumare ale drumului, le transpunea muzical în inima ei.

Era numai melodie apoasă, lină, curgătoare, când începură să apară, asemeni unor stânci în mări nordice, departe, neclare ca vedeniile cuvinte, imagini. Ca o lumină de lampă aprinsă pe care o porți seara în fundul de grădină spre caisul mare, cu trunchiul înconjurat de o masă circulară unde este ospăț.

■

Acorduri de vioară. Fetele în rochii de mousselin alunecă prin seara albastră, sub pomi, prin tufișurile de agriș și coacăze.

Alunecă, umbre, și rochiile lor luminoase se imaterializează. Lampa circulă din fund, galbenă ca o portocală luminoasă. Fetele se plimbă, încolăcindu-și brațele, după mijloc, peste umăr. Mai este și un băiat. Și o fată, în rochie albastră, lungă.

Drumul coti iarăși și când trecu peste micul podeț, ceva mai ridicat decât nivelul șoselei, Tana fu puțin zdruncinată. Pieri amintirea că se afla în lumina crudă a amiezii apropiate.

Ceeace văzuse, nu se petrecuse de mult. Acum câteva seri. Parcul. Ce frumos e parcul! gândi. Intre doi caiși mari, un hamac. Se urca sus ajutată de servitoare sau de Erwin. Ea era sus de tot, el rămânea la câțiva pași ca s'o vadă mai bine...

Tana se cufundă iar în reverie. Drumul merge drept. O insensibilă pantă îi iuțea lunecarea, fără voia ei. Pedala fără să-și dea seama, organic, cum ai ridica picioarele pentru mers...

Picioarele le lăsa atârnând din hamac. Culcată nițel de-a curmezișul lui, cu brațele încrucișate sub cap, își aciuia trupul, până o durea strânsoarea bluzei pe sâni și subțioară, la încheierea mânecei cu bluza...

...Erwin, se gândea ea. Vlăjganul nu e urât, dar caraghios: o mustăcioară subțire și arcuită, ca o sprânceană creionată. Nu m'aș mira dacă aș afla că îi întărește cu cărbunele chibritului. Erwin... Erwin... susură dânsa. Și încălzindu-se începu să pedaleze mai iute. Căci îi răsări, ca un film proectat brusc și tot atât de brusc întrerupt: Tana în hamac, mișcând picioarele. Erwin rezemat în cais (Era cam romantică și literară această primăvară cu mulți caiși înfloriți, petale-inimi încrustate ca o pată de sânge, erau pe jos prin hamac, prin părul oamenilor).

Erwin scuturase dinadins ramurile cu o prăjină ca să plouă cu petale.

Nu vorbeau mai nimic. Nu știe cum, Erwin se trezi deodată că a prins piciorul acela zglobiu, care pendula acolo, viu și sălbatec, cu pulpa arcuită și piciorul. Desfăcu încet catarama pantofului, ținând în palme piciorul mic și speriat, cum ții în palme o pasăre rănită sau prinsă, sau un canar pe care-l scoți din colivie ca să-l arăți copiilor. Tana simți atunci, ca și acum când pedala tot mai roșie la față și mai aplecată peste ghidon, — cum o invadează acel sentiment straniu, obscur și enigmatic, frică și voluptate — când Erwin îi luase picioarele în palme și i le mângâia.

Panta devenise tot mai abruptă. Cât mersese, nu știa. Ajunse într'un loc necunoscut. Dar simția că nu se va întoarce acum. Drumul era prea strâmt, ca să poată opri din mers, ca să se dea jos era peste puterile ei. Căci era prinsă în reveria ei ca într'un curs de apă, larg, adânc, dar târît de viteză. O putere o smulgea, un vânt o împingea din spate, dădea aripi bicicletei.

Pedala tot mai aplecată, tot mai înfierbântată, cu ochii tot mai pierduți, alunecând cu o viteză încă neajunsă în cursele ei. Ceva analog cu ceeace simțise când Erwin, după ce-i luase piciorul în mâinile lui și-i scosese cu prudență ciorapul descoperindu-i o găurică pe care Tana uitase să și-o repare cu o seară înainte: sărutarea fierbinte a băiatului pe acea parte a ciorapului.

Era caraghios, o simțea ea, dar gura aceea a băiatului pe mătasa ciorapului și acel punct fierbinte unde simțea pe pielea descoperită, buzele lui. Era ca o spaimă, și se retrăsese în fundul hamacului, murmurând cuvinte neînțelese, râzând și deschizând mari ochii speriați, alternând frica ciudată cu o copilăroasă ironie.

Și iată-o zburând peste colbul străzii, murmurând aceleași cuvinte neînțelese ca în hamac. Și avea în glas ca o foșnire de spaimă. Și astfel, ca atunci, se lăsă dusă de cuvintele ce-i veneau pe buze, cuvinte fără sens, onomatopeie, ale năvalei muzicale din sufletul său, care ar fi fost ca acea psalmodie recitată de fiecare în nopți de iubire. Imagini o podidiră ca o furtună de frunze, dar nu erau imagini diverse, ci o succesiune de film, cu aceeaș imagine a scenei hamacului, crescând în amploare și se schimba, se îmbogățea în cuprins, emoție și spaimă, ca o lavină de vis. Tana șoptea tot mai tare cuvinte fără șir, pedala ca înebunită, gonită de ritmul lăuntric, — când simți cum deodată, ca și cum o vioară ar fi început să cuvânte într'o noapte — că paralel cu imaginile cari o ridicau în valuri, dorința îi aducea în ochi viziunea. Erwin tupilat lângă ea în hamac.

Se ridică dinspre șold o căldură și o beatitudine necunoscută. Ca și cum ar fi fost o fiolă de radium ascunsă în măruntaiele ei, radia de acolo căldură și viață. Ca o cupă a Graalului, valul trimetea sângele încălzit spre inimă și creer. O voluptate stranie, accelerând sângele, gândurile, cursul vedeniilor. Când imaginea ce-o obseda câștigă cea mai mare amploare. Tana zbură ca o nălucă, când simți ca prin vis că omul o frământă și o răsfoiește agitat ca pe o carte. Deodată, ca un val ce înghite, o izbucnire vulcanică nelocalizată, care îți răpește mințile.

O acută străfulgerare prin trup, mădulare, creer sânge, o voluptoasă înjunghiere, o dematerializare în extaz.

Purtată în vârtej, simțindu-se flacăre fără de știre, Tana nu mai văzu nimic. O flamură de purpură îi flutură în ochi. Și deodată: vid. O oboseală fără nume o cuprinse. Zbucium, nădușală din toți porii. Tana se simți ca frântă.

Frântă era, într'adevăr, ca după o noapte de intensă voluptate. Totul deveni tern, fără viață. Căci fără să știe, acolo pe șoseaua aceea prăfuită, singură, alunecând visătoare și frenetică prin șirul plopilor înalți, Tana își pierduse feciora sufletească într'un orgasm artificial, de pedalare, ca de cel mai dulce zbucium nupțial. Obosită, cu ochii încercănați, încă răsunând ca o vioară de cântecul cântat, Tana se opri în marginea șoselei, sprijini bicicleta în șanț și se aruncă dincolo, pe iarbă. Stătea și acum pe spate, cu brațele sub cap. Și privea cerul adânc, ultra-marin și plopii verzi-argintii.

Era aceiaș lume, drumul natal, cerul ei, plopii bine cunoscuți. Dar mai era ceva în lume: o nouă lumină pe lucruri și un cântec proaspăt în ea. Ceva se ivise în ființa Tanei, a doua vedere. In ochii ei noui, ardeau focuri depărtate.

LUCIAN BOZ

Povestiri fără țară

Viața și moartea lui Walter Andersen

Walter Andersen a trăit acum o sută și mai bine de ani și a avut o existență dintre cele mai ciudate.

Ar fi putut să fie mare și puternic, fiindcă avea un dar pe care nici un alt muritor nu-l avea și desigur n'o să-l aibă, însă tocmai darul acesta a făcut ca viața lui să fie chinuită și sfârșită tragic.

Unii oameni se nasc cu un glas neînchipuit de frumos. Ondulațiile armonioase ale acestui glas pătrund în suflet și desferecă porți pe care nimeni nu le bănuia. Sânt cântăreții care culeg pe toate scenele lumii laurii celor mai mari succese. Sânt alții care au o minte isteață și pot iscodi cu ajutorul științei lor, tainele cele mai zăvorite ale naturii.

Sânt iarăși alții, dăruiți c'o minunată înfățișare, și prezența lor într'o adunare atrage ca un magnet privirile deslănțuite, admirația și invidia. Apoi sânt oameni care știu să mânuiască meșteșugit arcul, care știu să socotească repede ca și clipirea, care au o uimitoare ținere de minte, care pot ridica, jucându-se, greutăți de zeci de kilograme sau care aleargă mai repede decât un roib năprasnic.

Walter Andersen n'avea nici unul din darurile acestea. In schimb, era dăruit c'o putere izvorită dela Dumnezeu și dela diavol, fiindcă avea în ea grăuntele atotputerniciei, dar și arșița celor mai cumplite frământări. Walter Andersen avea darul de a ceti gândurile cele mai ascunse, de a se strecura și a pătrunde în tainele cele mai întunecoase ale sufletului muritorilor.

Firește, atunci când un om este dăruit în felul acesta, ar putea să devie mare și puternic. Dar iarăși este adevărat că stăpânind o astfel de putere, ajungi cu vremea să fii prizonierul ei, că nu mai poți afla în viață nici un farmec și nici un înțeles. Cetitorul de suflete era nefericit pentru că știa să citească în suflete. El cunoștea tainele fiecăruia. In Straha, orașul vechi de câteva sute de ani care-l adăpostea și în care văzuse lumina zilei, nu exista vietate, căreia să nu-i fi despicat cu paloșul minții sale, burduful sufletului, doldora de gânduri și simțiminte.

Se afla de pildă într'un poștalion, în care mai călătoreau și alte câteva persoane. Deși în spațiul restrâns dinlăuntrul poștalionului domnea o tăcere de ghiață, Walter Andersen auzea totuși gândurile fiecăruia vorbind, râzând, chicotind. Astfel o doamnă grasă care se afla în poștalion și care se făcea că doarme gândea: „Vai, Doamne, cum de s'a făcut să nimeresc într'o tovărășie atât de uricioasă. Toți sunt nesuferiți. Tinerica aceia din colț este desigur o femee care umblă după aventuri, fiindcă prea se înghesue în vecinul ei, tânărul acela brunet, singurul care pare să fie mai manierat și care mă soarbe din ochi. Bătrânul de vis-à-vis pare c'ar fi o găină cu nasul lung și coroiat și smocul de păr pe frunte, ca o creastă. Iar domnul cu ochelari (de Walter Andersen era vorba) are o figură de cretin. Trebue să fie foarte prost. Tânărul brunet, care i se părea doamnei celei grase c'o soarbe din privire, își zicea că tare caraghioasă este o femee atât de grasă... Iar femeea care i se părea că umblă după aventuri galante și că se înghesue în vecinul ei, tânărul brunet, își face socoteala că de cum va ajunge acasă, va lua o bae de muștar fiindcă simțea că-i umblă un junghiu prin șale și că este tare răcită.

Walter Andersen auzea gândul bătrânului cu nas lung și coroiat și cu smocul de păr pe frunte ca o creastă de găină vorbind: „Imi pare rau ca n am venit mai de vreme să fi luat locul ori al brunetului acela, ori al domnului cu ochelari, care are figură foarte distinsă și care trebue să fie foarte înțelept și învățat (tot de Walter Andersen era vorba). Acolo nu-i deloc curent și apoi vecinica aceia gânditoare este foarte drăguță și se uită mereu la mine..." Iar gândul vecinei gânditoare chicotea.

— „Ce bătrân ridicol!" Walter Andersen auzea și gândurile conducătorului de poștalion Bojeiany, care mâna caii încet, fără să-i gonească și care numai în dreptul Râpei Negre, groaznica despicătură din munții de pe drumul Strahei, îi biciuia și-i gonea nebunește, primejduind viața călătorilor și pe-a sa, ca apoi, după ce căscătura Râpei Negre fusese depășită, să se închine de câteva ori și să mulțumească Domnului că scăpase de primejdie. Primejdia însă nu era Râpa neagră, cum credea fiecare, când îl vedeai închinându-se și mulțumind Domnului.

Primejdia era în sufletul, în gândurile lui, pe cari singur Walter Andersen putea să le citească și care vedea cum un spiridus, un fulg de nebunie îi gâdila mintea și-l ispitea de câte ori trecea prin dreptul Râpei Negre, să prăbușească poștalionul cu el și cu călători cu tot în văile adânci ale prăpastiei...

Desigur, oricine își poate închipui că pentru Walter Andersen viața încetase să mai aibă farmec. El putea să vadă și în dosul decorului vieții, care aidoma cu acela al unui teatru de provincie este rupt, cârpăcit ajustat. Iși lămurea că gândurile sânt ca și oamenii. Când se știu nevăzute, nesupraveghiate de nimeni o iau razna. Dacă printr'o despicătură transversală s'ar tăia interiorul caselor unui oraș, când oamenii se știu la adăpost de orice privire și pot scoate masca înfățișării pe care o poartă în lume, de bună seamă că spectacolul ar fi uluitor. La fel și cu lumea gândurilor. Walter Andersen se strecura ca un hoț în încăperile sufletului și, nebănuit, putea să asiste la jocurile și la viața gândurilor.

Adesea, dincolo de hotarul aparențelor și al exprimării, Walter Andersen întâlnea o lume care-l înfiora și îl înspăimânta: aidoma cu spiritul care ispitea pe vizitiul Bojeiany să prăbușească poștalionul cu călători în văile adânci ale Râpei negre. Tot astfel în existența subterană a fiecăruia, mișuna o oaste de spiriduși, fâlfâia o aripă neagră de nebunie... Un ins ar fi vrut să-și plimbe nuditatea pe străzile orașului. Altul era ispitit să ucidă ca să simtă gustul crimei. Un al treilea și-ar fi gâdilat pe vecinul din față, la teatru. Unul ar fi umblat în vestminte din altă epocă sau ar fi iubit o statuie...

Teama, rușinea, ridicolul, zidurile lumii de afară făceau ca toate acestea să rămâie în ceața gândurilor. Rar de tot dărâma spiridușul bariera voinței și atunci se prăbușeau zidurile lumii din afară. Firește, individul era stigmatizat. Walter Andersen era cutremurat de îngrozitoare revelații: lumea în care îi fusese dat să pătrundă era o lume de nebuni, un imens balamuc de gânduri. Și totuși, dacă prin darul lui de a citi sufletele n'ar fi descoperit-o, n'ar fi știut niciodată că în orice individ în aparență cu desăvârșire normal, sălășluește câte un dement nevăzut, nesimțit și nebănuit. Walter Andersen ajunsese să trăiască o dublă existență: aceia interioară a gândurilor fiecăruia, universul sufletului și cealaltă de dincolo de ziduri, existența de afară, țesută din legi și întocmiri sociale. Și necontenit se întreba Walter Andersen care din aceste două vieți este cea reală, cea adevărată. Aceia a gândurilor care mișunau libere, nestânjenite sau aceia cioplită din duritatea de stâncă a întocmirilor vieții în colectivitate?

Și fiindcă nu izbutise să dea de rostul unei întrebări, pe care vroia s'o uite, dar pe care darul lui de a pătrunde în hrubele sufletești ale muritorilor, i-o amintea stăruitor, se hotărî să trăiască zidit în singurătate. Lumea îl socotea nebun. El era numai nefericit. Câte odată totuși Walter Andersen, simțea nevoia să vadă un om, să-i vorbească, să-i spue greul ce i se închegase pe suflet ca un dangăt de aramă.

Atunci cobora din singurătatea lui în oraș. Se plimba pe ulițele Strahei și bătea la poarta casei celui dintâi cunoscut sau prieten, care-i eșea înainte. Prietenul sau cunoscutul îi deschidea larg poarta, îi zâmbea fericit, îi întindea mâna. Dar chiar în clipa în care îi zâmbea fericit și-i întindea mâna, îi auzea gândul murmurând: — „Cine l-a mai scos și pe ăsta tocmai acum! Imi turbură toată seara! Imi strică toate socotelile!" Când auzea gândul acesta, Walter Andersen pleca trântind poarta și lăsându-și prietenul confuz și convins că e nebun. Walter Andersen se închidea din nou în singurătatea lui și nu mai eșa un timp îndelungat.

Cu puțin înainte de tragicul său sfârșit, Walter Andersen se îndrăgosti de o fată de o neîntâlnită frumusețe. Rozinia, acesta era numele fetei, nu era numai frumoasă, dar părea să fie prima făptură care nu gândea decât ceiace spunea și nu spunea decât ceiace gândea. In sfârșit Walter Andersen aflase, ceiace nu izbutise să afle la niciuna din făpturile Domnului: un suflet curat.

Rozinia răspundea simțimintelor lui. Il iubea și ea pe Walter. Ii admira înțelepciunea și căuta să-i limpezească întunecimea gândurilor.

Firește, Rozinia, de altfel ca nimeni din Straha, nu cunoștea taina și puterea lui Walter Andersen. Ea nu știa de ce este nefericit și se străduia să-i risipească negurile ce-i împresurau sufletul.

Rozinia era tânără, frumoasă, candidă, spontană. Il iubea. Walter Andersen putea să fie în sfârșit mulțumit. Și era în adevăr. Se hotărî să și-o facă tovarășă de viață și după îndemnul ei, făcu o nuntă mare cu învățați mulți. Cum se obișnuește în împrejuri de felul acesta, bârfeala și criticile înfloreau pe buzele și în mintea fiecăruia.

Walter Andersen îi auzea pe toți gândind, îi auzea calificându-l „caraghios", „imbecil", „ridicol", dar lui nici că-i păsa. O avea pe Rozinia și gândurile, sufletul acesteia erau pure ca un isvor. Chiar când auzi pe bunul său amic Johan Mahler gândind: „Frumoasă femee are Walter. Trebue să-l încornorez" încă nu-i păsa. Era fericit. Apoi după nuntă viața lui Walter se desfășura ca zilele în Paradis. Rozinia era frumoasă, era cu suflet curat, sinceră, era așa cum o nădăjduise, așa cum o visase.

Până'ntr'o zi, Walter Andersen, după o absență de câteva zile, își găsi soția schimbată. In dosul zâmbetului ei, în dosul dezmierdărilor ei, stăruia un gând pentru prietenul lui, Johan Mahler. Rozinia era la fel de neprihănită, dar curtea pe care i-o făcuse Johan Mahler în absența lui Walter, o turbura. Walter simțea cum se apropie primejdia dar nu știa cum s'o înlăture. Și apoi o drăcească poftă, îl îndemna să urmărească pas cu pas căderea Roziniei. Și într'o zi îl înșelă.

Fără darul său de a citi sufletele, Walter n'ar fi știut niciodată, fiindcă atât Johann cât mai ales Rozinia îi ascundeau sub o înfățișare neschimbată, înșelăciunea. Dar lui nu i se putea ascunde nimic. El vedea tot, el știa tot. Și Walter Andersen fu nefericit, ca niciodată în viața lui. Işi ura ființa posedată de luciditatea diavolului.

Lui Walter Andersen nu i se putea tăinui nici măcar sub cel mai pur și fermecător surâs, înșelăciunea. Era blestemat să nu simtă, să nu cunoască binefacerile minciunii și ale ipocriziei. Da, își dădea seama de rolul social al neadevărului, de însemnătatea stenică a minciunii, de necesitatea imperioasă a ipocriziei în făurirea fericirii pământești. Pentru el însă, porțile acestui paradis erau închise, deapururi închise.

Și atunci Walter Andersen vru să se răzbune pe oameni, pe lume, pe viață.

După ce-o alungă pe Rozinia, coborî în străvechiul oraș Straha și intră din casă în casă. Fiecăruia îi sfâșia cu brutalitate masca, îl lăsa desgolit sufletește. Le spunea cu o cruzime diabolică tot ce vedea în gândurile lor. Ii înspăimânta cu adevărul pe care-l cetea în sufletul lor.

Spiridușii izolați prin zidurile înalte ale lumii de afară, erau scoși la iveală, mânați, biciuiți de ochiul și vorba lui Walter Andersen. Fiecare locuitor din Straha, dela cel mai de seamă, până la cel mai nevolnic și neputincios, era ca și cum în somn, pe neașteptate i s'ar fi luat plapuma cu care era acoperit și ar fi rămas desgolit sub privirile tuturor. Văzându-se desbrăcați de vestmintele convenționale, făceau ochi mari de spaimă. Erau năuciți și îngroziți.

Cele mai ascunse gânduri le fură smulse. Walter Andersen cotrobăia prin cele mai întunecoase unghere ale sufletului, scotocea cele mai nebănuite buzunărașe ale minții lor. Mulți își dădeau seama abia atunci că sânt așa cum îi vedea și cum îi înfățișa Walter Andersen.

Iar acesta le spunea adevărul și hohotea de plăcere. Apoi trecea mai departe.

Mulțimea, descoperită, desbrăcată de vestmintele sociale, se ținea ca hipnotizată de pașii lui. Il aștepta când poposea într'o casă să desprindă, să sfâșie și deacolo măștile, să nărue zidurile lumii de afară și'n urmă cu rânduri îngroșate îl urma ca o trenă. Ca și fermecătorul din legenda germană, care la sunetele flautului său adunase în urma sa întâi toți șobolanii, apoi toți copiii din Hammeln, tot astfel Walter Andersen aduna mulțimea locuitorilor din Straha în urma pașilor săi. Când și când se'ntorcea, îi privea și hohotea satisfăcut. Dar deodată din mulțime se smulse un strigăt: „E dracu!" Și altele sute, mii ca un ecou loviră bolta cu duritatea lor sgomotoasă și sonoră: Da! e dracu! Și atunci din mulțime porni prima piatră și altele urmară grindină.

Walter Andersen, gâfâind, începu să fugă înebunit. Dar pietrele și strigătul îl urmară ca o obsesie. Mulțimea îl hăituia ca pe un vânat.

Văzduhul vuia ca o cascadă: „E dracu! E dracu!"

Walter Andersen, însângerat, cu hainele sfâșiate se prăbuși sub ploaia de bolovani. Sub movila ce creștea cu fiecare piatră nouă, Walter Andersen se stinse ca o flacără.

Iar când ultima piatră fu asvârlită, mulțimea în sfârșit desmeticită și cutremurată de fapta nebunească, se înapoie în tăcere, cu capul în piept și cu pas tremurat în oraș, fiecare ferindu-se de privirile celuilalt și apoi ajuns la rosturile sale, avu grija să-și ascundă din nou și cât mai bine cu putință sufletul și să-și îmbrace masca, pe care nesăbuința lui Walter Andersen i-a smuls-o cu brutalitate.

Astfel a trăit și a murit cetitorul de gânduri și suflete Walter Andersen, care a fost nefericit fiindcă n'a putut să cunoască binefacerile și valoarea muncii și a ipocriziei. In urma lui, a rămas un vraf de însemnări, de pe care am redat cândva „strania poveste a lui Iarminal și Gutarenko"...

STEFAN TITA

D-RA MARY DOBRESCU
care s'a remarcat în piesa „Stele călătoare" de d. Victor Eftimiu

Teffi

Vine Crăciunul...

Inviorarea care precede Crăciunul se observă cel mai mult în cartierele regustorești.

In vitrine, sânt expoziții ispititoare de stofe, dantele, panglici și, explicații scurte, dar elocvente:

„Special pentru cadouri".

Dacă intrați într'o prăvălie și cereți o stofă oarecare, vânzătorul vă întreabă prevenitor:

— Pentru dv. sau ca s'o dăruiți?

Aflând că-i pentru cadou, vă arată marfă de calitate specială.

Lucrul nu-i atât de simplu, cum credeți dv.

Marfa aceasta a fost fabricată subt supravegherea unor psihologi subtili, cunoscători ai sufletului omenesc.

Dacă marfa se ia pentru daruri, trebue să fie frumoasă și să pară scumpă, fiindcă trebue să stârnească bucuria și recunoștința aceluia căruia-i va fi dăruită.

Dacă lucrul se oferă în dar, înseamnă că nu-i pentru noi. Prin urmare, vrem să-l plătim eftin, iar grija bunei calități a mărfii lipsește cu desăvârșire.

Așa dar, baza pregătirii darurilor de Crăciun e următoarea: să plătim cât mai puțin, dar să avem cât mai mult.

— Să iau oare pentru bonă această stambă cu buline?, — gândește o cuconiță.——Parc'ar fi atlaz. Bona tot nu se pricepe. Am să-i spun că-i mătasă modernă...

— Mătușii am să-i cumpăr stofa asta vărgată, — își spune altă cucoană. — Doamne, cum o iei în mână, se și destramă. Dar imediat după sărbători mătușa pleacă și n'are s'o coase la noi...

— Luați pentru servitoare?, — se informează vânzătorul.

Primind răspuns afirmativ, cere amănunte:

— E bucătăreasă? Pentru bucătărese se recomandă ceva cafeniu cu puncte galbene, sau ceva cu carouri roșii.

— Pentru dădacă? Luați ceva închis, cu floricele.

— Pentru fata din casă să vă dau ceva vesel, un fel de mătasă ușoară...

— Pentru guvernantă luați catifea...

— Pentru dv. personal vă arăt ultimele noutăți ... Băete, dă coniței un scaun...

Afară de stofe, există și lucruri speciale pentru daruri.

Lucruri ciudate !

Se vând de obicei la parfumerii. Au felurite forme și sânt fabricate din diferite materiale. Se fac din porțelan, din metal și din petece de mătase; dar nimeni nu știe ce reprezintă și ce destinație au...

— Ce-i asta, domnișoară?, — întrebați sfios pe vânzătoare.

Fata scoate câteva sunete șuerătoare.

— Aha!, — vă prefaceți că ați înțeles. — Dar,... la ce servește?

O nouă nedumerire și un nou răspuns:

— Pentru cadouri.

— Așa e! Cât costă?

— Patru ruble cincizeci. Dacă-i mai mic și fără bronz, trei ruble.

O curiozitate stranie și idioată vă atrage spre acel lucru enigmatic. Il cumpărați și pe urmă vă întrebați câteva zile cui să i-l dați. In sfârșit, victima a fost aleasă.

— E splendid, vă mulțumeste victima, visătoare. E pentru penițe.

— Nu!... Adică da. Pentru penițe.

— Ciudat! Credeam că-i pentru încălțat pantofii, — intră în vorbă un unchi bătrân din provincie.

— Nu; e mai curând pentru cârpit ciorapii, — spune mătușa. — Are formă de ciupercă...

— Cred că se atârnă de lampă...

— E un pahar... De ce râdeți?

Fetele își spun ceva la ureche și, înroșindu-se, râd cu hohote.

— Nu-i adevărat !, — spune un băiat mic și gras. — E o șapcă pentru epure.

Apoi cei de față încep să vorbească despre o petrecere la care nu vă poftesc...

●

Chestia împodobirii pomului de Crăciun e rezolvată de mult, poate chiar de o sută ani. Fiecare știe ce are de cumpărat.

In vârful copăcelului se pune o stea.

De crengile de jos se atârnă fel de fel de lucruri de nimic, fiindcă acolo, afară de copii, nu le poate vedea nimeni. Iar copiii mici, chiar dacă și-ar da seama că jos sânt lucruri de nimic, nu vor povesti nimănui, deoarece abia au învățat să silabisească.

Puțin mai sus se atârnă merișoarele de piatră, pe care negustorii vi le recomandă special pentru pomul de Crăciun.

Cele mai frumoase jucării se pun la înălțime de vreun metru și jumătate. Copiii nu le pot lua, iar cei mari le văd bine.

Aici se pun surprizele, jucăriile mai scumpe și diferite lucruri care dau gazdelor posibilitatea să-și dovedească spiritul:

— Papucul acesta e pentru Alexandru Alexeevici, — hotărăște doamna. Ii vom ura să se găsească sub acest obiect!

— Dar acest porc de aur pentru cine-i?, — întreabă domnul.

— Pentru tata-socrul...

— Nu se va supăra?

— Ești nebun? Porcul e emblema fericirii.

Mai sus se pun nucile poleite, globurile și alte lucruri, pe care ți-e milă să le dai copiilor străini.

— Bine, drăguțule, epurașul va fi al tău. Adu-mi aminte la plecare. Acum nu ajung să-l iau...

E o regulă consfințită de veacuri.

E mai greu de rezolvat chestia: ce să punem sub pom, pentru daruri?

In primul rând se aleg așa zisele „lucruri practice", de care, în realitate, nimeni n'are nevoe.

Apoi se aleg darurile cu caracter răutăcios și răzbunător: pentru o domnișoară bătrână, un amoraș cu nuiele; pentru un vegetarian, o pârjoală de carton; pentru un surd, un violonist de vată; etc.

Se aleg darurile care să jignească cel mai mult și la sfatul de familie adunat pentru alegerea lor e poftită și guvernanta bătrână, numai pentru că-i foarte rea.

●

In sfârșit, vine rândul copiilor.

După stăruințele vânzătorilor, pentru băeți se cumpără puști de lemn, din care, chiar a doua zi, ștrengarii trag cu dopul în fruntea fraților lor sugaci; apoi se cumpără trâmbițe și trompete, în care li se va interzice să sufle.

Pentru copiii mici de tot (între un an și doi), se recomandă jucării pe care să nu le poată lua în mâni din cauză că sânt acoperite cu vopsea otrăvitoare, și bomboane pe care n'au voe să le mănânce, fiindcă sânt gătite cu acid salicilic, zaharină, glicerină, stricnină, și alte otrăvuri vegetale și animale.

Pentru copiii care nu merg încă la școală se preferă cărțile cu poze.

Printre acestea sânt unele care ar putea fi citite cu folos și de oamenii mari.

Mi-aduc aminte că, odată, un vânzător mi-a recomandat pentru o fetiță de șapte ani cartea „Pățania Soniei".

Povestea, adânc moralizatoare, se începea astfel:

„Mica Sonia se prăpădea după dulciuri. Intr'o zi, ea a mâncat toată dulceața de vișine pe care o gătise cu multă trudă maică-sa, pentru prietenii ei".

La sfârșitul povestei, Sonia e pedepsită pentrucă-i plac dulciurile, și copii-cititori se conving că nu-i bine să jinduești mereu după zaharicale.

Deasemeni, se cumpără deseori și povești nemțești în traducere. Totuși, asupra copiilor ruși aceste povești au o îndoită influență.

Așa, de pildă, există povestea foarte instructivă a micului Heinrich, care, fiind neascultător, a fost lăsat nemâncat. Și „în timp, ce frații și surorile lui mâncau o gustoasă tocană de vițel, Heinrich a trebuit să se mulțumească cu un măr copt și o ceașcă de ciocolată".

Cartea aceasta are asupra copiilor ruși o influență nefastă. Am cunoscut doi copii, care erau în stare să facă orice nebunie, numai să mănânce mere coapte și să bea ciocolată, în loc de tocană de vițel.

E o carte imorală.

Noi, cei mari, știm că virtutea se hrănește cu tocană de vițel, pe când copiii sburdalnici beau ciocolată; dar pentru ce să deschidem ochii tinerei generații? Scopul pedagogiei e să păstreze în copii, cât mai multă vreme cu putință, neștiința lor naivă, ca să devină oameni conștienți pela 30 ani. Altfel, pe cine am exploata noi?

Nu, domnilor. Feriți-vă de cărțile primejdioase!

Din rusește de AZOR

CRONICA MODEI

Se apropie Crăciunul. In lumea întreagă se fac daruri cu ocazia acestei sărbători. Este foarte interesant să urmărim cam ce daruri se fac în diferitele țări din Apus, unde tradiția se respectă atât de mult, încât nici evenimentele emoționante din clipa prezentă, nici chiar timpul atât de grozav al zilelor din războiul trecut, nu au putut împedica pe Englezi, mai ales, de a se preocupa de darurile pentru *Christmas*.

Ce vor dărui femeile soților lor? Nimic mai greu de găsit decât un dar potrivit pentru un om rafinat și de gust. Butonii de manșetă? Iată un dar ușor de găsit și asupra căruia fantazia și-a permis cele mai neașteptate variații. Batistele de lux? Și ele sânt foarte frumos executate atât la Paris cât și în casele de lengerie dela noi. Brățaraceas este iarăși un dar ce se poate oferi celui mai pretențios dintre soți.

La Paris s'a creat o maletă de călătorie foarte luxoasă „pour lui".

Englezii au creat, tot „pentru el", un sac pentru sleeping, de box dublat cu moar, prevăzut în modul cel mai practic cu tot ce ar putea servi în timpul călătoriei.

Altă născocire și mai practică, este o cutie plată, cu o „trusă" completă și care, totuși, se poate strecura în valiza de haine. Pentru un fumător un distribuitor de țigarete, în piele de porc, cu o scrumieră la mijloc și tot tacâmul pentru pipă și curățirea ei dacă fumătorul trage din pipă cum se obișnuește adesea.

Iar dacă soțul e vânător sau pescar nu mai e nevoe să ne punem fantazia la încercare, căci lista darurilor posibile este infinită...

Darurile pentru „Ea" sânt atât de bogate în variație în cât „El" nu poate avea decât „l'embaras du choix".

Voi cita un dar original propus de un ziar englez la cronica relativă la capitolul „daruri": O cuvertură de pat, cu chilota de puf îmbrăcată cu aceiași stofă, însoțite de o bucată de stofă la fel, suficientă pentru perdele și îmbrăcarea unui fotoliu.... Practic și bine venit dar de sărbători... Englezii au pentru asemenea daruri pachete gata pregătite, cu prețul cel mai atrăgător posibil pe ele, precum și alte mii de lucruri casnice sau de lux, pe care le primești cu plăcere în dar, însă la care nu te-ai gândi nici odată când e vorba să cumperi!

De pildă, un serviciu pentru bar, care să se poată adapta la o masă de bridge.

In privința darurilor pentru copii, jucăriile sânt cele mai scumpe, mai prost făcute și mai urîte dintre darurile pe care le putem oferi copiilor de sărbători, de când a fost închisă vama pentru import cu taxe onerоase și imposibile chiar.

E de mirare că nu s'au găsit și la noi ingenioși fabricanți de jucării pe placul și după interesele fiecărei vârste.

Expozițiile de jucării din magazinele engleze sânt o feerie înaintea „Chrismasului". Ele sânt deschise publicului înaintea sărbătorilor și oferă copiilor spectacolul gratuit al „Pantomimei" și al acrobației. Nu se poate închipui șuvoiul de mame din toate clasele sociale, dar mai ales al celor din „East-End", cartierul sărăcimii, care se perindă dimineață până seara prin aceste magazine. Deși, în genere, poporul în Anglia e onest, pagubele prin furt sânt socotite la un milion de lei, pe puțin, cu acest prilej în fiecare magazin mare, cu toată stricta supraveghere polițienească.

Dar extazul care se citește pe fața tuturor — părinți și copii — este una din cele mai dramatice emoții pe care și-o plătește societatea engleză de sărbători. De aceia negustorii nu se socot păgubiți de milionul pierdut.

De altfel, nu este om cu ceva dare de mână care să nu se gândească să dea o bucurie celor lipsiți, mai ales copiilor, bolnavilor din spitale, copii și adulți. Cei mai mari artiști merg să dea concerte pe la cluburile celor mai sărace cartiere, prin bisericuțele cele mai mici și mai îndepărtate, pomii de Crăciun se aprind și strălucesc pretutindeni prin grija fetelor tinere și a mamelor care strâng laolaltă ban cu ban să împrăștie puțină bucurie în besna suferințelor celor pe care i-a descris *Jack London* în „Popoarele abisului".

Clownii cei mai renumiți și se știe cât prețuesc Englezii, din toate clasele și de toate vârstele, arta lor, merg din spital în spital și dau reprezentații care fac să răsune râsul veseliei, acolo unde de obicei nu răsună decât gemetele durerii.

Câtă grijă au popoarele civilizate de a procura ceva veselie și oarecare plăceri celor lipsiți, posibilitatea unei oarecare îndestulări de sărbători, se dovedește prin multe alte fapte și gesturi.

Astfel este următorul fapt pe care mi-l amintesc întotdeauna cu aceiași satisfacție sufletească. Era în timpul Crăciunului, în 1915, deci în plin războiu. Mă aflam la Geneva, unde din primele zile ale năprasnicei năvăliri germane în Belgia, am primit emigranții și răniții de la Charleroy. Elvețienii cei mai bogați sânt oameni foarte economi. Nu se pomenesc doamne sau domni plimbându-se cu trăsura prin Geneva. Trăsura era pentru străini, bolnavi sau pentru cine știe ce nevoi grabnice ale vieții.

Care nu-mi fu mirarea când, în acel Crăciun sumbru al războiului, întâlnii pe mai multe străzi ale Genevei pe simpla și gingașa domnișoară Flournoy, fiica marelui profesor, cugetător și savant doctorul Theodore Marie Flournoy, trecând în sus și în jos într'o umilă trăsură. Intrigată, oprii trăsura și întrebai pe domnișoara Flournoy ce s'a întâmplat. Râzând, dar și plictisită în acelaș timp, îmi spuse că tatăl ei, revizuindu-și socotelile, spre a-și achita furnizorii de tot felul, așa cum fac Elvețienii la încheerea anului, a găsit că birjarul, care îl servea de obicei, nu avea nimic de luat, nici o notă de achitat.

Aceasta tocmai de sărbători și ce sărbători! Crăciunul acesta însângerat și plin de întunericul mizeriei.

„Atunci, — închee d-ra Flournoy, — m'a condamnat să umblu cu trăsura până ce se va realiza suma pe care o primește birjarul, de obiceiu, în fiecare an!"...

Acesta era secretul neobișnuitului spectacol! — E frumos, demn și civilizat!...

Asociația creștină, la care am lucrat, în acele vremuri grozave, la Geneva, a adunat de cu toamnă haine, rufe, încălțăminte, le-a dat la curățat, a angajat cusutorese fără lucru, să repare totul ca nou, pe trei măsuri, ca la prăvălie. Tot ca la prăvălie le-a expus într'o sală separată, amenajată cu oglinzi. Au „invitat" apoi pe toate femeile pe care războiul le lăsase „în aer", fără nici un fel de venit, să-și aleagă cele ce aveau nevoie, încercând și dând la potriveală ca în orice atelier în care ar fi lucrat cu bani.

Fiecare dintre doamnele geneveze au invitat de sărbători câteva din străinele ce se găseau în Geneva, ca să petreacă în familie și în atmosfera caldă a prieteniei, simțind mai puțin tristeța și durerea acelor vremuri. Reci, ceremonioși în aparență, Genevezii sânt în fond cei mai delicați și mai simpatici tovarăși ai omului necăjit, după Englezi. In fiecare casă pomul era aprins și străinele găseau câte un mic dar amuzant, prin care se simțeau și ele ca făcând parte din cercul unei familii, familia lor de adopțiune.

Grija de copii, grija de cei suferinzi și lipsiți, iată darurile pe care moda „Adevĕrului Literar și Artistic" le așteaptă de la drăguțele sale cititoare.

BITRIX

Cinematograful

Propagandă

O foarte amuzantă progresie de decepții. S'ar putea exprima în formă de ghicitoare: „Ce e afară American, înăuntru legendă și la sfârșit Hitler? Răspuns: filmul intitulat Regele Californiei. Fotografiile lipite pe zidurile exterioare înfățișează cowboy, cai, case în flăcări, ca într'un brav film de Far-West. Când colo, odată ajunși în staluri, se lasă cu epopee peste toată sala; în loc de virile și delicios cusute cu ață albă aventuri, apare d-l Trenker, de profesie maestru de sky iar ca Nebenfach pioner de toate spețele, d-l, zic, Trenker, apare pentru a porni să fundeze o țară, o nouă patrie, de muncă, de... Dar, patatras! Când să ne închipuim și noi că, la urma urmelor, merge și așa, cu legendă, aflăm că d-l Trenker, (adică pe erou îl chiamă Suter, și n'are nici-o legătură cu mahalaua din București) dorește să clădească acolo, dincolo de Arizona, o nouă Germanie! *Cu alte cuvinte, am pățit-o. Venisem la o poveste cu cai și cu pif-paf, și ni se servește o lecție de deutsches Vaterland. Nu zicem că nu ne place. Dar ne place încă și mai mult ce spuneam adineaori.*

O idee bună

Gustul pervers pentru justiție mă face să doresc a găsi cu orice preț a spune ceva bun despre filmul nemțesc. In fond, bucuros. Căci, una peste alta, Germanii au talent la cinematograf, fac totuși lucruri proaste.

Nemții cultivă aproape exclusiv vodevilul, comedia ușurică. Este singura cale de a face din când în când, ceva bun. Căci atunci când regisorul e pocnit de sus cu ordin să facă o poveste din care geniul germanic Dealungul Veacurilor să apară cel puțin foarte sublim, atunci mă'nțelegi nici-o artă nu mai poate pentru ca să fie. Unica scăpare e să te ascunzi îndărătul pretextului de frivolitate.

In ultima frivolitate de acest fel — „Locotenentul Babby", *(o perfecție în acest gen) — găsim o idee cinematografică ce merită să fie reținută. Eroina are un accident de avion. E obligată să se arunce cu parașuta, o parașută la doi, căci numai tânărul respectiv avea așa ceva. După această emoție, vine o a doua. Junii se găsesc foarte departe de castel (dar ce credeți? c'au să locuiască în apartament, ca noi? nu sânt ei doară eroi?) După multe cercetări descoperă drept unic adăpost un mic garaj pentru bărci. Se instalează fiecare în câte o luntre și astfel, legănați de șocul depărtat al valurilor lacului, adorm mână în mână. Ni se arată toate aceste lucruri, asezonate cu multe Witzuri și alte romantice amănunte. Insfârșit, eroii adorm. Ecranul devine tulbure. Imediat după asta, încep niște valuri furioase; fata se deșteaptă. El doarme dus. Furtuna crește. Ceva, probabil peretele hangarului, se surpă; barca lui se răstoarnă. Ea strigă ajutor. El se îneacă. Ridică brațul, valurile îl acopere, ea strigă din nou: Hilfe! La care răspunde... mătușa, ducesa bătrână. Aceasta intră în odaia (?) fetei, și-i spune: „De când ai avut accidentul acela de avion, mereu te deștepți din somn urlând" Ințelegeți cu toții că totul fusese un vis. Adică nu chiar totul, căci, lucru interesant, numai partea de la urmă, aceea cu furtuna fusese visată. In realitate, în noaptea aceia ei dormiseră perfect; a doua zi se sculaseră și se întorseseră acasă. O săptămână după asta, fata tot mai conserva traumatismul emoțional al accidentului, și-l visă iar, reconstituind evenimentele dându-le însă diverse desnodăminte catastrofice. Toate acestea, în loc să ne fie povestite pe șleau,* sânt rezumate. *Ni se descrie istoricește cum s'a petrecut lucrul, și asta fără tranziție, dela accident direct la culcare; iar la urmă, și tot fără tranziție, totul devine vis și deci postdatat cu o săptămână. Este un procedeu foarte ingenios de sudare, de anostomoză a două evenimente diferite (unul e vis altul realitate) totuși identice prin conținut și mai ales prin semnificație psihologică. Produce și surpriză — ceeace-i totdeauna plăcut. Merită sincer felicitat regisorul pentru o asemenea idee de un efect fermecător.*

Les mauvais garçons

Este un foarte agreabil „spanac" (termen technic, traducerea franțuzescului „navet"). Comedie muzicală, și încă franceză, totuși foarte înghițibilă. Nu numai că e spirituală în cuvinte, dar are mereu haz — haz de situație, haz psihologic, atitudini caraghioase, etc. Actorii bătrâni, ce-i drept, cam șarjază. Dar cei tineri sânt de o rară naturalețe.

Danielle Darieux e adeseori foarte drăguță; adeseori pare aproape urâțică; niciodată însă nu mai e acea Danielle Darieux a primului ei rol. Văzând-o acum, în plină decadență, ne putem da seama de calitățile enorme ale vocii ei grave și totodată copilărești. Vorbe exasperante ca „chéri", „mon aimé" altele asemenea, Danielle Darieux le spune cum nimeni n'o poate face. Vorba ei are ceva „stătut" în sensul vinului care a căpătat buchet. Sunetele nu-s nici cristaline, nici cavernoase, ci oarecum „lucrate", prefăcute prin așteptare, meditație, visare; au ceva de parfum vechiu. Și asta dura fără întrerupere în Mayerling. Acum lucrul e încă și mai vizibil, căci răzbate când și când, înecat într'un ocean de accente banale și convenționale, sau de cântecele pe care artista le execută cu apogiatură exact pe fiecare notă.

Cu această ocazie, trebue să fac o remarcă extrem de îmbucurătoare patrioticeşte. Românul are cea mai necruțătoare ureche muzicală. Când prinde o melodie — și care melodie ar îndrăsni să-i reziste?—o fredonează, falș dar sigur, în urechea vecinului, care fiind o ureche românească, este și ea foarte muzicală, și deci prinde și ea orice melodie, etc., etc. In curând toată lumea fredonează.

Filme foarte bune

Am vorbit de o mulțime de fleacuri, și nu m'am ocupat de două filme minunat colorate (Spaniolita *și* Grădina lui Alah), *nici de Romeo și Julieta, care e unul din cele mai pasionante și mai delicate lucruri făcute în cinematograf. In cronica mea din revista „Cinema" vorbesc mai amănunțit de aceste trei filme. Aci mă mulțumesc a le semnala, tocmai pentrucă trebue tratate în parte, ceeace voi avea desigur ocazia s'o fac în curând.*

D. I. SUCHIANU

A apărut
Hanul la Urieși
ROMAN de
Horia Miclescu
Prețul Lei 40.
Editura „Adeverul" S. A.

A apărut Nr. 430
Radio
RADIOFONIE • TELEVIZIUNE • ȘTIINȚA PENTRU TOȚI
Editura „Adevĕrul" s.a.
Revistă tipărită în heliogravură
Prețul 5 Lei
32 PAGINI
cu următorul sumar:
APARATUL MEU DE RADIO
— Nostima odisee a unui aparat de radio —
Televiziunea în Italia
— Noul post de televiziune dela Vatican —
Concurs internațional cu premii
— Călătorii gratuite în Austria oferite auditorilor de Radio-Viena —
2 Montaje senzaționale:
PORTABIL 4 B
— Un receptor portativ modern, cu cadru —
VICTORIA OMEGA 2+1
— Montaj popular la sector, cu mare randament 18—2000 m. —
Gimnastica matinală la microfon
Pe marginea programului muzical
Programele complecte ale posturilor europene pe săptămâna 13-19 Decembrie

MICROFONUL

Concertul simfonic de Duminică a fost un început de bun augur, care a deschis cale luminoasă simfonicului de Marți, din studio și aceluia de Joi, retransmis dela Ateneu. Trei prilejuri în care orchestra Radio, sub baghete diferite, a arătat că poate da enorm.

Invitația făcută maestrului George Enescu de a dirija compoziții proprii, ne-a adus în difuzoare acele pagini de literatură muzicală, în care melosul poporan e prins și așezat în tipar simfonic, pagini care au purtat peste hotare cântecul românesc, iar maestrului i-au creat faima de stăpânitor nedesmințit al sonurilor.

La George Enescu nu știi unde să poposești: între îmbinările lui de armonii — realizate de o măiastră întrebuințare a instrumentelor, în fața baghetei sale care stăpânește deopotrivă toate nuanțele muzicii: Bach, Haendel, Beethoven, Mozart, Brahms sau alături de violina de pe care mătăsurile melodiilor se revarsă bogate și luminoase.

Rapsodia română în la major, op. 11, e un drum printre melodii populare românești. In întregul ei, *Rapsodia* are o înălțare pe trepte ritmice. Măsura se îndesește în progresie, într'o precipitare calculată de montaj muzical.

Brâulețul dela urmă, vestita *Ciocârlie*, atinge maximum de mișcare deslănțuită. E un final plin de efect.

Simfonia Nr. 1 în mi bemol major înseamnă, în opera compozitorului George Enescu o îndreptare spre muzica grea, de inspirație nouă, sub semnul școlii moderne franceze: Vincent d'Indy, Debussy, — muzică impresionistă, căreia i-a dat un cadru monumental de desvoltare în opera *Edip*.

Edip este încununarea unei munci uriașe, pe drumuri nebătute și un mare salt de nuanță dela *Simfonia de școală*, scrisă în stilul clasic din 1700 (Corelli, Vivaldi, Bach).

Audiția de Duminică a mai cuprins și *Rapsodia română în re major*, străbătută de adieri melodice poporane, cărora orchestra le dă o amplificare accentuată.

Cele trei compoziții s'au însuflețit de viață nouă sub mâna maestrului. Inregistrarea pe discuri a acestui concert ar constitui un document unic; el ar cuprinde interpretarea acestui neîntrecut meșter al baghetei, adevărata înțelegere pentru înfăptuirile sale desprinse dintre genunile cântecului.

●

Simfonicul de Marți se înscrie între realizările frumoase ale programului muzical. O deosebită grijă se pune în alcătuirea lui, cele două părți constituind o punte de împăcare între muzica mai veche, în care inspirația e tâlmăcită simplu în melodii și armonie. — și muzica modernă, în care ritmica e schimbată, melodia alungată, iar armonia călcată în picioare.

Dirijorul, d. Jean Bobescu de la Cluj, despre care trebue să spunem numai cuvinte frumoase, a oferit microfonului, mai întâi, uvertura *Egmont* de Beethoven. Uriașul componist dela Bonn nu s'a putut apropia cu succes de operă. Aceasta numai pentrucă Beethoven trata vocile ca și instrumentele. *Fidelio* este o operă în care accentul cade pe orchestră, pe jocul simfonic al instrumentației. Măreţele lui înfăptuiri rămân *Simfoniile* și toate lucrările în care vocile lipsesc, unde tehnica instrumentală este fără egal.

Egmont este un omagiu beethovenian adus celuilalt mare geniu contemporan: Goethe. Admirația pentru titanul dela Weimar e strânsă ca o piatră scumpă în inelul de aur al acestei uverturi la drama *Egmont*, care cuprinde trei tablouri muzicale de-o rară putere de evocare muzicală, — trei momente culminante din piesă. Restul muzicii compusă de Beethoven nu se ridică până la uvertură și în majoritate cuprinde partituri pentru orchestră: antracte, muzică de scenă.

Concertul No. 5 în mi bemol major, pentru pian și orchestră, de Beethoven, (solist: d. George Ciolac) ne-a adus aceiași expresivitate întâlnită des în concertele beethoveniene, dublat de măestria lui în tot ce scrie pentru pian. *Touché*-ul fin al d-lui Ciolac, deosebita simțire muzicală și înțelegerea rară pentru text, au colaborat la realizarea unei frumoase audiții.

●

Joi seara, simfonicul Filarmonicei a fost înlocuit cu *Oratoriul de Crăciun* de Johann Sebastian Bach. *Weinachtsoratorium*, care istorisește prin recitativele Evanghelistului povestea nașterii copilului Iisus, recitative însoțite de coruri, corale, solurii, duete, cantate, — rămâne un monument muzical minunat, în seria Oratorilor lui Bach.

Regăsim atmosfera bisericească a muzicii lui Bach, senină, calmă, înălțătoare, aproape de Dumnezeu, căruia i-a închinat tot ce a scris mai măreț, — construcția lui care — în arhitectură — își află corespondentul doar în îmbinările de bolte, ale catedralelor gotice.

Perspectivele pe care le deschide Bach în muzică, se confundă cu cerul. A văzut și a creat gigantic. Chiar *Oratoriul de Crăciun* care n'a fost scris din nou decât în parte și nu are ca alte oratorii, cum ar fi *Mathaeus-Passion* sau *Johannes-Passion*, o acțiune biblică, ci numai alcătuiri lirice, care evocă și crează atmosfera sărbătorilor de Crăciun.

Domnului Alfred Alessandrescu i-a revenit sarcina nu tocmai ușoară de a stăpâni întregul ansamblu: orchestra Radio — care a însoțit cu însuflețire întreaga compoziție, corul Asoc. corale *Carmen*, corul de copii al liceului C. F. R. „Aurel Vlaicu" și soliștii. Maestrul Alessandrescu a fost la înălțime.

D-ra Nella Dimitriu (alto) are o dicțiune excelentă, un glas care, fără sforțări penibile, se desfășură pe o scară întinsă și diversă, o căldură unică, dublate de o foarte lămurită rostire.

D. Aurel Alexandrescu (tenor), cu o voce fără stridențe, a fost nimerit în rolul Evanghelistului rostitor de recitative din Matei și Luca.

Pentru bas, a cântat d. Gaby Popescu, vibrant și generos. D-nii N. Rădulescu, la clavecin și J. Stadelmann (armoniu), au fost în atmosfera necesară, așa cum ne-au deprins și cu prilejul concertelor personale.

MARSYAS

G. Ionescu-Doru — Peisaj

Ultimul volum al lui Jean Bernard: Parisul în 1933

Nu vom mai ceti „Parisul în 1936", deoarece s'a stins neobositul curierist care, timp de aproape 40 de ani, a scris și a reunit apoi în volum o serie de articole săptămânale, aproape tot atât de prețioase ca și acelea ale lui Claretie, odinioară. Poate vor mai apărea volumele din 1934 și 1935, sub îngrijirea soției lui Jean Bernard.

Ultimul volum, de 400 pagini, este plin de amănunte interesante asupra personalităților și moravurilor epocei.

Despre Louis Dumier, care a murit în 1933, Jean Bernard povestește următoarea anecdotă:

Intors din Rusia, Louis Dumier face cunoștința unei străine de neam mare, cam rătăcită și luată în vârtejul vieții pariziene. A fost marea dragoste a vieții lui. Dar iată că prietena lui se îmbolnăvește greu. Louis Dumier o îngrijește multă vreme, dar ea moare, lăsând datorii.

Scriitorul, tânăr pe atunci și fără o situație stabilă, ia asupra lui datoriile prietenei sale și, pentruca nimic să nu-i atingă amintirea, a plătit zece ani aceste datorii până la lichidarea lor completă.

Faptă eroică, fără îndoială.

Din cronica moravurilor: Anna de Noailles trimite un comisar la un cârciumar, care pusese să i se picteze o frescă de celebrități printre care marea poetesă figura fără alt articol de îmbrăcăminte de cât cravata... Legiunei de onoare!... Cârciumarul a voalat fata, dar a lăsat cravata și restul!

Tot astfel, femeia unui magistrat, jignită în pudoarea ei de femee cinstită, a obținut condamnarea lui Richepin pentru „Chanson des Gueux". Dar doi ani mai târziu s'a văzut condamnată, ea însăși, pentru adulter!...

Tot în această ordine de idei, Jean Bernard povestește că într'o noapte „un magistrat cu moravuri austere", intrând într'un cabaret de noapte cu câțiva prieteni, își recunoaște propria-i fiică într'un număr de poze plastice, de program. Fata, care-și prepara agregația la Istorie, eșea în fiecare seară ca să lucreze... la bibliotecă! Sufocat de indignare, bietul om s'a gândit ce puțin era la curent cu viața! Singura bibliotecă deschisă seara, „Genevieva", se închide la ora 22. Era logic să-și întrebe fiica unde a fost după închidere, când venea după ora 24!

Dansatoarea goală despre care vorbește Jean Bernard, pare să fi fost Colette Andris, moartă și ea acum câțiva ani...

Dar câte alte anecdote interesante nu se găsesc în volumele acestui „prinț al anecdotei".

Despre Cruppi, relatează că ar fi răspuns la o anchetă:

„Dacă n'aș avea „modesta situație" pe care o ocup, aș vrea să fiu bibliotecar la Nationala" sau la... Arsenal".

Poate la arsenal, unde nu ar fi fost prea mult deranjat de cetitori.

Din lumea literelor: Joseph Kessel ar fi primit 60.000 de franci dela Compania Wagon-Lits, ca să pună acțiunea dintr'un capitol al romanului său într'un Wagon-lit.

Ca să încheem să citâm o anecdotă despre Vivtor Hugo.

Intr'o seară, plimbându-se prin grădină cu câțiva poeți tineri. Hugo zise, arătând spre stele:

— Acolo ne vom duce cu toții!, — și arătând spre cea mai strălucitoare: Uite, acolo este d-na Drouet, mă așteaptă...

Unul dintre cei tineri întreabă :

— Bine, dar doamna Hugo ?

Marele poet nu păru surprins și răspunse calm:

— D-na Hugo... e în steaua vecină. Uite aceia... Mă voi duce și pe la ea, se 'nțelege...

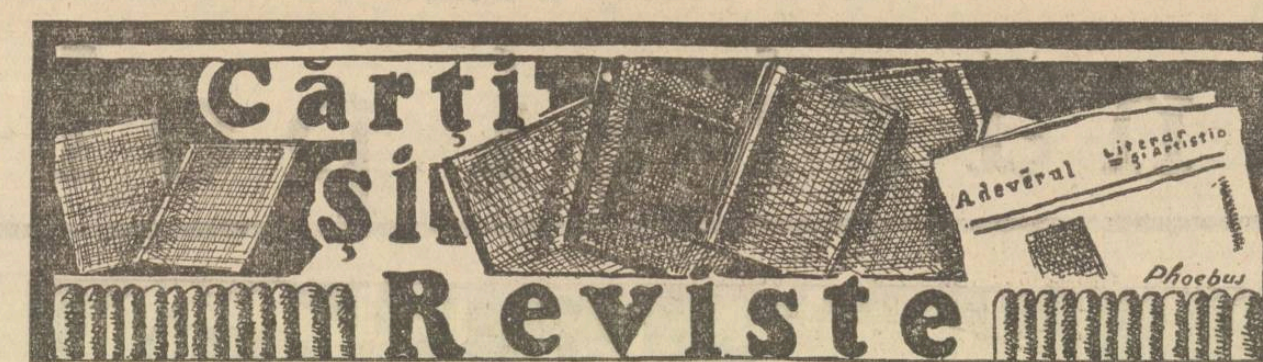
Colette Yver: Le Sacre

Cadrul în care se desfășoară romanul scriitoarei Colette Yver „Le Sacre" e un orășel, cu toate comediile zilnice din prăvălii și de pe străzi, unde au loc întâlniri cu date fixe în saloanele doamnelor din societate.

In acest cadru de intrigi eroi-comice se desfășoară acțiunea, în jurul unui unic personaj, care tiranizează întreg orășelul.

Notarul Bougle nu cunoaște nimic în afara dorinței de a ajunge și totuși această brută are un sentiment puternic, mai puternic decât orice josnicie; dragostea pentru fiul său.

Destinul, care lovește pe neașteptate, va lovi prin copilul său, pe omul care toată viața n'a cunoscut mila și iubirea de aproape.

Pagini de istorie contimporană

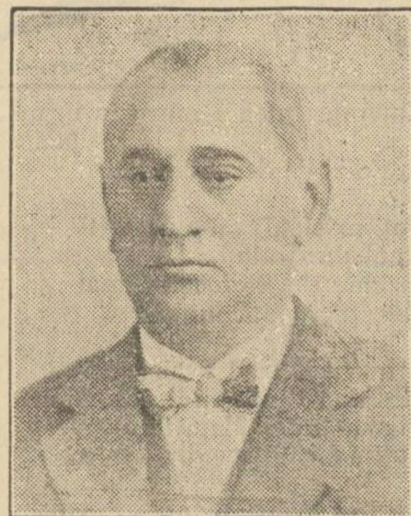
Ștefan Tita: D-rul N. Lupu

A apărut interesantul studiu politic și biografic „Pagini de istorie contemporană: „D-rul Lupu" de Ștefan Tita.

In această lucrare d. Ștefan Tita a izbutit să sintetizeze minunat viața eroică a marelui luptător politic și să înfățișeze un foarte colorat tablou al frământărilor politice și sociale din ultimele decenii. Răscoala țărănească din 1907 și activitatea salutară a d-rului Lupu pentru reprimarea răscoalei fără vărsare de sânge, formează un capitol dintre cele mai interesante ale acestei documentate lucrări.

Asupra acestui volum, editat în condițiuni excepționale de editura „Carmen Sylva", M. A. Țurneanu, și cuprinzând numeroase clișee, vom reveni.

Amintim numai că d. Tudor Teodorescu-Braniște a scris despre această lucrare:

D-rul N. Lupu

„...O viață care trebue cunoscută și pe care Ștefan Tita o redă minunat"...

O carte împotriva femeilor

Fără îndoială că recenta lucrare a d-lui Alexandru Nora, **„Femeia ne e stăpână"**, nu se va bucura de o primire tocmai favorabilă din partea femeilor, autorul stăruind în ipostaza de detractor al lor.

După concepțiile pe care le afișează d. Nora, ar trebui să credem că făpturile cărora le închinăm adorația noastră, sânt o sinteză de cruzime, minciună și brutalitate, ipocrizia ocupând un loc de frunte în însușirile lor caracteristice.

Culorile sumbre în care învălue pe ființa menită să ne înfrumusețeze viața, oricât ar căuta autorul să le nuanțeze în pasteluri convingătoare, vor provoca proteste, nu numai din partea celor atât de crud defăimate, dar chiar din partea bărbaților.

Astfel, d-sa ține să ne demonstreze, între altele, că femeia n'are dreptul să fie geloasă, iar în materie de adulter, deține un monopol definitiv,... cantitatea de trădări ale bărbaților cântărind prea puțin față de adulterele soțiilor.

Consecvent, d. Nora are porniri violente împotriva căsătoriei, socotind-o ca un sclavaj al bărbatului, și călăuzirile din paginile denumite cu tendința vădită de a impresiona: „Aforisme în sânge", sânt un rechizitoriu aspru, de o vehementă aproape sinistră, al acestei instituții sociale.

Un englez despre Pușkin

James Cleugh, în cartea sa „Prelude to Parnassus", redă, cu prilejul comemorării de o sută de ani dela moartea lui Pușkin, scene din viața poetului.

Alexandru Sergheievici Puskin a fost un poet pur național, un tip și un simbol al geniului rus.

E păcat că în traduceri nu se pot reda splendidele sale versuri, cu farmecul unic al limbii în care au fost scrise.

Englezii nu consimt să-l așeze alături de Shakespeare sau de Goethe, decât acordând completă încredere cuvântului criticii rusești.

Dar poezia lui Pușkin are un caracter, viața și personalitatea lui altul.

Cartea aceasta, în limba engleză, este interesantă prin felul în care face să reiasă figura ciudată a acestui mare poet, din împrejurări și mediu. Nu-i o biografie, propriu zisă, ci o investigație a psihologiei sale speciale, din care au eșit ca o jerbă de foc inspiratele poeme.

El se desencază în imaginația cetitorului ca o fire crudă și teatrală de om sensual, pe un teren de isterie pronunțată.

James Cleugh s'a interesat mai ales să pună în relief trăsăturile de caracter ale poetului, care rees din dezordinea vieții și-a nenumăratelor sale aventuri de dragoste, culese din diferitele biografii ale lui Puskin, apărute în limba rusă.

Toate aceste aventuri, afară de incontestabila dragoste pentru Elizabeta Werenzov, al cărei caracter de adâncă afecțiune nu se poate tăgădui, au fost numai dragoste sensuală. Aceste aventuri au fost, desigur, legiuni

Pușkin

în tinerețe și chiar la maturitate.

Dar în afară de aventuri, trăsăturile cele mai proeminente ale acestei biografii romanțate, adică plină de „romanțe", s'ar putea zice, sânt trăsăturile relative la sângele negru ce curge în vinele sale, la viața din Liceul dela Tsarkoe Selo, căsătoria și duelul care i-a fost fatal.

Lui Pușkin îi plăcea să amintească coloratul său strămoș abisinian, mic prinț ridicat în rang prin favoarea lui Petru cel Mare și era mândru, într'un chip foarte umoristic, de vitalitatea sa de negru.

Dar Cleugh dă o deosebită atenție anilor din liceu... Descrierea vieții lui Pușkin și a conșcolarilor săi e plină de amănunte interesante, dar din ele nu reese nimic relativ la formarea poetului de mai târziu. Totuși, prietenia dintre Pușkin și Delvig este destul de bine redată, ceia ce-i foarte important, căci această prietenie a fost una din cele mai adânci și mai durabile experiențe emoționale ale poetului.

Pușkin, printr'o întâmplare, nu a luat parte la lovitura neizbutită a Decembriștilor, în 1825, dar a fost chemat în audiență de Nicolae I. N'a transpirat nimic din această audiență, dar întregul public literar a constatat consecințele: tot ce a scris de atunci Pușkin a trecut prin cenzura Țarului, căruia i le transmitea Benchendorf, șeful Secțiunii a treia, creată de curând.

James Cleugh imaginează și descrie această întrevedere, care e o bucată admirabilă, foarte potrivită cu caracterul Țarului, actor rece și calculat, care a impus și altora, nu numai lui Pușkin.

Această invențiune a dat volumului, asupra lui Pușkin, cea mai mare forță și substanță, aruncând o lumină deosebită asupra omului și epocii.

Rene Benjamin: Moliere

René Benjamin, în cartea sa intitulată „Molière" n'a vrut să „explice", ci să ne facă să simțim și să vedem, într'un cuvânt să ne actualizeze acel „miracol al lui Molière".

Urmând, împreună cu noi, curba vieții marelui scriitor, din clipa când e cuprins de fiorul teatrului până la îngrozitoarea noapte, în care așteaptă — pe pragul morții — un preot care sosește prea târziu; urmărindu-l în decursul anilor de ucenicie și de vagabondaj, cu toate atacurile oamenilor de nimic și minunatele prietenii ale lui La Fontaine și Boileau; urmărindu-l în cursul luptelor și victoriilor sale, în cursul iubirilor lui, René Benjamin caută „omul", pe care-l găsește și pe care ni-l arată așa cum l-a văzut el. Ne prezintă omul așa cum l-a întrezărit sufletul și spiritul, omul, care, într'un ceas greu al literaturii, s'a înălțat printre atâția mari scriitori, ca un fenomen, tot atât de inexplicabil, la prima vedere, ca și apariția Jeannei d'Arc.

Pierre de Lacretelle: Secrets et malheurs de la reine Hortense

Nepotrivita căsătorie dintre Hortense și Louis, viața luxoasă pe care o ducea la Paris tânăra soție a viitorului rege, în casa dăruită de Napoleon, precum și toate peripețiile unei domnii sânt descrise în cartea plină de farmec a lui Pierre de Lacretelle, care povestește o serie de aventuri, al căror interes e strâns legat de marile evenimente contemporane.

In adevăr, cu toată moartea prematură a lui Napoleon-Charles, Hortense a îndeplinit în totul misiunea pentru care fusese aleasă de Impăratul Napoleon.

Dând viață în 1808 — viitorului Napoleon III, ea a legat cele două Imperii și s'a putut astfel odihni în liniște după o viață aventuroasă și plină de zbucium.

Mihail Zavergiu: „Eroare medicală sau sinucidere"

Nu știm dacă greșim când afirmăm că acest roman e primul în care drama misterioasă a morții chimistului Fotescu, — un bolnav — formează romanul medical pe care l-am avut până acum în literatura noastră.

Autorul de azi, e cel de eri dr. Marcel Olin, care ne-a dat romanul de succes FEMEIA ISTERICĂ, care s'a epuizat (două ediții) în trei luni de zile.

„EROARE MEDICALĂ sau SINUCIDERE" se va epuiza în acelaș mod.

Cronica literară

Mircea Eliade: Domnișoara Cristina

Spre a înțelege mai bine acest roman, care în multe privințe este caracteristic pentru activitatea în genere a d-lui Mircea Eliade, îi vom face o analiză pe măsura lecturii, avertizând însă pe cititor că dintr'o astfel de comentare nu rezultă nimic cu privire la talentul însuș al scriitorului, ci numai unele adevăruri de natură structurală.

Prin urmare ne trezim în sufrageria unei case de moșiereasă, sufragerie populată de persoane cam ciudate, asupra cărora scriitorul nu insistă. Se vede dar numaidecât că finalitatea compunerii nu este de a zugrăvi ceva. Dintre comeseni se desprind numaidecât două persoane: pictorul Egor, în care instinctiv recunoști exponența autorului însuș și arheologul Nazarie. De ce d. Mircea Eliade dă personagiilor nume așa de exotice m'am întrebat adesea. Chestiunea este în fond minimală, dar sugerează un substrat. D. Mircea Eliade nu are simțul autochtonic. In cele mai fantastice compuneri ale romanticilor se simte o climă națională. Aici aerul pare acum din altă parte. Câtăva vreme chiar, narațiunea se petrece într'o zonă internațională, de mare gală. Egor visează un yacht cu chaise-longuri, el și cu Nazarie beau cognac în pahare de apă, dimineața li se servește (la o mizerabilă gospodărie pe lângă Dunăre) colațiuni cu unt și dulceață, masa e anunțată cu clopotul, iar o fetiță e pedepsită cu acest distins protocol : — „Deocamdată, ai să te culci fără desert, și ai să te ridici chiar acum dela masă. Sofia te va conduce în camera ta"... Egor și Nazarie sânt în vizită pentru o lună la acest conac. Nazarie urmează să facă săpături arheologice. In convorbirile lor se spun (adică autorul spune) lucruri interesante firește. Se vede încercarea de a construi o atmosferă specială, un mediu predestinat și turbure. Insă în partea aceasta (lucru ce mi se pare tipic pentru d. Mircea Eliade) culorile nu-s lăsate să-și exercite singure posibila lor vrajă. D. Eliade are această supărătoare manie (de care trebue să se desbare) de a ne copleși cu persoana sa. Toate rândurile par a spune: iată ce inteligent sânt eu, iată ce observații grozave fac. Cuvintele sânt subliniate, arătate cu degetul, la propriu nu la figurat. Se va vedea că sublinierile autorului tind să ne pregătească pentru arcanele de mai târziu, însă această neîncredere în simțul mistic al cititorului rămâne totuș supărătoare. Nici odată într'o operă literară un autor nu trebue să vrea să pară inteligent, căci inteligența nu se desvălue de fapt decât în mecanismul greoiu al construcțiilor ideologice. In roman numai platitudinile (să mi se ierte acest joc) sânt adânci, fiindcă ele singure, fiind universale, deslănțue și gândirea cititorului. Vasăzică d. Mircea Eliade nu se mulțumește să stârnească operația intelectuală a cititorului ci o ajută și asta dă impresia unei falsități care s'ar numi voință de penetrațiune. Astfel explicate, intelectualitățile cărții devin banale, fără străfunduri. Mai descoperi la autor și un fel de afectare a prozaismului, a improvizației, aș zice un gidism. Egor privește luna, o contemplație puternică îl cuprinde (și se va vedea că toată compunerea e în modul imaginativ) și atunci își amintește o sublimă frază de poveste „cu multă plăcere". E aci o trivializare voită, un fel de a strivi flacăra, conștient că ea va izbucni cu mai multă putere. Insă totul e un literaturism. Temperamentul d-lui Mircea Eliade nu e acela al unui observator, nici propriu zis al unui liric, ci al unui frenetic. E în toată opera sa o frenezie fără obiect, împrumutată și eroilor, și care își găsește figurarea în termeni adecvați. Dela început ni se vorbește de o „desgustătoare groază", „de un desgust mostruos, amestecat cu groază", de o „beatitudine... desgustătoare", de „furie", de „teroare", de „spaimă". Citind mai departe narațiunea vom vedea că termenii par îndreptățiți, însă la început nimic nu este așa de terifiant. Autorul prejudecă asupra a ceeace se va întâmpla și se sgudue în gol.

In casă se află o doamnă Moscu, fata ei Sanda, o soră mai mică a acesteia, Simina, și într'o odaie deasupra unui pat feciorese portretul unei tinere fete Christina. Aceasta fusese omorîtă acum treizeci de ani în timpul răscoalei, și satul punea asupră-i purtări vinovate. Din sublinierile intenționate ale autorului, din aerul încărcat și convorbirile ibseniene, cu profeții neterminate, noi înțelegem numaidecât că la mijloc e un „mister". Și ne-am pregăti numaidecât să gustăm fără ipocrizie voluptățile senzaționalului dacă d. Mircea Eliade cu veșnica-i poză intelectuală n'ar avea aerul să ne spună: e mult mai adânc. Atunci firește ne rușinăm de gândul de a-i fi atribuit intenția de a face o narațiune romantică și căutăm metafizica. Iar această metafizică s'ar părea a fi asta: Pentru intelectualul Egor moarta în feciorie Christina cere desăvârșirea existenței în lumea subiectivă. Pictorul va sări peste acel treizeci de ani, va reconstrui pe Christina, va arunca puntea între real și ireal, la care îl va ajuta ereditatea. Căci în casă anume instincte se continuă. Cu intenția de a afla acel mister la care se face, cu un oarecare abuz, aluzie mereu, Egor anchetează pe mica Simina. Cu aceasta el începe niște relațiuni foarte turburi. Fata i se aruncă de gât, chipurile înspăimântată, el se lasă apoi în voie senzațiilor vinovate. Fata n'are decât 10 ani. Faptul e într'adevăr îngrozitor, dar departe de mine de a vârî aci îngustimi etice. Ba ceva mai mult: afirm că d. Eliade a izbutit să creeze fetița degenerată, diabolică. Ii trebuia aci o atmosferă drăcească, instincte rele. Apariția e într'adevăr infernală Precocitatea feminină a fetei, insistența ei de a vedea în atenția bărbatului agresivitatea masculină turbură și e credibilă. Mai în urmă Simina devine diavolul în persoană, dă lui Egor ordine mature de prostituată, face cu el lucruri penibile, îl mușcă. Numai zece ani! Admir curajul d-lui Mircea Eliade, recunosc justețea în parte a viziunii sale, dar mi se pare că Egor se abandonează prea mult desmerdărilor, Egor adică autorul. E un ce crunt incestuos aici, care sperie.

Ipoteza unui plan interior, perpendicular pe cel prezent, a unui plan al memoriei, nu se confirmă. In curând, aproape de jumătatea romanului, ne încredințăm că scrierea este curat fantastică. Sanda se îmbolnăvește, Egor are o obsesie de sânge (sugerată într'un chip cam dubios, trivial) doamna Moscu, revelându-și și ea o scrinteală, apare urmărită de imaginea petei de sânge. Sângele dela gura lui Egor, cel dela încheietura mânei stimulat de mușcătura unui țânțar, împreună cu jocul continuu de subînțelesuri și terori orientează spiritul către ipoteza unui strigoiu. Christina e un strigoiu-vampir care suge sângele surorei și al vitelor dela curte și fiindcă e nelumită se va arunca asupra lui Egor. Ceeace se și întâmplă. In realitate? In vis? Aplicând, poate cu exces, pudoarea modernă în materie de viziune romantică, d. Mircea Eliade confundă voit realitatea cu visul, nevoind a da nici o deslegare. In fond eu cred că aci e o greșală. Viziunile date ca fenomene controlate obiectiv se ridică la gradul mai înalt al miturilor, în vreme ce aparițiile onirice rămân în cercul delirurilor. Viziunile d-lui Eliade sânt mai mult delirante. Insă și în acest soiu sânt pagini puternice de *Vita Nuova*, acolo unde conștiința se prăbușește concentric fără să-și poată căpăta eul istoric.

Vasăzică Christina apare lui Egor și-i cere dragostea. Autenticitatea viziunii și a momentelor sale e revelată treptat de autor ca să păstreze narațiunii cât mai multă misteriozitate. De pildă Simina știe de aceasta, ea stă adesea într'o trăsură veche a Christinei în care se va dovedi că strigoiul vine noaptea. Pe locul pe care-l păzește Simina se află inima strigoaicei. Și totuși, deși sensul fantastic al povestirii e clar, o bucată de vreme mai credem că autorul a urmărit învăluirea unei teze. Christina vine având pe buze versurile lui Eminescu

—Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Și ochii mari și grei mă dor
Privirea ta mă arde.

Pe dată, datorită aerului intelectual ai stilului d-lui Eliade, ne vine să credem că scopul a fost de a ilustra cu date psihologice mai apropiate de noi acea vrajă necro-erotică din poeziile lui Eminescu. Arald ar deveni aci Christina și ar dovedi cititorului că strigoismul eminescian poate fi trăit mental de romanul modern. Insă desfășurarea povestirii nu confirmă acest punct de vedere și citarea lui Eminescu nu e decât un amănunt de analogie literară. Romanul d-lui Eliade este o poveste romantică de vampiri, de tipul Hoffmann-Gautier, cu o nuanță însă mai senzațională în felul lui Hans Heinz Ewers și a libretiștilor de film (spun asta fără nici o intenție de a coborî). La romanticii germani domină, ca și la Eminescu, conștiința metafizică, ideea constantă a unei inteligibilități obscure ce explică totul, la romanticii moderni e o grijă de spectaculos și de senzație și lipsește stilul.

Simina a făgăduit lui Egor (Simina adică fata de zece ani, să nu uităm) că va veni goală peste noapte în odaia lui, iar Egor, fire voluptuoasă, în ciuda terorilor lui teatrale, o așteaptă. Nu vine însă Simina ci strigoiul Christinei. Eroarea (de temperament) a d-lui Eliade, care are o mare consanguinitate literară cu d. Mihail Sebastian, este de a fi văzut lucrurile erotic. Zadarnic încearcă d-sa de a ne face să simțim groaza de a fi îmbrățișați de strigoiu. In realitate e acolo o femee, vie sau moartă, nu importă, dar plastică, cu gât „alb, catifelat, fraged", cu „sâni tari și rotunzi" pe care eroul o așteaptă cu plăcerea perversă de a fi violat. Cași în cazul cu Simina, elementul morbid sexual a învins decorația fantastică. Decorație poate excesiv umflată. In casa aceea toți sânt nebuni. D-na Moscu ia păsări negre și le sugrumă calmă. Egor, Nazarie, un doctor aleargă fără rost. Egor (altă libidine) s'a închis în odaia bolnavei San-

Urmare în pag. 10-a

Insemnări şi polemici

Cei din urmă Simbolişti...

Odată cu închiderea expoziţiei cincantenare a Simbolismului, la Biblioteca Naţională din Paris, a murit, Ernest Raynaud, după Henri de Régnier şi Gustave Kahn. Dacă ar mai fi durat expoziţia n'ar mai fi fost pe pereţi de cât portrete cu văluri îndoliate.

Raymond s'a născut în 1864, odată cu Henri de Régnier şi Francis Viéle Griffin. El avea firea şi înfăţişarea unui mare funcţionar, mai de grabă de cât a unui literat.

Fusese, în adevăr, comisar de poliţie, şi ca atare, într'un oraş civilizat ca Parisul, caracteristica sa cea mai marcată era „o bunăvoinţă profundă", de om ce a practicat oamenii o viaţă întreagă. Ceiace desigur nu e caracteristica poliţiştilor dela noi! Nu-i plăcea să i se spună simbolist, căci era înrolat în „Şcoala Romană" a lui Jean Moréas.

Henry de Regnier

Locul de întâlnire al simboliştilor, ca şi al membrilor Şcoalei Romane, era într'o berărie din Montparnasse, unde cei din urmă credincioşi îşi schimbau ideile în jurul unei cafele. Sclipitorul Henri Mozel, furtunosul Saint Albain, Alfred Poizat, John Charpentier, Jules Perrin, Antoine Orliac, Henri Strentz şi atâţia alţii cu totul necunoscuţi în afară de cercurile pariziene. Café Français a fost leagănul lui Mercure de France, căci acolo s'au întâlnit şi s'au grupat fondatorii, printre care şi Ernest Raynaut, ultimul supravieţuitor.

Publicul nu mai e, azi, nici ostil, nici indiferent faţă de Simbolism. „Neînţelegerea din partea pubilcului nu e întotdeauna dăunătoare artistului, — spunea Guermantes în Le Figaro, — pentrucă întotdeauna se găseşte un mic cerc care-l înţelege. Apoi climatul izolării este exaltant şi avantajează opera de artă".

Desigur că anul 1925 a fost mai înţelegător pentru artă de cât 1895, dar după 1925 a urmat dezechilibrul care a pus în cauză toate valorile, iar artistul nu mai are răgazul din vremurile trecute. Literaţii erau săraci pe acele vremuri, dar tot au putut aduna 235 de franci, care le-a dat posibilitatea să fondeze Mercure de France.

Simboliştii, — spune criticul dela Figaro pe care l-am citat — puteau să se 'ntâlnească în cele mai umile pensiuni fără să decadă şi Moréas, deşi locuia în fundul lui Mont-rouge putea să-şi îngădue a primi acolo muzele cele mai pretenţioase".

Intelectualii americani

O frumoasă revistă americană, Iur, a consacrat două numere P. E. N. Clubului.

Printre alte articole semnate de autori celebri în toată lumea, care au luat parte la congresul P. E. N. club, din Buenos Ayres, un studiu de Alfonso Reyes, e dedicat inteligenţei americane, din care dăm câteva informaţii.

„Intelectualii americani sânt bine-înţeles mai puţin specializaţi decât cei din Europa. E cerută această calitate de structura socială americană. Scriitorul american are legături mai numeroase cu viaţa practică de cât cel european. Rare-ori este scriitor de profesie. De obicei are diferite funcţiuni din care trăeşte.

Situaţia aceasta are avantagii şi dezavantagii.

Incepem cu dezavantagiile: aplicată la practică şi acţiune, inteligenţa ajunge la încheerea „compromisului", a transacţiunilor şi activitatea literară se resimte din aceasta. Turburată de urgentele necesităţi cotidiane, ea nu poate să se concentreze şi nu crează decât intermitent.

Avantagiile decurg din înseşi condiţiunile lumii contemporane. Criza, înfrigurarea care ne e impusă de efortul cerut tuturor şi mai ales intelectualilor, dacă nu vrem să ne resemnăm ca numai ignoranţa şi mediocritatea sau desnădejdea să creeze noile cadre ale destinului uman, toate acestea fac ca intelectualul american să fie mai familiar cu strada. Scriitorului american nu-i e îngăduit turnul de fildeş.

Dar această alternativă de avantagii şi dezavantagii duce la o sinteză, la un echilibru, care se rezumă într'o nouă manieră specială, de a înţelege munca intelectuală, ca un serviciu public şi în acelaş timp o datorie civilizatoare.

Bine-înţeles, prin aceasta nu se suprimă posibilitatea „parantezei", adică luxul, pe care-l reprezintă creaţia literară.

In Europa intelectualul se naşte în etajul cel mai înalt al turnului Eiffel. O sforţare, şi iată-l în regiunea focului central.

Scriitorul american, după o sforţare colosală şi un exces de vitalitate exasperată, care se înrudeşte cu genialitatea, abia ajunge la o înălţime care să-i permită să nu atingă pământul.

In cutare sau cutare scriitor mediocru american se ascund adeseori virtuţi şi merite care, dacă ar fi cunoscute, ar fi apreciate de confraţii din Europa. Să-i privim, deci, sub unghiul profesiunii celei mai superioare: profesiunea de om, — cum spune I. R. Rudo.

Pecetea războiului

Eugène Dabit, mort atât de timpuriu şi de neaşteptat, a fost adânc zdruncinat de război. Era privit ca unul din cei mai buni scriitori ridicaţi din popor. Ca toţi cei din generaţia de scriitori cu origină umilă în popor, era mândru de această origină şi avea ambiţia să reprezinte în literatură muncitorul din uzină, agricultorul, plugarul, marinarul.

André Gide publică în „La Nouvelle Revue Francaise" (1 Oct.) versurile următoare scrise de el într'un album:

Soldat la 20 de ani,
Ce mizerie !
Cum să faci război
Când eşti doar un copil ?

Să trăeşti într'un şanţ,
In pământ,
Urmărit până la nebunie
De crâncena bătălie...

. . . .

Am cunoscut toate glassurile :
De ură
De suferinţă lungă cât o săptămână,
De foame, de frig, de plictiseală

Trei ani de nebunie oarbă
Mai greu de purtat decât crima!

Tinereţea mea a murit în Franţa...
Intr'o zi de deznădejde....

Toţi prietenii mi-au pierit
Unul după altul...
In cine ştie ce locblestemat
Mi-e îngropată iubirea

A murit Leguel Parizianul
Mosse şi Guillaumin din Amien
Pignatel, zis Marseiezul..
Toţi adormiţi pentru vecie...

Au fost aruncaţi într'o groapă
Dumnezeu mai ştie pe unde
Vorbind de ei, inima-mi stă în loc
Ah! cât de crudă e moartea!

Doamne! face să suferi atât
Ca să te 'ntorci, vai!
Umil şi gol,
Ca un necunoscut.

Fără bucurie, fără onoruri
Cu suferinţa în inimă
Şi ochii arşi
De-atâta plâns !

S'a întors din război obsedat de gândul morţii. Aceiaşi obsesiune se răsfrânge şi din „Carnet verde", apărut în aceiaşi revistă. Un prieten spune despre el:

„Dorea bucuria pentru oameni, dorea demnitatea pentru ei, dar nu cucerite prin sânge şi exaltate prin ură".

In Ianuarie 1932, după o conversaţie asupra posibilităţii războiului, notă în carnetul său:

„1932 ? 1935 ? Pare că ne înăbuşim. Ce monstruozitate, ce negaţie, ce crimă. Bandă de bandiţi! Falimentul ştiinţei! Cum să mai crezi? Cum să trăieşti? Cu groaza perpetuă de o moarte stupidă, trebue să lucrăm, să iubim, să creăm...".

Iar chiar în ziua când a căzut bolnav — (17 August 1936) — de scarlatina care trebuia să-l omoare, îi scria din Rusia, soţiei sale:

„Eri am văzut câmpul de bătălie din Crimeia. Monumente comemorative. Asta e! Ce căutau Francezii prin stepele acestea ? Cine-şi mai aminteşte!

„Război mereu! Nu prea avem ştiri din Spania, dar evenimentele de acolo ne umplu de îngrijorare... Vai, toate acestea ne duc spre un deznodământ, dragă Biche, care mă tem că nu va întârzia. Va fi sfârşitul şi ce sfârşit! Inceputul unui haos stupid şi crud...

„Totuşi, trebue să trăim ca şi cum am fi în cea mai bună dintre toate lumile!"

Şi mai departe:

„Nu prea îndrăznesc să mă gândesc la viitor. Evenimentele îmi tae orice încredere. Sânt sigur că voi vedea iar războiul şi nu mă simt în stare să-l primesc. Orizontul e închis prin această ameninţare. Groaza aceasta, care m'a cuprins la şaisprezece ani, nu m'a mai părăsit toată viaţa, a apăsat asupra mea, şi asupra ta, m'a făcut să tăgăduesc valoarea vieţii...".

Moartea este o rană în mine, care nu se va mai putea închide niciodată", — scrie el în niştc note din Decembrie 1933.

Dar cele mai dureroase sânt rândurile următoare din Martie 1934: „N'aş vrea să mor, căci nu am dat ce e mai bun în mine!"... „Da, aş vrea să trăesc, trebue să trăesc pentrucă simt o lume în sufletul meu, sânge adevărat curgându-mi în vine. Sânt şi imagini şi realităţi. Dacă trăesc ştiu că în cărţile, pe care le voi mai scrie, voi putea să-mi spun dragostea şi frăţia care mă leagă de unii oameni, ura care mă desparte de alţii!"

Iată cu ce semn grozav a pecetluit războiul viaţa celor ce l-au trăit!....

Cariera artistei Doris Hart

„Cariera artistei Doris Hart" este ultimul succes al lui Vicky Baum la Paris. Cartea a fost tradusă de Decourdemanela şi a apărut în editura Stock. Nu-i primul roman care s'a scris asupra unei „stele" a scenei, dar cei mai exigenţi critici literari din Paris, l-au caracterizat drept o capodoperă în acest gen.

Plin de documente omeneşti, romanul e în acelaş timp plin de însufleţire şi de viaţă. După „Le Grand Hotel" şi „Le Lac aux dames", „La Carrière de Doris Hart" este o splendidă dovadă a bogăţiei şi varietăţii mijloacelor de creaţie şi puterii de imaginaţie a acestei mari artiste.

Romanul o urmăreşte pe artistă din obscuritatea debutului şi n'o părăseşte decât când moare, după ce a ajuns în culmea gloriei.

Doris Hart este o tânără germană, de familie bună, care serveşte într'un restaurant, iar în orele libere pozează pentru un sculptor rus, cubist, Nemirof, sau ia lecţii de canto. E în răstimpuri metresa lui Nemirof, pe care-l iubeşte în taină, fără a îndrăzni să i-o spună.

Intre timp, Juddy, soţia unui bancher bogat, Franklin O. Bryant, are fantezia să comande lui Nemirof o statuie pentru parcul său. O. Bryant face o vizită la atelier şi se îndrăgosteşte nebun de Doris. In lipsa Juddy-ei, plecată într'o călătorie în Europa, O. Bryant izbuteşte să o convingă pe Doris să petreacă un Weekend la el acasă şi să ia parte la o petrecere pe care Vicky Baum o descrie cu talentul său deosebit, dând o usturătoare satiră a moravurilor vulgare din unele cercuri americane pe care le-ai putea bănui rafinate dacă nu le cunoşti.

Tocmai în aceiaşi seară Nemirof îşi dă seama că o iubeşte pe Doris. O caută şi-i dă de urmă, o găseşte aproape în braţele lui Franklin O. Bryan şi trage două focuri de revolver asupra lor. E arestat şi condamnat la 12 ani închisoare.

Doris îşi jură că nu va mai aparţine nici-unui alt bărbat şi ia hotărîrea să devină o mare cântăreaţă, spre a face fericirea lui Nemirof când va eşi din închisoare. Dar cum să devină cântăreaţă mare când nu poate lua lecţii decât cu o bătrână Italiană ? Din fericire, bătrânul Bryant se hotărăşte să-i servească o pensie destul de mare ca despăgubire pentru prejudiciul cauzat de fiul său. Va putea deci lua lecţii cu un mare maestru.

Caracterul tiranic şi anturajul pitoresc al maestrului dau prilej lui Vicky Baum să-şi arate încă o dată darul său excepţional de a zugrăvi portrete şi moravuri. Nimic nu o poate opri în ambiţia ei de a deveni celebră. Dragostea şi dezmierdările bărbaţilor nu-i fac nici-o impresie, căci nu se gândeşte decât la Nemirof şi la glorie.

Urmărim cu Vicky Baum, treaptă cu treaptă ascensiunea lui Doris Hart, până ce ajunge la Metropolitain Opera la New York. Iar această ascensiune nu-i lipsită de greutăţi, de lovituri grele, compromisuri şi umilinţi.

Doris în culmea gloriei, cutreeră lumea: Europa, Africa de Nord, Statele Unite. Nu uită însă pe Nemirof. Tot sperând că va fi graţiat, merge şi-l vizitează în închisoare.

Aci Vicky Baum are iar pagini admirabile asupra decăderii morale a prizonierului. Caracterul său a devenit capricios şi de aceia e greu să i se obţină eliberarea.

Doris nu se descurajează, deşi la Paris a făcut cunoştinţa unui tânăr muzicant francez, care a devenit amantul ei şi pentru care ar fi putut uita poate pe Nemirof. Bătrânul Bryant, care se ruinase într'o vreme, şi-a refăcut averea, e îndrăgostit de Doris ca toată lumea şi-i propune să o ia de nevastă.

Franklin O. Bryan, fiul său, luase darul beţiei, dar Doris îl primeşte, acum când e ruinat şi decăzut, în trupa din care face parte.

Când ajunge să fie angajată la Metropolitain Opera, sănătatea ei e compromisă. Are o boală de inimă căpătată cu prilejul rănii făcute de gloanţele lui Nemirof.

Nemirof iese din închisoare şi cei doi îndrăgostiţi pot în fine să-şi realizeze visul: să trăiască într'o insulă din mijlocul Oceanului.

Dar Doris moare curând, oprindu-i-se inima, pe pieptul lui Nemirof... Astfel se termină cariera lui Doris Hart.

Romanul e plin de romanţios, dar aceasta nu exclude o adâncă, uneori amară, şi veridică viaţă de sentimente şi umanitate. Toată curba unei existenţe — înscrisă în durata a zece ani.

Cronica mizantropului

Despre egolatrie

Cea mai nefastă maladie a literaturii moderne este cultivarea excesivă a eului. Fenomenul apare numai în epocele de decadenţă, asadar de sterilitate. Am un prieten arhitect care construeşte mult, se agită, şi vorbeşte rar. Când însă mă întâlneşte (are încredere în mine) vorbeşte sgomotos. Imi spune numai de el, de intenţiile lui, de ceeace ar trebui să se facă şi nu se face, etc. Apoi, scârbit el însuşi de vorbăria lui, pleacă şi tace iar o lună de zile, în care timp construeşte şi asudă.

Mai am însă un prieten care e literat, care scrie puţin şi nu vorbeşte de loc. însă fiindcă el nu vorbeşte, mă simt dator să-i vorbesc eu. Despre ce să-i vorbesc ? Despre politică ? Nu ! Căci el dă din umeri plictisit. Pe el nu-l interesează decât problemele spiritului. Şi atunci eu politicos îi vorbesc despre el, de personalitatea lui, de firea lui deosebită, etc. Iar prietenul tace şi soarbe. Când tipăreşte o broşură, el mi-o trimite cu dedicaţiuni, în acest ton: ,Iubitului me prieten de confesiune, care mă înţelege, în amintirea neuitatelor ore de beţii intelectuale, etc. etc. Beţiile intelectuale, mă'nţelegi, sânt elogiile mele politicoase. De altfel prietenul are şi un jurnal unde însemnă tot ce-i trece prin minte şi tot ce simte, socotind cel mai neînsemnat lucru ca fiind capital pentru desfăşurarea universului.

Cititorul cred că a priceput cine este egolatrul. Nu gălăgiosul arhitect, care vorbeşte excitat de muncă, din plusul energiilor lui, fără frică de mine, fără chiar o conştiinţă clară de realitatea lui spirituală. El este pierdut în fapte, obiectivat. Egolatrul este tăcutul ascultător care neconsumat în lumea din afară se priveşte pe sine şi se cultivă. Egolatrul va scrie mai totdeauna jurnale, se va preocupa de „probleme", de „adevăr", de „autenticitate". Lui îi e ruşine să mărturisească vanitatea şi deci atunci când se va povesti va face aceasta cu aerul că a contribuit la cunoaşterea lumii, că a dat un document autentic. Insă şi în artă caşi în ştiinţă fenomenul e fără însemnătate, autentic este numai universalul. Egolatrul, lucru inexplicabil la întâia vedere, este şi individul cel mai sociabil, gregar chiar. El are nevoe de alţii care să vorbească despre el şi ştiind că totul se plăteşte în această lume vorbeşte şi el despre aţii. Prietenul meu aşa mă trage de limbă. El îmi vorbeşte de mine şi eu, slab ca orice om, mă simt obligat să vorbesc de el.

Va trebui o nouă educare a artistului în vederea obiectivităţii. Cu cât o operă cere mai multă sforţare materială, cu atât scade şi egolatria. Sculptorul, pictorul, architectul nu se cultivă pe ei.Spiritul lor se pierde în acţiune şi dacă ei vorbesc despre ei asta e un semn de vigoare, de optimism. Scriitorul însă te înşeală, fiindcă scrisul e la îndemâna oricărui om. El poate să nu fie de loc artist şi să te mistifice prin această poză autoscopică. Nimic nu mi s'a părut mai sec decât un jurnal, iar când el este interesant atunci te atrag indiscreţiile din el sau părţile cu caracter obiectiv. Luaţi jurnalul lui Renard de pildă şi vă veţi încredinţa ce puţin jurnal este. In el afli un om străin de autor, zugrăvit cu ură, un invidios, un nemulţumit, în fond aşa de recunoscător al valorii lumii obiective, atât de neîncrezător în sine, încât acest jurnal înfăţişează tocmai o ilustrare a inutilităţii eului nostru în creaţiunea artistică.

ARISTARC

da şi amândoi, pe pat, „se logodesc". Casa ia foc, prin răsturnarea lămpii, Egor aleargă cu satul să înfigă un drug în inima, acum descoperită, a strigoiului, şi nuvela se sfârşeşte cu alte delirări, spre a rătăci pe cititor şi a-l arunca în haosul închipuirilor onirice.

Pentru ce această poveste cu vampiri, în linii generale foarte bine condusă, nu dă criticului iluzia groazei, aşa cum o vrea cu adjective autorul, şi a fantasticului? Pentrucă d. Mircea Eliade nu are talent literar. Am mai spus odată că pentru scriitori ca d-sa nu e decât o singură scăpare: să fie geniali. Insă aici avem de aface cu o operă poetică, cu o viziune, şi aci se cere talent. Ştiu că acum se face mare caz de scrisul fără „meşteşug", dar asta e o invidie a celor nedotaţi. Căci nu e vorba de artificii literare şi gramaticale şi de anume colorisme ci de acea putere de a trăi viziunile. Când d. Sadoveanu sau când d. Arghezi scrie frumos, acesta e un fel de a vorbi, fiindcă dânşii n'ar putea scrie altfel. Chestiunea „meşteşugului" este în genere rău pusă prin confuzie cu retorica. Aşadar d. Mircea Eliade nu este un poet, deşi prin temperamentul său frenetic intră mai adesea în domeniul poeziei. Spirit „jactans", memorialist, autorul se cultivă pe sine, de unde până la un punct şi obsesia erotică. Obsesie care pentru o poveste e o eroare. Mulţi vor fi citit *Le grand Meaulnes* de Alain Fournier, scriere discutabilă, dar în orice caz respectând logica povestei. Fabulosul nu suferă libidinea care strică distanţele, fiindcă el e simbolul copilăriei noastre. Şi mai ales fabulosul trebue neapărat să conţină înfăşurat un element etic, căci în fond povestea e o simbolizare a unei probleme morale. Numai regisorul modern , neînţelegând problema, îşi închipue că eroii trebue neapărat să se sărute, fie şi strigoi.

In critica noastră de până aci este o nedreptate principală faţă de d. Mircea Eliade. Aceea de a ignora factorul mistic din naraţiunea d-sale şi de a pune accentul pe aspectul literar. Noi am vrut numai să arătăm structura spiritului autorului şi să dovedim că această scriere de tip poetic nu presupune de loc capacitatea scriitorului de a mai face poezie. Insă poate fi ceva mai tare decât poezia însăşi, puterea, rară ce e drept, de a crea mituri. Ar trebui acum să citim din nou nuvela d-lui Eliade şi să ne lăsăm în voia ei. Insă farmecul pentru noi este pierdut. Noi ştim dedesubpturile. Cel mult putem să ne aprindem lateral şi să adăogăm divagaţiile noastre poetice la viziunile autorului. Numai cititorul va avea acum să ne spună dacă crede în mitologia d-lui Eliade, dacă lumea aceasta de strigoi trăeşte. Cei trei muşchetari ai lui Dumas sânt firavi de tot sub raport intrinsec, dar au căzut în mitologie. Ei sânt mai mult decât eroi literari. Dacă prin urmare viziunile d-lui Eliade vor avea norocul, ca o poveste populară, să se obiectiveze, să se popularizeze în felul materiei cărţilor de colportaj, cu uitarea chiar a numelui autorului, d. Mircea Eliade a făcut un lucru mare. Dacă nu, atunci avem de a face numai cu o încercare de nuvelă romantică în parte stricată de prea multă impuritate * dar totuş foarte interesantă şi doveditoare a unei voinţe de creaţiune puţin comune.

G. CALINESCU

* Nuvela e stăpânită de trei experienţe sexuale: dorinţa de împerechere cu o moartă, dorinţa de împerechere cu un copil şi dorinţa de copulare cu o bolnavă (şi s'ar părea în cursul unui accident lunar).

TURNEU

REGIZORUL:— După ce ţi-o tăia capul calăul, să n'adormi cumva pe scenă... ultimul tren e la 11 şi 40.

— De unde vii ?
— Dela un institut de beauté!
— Şi ce? Era închis?

EA: — Ei, îmi cumperi pălăria?

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

C I R 6
1936
BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU
1936-

Număr special de Crăciun 12 pagini 6 Lei

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 838
Duminică 27 Decembrie 1936

FONDATOR AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST MILLE 1897—1920 — FONDAT IN 1899

6 Lei exemplarul în țară
12 Lei exemplarul în străinătate

Crăciun de demult

de Mihail Sadoveanu

Care-i cea mai veche amintire a mea de Crăciun?

Să vedem. Mi se pare că am mai scris despre ea, desfăcând-o din împrejurările trecute, ca pe o icoană pe care aşi fi găsit-o la vechituri şi aşi fi aşezat-o într'o ramă. Insă acuma, în jurul acelei imagini de demult, se aşează şi alte amănunte şi împrejurări care dau mai multă valoare de semnificaţie ansamblului.

De atuncea e mai mult de jumătate de secol. Eram un omuşor firav care începeam să cuceresc lumea. Această cucerire am început a o întreprinde într'o zi de iarnă foarte bogată, cu omăt mult şi ger care înflorea pretutindeni promoroacă. Ridicând c'un frăţior al meu mai mic o săniuţă pe zarea unui deal, ne-am îmbarcat ş'am plutit cu repeziciune la vale spre necunoscut. Necontenit întorşi în vârful dealului, purcedeam iarăşi la încercarea fantastică; până ce s'a făcut sară şi până ce ne-am trezit în întuneric, singuri şi înfricoşaţi. Eram departe de lume. Nămeţii albaştri şi fantaziile gerului, şi lătrăturile unor câni nevăzuţi, şi apariţia unei fantome cu coarne care s'a scris o clipă pe cer, şi foamea, şi nevoia de a intra în realitate, întorcându-ne la căminul pe care dorisem o zi întreagă să-l părăsim cu bucurie şi cu grabă...

Atunci am găsit moara, care era dincolo de lumea iernii, căci o cunoscusem vara. Căutând-o bine, am aflat-o pitită într'un cotlon. Am văzut şi pe morar, cu totul îmbătrânit şi ciudat, c'un cojoc mare şi c'o căciulă miţoasă crescute pe el. Am văzut şi pe bătrâna morăriţă, care se minuna nespus de isprăvile noastre. Am fost chiar oaspeţii acestei părechi depărtate în timp şi'n basm, cinând la masa lor cu trei picioare şi mâncând cu mai multă poftă decât totdeauna.

Ce s'a mai întâmplat? Voiam să trecem mai departe în expediţia noastră; eram pe punctul de a intra în regiunea dulce şi prăpăstioasă a somnului. Când iarăşi ne-am adus aminte de legăturile noastre cu această lume şi am plâns: mai bine zis am început a emite nişte note subţiri, jalnice şi întrerupte, care au pus pe gânduri pe morar. Bătrâna a dat soluţia. Moşneagul s'a înhămat la săniuţa noastră şi, după descântece şi farmece ale babei, ne-a scos pe tărâmul cestălalt.

Acum îmi aduc aminte că drumul a fost cotit.

Viscolul sărbătorilor de iarnă clădise un troian măreţ în curmezişul şoselei ce străbătea satul. Era o frumuseţe de munte de omăt, care a ţinut până în primăvară, când a pălit în el cu putere soarele de Aprilie. Toată iarna, calea căruţelor a rămas închisă. Ţăranii dintr'o parte de lume veneau până în preajmă; priveau, dădeau din cap şi apoi ocoleau pe o vale, şi ieşeau dincolo, spre târg. Deci şi bătrânul nostru a ocolit printr'o depărtare şi prin nişte străinătăţi, şi a ajuns într'un târziu dincolo de munte, unde trăiau părinţii noştri.

Interesantă în această expediţie de demult şi în această întoarcere la realitate, găsesc că este întâiu fantazia ce ne-a călăuzit, ducându-ne foarte departe, ţinându-ne însă pe loc. Interesantă a fost şi întoarcerea;

Urmare 'n pag. 2-a

Mina Byck Wepper — Naşterea Domnului

Chilia mea dela Valmontone

de Gala Galaction

Valmontone... Departe, în Italia Centrală, între Munţii Albani şi Munţii Prenestini, pe artera de cale ferată Roma-Cassino-Neapole... Pe acolo cred că trecea odinioară *Via Labicana*, azi prefăcută în ideală şosea, asfaltată şi lucie ca oglinda. Valmontone este un sat, spânzurat ca o ghirlandă, de coastele unui masiv vulcanic. Deasupra, pe masivul teşit, domineazǎ tot ţinutul vechiul castel Valmontone, al familiei Doria-Pampilix.

Acum vreo cinci sute de ani era aci un cuib de vulturi. Stăpânii castelului aveau ostaşi, pe socoteala lor, depozite de arme, porţi de fier cu lacăte uriaşe şi o fântână săpată în stâncă, prefăcută apoi în gropniţă obştească, şi pentru prieteni şi pentru duşmani.

Muntele, care poartă pe creştet acest castel, stă la o răscruce de văi, dintre care una este valea pârâului Sacco. In jurul satului şi al castelului, vezi de sus — de pe terasa vechilor străjeri — spre miază-noapte: Palestrina, Olevano, Paliano... spre miazăzi: Artena, Segni şi Munţii Laţiali. Drept vorbind, tot orizonul, de jur împrejur, este închis, când mai aproape când mai departe, de grebeni muntoşi, dar goi de orice coamă păduroasă.

Castelul Valmontone este o zămislire a vremilor bătrâne, pe care am fi gata să le credem legendare, dacă nu ni-ar fi rămas din ele aceşti coloşi de piatră şi de cărămidă. Are cinci-şase caturi de săli, de chilii şi de coridoare. O scară largă, cu trepte late ca nişte lespezi de morminte, duce de jos, din gangul principal şi până sus, la terasa care acopere tot castelul.

Văzut de departe, pare a fi un cub năpraznic, închegat de jur împrejur. In fapt de adevăr, cubul este scobit spre miază-noapte, de curtea interioară şi este întregit spre răsărit de capela castelului, astăzi cedată poporului credincios, pogorîtor din vechii iobagi. Poate că sânt în acest castel, cu caturile lui, cu aripile lui şi cu diferitele lui intrări, peste o sută de odăi mari şi mici. Vechile săli, care erau altă dată adevărate cazărmi, astăzi sânt magazii de cereale şi ateliere de tâmplărie.

Câteva şiruri de chilii sânt pustii de multă vreme; au geamurile sparte şi mai adăpostesc, doar unele, rămăşiţe de gospodărie şi de mobile arhaice.

In unghiul sud-vestic al acestui castel, la catul al treilea, cu vedere spre Munţii Albani şi spre Palestrina, este chilia în care nu mai locueşte nimeni, ci numai eu, câteva săptămâni pe an.

Coridoarele castelului sânt coridoare de mânăstire. Le-am regăsit întocmai la Muntele Athos, la Ierusalim şi la Grotta Ferrata. Sânt pardosite cu cărămidă, sânt lungi şi întunecoase. Dar chilia mea e luminoasă şi plină de soare... Ah, soarele italian, care coace smochinele şi rodiile şi pe care, după amiază, trebue să-l laşi dincolo, în dosul obloanelor de lemn... Pe pereţi sânt câteva icoane cu întâmplări din Vechiul Testament. Deasupra patului este o copie după *Cristo alla Colonna*, de Bazzi del Sodoma... O masă de scris, pe care o îndrept, după ceasurile zilei, când spre apus, când spre miază-zi, un scrin, aş-

(Urmare în pag. II-a)

PENTRU COPII

Jucării*

Ninge!

Ssst... Domniţa gerului,
Cu mânuţa îngheţată,
Bate 'n poarta cerului
Şi întreabă, supărată:
— Unde-s stelele de sus?
Iaca, nu-s!

Vântul rău le-a scuturat
Şi le 'mprăştie prin sat...
Uite una: s'a desprins
Dintr'o margine de nor
Şi coboară 'ncetişor:
Oare-a nins?

E un fulg, şi-i cel dintâi,
Şi aduce 'n vânt ninsoare,
Drumuri albe peste văi,
Sănioare,
Zurgalăi...

Ş'o să vie Moş-Crăciun,
Florile dalbe,
Cu toiagul de alun
Şi cu traista în spinare.

Când l-or auzi că vine,
Cuvioşi or să se 'nchine
Brazii tineri pe cărare,
Ş'o să ţârâie-o colindă
Greeruşul de subt grindă·
Florile dalbe...

Nu ne-aduce jucării
Moş-Crăciun, că e sărac:
Vântul doar de-i suflă 'n sac!
Dar la case cu copii,
Cu copii cuminţi şi buni
Intră'n svon de rugăciuni
Şi-i sărută pe obraz.
Şi, visând căluţ şi bici,
Râd prin somn băeţii mici...

Scrisoare lui Moş-Crăciun

Moş-Crăciun!
Toţi îmi spun
Că eşti darnic şi eşti bun.

Eu îţi scriu de mai 'nainte
Că-s un băeţel cuminte,
Dar eu nu-ţi cer jucării,
Cum ţi-ar cere alţi copii.

Nu vreau mere, nu vreau nuci,
Nici căluţ nu vreau, nici tobă.
Moş-Crăciun! vreau să ne-aduci
Lemne multe pentru sobă,
Că-i cam frig la noi în casă
Şi măicuţa-i friguroasă...

Mie, adă-mi o plăcuţă,
Că mi-am spart-o pe cea veche
Adă pentru pisicuţă
Motocel roş la ureche.

Lui bunicu, o lulea,
C'a pierdut-o, sărăcuţu.
Poate ai vre-un os lui Cuţu?
Poate ai vre-o acadea?...

Iar lui Dan cel mititel
Care doarme 'n copăiţă,
Să-i aduci un covrigel
Sărut mâna
Niculiţă.

La epuri

M'am rugat de tata-mare
Să mă ia la vânătoare:
Cu căciula pe-o ureche,
Cu ciubote de voinic
Şi cu puşca lui cea veche, —
Cine-ar zice că sânt mic?

Sara limpede şi blândă
Se 'mpânzeşte peste văi.
Am rămas şi eu la pândă
Cum rămân şi alţi flăcăi.

Peste câmp, departe-hăt,
Nici o urmă pe omăt.
Când, deodată, lângă mine,
S'a zburlit un mărăcine.

Uite, mă, ce arătare!
Nici nu merge, nici nu sare,
Se împiedică de-un hop,
Sue dealul, — parcă-i şchiop
Dă la vale, — cade 'n bot,
Cu codiţa pe spinare,
Cu urechile de-un cot!

Inima cumplit îmi bate:
Ce-a mai fost şi asta, frate?
O fi fost chiar duhul rău
De fugea aşa haihui?
Ori a fost cumva vre-un pui
De balaur, ori de zmău?...

Iaca, vine şi bunicul,
— Mi s'a speriat voinicul
De-o dihanie neroadă
Ori de-o vulpe fără coadă.

Ce mai cruce de flăcău!
Lasă, că-ţi găsesc eu leacul.
N'a fost diavol, n'a fost zmău:
Ia, un epuraş, săracul..."

Baba Promoroaca

Vezi colo, pe-un tăpşan, cum se ridică,
Cu furca 'n brâu, o babă măruntică?

E îmbrăcată doar într'o pănuşă
Şi e încinsă c'un curmei de tei,
Dar i-se joacă soarele 'n cercei
Şi are nasul roş ca o scoruşă.

Dece ţi-e frică? Ia o biată babă.
Aleargă până 'n deal şi iar se întoarce, —
Că nu-şi mai află loc de-atâta treabă!
Şi fusul joacă 'n drum, şi baba toarce...

Ce toarce baba, nu pot să-ţi arăt,
Că n'are lână 'n caer, ci omăt:
Băbuţa asta-i Baba Promoroacă,
Şi toarce 'n drum, şi fusul joacă, joacă...

Te uiţi la mine lung şi nu mă crezi?
Acuşi coboară baba prin livezi,
Şi-anină promoroacă grea pe ramuri,
Şi horboţică albă pe la geamuri.

Ba chiar şi lui bunicu, câteodată,
Când pleacă el cu sania la vie,
Ii esă'n cale baba supărată
Şi-i suflă 'n barbă puf de păpădie!

Nani, Pui!

Dormi, fetiţă somnoroasă,
Să-mi creşti bună şi frumoasă,
Să fii dragă orişicui,
Nani, pui!

Dormi cu mama, băetel,
Să-mi creşti nalt şi subţirel
Şi frumos cum altul nu-i
Nani, pui!

Inger dulce şi cuminte
O să vie să v'alinte
Fără ştirea nimănui:
Nani, pui!

Să vă pue subt pernuţă
Jucărie sărăcuţă, —
Jucăria visului.
Nani, pui!

Doarme candela albastră
Subt icoana prinsă 'n cui,
Dorm şi stelele 'n fereastră,
Doarme şi măicuţa voastră...
Nani, pui!

OTILIA CAZIMIR

* *Versurile acestea sânt scrise anume pentru „Cărţile de Citire" pe care domnişoara Otilia Cazimir le pregăteşte în colaborare cu domnii: Prof. dr. Şt. Bârsănescu, Gh. Polcovnicu şi I. Berliba.*

Autoarea ar dori ca aceste versuri să nu fie folosite de alţii înaintea ei, nicăiri şi subt nici o formă.

Actualități Științifice

Smaragde sintetice

Grație cuptorului electric, s'a ajuns să se realizeze diferite pietre prețioase — în special smaragde — pe cale sintetică. Smaragde „false" ar fi o denumire impropie, întrucât produsele astfel obținute în laborator, prezintă asemănări isbitoare cu nestimatele naturale.

Până și cei mai iscuiți specialiști nu reușesc să le deosebească. Au aceleași însușiri fizice și dau o radiografie identică. Doar mici defecte imperceptibile — neregularități de cristalizare — care pot fi puse în evidență numai cu ajutorul microscopului, ne permit să distingem smaragdele naturale — caracterizate prin aceste neregularități — de cele sintetice, cu o textură perfect omogenă.

Nu e exclus însă ca să ajungem să fabricăm în curând în laborator și smaragde cu aceste... „prețioase defecte".

omnul cel mai sănătos

Se crede în general să somnul de dinainte de miezul nopții este cel mai sănătos. Cercetările sistematice, făcute în această direcție la Institutul de psihofizică a Universității din Chicago, au confirmat numai în parte această credință populară. Pe baza a numeroase experiențe, s'a putut stabili că aproape în toate cazurile somnul este cel mai adânc în primele două ore. Și, firește, dacă ne culcăm până la ora 10 seara, cel mai sănătos somn este cel de dinainte de miezul nopții.

Rezultă de aci că am putea realiza condițiile optime pentru somn, dormind pe zi în trei perioade de câte două ore, aceste perioade succedându-se la interval de timp egale. Am beneficia astfel de 6 ore de somn profund, —deci de cea mai bună calitate, — ceiace ar fi perfect suficient și ne-ar permite totdeodată ca restul de 18 ore să ne bucurăm în plin de facultățile noastre active.

Viața în afară de organism

Se cunoaște vâlva stârnită anul trecut de senzaționala descoperire a colonelului Lindbergh și doctorului Carrel. Cei doi savanți americani au realizat un ingenios dispozitiv denumit „camera vieții", care permite întreținerea în viață a diverselor organe și țesuturi desprinse din corp.

Acum ne vine știrea că doi profesori dela Universitatea din Oregon (Statele Unite) — doctorul Erwin Osgood și Alfred Muskovitz — au construit un aparat, cu ajutorul căruia pot să producă în laborator celulele sângelui. E vorba de o experiență din cele mai interesante. Iată în ce constă procedeul: se extrage puțină măduvă dela un om viu (operație extrem de delicată) și se introduce într'o eprubetă, unde e tratată cu un amestec de gaze și menținută la o anumită temperatură. O membrană face posibil schimbul de elemente nutritive și evacuarea reziduurilor. In felul acesta, măduva continuă să trăiască în condiții asemănătoare cu acelea de care se bucură un organism, în interiorul unui os. Ea dă naștere la celule noui de sânge și ucide germenii vătămători, toate aceste fenomene petrecându-se sub ochiul experimentatorului.

Pe de altă parte, doctorul G. Walter Wilson, dela „Brown University", a studiat cu ajutorul unui puternic microscop, un rinichiu de iepure menținut în viață, timp de câteva ore, prin infuziunea unui amestec de soluție salină, oxigen și globule roșii luate din sânge de bou. Experienta sa a dovedit că celulele au o respirație individuală și că țesuturile rinichiului pot fi distruse prin adăugirea unei mici cantități de cianură în soluția menționată. Intr'adevăr, în acest caz, se formează în interiorul celulelor, mici cristale care, încetul cu încetul, împiedică funcționarea organului.

De altfel, „camera vieții"—de care am pomenit — permite studiul aprofundat al celor mai variate fenomene vitale. Se poate examina astfel „in vitro" acțiunea diferitelor substanțe asupra funcționării ficatului, rinichilor, plămânilor și glandelor, ceiace, firește, deschide imense orizonturi terapeutice medicale. Așa, de pildă, conectând „inimii artificiale" — realizate de Lindbergh — o glandă tiroidă, se observă că celulele acestei glande se înmulțesc, iar arterele aferente pulsează normal. Mai mult încă, glanda începe să secrete hormonii ei caracteristici, deși animalul, din care a fost extrasă, poate fi mort de câteva săptămâni.

Un savant, alimentând prin sânge artificial ovarele extrase dela o găină, acestea au început să funcționeze, producând ouă, de dimensiuni ceva mai reduse decât cele normale.

Fecundația artificială

Profesorul Gregory Pincus, de la Universitatea Harvard, a obținut de curând rezultate senzaționale în domeniul fecundației artificiale. Extrăgând ovulele de la o epuroaică, el le-a fecundat cu o substanță chimică și le-a transplantat în matricea altui animal, unde s'au desvoltat în mod normal. Uneori, pentru fecundarea ovulelor este suficientă acțiunea căldurii.

Un alt savant american, doctor Ethel Brown Harvey, a produs în laboratorul biologic din Woods Hole, un pui de animal viu, fără intervenția părinților. Procedeul este într'adevăr extraordinar.

Femelei unui ariciu de mare i s'au extras ovulele nefecundate, care au fost introduse într'o mașină centrifugă, unde au suferit acțiunea unei forțe de 10.000 de ori mai intensă decât aceea a gravitații. Despicând în felul acesta fiecare din ovule în două părți și selecționând porțiunile fără nucleul matern le-a fecundat pe cale chimică. Introduse în apa mării, aceste fragmente de ou au dat naștere unor arici de mare, absolut normali.

Ing. I. S.

A apărut — NUMĂRUL SPECIAL de CRĂCIUN

A V E N T U R I E R

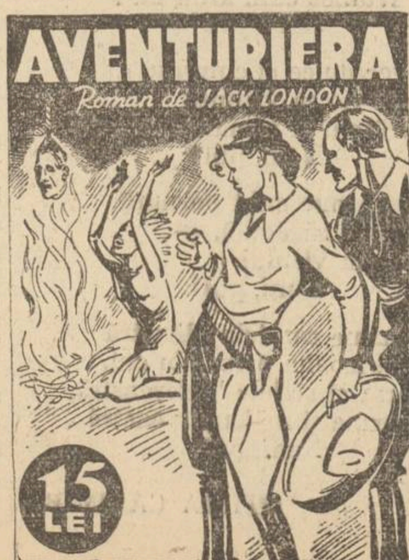
Celebrul roman a lui JACK LONDON

Splendidă caracter de fată americană. Vântură - mări, aventuri, inițiativă. Băetană rebelă și totuși... femeie. Fiorosul duel între rivali. Naufragiul. Canibalii.

EXOTIC, PITORESC, PALPITANT...

în „ROMANELE CAPTIVANTE"

15 lei. La chioșcari și librari

Crăciun de demult

Continuare din pag. 1-a

căci muntele de omăt, pe care zece pământeni l-ar fi înlăturat cu lopețile într'un ceas, a rămas până în Aprilie și drumeții dintr'o parte de lume continuau să-l ocolească nepăsători, ca să treacă în altă parte de lume. Acum înțeleg că eram destinat de atunci să fiu copil credincios al pământului nostru, căutând realitățile în fantazii și primind domnia stihiilor ca pe ceva de neînlăturat. Moș-Crăciun ne-a scos la liman pe cărări întortochiate, printre vis și realitate, ceiace iarăși este în destinul sufletului nostru. Cel mai ciudat fapt este că acel Moș-Crăciun vechiu m'a adus de fapt până aici unde sânt și de unde privesc viața întrucâtva cu aceiași ochi de atunci.

MIHAIL SADOVEANU

Chilia mea dela Valmontone

Continuare din pag. 1-a

ternut cu ziare de anul trecut, aduse din București, și... deasupra, la 6—7 metri, grinzi bătrâne, tăiate din păduri care or fi pierit de mult..

In jurul castelului sânt și câteva mici mânăstiri, dar cred că nici una nu are o chilie mai adâncită în pace sihăstrească de cât a mea. Totuși, viața își urmează, zbuciumată și gălăgioasă, pravila ei nebiruită. De jos, din ulicioarele înguste, cu profunzime de fântână, urcă până la mine, sonore și armonioase, răfueli, în italienește... Vineri, până la amiază, este pe piața, de sub fereastra mea, un iarmaroc încântător. De sub dealurile cu vii și cu maslini, de la apus, ies, prin gura de tunel ca să intre apoi în tunelul de la apus și vice-versa, vreo douăzeci de trenuri pe zi... Cu toate acestea, chilia mea rămâne suspendată, deasupra lumii, a zgomotului și a realității, zile întregi!...

Pe masa mea, am, în reproduceri fotografice, în descrieri măestre, în planuri și în cărți: Roma Cezarilor, Roma Papilor, Roma Artei și a Credinței... Las, la trei-patru zile chilia mea și mă duc la Roma, la Tivoli, la San Pietro..., ca să verific sau să văd și eu, un monument, o inscripție, sau un tablou... Roma, văzută de lângă statuia lui Garibaldi, e grandioasă!... Villa d'Este, de la Tivoli, e un conac în calea către Raiul lui Dumnezeu!... Și San Pietro este un sacru epitome al istoriei lumii și al Revelației Divine...

Dar toate aceste splendori și comori ale Italiei și ale omenirii trebuesc vămuite și strecurate — ca la apertura aparatului fotografic — prin tihna și molcomia chiliei mele. N'aș putea să iau cu mine nici o rază din feeria lor, dacă n'aș face, din această chilie monahală „cameră obscură" și popas de recapitulare.

Deși vremea pe care o petrec în această cămăruță depărtată este cam a zecea parte dintr'un an, totuși, cu gândul și cu dorul împlinesc restul anului...

Intr'o după amiază strălucită de August, stăteam sus pe terasa castelului, la umbra îngustă a fostului post de observație. Un fluture auriu, ocelat cu negru și cu albastru, ca o pană de păun, s'a lăsat din zbor și s'a odihnit lângă mine, pe una din cărămizile caldarâmului terasei... După ce s'a odihnit un minut, cu aripile întinse, a zburat spre Rocca di Papa... Atunci m'am apucat și am scrijelit cu un piron pe cărămida unde stătuse aeriana bijuterie: *Aici s'a odihnit un fluture*... și am pus și data (...era prin 1930...)

Tocmai pe urmă mi-am adus aminte că jos, deasupra întâiei scări, stă, pe placă de marmoră, pomenirea unui popas, făcut în acest castel de fericitul Papă Pius IX!...

Și astfel astăzi chilia mea de la Valmontone îmi nălucește mereu, între cele două inscripții, fără de veste și progresiv simbolice...

GALA GALACTION

A APĂRUT No. 322

Cinema

PREȚUL 10 LEI

Număr special de CRĂCIUN

48 de pagini în 3 culori la Heliogravură 200 ilustrațiuni, picturi fotografice

DECEPȚIILE UNUI TURIST LA HOLLYWOOD

GINGER ROGERS

CRĂCIUN 1936 de Ion Golea

Cronica filmelor de D. I. Suchianu

SUNTEȚI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEȚI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică GRATUIT FOTOGRAFIA

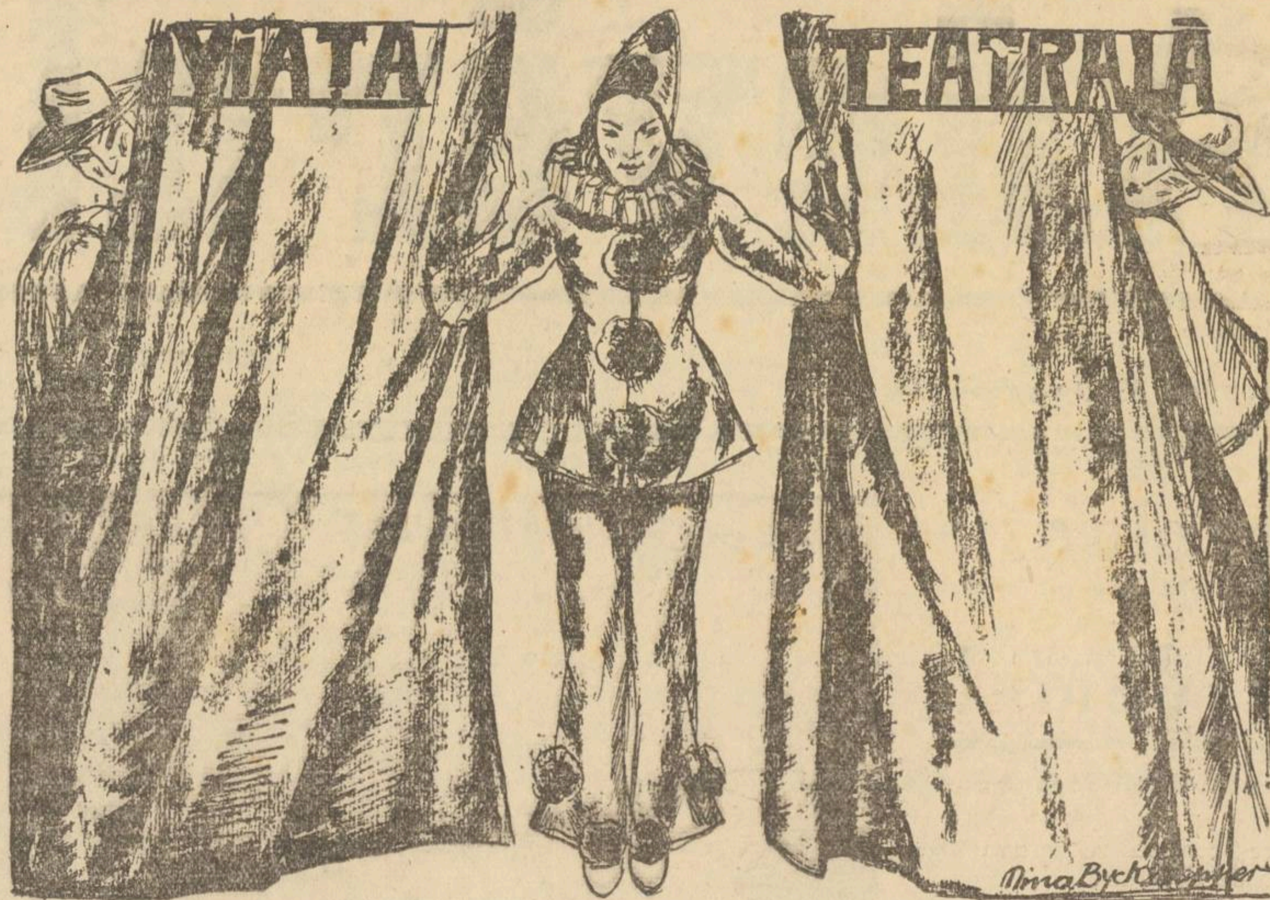
Bilete cu reducere la cinematografe!

VIITORUL TELEVIZIUNEI

După cum radio a contribuit într'o măsură considerabilă la schimbarea psihologiei moderne, nimicind distanțele, este neîndoielnic că televiziunea, adăugată transmisiunii sunetului va produce o transformare tot atât de radicală. Vreți să știți care sunt aplicațiunile viitoare ale televiziunei? Citiți documentatul articol de popularizare apărut în numărul de Crăciun al revistei

RADIO (Adeverul)

Radiofonie — Televiziune — Știință pentru toți
0 de pagini la heliogravură — Prețul 7 lei

Sărbătorirea D-lui N. Soreanu, — Spectacolele de Crăciun

Teatrul Național a sărbătorit cu un fast deosebit, în seara de 18 Decembrie, cei patruzeci de ani de teatru ai maestrului N. Soreanu.

Teatrul românesc se poate mândri de a fi avut de la începuturile lui și până azi, o falangă nesfârșită de actori mari. Poet din fire, artist în viață, poporul român a dat și va mai da încă actori de geniu, pentrucă rareori s'a văzut o atât de perfectă afinitate la un popor pentru arta dramatică. Actorii noștri s'au ilustrat în străinătate de câte ori au avut ocazia. De Max, Maria Ventura, Yonnel, Mihalescu, Elvira Popescu s'au acoperit de glorie pe scenele franțuzești. Talente tot atât de mari au preferat însă să rămână credincioase teatrului românesc, căruia i-au dăruit toată viața și toată vlaga lor. Răposații I. Niculescu, I. Petrescu, C. Nottara, Ar. Demetriade, apoi veșnic tânărul Iancu Brezeanu, și în sfârșit d. N. Soreanu, care a fost sărbătorit Vinerea trecută, au contribuit cu geniul lor, la ridicarea și consolidarea artei dramatice în România.

Din vechea gardă, împreună cu Iancu Brezeanu și Ion Morțun, maestrul N. Soreanu a rămas încă verde, plin de exuberanță și de posibilități, luptând cot la cot, în fiecare seară cu tânăra generație, căreia trebue să-i rămână un perfect exemplu de conștiinciozitate și de sobrietate artistică.

Cu un surâs ironic și plin de înțelesuri, d-l N. Soreanu par'că și-a pierdut pe drum, povara celor patruzeci de ani de muncă, închinată cu atâta frenezie și atâta credință teatrului românesc. In acest rol al Inspectorului Prell, pe care l-a interpretat dela crearea piesei „Institutorii" în România, adică din anul 1905, și pe care l-a jucat din nou Vineri seara în fața unei săli entuziasmate, d. N. Soreanu este într'adevăr inimitabil.

Câtă ușurință în mers, câtă strălucire în debit, și mai cu seamă câte nuanțe în interpretare. Fiindcă d. N. Soreanu este prin excelență, actorul cu nuanțe. Replica d-sale nu este directă, sau brutală. Din contra, d. N. Soreanu recurge în jocul său la o sensibilitate spirituală pe care o realizează în mod spontan, fără nici un efort.

Din interpretarea d-sale se naște o serie întreagă de subînțelesuri, care, fără să adumbrească rolul, îl apropie mai mult de comprehensiunea spectatorului. Timbrul cald și o expresivitate mobilă ajută la crearea unei ambianțe favorabile, de simpatie, în jurul figurii pe care o redă. Deaceea d. N. Soreanu este un actor agreabil în orișice rol, oricare ar fi compoziția lui.

Creator de tipuri, excelent animator într'un ansamblu, d. N. Soreanu este una din cele mai reprezentative figuri din teatrul românesc. Contribuția sa la un spectacol se arată întotdeauna eficace, dacă nu chiar salvatoare. Mi-aduc aminte, câtă trudă a pus d-sa, în interpretarea unui rol secundar dintr'o piesă foarte slabă „Knock-out", jucată acum trei ani pe scena Teatrului Național. Simpla d-sale apariție inveselea sala, dând viață spectacolului care se pierdea între cele trei ziduri ale scenei. Și dacă până la sfârșit piesa a plăcut, iar tinerii autori, care vădiseră un necontestat talent dar și o cumplită lipsă de experiență, au fost chemați la rampă, aceasta nu se datorase decât d-lui N. Soreanu.

Dar Ghiță Pristanda, nemuritorul erou al lui Caragiale? Cine îl poate juca cu mai multă convingere, cu mai multă inimă și cu mai mult talent, decât d. N. Soreanu! Dar „Prostul" de L. Fulda, în care d-sa a repurtat unul din cele mai trainice succese? Dar boerul din „Dinu Păturică", în care d. N. Soreanu găsea accente tragice din cele mai impresionante?

Dar atâtea și atâtea roluri, în care tânăra generație nu l-a apucat pe d. N. Soreanu, dar de care cu siguranță că a auzit vorbind? Toate acestea i-au adus d-lui N. Soreanu, faimă binemeritată, de care d-sa cu modestia care-l caracterizează, nici nu vrea să audă. Dar aplauzele călduroase de Vineri seara l-au putut convinge, cât de iubit este d-sa de publicul românesc, de acest public pe care l-a încântat timp de patruzeci de ani, cu atâta convingere și atâta dragoste.

Seara de Vineri a însemnat consacrarea unui talent minunat și a unei munci fără întrerupere.

D-l N. Soreanu va continua desigur să ne încânte multe seri, de aci înainte. Patruzeci de ani de teatru nu-l pot împiedica să fie acum mai tânăr ca oricând.

*

Crăciunul este al copiilor. Veselia și voia bună sânt caracteristicele acestor sărbători ale tinereții. Elevii din licee, din școlile militare încep să umple străzile, cofetăriile, cinematografele și în sfârșit teatrele.

In străinătate, pe tot timpul Crăciunului, teatrele subvenționate reprezintă matineuri clasice și piese pentru copii. E atâta dorință de spectacole în acest tineret, încât, chiar din punct de vedere comercial, directorii de teatru trebue să aibă grijă de a-și împrospăta repertoriul cu piese care să-i convie. Nu mai vorbesc de menirea culturală a acestor instituții oficiale, al căror rol este de a pregăti publicul de mâne.

Toate acestea în străinătate...

In București nimeni nu are grijă de tineret, în sărbătorile Crăciunului. Teatrele particulare își reîmprospătează repertoriul ce e drept, și rând pe rând Teatrul Regina Maria, Teatrul Alhambra, Teatrul Majestic și-au schimbat programul, dar n'au avut nici o atenție pentru tinerii spectatori, iar Teatrul Național va reprezenta tocmai la 4 Ianuarie, deci la sfârșitul sărbătorilor, o piesă pentru copii, „Prințul cu două chipuri" a d-nei Margareta Miller Verghi.

Este de ajuns? Desigur că nu. Ne plângem de criza care s'a abătut asupra teatrului românesc, ne plângem că publicul preferă cinematograful teatrului, dar nu ne îngrijim să formăm spectatorii de mâne, să le dăm gustul teatrului, și să salvăm astfel întru târziu, așa zisa criză a artei dramatice.

Cât de firesc ar fi fost ca Teatrul Național să reia de Crăciun, „Vlaicu-Vodă" și tot repertoriul lui Caragiale, și să organizeze, fie chiar dimineața, câteva spectacole pentru copii, reprezentând din nou acel „Harap Alb" al d-nei Nela Stroescu, care a repurtat un atât de mare succes în cursul stagiunii precedente.

Dar, trebue să ne mulțumim cu starea actuală de fapt. Să căutăm deci a îndruma pe spectatorii dornici de teatru în labirintul (destul de simplu ce-i drept) repertoriului ce ni se oferă.

La Teatrul Național, „Omul și Masca" de Marlowe domină toată activitatea acestui început de sezon. Excelent realizată scenic de d. Soare Z. Soare și magistral interpretată de d. G. Vracca, piesa lui Marlowe constitue unul din cele mai bune spectacole ale anului teatral. Trebue văzut deasemenea neapărat „Avarul" lui Molière, tradus de d. Tudor Arghezi într'o limbă curată și sonoră, montat într'un chip inedit de d. I. Sahighian și jucat în cea mai perfectă tradițiune clasică de d. I. Finteșteanu. „Institutorii" lui Otto Ernst, care s'a reluat cu ocazia sărbătoririi d-lui N. Soreanu, este deasemenea o comedie agreabilă, bine construită și plină de calități.

Teatrul Regina Maria reprezintă o piesă nouă „De ziua nevesti-mi", jucată cu mult succes, la începutul acestei stagiuni, la teatrul In der Iosefstadt, la Viena, piesă de care voi avea ocazia să vorbesc într'una din cronicele viitoare. In matineuri se joacă cu acelaș succes „In amurg", o puternică dramă a lui Gerhard Hauptmann, interpretată în mod impresionant de d. G. Storin, și pusă în scenă într'un ritm drăcesc, de d. Victor Ion Popa, excelentul realizator de spectacole. Cât despre „Fiul meu, domnul ministru", comedia aceasta a lui André Birabeau nu se înalță de-asupra unui nivel mediocru de literatură dramatică.

Teatrul Comoedia continuă să joace „Absențe nemotivate", o comedie ușoară, veselă, nesupărătoare, dar nimic mai mult. Succesul ei însă este atât de mare, încât d. Sică Alexandrescu nu și-a înoit de sărbători, spectacolul.

La Teatrul Vesel, d. Grigore Vasiliu-Birlic, acest neîntrecut comedian, merită să fie aplaudat, indiferent de calitățile piesei în care joacă.

Despre Tănase și despre Teatrul Alhambra, care începând de Miercuri seara joacă „Marea Ducesă de Alhambra", nu avem nimic de spus. Teatrele de revistă, prin grija care o pun în montarea unui spectacol, și-au cules de mult sufragiile unanime ale publicului.

Și la anul — niciodată nu va fi prea târziu — să sperăm că directorii teatrelor noastre se vor gândi la alcătuirea unui repertoriu pentru tineret.

GH. NENIȘIOR

A apărut:

Hanul la Uriești

ROMAN de Horia Miclescu

Prețul Lei 40.

Editura „Adeverul" S. A.

Pictorul Iser

Un jubileu: se împlinesc treizeci de ani dela prima expoziție a pictorului ISER la Ateneu. Artistul comemorează această dată, la Dalles, printr'o retrospectivă selecționată și printr'un îmbelșugat aport de noi realizări.

Imaginile viguroase, impresionante prin amploarea și elocvența lor formală, rezumă, în acest ansamblu tot atât de divers pe cât de unitar, toate aspectele, căutările și biruințele unei munci de-o viață.

Iser — Turcoaică

In afară de străbaterea etapelor principale ale evoluției, însăși opera ultimilor ani este atât de plină de experiențele trecutului, atât de șlefuită de învățămintele continui de lucru, încât poate fi considerată ea singură ca o vastă școală de tehnică și de stil.

Se remarcă strădania de cunoaștere și lămurire, aspra și greaua luptă cu materialul de exprimare, nu numai în întregul unui tablou sau în pânzele de dimensiuni, ci în fiecare suprafață cuprinzătoare a unei porțiuni de viață, în fiecare trăsătură de pensulă, în fiecare linie.

Iser — Nud

Astfel, tot ce pare secundar este deopotrivă de cântărit și chibzuit plastic ca să se potrivească desăvârșit în angrenajul vieții unui tablou.

Fără îndoială că unele trăsături care clădesc existența picturală pe pânză se nasc spontan din disciplina lăuntrică; totuși, la Iser nimic nu se încheagă din întâmplare. Totul e prevăzut, organizat cu siguranța meșteșugului deplin format.

Iser nu greșește niciodată atunci când avem impresia că două tonuri nu se potrivesc între ele. Când ni se pare că o linie servește simpla fantezie a exagerării, a deformării fără rost, el încearcă acorduri noi chiar pentru el însuși.

Vrem să accentuăm această constatare: Iser este unul din rarii noștri pictori al căror meșteșug se reazimă foarte puțin pe imaginație, pe neprevăzutul creației, pe acel joc abil, cu surprize de încântare, de care s'au lăsat ispitiți mulți artiști mari.

Iser știe ce vrea și ce face la fiecare pas. Caută și realizează punct cu punct ceiace și-a pus în gând. Procesul de creație se poate desluși foarte precis la el, din viscolul liniilor pe hârtie sau pe pânză. El nu îndreaptă, nu șterge ca să nu se cunoască ori să rezulte o plăzmuire ideală, ades imaterial de frumoasă, dar artificială. Iser revine cu un ton mai gros, cu o apăsare mai puternică în păinjenișul liniilor.

Iser — Studiu

Din aceste originale treceri și puneri la punct, conținutul întreg al operei nu se desprinde totdeauna la primul contact; emoția nu poate fi cuprinsă spontan în toată adâncimea ei.

Iser este înainte de toate un meșter ale cărui viziuni sânt realizate dintr'un întreg cortegiu de eforturi tehnice și spirituale, din voință, din osteneli și din victorii. La baza oricărei fapte mari în artă se află acest proces.

Iser — Spaniolă (Desen)

Iser — Turcoaică (Desen)

Deși puțini artiști au precizia desenului său și mai ales expresia liniei, am putea spune că Iser nu-i un virtuos în înțelesul voluptății de meșteșug. Mijloacele lui sânt cât se poate de firesc picturale spre a nu dăuna grandioasei simplicități a elementelor reale.

Nimeni nu se ferește mai mult decât Iser să nu cadă în ispita măestriei numai pentru ea; destinul de covârșitoare tristeță al atâtor artiști: virtuozitatea goală, — infernala comoditate a pensulei, despre care vorbea Delacroix.

De-aci, lipsa de convențional, de frumos cu orice preț, în tot ceiace face Iser.

El nu prezintă niciodată păpuși de vitrină, lucrări agreabile de privit pentru ochii distrați ai publicului.

Vă amintiți de acele imagini colțuroase și întunecate, ale Tătarilor din Dobrogea noastră. Nu la întâmplare și-a ales pictorul acele modele greoi modelate, cu viața lor de visare continuă, ca niște idoli ai Orientului. Se potriveau concepției lui artistice, viziunii lui de adaptare la cosmos, la urâtul și sgura existenței omenești; puternicul adevăr al vieții așa cum este, fără alambicări de parfumerie, fără dresuri de fard, fără aranjamente de coafor.

Iser a fost meșter dela început — de pe când activitatea lui se rezuma la acele neuitate portrete în desen. Mulți vor fi văzut în el un portretist în felul lui Goya: un portretist care spune numai adevărul. Această cale l-ar fi dus la atâtea compromisuri.

Și Iser a preferat să-și aleagă motivele din viața largă și liberă, modele care să slujească de suport marilor înțelesuri ale picturii lui.

Au venit la rând soldații războiului, ca niște fantome înebunite, țăranii cu chipuri amărîte și triste, cu ochi de negură privind în hău, strânși în sufletul lor ca 'ntr'o durere fizică.

Nu conveneau multora, din punct de vedere estetic tradițional, aparițiile acestea scrise în în culori de humă și cărbune.

Nu era nimic anume aranjat ca subiect cu răsunet social sau idilic- sărbătoresc, cu dinamism de paradă învechită, cu învățăminte didactice tot atât de învechite. Și totuși modelele triste și intimidate de tragicul clipei erau viața însăși.

Păcat că în expoziția dela Dalles lipsesc aceste pânze ale lui Iser, socotite de noi printre cele mai puternice.

Omul nu-i nici acum neglijat. E poate mai stăpân decât oricând pe panouri. Dar nu mai întâlnim decât chipuri de femei, căci în ultimii ani Iser s'a consacrat plasticității lor inepuizabile.

T. Soroceanu — Desen

In actuala expoziție femeia e obsedantă. In cadre felurite se înșirue dansatoare și odalisce cu poze și gesturi abea schițate, în atitudini de permanentă oboseală și visare.

Este un cântec închinat sufletului oriental, femeilor a căror viață e ritm molcum și insinuant. E desfășurarea cotidiană, între găteli și cochetărie, a destinului feminității.

Sânt idoli închiși cu grijă în interioare calde și moi, în care nu răzbate nimic din ritmul accelerat și sonor al vieții de astăzi.

Par ilustrații de poveste cu parfumuri tari și îmbătătoare, cu muzică însurdinată și răscolitoare.

In atitudini, în mișcări, în priviri, se lasă modelate după eterna așteptare din ele, după vagul neliniștei, după nepătrunsul sufletului lor.

Nu sânt frumoase în amănunte, nu au cutele vestmintelor anume aranjate, nu și-au ales poze avantajos feminine, dar sânt profund omenești.

Iser — Odaliscă

Ca și Tătarii, ca și soldații, ca și țăranii lui Iser, ele nu urmăresc să trăiască din împrumutul artificial al gândurilor noastre, ci își duc viața trupului lor, viața grea a pământului din ele, hărțuit, scormonit, vânzolit, aruncat spre dureroasă odihnă pentruca să înceapă iarăși acelaș destin, mai devreme sau mai târziu, până la moarte.

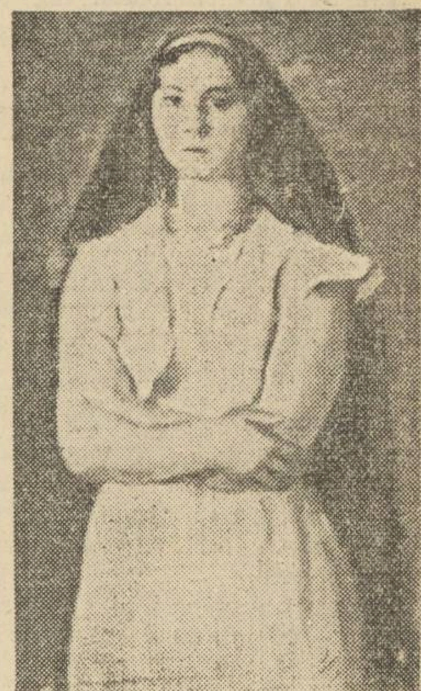
Și Iser a reușit să le imprime umanitate numai prin meșteșugul său.

Niciun simbol, nicio anecdotă, nici urmă de literatură.

Linia și culorile n'au vrut să prelucreze viața artistic, ci ele s'au scoborît adesea în prăpastiile urâtului dacă adevărul era acolo.

Cum se poate exprima mai nimerit adevărul în pictură, — este problema care l-a preocupat dintru început și până astăzi pe Iser. Cum se poate exprima adevărul cu toate tristețile și imperfecțiunile vieții...

Forța și rodnicia cu care însuflețește forma, coloritul care se inalță până la cea mai pură sinteză de nuanțe, materia redată cu nesfârșită bogăție de resurse, conștiența analizei lăuntrice a temelor înfățișate de acest pictor ciudat și genial, oriental prin temperament, înclinări și preferințe, — se oglindesc în coherența desăvârșită a operei. Abilitatea și belșugul insușirilor excepționale sânt întregite de cel mai sever echilibru.

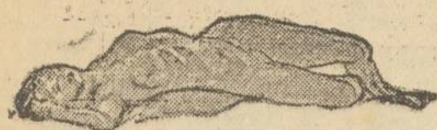
Iser — Portret

Expoziția de anul acesta a lui Iser e bilanțul luminos al unei cariere în plin apogeu.

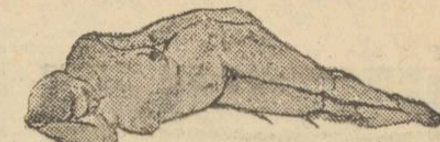
H. BLAZIAN

Iser — Spaniolă (Guașă)

Cântec trist

I

— Nu striga!

Vani avea obrajii roşii ca vişinile coapte şi gâfâia. Ii ardeau mânile.

Intâi o ţinuse strâns lipită de dânsul, ca pe-o haină caldă când îţi este frig.

Tremura:

— Tu râzi de mine, Vani!

Avea ochi limpezi şi curaţi ca zorelele.

I-a apucat mânile şi i le-a sărutat grăbit, pe rând. Avea mânile subţiri, cu degete lungi şi unghii ovale şi roşii ca aripile peştilor coloraţi.

Când a sărutat-o, s'a întins ca un arc şi-a închis ochii:

— Tu râzi de mine, Vani!

I-a pus mânile pe umeri şi-a apăsat-o încet pe spate. Nu putea s'o privească. A privit deasupra, înspre rama din perete, o pictură c'un chip de femee tristă.

Ana a deschis ochii şi-a vrut să spuie ceva. Şi-atunci Vani s'a rugat:

— Nu striga!

Cine să-i audă?

— Nu acuma, Vani.

O ţinea strâns.

Sub cămaşă sânii erau dârzi şi calzi. Pieptul era alb ca un fruct fără coajă.

Ana n'a zis nimic. Era tare şi încordată. Aştepta, cu dinţii încleştaţi şi în ochi cu lumina pe care o au unii după ce beau vin. Şi-a astupat privirea cu palmele.

A simţit, sub spatele gol cuvertura patului, moale şi străină.

S'a rupt un nasture şi-a căzut pe parchet. L-a auzit cum s'a dus de-a dura până sub pat.

Tremura...

Era ca o lavă fierbinte.

Vani era ca după un urcuş greu de munte. Suflarea îi era caldă şi grăbită: avea ritmul respiraţiei şopârlelor în arşiţa de vară.

Işi simţea mânile tari să sfarme bulgări de piatră. Trupul alb din mânile lui era docil şi sfios, ca o vietate fricoasă de pădure... Avea linii lung arcuite, ca siluetele plopilor sau ca yachturile albe.

Mâna Anei se'nfundase în pernă.

Strângea, strângea...

— Tu râzi de mine, Vani...

A svâcnit odată, crud...

L-a respins cu amândouă mânile. Il privea crunt, cu fulgere şi venin în ochi.

Şi-atunci a svâcnit din nou, năvalnic, ca într'un început de sbor.

●

— Vani, de ce?

— Nu plânge, Ana...

— Nu plâng...

Avea lacrimi în ochi şi zâmbet roz pe buze.

— Plec... Uită-te ce rău sânt.

Sub basca roşie părul îi era de vrăjitoare care-a fugit prin furtună.

Vani a deschis o uşă, a intrat, a trântit alta, şi-a lăsat-o larg deschisă'n urmă, neagră.

A fugit în urma lui, cu paşi mici.

— Nu rămân aici singură...

— M'am întors.

I-a întins un **trench-coat** cafeniu, mare.

— Imbracă-te.

Ii era larg. A strâns cordonul cu furie, a ridicat gulerul în sus. Apoi şi-a înfundat mânile adânc în buzunare.

— Iţi stă bine.

A făcut un pas spre oglindă... S'a oprit.

— Mă duc.

— Eşti veselă?...

— Da.

Au privit amândoi odaia. Era băetească, simplă, cu mobilă joasă, neagră, lăcuită... O casă pustie, de unde toţi plecaseră undeva la o petrecere.

— Plecăm!...

— ...

— Sărută-mă!...

Din rama de sus îi privea un chip trist de femee.

Intr'o cameră depărtată s'au auzit bătăi de pendulă.

Cu batista, Vani şi-a tamponat buzele sângerate:

—Mi-ai sângerat gura.

In ochii verzi, sub basca roşie, a fost o clipă o lucire intensă;— o fulgerare albăstruie, ca o flacără de pe comori.

Pleoapele s'au lăsat din nou grele.

Era obosită.

Tremura, tremura;... palidă: statue.

— Vani..

— Te iubesc mai mult...

— ...Nu trebuia...

—Ţi-i frig?

— Nu.

— Tremuri.

A tăcut pendula cu glas de huhurez. Şi-au început inimile aprige, svâcnind ca buratecii în iarbă.

— Nu trebue să pleci acuma.

Mirosea în cameră a busuioc.

Asta dădea putere. Amintea pacea dealurilor cu apusuri portocalii şi cu fântâni cu cumpene vechi.

Tăceau.

Ochii le erau buni, cu priviri de miere. Ce să vorbeşti atunci când sufletul ţi-e'n lanţuri?

Doamne, unde era sufletul lui Vani?

— Să punem o placă...

— Este acolo o placă maron...

Da, era acolo un cântec care-ţi aducea în suflet neastâmpărul vrăbiilor care se joacă'n colb de aur sub soare, sau fiorul sborului de rândunică. N'avea cuvinte: aşa ca o păpuşă, care-i vie pentru copii, dar nu vorbeşte.

A fâşâit întâi acul în luna de ebonit...

Apoi cântecul...

Ana a zâmbit.

Greşise?

Alt cântec: sfios, pe struna de mătasă, „Cântec trist": Ceaikovski.

Nu mai era în cameră miros rustic de busuioc. Era aşa ca toamna, cu vânt care vine din pământ şi din cer şi cu frunze de tutun copt.

— Cântecul ăsta dă friguri, ca ţânţarii.

— Şi noi sântem ca ei...

— Cum?

— Nimic.

Vani îşi simţea sufletul spre cer, ca o clopotniţă'n soare.

Sus, sus — acolo unde sânt rândunelele, ciocârliile cu flaut, hultanii cu ochi roşi, îngerii şi zmeele lor — nourii.

Desen de Mina Byck Wepper

Dacă ar fi fost în câmp, ar fi aruncat cu pietre'n sârmele de telegraf să le-audă sunând ca violoncelul, apoi s'ar fi rostogolit în iarbă, ca puii la soare şi-ar fi strigat tuturor: fericit, sânt fericit!

Dar era într'o odae tristă.

Când copiii sânt pedepsiţi, fug c'un pumn strâns la ochi, plâng, le trece, se'ntorc şi-i aduc mamei care i-a urechit daruri — un măr cu gust acru sau zarzăre crude.

Şi mama îi ia în braţe — Puiul mamei — şi le dă dulceaţă şi-i sărută. Şi-i plouă lacrimi din ochi şi râde: Du-te şi te joacă mama e proastă!

Aşa era şi Vani atunci. Putea spune: Vani e prost; du-te şi te joacă, Ana!

Vani nu plângea. Dar plângea ceva în el, uitat, uitat ca un cătel seara afară.

Şi s'a uitat la Ana cu ochii miraţi. Şi i-a vorbit cu bunătatea copiilor care-i aduc mamei poame crude din grădină.

— Ce să-ţi dau, Ana?

— Plecăm.

Dintr'o zmunciturâ a deschis uşa, pocnind-o de perete.

Pendula suna undeva.

Vani îşi căuta pălăria.

Discul patefonului se'nvârtea în neştire, hârâind.

Ana s'a oprit în prag, clipind:

— Opreşte placa!

●

Afară i-a primit noaptea, în şal negru. Cerul era ca o placă pe care scriu copiii cu plumb de piatră.

Ana s'a prins de poartă. Cu o mână pe stâlp, cu cealaltă în buzunar, — pumnul strâns şi braţul încordat, gata să lovească.

— Mi-e rău!

— Să luăm o trăsură.

A adus o trăsură cu poclid ridicat, c'un cal cu coamă zburlită şi c'un birjar somnoros, cu glugă ţuguiată, ca o sperietoare de vrăbii.

— Mi-am uitat mănuşile, Vani.

A plecat să i le aducă.

L-a privit până a intrat şi-a sărit în trăsură:

— Mână... repede!

Când Vani a auzit uruitul trăsurii n'a mai căutat mănuşile.

S'a aşezat pe marginea patului, cu sufletul în braţe, să-l adoarmă.

●

Asta trebuia să fie?

A plecat în noapte o trăsură c'un birjar somnoros şi cu-o fată cu ochi verzi.

O ştia undeva acolo în oraş.! Era numai a lui.

...Ana...

Ar fi vrut să fie iar acolo, lângă el. Să-i aibă mânile, ca pe două jucării din copilărie. Să fie lângă ea, ca o pisică — nu face nici rău nici bine: toarce.

...El a fost rău...

...Unde e sufletul tău, Vani?

— Ce să-ţi dau, Ana?...

...Ana...

...A plecat o trăsură...

Fusese acolo lângă el şi tremura.

— Ţi-e frig?

— Nu.

— Tremuri...

...Avea coapse tari şi albe... Şi gura udă şi dinţi albi...

— De ce, Vani?...

Il privea femeia tristă din ramă. Avea ochii ca Ana, verzi ca frunza de salcâm.

...Şi gura udă... şi privirea tristă...

Aşa a văzut-o şi-atunci.

Glasul n'a fost al aceluia care-ar fi aruncat cu pietre ca vagabonzii şi s'ar fi culcat în iarbă fericit: a fost un scâncet de copil. De-ar fi avut pietre şi le-ar fi svârlit lui cu praştia în suflet.

...„Vani e prost, du-te şi te joacă, Ana...

●

Ceasul bate o oră târzie. Lui Vani îi e somn, dar n'ar vrea să se culce. Stă cu mânile sub cap...

Vani e trist...

— Stinge lumina, băete. Costă bani...

E glasul mamei, pe coridor.

— ...Culcă-te, lasă cetitul.

II

Căpitanul de marină a băut puţin din pahar şi-a spus către ceilalţi:

— Eu am trei simpatii: Gauthier, Gide şi Tucidide.

Mai erau la masă aceia, în bar, un căpitan de aviaţie, un medic şi o fată cu ochi albaştri.

— Să vedeţi... După mine, Gide...

Fata cu ochi albaştri priveşte spre masa din colţ, la care între câţiva băieţi, stă molatec Vani în uniformă nouă de sublocotenent. Are faţa bronzată şi ochii de oriental somnolent.

— ..este acela care propovăduieşte supra-estimarea eului...

Ochii albaştri surâd. Au o lucire metalică, aşa ca frunzele de salcâm în apus de soare.

Vani priveşte printre gene. Ridică paharul la buze. Aşa fac şi ceilalţi prieteni.

La masa lor nu-i nici-o femee.

Fata cu ochi albaştri a ridicat şi ea uşor paharul.

Căpitanul de marină surâde:

— Dacă duduia flirtează cu sublocotenenţii dela alte mese; garderobiera îi va aduce mantoul, pălăria şi...

Fata s'a ridicat...

A lunecat în mantou ca o reptilă în ascunziş, şi-a pus încet mănuşile de culoarea pănuşei uscate de păpuşoi, a schiţat un gest de „bună-seara" şi-a plecat.

Marinarul a scos o carte de vizită, a scris pe ea nervos — — „Cântec trist": Ceaikovsky — şi-a învelit-o într'o hârtie de cinci sute de lei. I-a făcut vânt spre estrada muzicei şi muzicanţii au prins-o din sbor.

Şi-a continuat apoi părerile despre Gide.

Cântecul a început timid, subţire, ca un ţârâit de greer...

Vani s'a ridicat. Schiţează cu mâna şi cu fruntea un gest vag, care poate însemna orice, sau poate numai plictiseală.

A privit scaunul gol, unde fusese fata cu ochi albaştri... Şi l-a cuprins aceiaşi tristeţă ca altădată când a ascultat placa cu „Cântecul trist" şi când Ana a plecat cu trăsura unui birjar somnoros.

Ana era tristă şi spunea: „Tu râzi de mine, Vani!"

De-atâta vreme nu s'a mai gândit la Ana!

A zâmbit şi-a eşit pe uşă grăbit, s'o întâlnească pe fata cu ochi albaştri...

●

A stat cu ea câtăva vreme sub un castan, la colţul bulevardului adormit. S'au sărutat sălbatec, muşcându-se.

S'a deschis o fereastră. Cineva îi spionase, amuzându-se. Le-a spus, râzând:

— **Mes enfants, assez d'amour!** E târziu!

Au luat un taxi şi au plecat...

DAN O. BOLDUR

G. Ionescu-Doru — Natură statică

Cronica mizantropului

Un fel de a înţelege muzica

Deşi-mi place muzica, nu mă duc la concerte. Nu mă duc fiindcă nu-mi convin figurile din jurul meu. Cea mai mare parte dintre cei care vin la concerte, fac asta din snobism, ca să se ştie ce fini sânt ei, ce mult înţeleg din muzică. Insă nu înţeleg nimic şi asta se poate dovedi numaidecât. Semnul priceperii este jocul aprobării şi dezaprobării. La teatru lumea râde sau nu râde, aplaudă sau nu aplaudă şi atunci autorul, actorii trag încheierea că piesa e bună sau „a căzut". La concert însă nu cade niciodată nimic şi toată lumea aplaudă până la tocirea mânilor, mecanic, şi uneori în pauzele muzicale, nedându-şi seama că fraza nu s'a terminat. Şi apoi pozele înlemnite ale unor femei, simularea leşinului, gemetele concertate, elevaţia ochilor pe de-asupra lumii mă irită şi mă fac şi mai mizantrop.

Nu citesc nici critică muzicală pentru motivul că această critică e o literatură pretenţioasă în care e vorba despre orice numai despre muzică nu. Când văd cum cutare face biografia unui muzicant cu citate muzicale şi-mi traduce epic sau descriptiv tot ce crede el că „povesteşte" compoziţia îmi face rău. Numaidecât mă gândesc la acele opuri naturalistice nemţeşti, naturalistice ori mai bine zis onomatopeice, unde cântă un cocoş, un cuc, rage un bou, latră un câne, măcăe o raţă, etc. Muzică de basse-cour.

O domnişoară cu nume dulce, Lilla Giuscă Sperantia, face într'o gazetă o cronică muzicală vizuală despre „mânile maestrului Enescu". In loc să asculte, d-ra Lilla urmăreşte cu ochii membrele superioare ale marelui maestru, ca o pisică ce dă cu laba peste mâna stăpânului scriind cu creionul. Turburările pe care mişcarea acestor mâni le produce asupra domnişoarei sânt foarte interesante:

„Mâni fine şi albe, mâni expresive şi nervoase, v'am admirat ceasuri în şir, înmărmurită şi fascinată... v'am urmărit cu răsuflarea oprită, înfiorată... v'am văzut fugind fâlfâitoare şi palpitante ca nişte fluturi albi ce alunecă pe coardele întinse... voi mâni unice, mâni minune... degetele voastre subţiri şi lungi... mişcări feline... mângâiaţi corpul cu uşoare „pase magnetice"... albeaţa voastră... degetele voastre subţiri şi îmbietoare... mâni fine şi albe..."

E aci o carnalitate care sperie şi pe cel mai îndrăzneţ om, carnalitate de femee fireşte, fiindcă numai o femee poate aştepta ca mâinile „şerpuitoare şi satisfăcute" ale muzicantului să-i „mângâie corpul". Dar mai ales d-ra Lilla (dulce nume) nu se pricepe în muzică. Fiindcă acest soiu de analogie între vibraţiile coardelor şi mişcarea mânilor e modul cel mai rudimentar de înţelegere a muzicii. Prin cauza fizică. Omul simplu se înduioşează de „mânuşiţa" care merge pe strune sau care zugrăveşte, neputând să se urce la un raport care să depăşească explicarea fenomenului. Oricât l-ar încânta pe maestru buna părere despre mânile sale, în fond artistul nu poate să rămână decât dezamăgit, cum aş rămâne eu dacă cineva văzându-mi manuscrisul ar exclama: ce frumos scrii! (gândindu-se la caligrafie).

ARISTARC

José-Maria de Heredia

Fuga centaurilor

Gonesc, setoşi de sânge, cu tropotul lor greu
Spre muntele sălbatec ce fuga le păzeşte.
De frică dau năvală; simt moartea ce-i pândeşte
Şi sorb din vântul nopţii mirosul cald de leu.

Ei sar, călcând imensul balaur paraleu,
Tufişuri, văi, pârae, nimic nu-i mai opreşte.
Pe când sub cer, departe, cum fuga lor sporeşte
Olympul, Pelionul şi Ossa cresc mereu.

Arar câte-un centaur din desperata turmă
Se 'ntoarce, stă, priveşte şi — când a stat destul
Cu 'n singur salt ajunge pe fraţii săi din urmă.

Căci a văzut cum luna rotundă, lucitoare,
Lungeşte după dânşii, ca spaimă 'ngrozitoare,
Gigantica stafie a umbrei lui Hercul.

P A N

Călcând frunzişul tainic pe drumul cotitor
Care se pierde 'n fundul potecilor umbroase
Pan, vânătorul aprig de nymfe voluptoase,
Se furişează 'n codru cu ochiul arzător.

Ce dulce e suspinul şi murmurul uşor
Ce urcă din ascunse izvoare tânguioase,
Când razele de soare zâmbind victorioase
Prin noaptea grea de ramuri şi-arată focul lor.

O nimfă se opreşte. Ascultă blând cum plouă
Pic... pic... ca nişte lacrămi a dimineţii nouă.
Un farmec tânăr umple tot fragetul ei sân.

Dar dintr'un salt demonul tufişului s'aruncă,
O prinde, sparge calmul cu hohotu-i păgân,
Dispare... şi tăcerea recade peste luncă.

ION I. PAVELESCU

Cărţile copilăriei

Vă mai aduceţi aminte de cea dintâi carte pe care aţi citit-o?

Pentru iubitorul de literatură cea dintâi carte citită odinioară în copilărie se aşează în rafturile amintirii alături de întâia dragoste şi de întâia desnădejde. Ba chiar, amintirea primei cărţi citite trece de multe ori înaintea celorlalte. Ea înfăţişează cea dintâi mare bucurie a închipuirii, prima noastră aventură intelectuală, cea dintâi călătorie dincolo de realitate şi, fără îndoială, cel dintâi prilej de-a ne adânci în noi înşine. Oricare va fi fost cartea pe care am citit-o la început, proastă sau bună, grea sau uşoară, falşă sau adevărată, ea ne-a trezit, pe lângă gustul lecturii, curiozitatea vastă şi nesăturată a îndeletnicirilor spirituale. Iată de ce se cuvine să sărbătorim din când în când cu o aducere aminte acea carte poate naivă şi banală, stângace, nefirească şi absurdă, pe care am devorat-o cu atâta lăcomie într'o zi îndepărtată a copilăriei. De-atunci încoace am cunoscut, desigur, atâtea şi atâtea cărţi pe care le-am cetit cu admiraţie şi cu cazná, cu indignare şi cu îndârjire, pe unele cu nădejdea de-a găsi în ele răspunsuri la întrebări care ne ardeau sufletul, pe altele cu credinţa că ne vor oţeli mintea şi ne vor limpezi gândurile, pe altele iarăş cu speranţa nebunească că ne vor deslega tainele lumii, dăruindu-ne cheia cunoaşterii supreme. Au fost cărţi cărora le-am cerut să ne-ajute să ne cunoaştem mai bine; în unele din ele am crezut că ne regăsim şi ni le-am făcut prietene pe viaţă; altora le-am cerut să ne înşele; altora să ne desamăgească; şi au fost atâtea altele şi de toate felurile: cărţi în care am crezut şi pe care le-am urît, cărţi din care n'am crezut niciun cuvânt şi pe care totuş le-am iubit... Şi au venit câteodată ceasuri în care le-am urît deopotrivă pe toate, pe cele adevărate şi pe cele înşelătoare, şi când ne-am întors să răsfoim în cartea cea mare a vieţii la care colaborăm cu toţii, fiecare după puterile noastre, unii cu pagini întregi, alţii cu câteva fraze, alţii cu o singură vorbă, sau numai cu o neînsemnată virgulă ori cu un de-abia perceptibil punct... Erau ceasuri în care cu amărăciune rosteam versuri răsvrătite, de despărţire:

Plecăm. Asvârle 'n gârlă mormanele de cărţi.
Cu suflete presate în file ca'n ierbare.

versuri care, dealtfel, purtau într'însele propria lor ironie, odată ce erau menite să se aşeze şi ele într'o carte....

Dar amintirea tuturor acestor cărţi face ea oare cât simpla amintire a primei cărţi citite? Toate au avut pentru noi o existenţă obiectivă şi o valoare în sine. Prima carte citită a fost mai mult decât atât: a fost cea dintâi întâlnire cu cartea, intrarea în lumea lecturii, inaugurarea vieţii noastre intelectuale.

Cred că cea dintâi carte de literatură pe care am citit-o a fost un „Robinson Crusoe” într'o traducere românească. Amintirea trebue să fie foarte veche pentrucă îşi are locul în memorie alături de alte întâmplări care sânt sigur dintre cele mai vechi ale vieţii mele. Cartea era un cadou de Crăciun şi venise probabil împreună cu nişte soldaţi de plumb, şi vreo locomotivă de tinichea de care însă nu-mi mai aduc aminte. Mai cred că acest Robinson a fost prima mea carte pentrucă în biblioteca mea de copil ea purta, scris de mine pe-o etichetă, numărul 1. Era o carte cartonată, cu file groase şi lucii, cu litere mari şi rânduri rare. Pe copertă Robinson era zugrăvit, pe ţărmul insulei lui cu o mare foarte albastră în fund, stând în picioare printre palmieri verzi, cu un fel de glugă în cap, cu haină şi pantaloni de piele galbenă şi ţinând deschis deasupra capului un parasol flocos. Intr'un colţ se afla desigur şi Vineri, negru cu păr creţ şi dinţi albi, şi mai la o parte era un fel de colibă semănând ca un muşuroiu de furnici. Era o imagine stângace şi strident colorată, cu perspectivă strâmbă şi figuri disproporţionate. Totuş pe Robinson, de-atunci nu mi-l mai pot închipui decât aşa.

Intâmplările nemaipomenite ale lui Robinson au umplut de farmec şi de nelinişte multe zile ale copilăriei mele. Desigur că am cetit şi am recitit de multe ori cartea. Am fost multă vreme Robinson în jocurile mele de copil, războindu-mă cu sălbaticii, îndurând necazurile naufragiatului şi bucurându-mă de găsirea credinciosului Vineri. Dar Robinson a însemnat mai mult decât patronul spiritual al visurilor mele de copil: el mi-a trezit patima lecturii. Fără îndoială, în locul lui putea fi oricare altă carte şi rezultatul ar fi fost la fel. Cam tot în aceeaş vreme am găsit în biblioteca tatei pe „Cei trei Musquetari” într'o traducere din 1857, în trei volume groase şi late cât nişte evanghelii, tipărite în litere chirilice amestecate cu latine. Am consumat tot pe-atunci comediile, vodevilurile şi canţonetele comice ale lui Alecsandri, şi, aţâţat de poveştile din O mie şi una de nopţi pe care, câteodată, sara mi le istorisea tata, m'am căznit să învăţ bine chirilicele ca să citesc în *Halimaua* lui Gherasim Gorjan Istoria lui Savah călătorul pe mare: „Intr'o vreme în Vavilon pe când împărăţa Harum Califul, se-afla un neguţător foarte bogat anume Savah ce călătorise pe multe mări ale pământului...”

Toate acestea lărgeau cu repeziciune perspectivele închipuirii. Bietul Robinson cu insula lui era încetul cu încetul dat la o parte şi noile mele lecturi îl surghiuneau într'un cartier mai puţin umblat al memoriei. Totuş, în amintirea mea el se fixa ca un început, ca întâia carte a bibliotecii mele.

A bibliotecii mele spirituale. Pentrucă, în raftul unde stau „Cei trei Musquetari” şi „Halima” lipseşte tocmai Robinson Crusoe, cu marea lui foarte albastră, cu palmierii verzi, cu parasolul flocos şi cu No. 1 scris apăsat şi stângaci de mâna mea de copil...

AL. PHILIPPIDE

O scrisoare a lui Cincinat Pavelescu către A. Steuerman-Rodion

Scrisoarea e din Septembrie 1907.

Pe atunci Cincinat era prim-redactor la „Convorbiri” sau — mai precis: — el făcea parte din comitetul de redacţie al „Convorbirilor” cari, mai târziu, pentru a se deosebi de vechile Convorbiri literare, au luat numele de Convorbiri critice.

(Revista o conducea Mihail Dragomirescu; iar ceilalţi membri ai comitetului redacţional erau: D. Nanu, Em. Gârleanu şi E. Lovinescu).

A. Steuerman redacta, şi scria în cea mai mare parte, rubrica literară şi culturală a *Opiniei* din Iaşi, care avea ca directori politici pe Gh. Ghibănescu şi Lascar Antoniu şi printre ai cărei redactori şi colaboratori se aflau fruntaşi ai publicisticei ieşene: Giordano, E. Herovanu, Dr. Cl. Blumenfeld, Jacques Lewin, Dr. Panaite Zosin.

A. D. Xenopol îşi împărţea activitatea între *Arhiva* şi *Opinia*, — acesteia dându-i unele articole politice substanţiale în cari se vedea documentarea istoricului.

Şi acum, când cu aceste notiţe ne-am pus la adăpost de orice dojană din partea *bibliografilor*, — cei mai neînduplecaţi dintre specialiştii auxiliari ai istoriografiei literare şi ai celei privind publicaţiile periodice cotidiane — putem intra în miezul, sau în *inima*, unui vechiu diferend literar:

In *„Convorbiri”* dela 1 Iulie 1907, a apărut sub semnătura: *Un mare anonim* o fabulă care pe copertă purta titlul: *„Plugul şi tunul”*, iar înlăuntrul revistei se numea: *Duel*.

Iată-i textul:

Naivul plug odată (probabil, ofensat)
La un duel de moarte pe tun l-a provocat.
Dar adversarul ţanţoş răcni cavalereşte:
„Mişelule'n genuche!” Şi'n frunte l-a scuipat...
Şi pe teren, naivul a fost silit fireşte
Mult umilite scuze să ceară dela tun.

MORALĂ

Doamne! fereşte
Pe mojicul prost de boer nebun!

La rubrica „Litere-Ştiinţe-Arte”, ziarul Opinia din Iaşi, — în numărul dela 11 Iulie 1907 — publică următoarea notiţă:

„Opinia” a fost cea dintâi care a anunţat că maestrul Caragiale îşi reia activitatea literară şi că va înzestra din nou teatrul cu opere originale. Ziarele din Capitală au adăugat apoi oarecari detalii, dând şi numele a două piese noi pe care le-ar fi având gata ilustrul scriitor de a cărui lungă tăcere ţara e cu drept cuvânt îngrijată. Se afirmă că piesele vor fi depuse la comitetul Teatrului Naţional din Bucureşti.

Iată însă că maestrul apare, de fapt, pe arena publicităţii. Dar întocmai ca în fabula ştiută s'a întâmplat şi de astă dată. S'au cutremurat munţii şi s'a născut un... şoarece, — adică o fabulă în locul celor două piese originale. Apropierea e cam trivială, dar decepţia nu e nici ea mică, oricât de drăguţă şi de delicioasă ar fi spirituala producţiune a d-lui Caragiale.

Patru zile după aceasta, în fruntea aceleiaşi rubrici a „Opiniei”, apărea următoarea telegramă a lui Caragiale, sosită din Berlin:

„Aţi fost mistificat, nu sunt autorul fabulei. Rog stăruitor să desminţiţi. Scrisoarea urmează. Salutări.

CARAGIALE”

Depeşa era întovărăşită de un lung comentar al ziarului „Opinia”, din care desprindem fraza ce urmează:

„In aşteptarea scrisorii d-lui Caragiale, înregistrăm dezminţirea cu regretul de a fi făcut o neplăcere ilustrului scriitor, dar şi cu mulţumirea de a-i fi dat ocaziunea de a desminţi o... fabulă — ca să nu zicem o legendă — că d-sa ar fi autorul drăguţei fabule cu pricina”.

Cu data de 12/26 Iulie 1907, Caragiale adresă Opiniei scrisoarea ce urmează:

Prea stimate d-le Redactor,

In preţiosul dv. ziar (No. 101, primit adineauri) găsesc o notiţă destul de mâhnitoare pentru mine, în care afirmaţi cu cea mai senină certitudine că eu aşi fi autorul unei mici fabule ce o şi publicaţi. Precum îndată v'am telegrafiat astăzi, aţi fost mistificaţi: nu sunt eu autorul; n'aşi putea scrie aşa ceva, nu doară că n'aşi fi în stare să fac şi eu o fabulă mediocră (nu se supere adevăratul autor: a d-sale îmi pare convenabilă la limită, lege artis *şi asta — cred eu — e destul de frumos astăzi în literatura noastră), ci fiindcă acuma lucrez la una din comediile mele, pe care aşi dori să o prezint pentru viitoarea stagiune teatrală. Dar dv. mă şi mustraţi — şi încă atât de aspru! — că nu vă dau chiar acuma, pentru stagiunea balneară, nu una, ci amândouă piesele despre care am avut imprudenta indiscreţiune, într'un moment de expansiune colegială să vă vorbesc ceva. Să mă iertaţi. Până la iarnă nu pot, cu toată dragostea ce aşi avea să nu vă contrariez, adică — mai bine să spun drept — cu toată teama de a vă da motiv, nu numai pretext ca de astă dată, să mă maltrataţi încă odată, poate şi mai aspru.*

...Rugându-vă stăruitor să binevoiţi a publica aceste rânduri şi a dezminţi categoric că eu aşi fi autorul fabulei ce, desigur amăgiţi, mi-aţi atribuit-o, vă trimit cele mai distinse salutări.

Al dv.
CARAGIALE
Publicist român

I. L. CARAGIALE

Tipărind — în numărul ei de la 18 Iunie 1907 — scrisoarea lui Caragiale, redactorul literar al *„Opiniei”* îşi îngădui „să suprime 2—3 rânduri”, ceeace a stârnit mânia maestrului.

Caragiale a crezut că atât cel care dăduse în vileag numele autorului ce se ascundea sub iscălitura *Un mare anonim*, cât şi cela ce suprimase câteva rânduri din scrisoare, ar fi Dr. Cl. Blumenfeld.

Supărarea lui Caragiale împotriva redactorului politic al *Opiniei* s'a manifestat în *Liberalul*, apoi într'o serie de răvaşe tipărite în numerele dela 28 Iulie, 4 şi 14 August 1907.

Ziarul „Opinia” a răspuns. A intervenit în discuţie d. Mihail Dragomirescu în revista „Convorbiri” cu un rezumat acru şi tendenţios. La aceasta a replicat Steuerman Rodion în rubrica „Litere-Ştiinţe-Arte” a Opiniei din 25 Septemvrie, şi arată, între altele, că nu D-rul Blumenfeld este autorul notiţei incriminate.

La acest răspuns se referă admirabila scrisoare a lui Cincinat, necunoscută până acuma şi care, credem, este un document de mare însemnătate pentru bio-bibliografii lui Caragiale; căci aduce încă un fapt menit să stabilească definitiv cine a fost cauza duelului publicistic iscat, acum trei decenii şi mai bine în jurul fabulei „Duel”.

Iată scrisoarea lui Cincinat:

Bucureşti, 25 Sept. 1907

Iubite Domnule Steuerman,

Din eleganţa naturală în care e scrisă notiţa primă a rubricei Litere-Ştiinţe-Arte (Opinia 25 Septembrie) recunoscând calităţile stilului d-tale, mă grăbesc a-ţi răspunde pentru a te linişti asupra unei îndoeli, ce-ţi da drept să socoteşti că primul redactor al „Convorbirilor” ştia numele adevăratului vinovat în polemica dintre maestrul Caragiale şi D-rul Blumenfeld.

Intorcându-mă numai de câteva zile în ţară, am găsit tocmai acum amabila scrisoare ce mi-ai adresat prin luna Iulie şi prin care-mi cereai prieteneşte să-ţi dau cheia enigmei cu fabula „marelui anonim”.

Misterul s'a luminat dela sine; eu însă, fiind în străinătate în vremea când mi-ai scris şi când polemica era în toiul ei, vei recunoaşte că eram cu totul străin de cele petrecute şi nu pot fi acuzat că am cunoscut pe vinovat, dar am tăcut. Notiţa d-tale însă, aşa cum e scrisă, e plină de amărăciunea melancoliei ce ţi se revarsă în suflet când vezi aruncaţi în ţărână şi sfărâmaţi zeii scumpi la care te închinai.

Mie, cu toate că nu-mi este dat să fac în public aprecieri asupra concepţiunilor critice ale a-lui M. Dragomirescu, pot să-ţi spun şi ţin s'o declar că n'am înţeles niciodată să mă solidarizez cu teoriile sale estetice, mai mult sau mai puţin revoluţionare... mai ales când ele izbesc în scriitori şi în artişti pe care îi iubesc şi pe care, unii, îi socotesc cu drept cuvânt deasupra oricărei critici. La revista „Convorbiri” se practică însă o extrem de largă libertate de gândire, şi fiecare colaborator, cât de influent sau cât de modest, nu e responsabil decât de ceea ce iscăleşte. Aşa se explică pentru ce, deşi există un comitet de redacţie, el nu funcţionează decât în ce priveşte manuscrisele colaboratorilor începători, et encore! Acum, pentru a sfârşi, dacă D-ta eşti vinovatul în polemica adorabilă iscată împrejurul celebrelor fabule, eu te felicit sincer fiindcă ai dat marelui meu prieten Caragiale, prilejul de a mai publica câteva modele de stil caustic în care e neîntrecut, şi în acelaş timp pentrucă ai făcut pe simpaticul Dr. Blumenfeld să arate că ziariştii ieşeni ştiu să ţie piept oricărui adversar fie el ori cât de mare... „anonim”.

Al D-tale cu multă simpatie
CINCINAT PAVELESCU
Prim redactor al „Convorbirilor”
4, Puţu de Piatră, Bucureşti

„Dela Mateiu Svântă Evanghelia"

Versetele evanghelistului Matei, pe care le dăm mai jos, le-am transcris din Biblia dela 1688, dintr'un exemplar aflător la secţia de manuscripte a Academiei Române.

Titlul pe larg al acestei cărţi preţioase şi pentru bibliofili, este: *„Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură alecei vechi şi alecei noao leage toate care sau tălmăcit dupre limba elinească spre înţeleagerea limbii rumâneşti cu porunca Prea bunului creştin şi luminătorului Domn Ioan Şărban Catacozinò Basarab Voevod şi cu îndemnarea Dumnealui Costadin Brâncoveanul Marele Logofăt, nepot de soră al Măriei sale, care după prestăvirea acestui mai sus pomenit Domn, Putearnicul Dumnezău den alegerea atoatei ţeară rumâneşti, Pre dumnealui lau coronat cu domnia şi stăpânirea atoată ţara ugrovlahiei. Şi întru zilele măriei sale sau săvârşit acest dumnezăesc lucru. Carele şi toată cheltuiala cea desăvârşită oau rădicat. Tipăritusau întâi în scaunul Mitropoliei Bucureştilor. In vreama păstoriei Prea sfinţitului părinte Kir Teodosie Mitropolitul Ţării şi Exarh laturilor. Şi pentru cea de obşte priinţă, sau dăruit neamului rumânesc. La anul dela facerea lumii 7197 iaă dela Spăsenia lumii 1688”.*

De ce oferim cititorilor şirele evanghelice care vor urma?

Pentru raritatea cărţii acesteia, în primul rând. Tâlmăcirea biblică pomenită nu este la îndemâna tuturor. Versiunea după care transcriem noi e, aşa dar, dintre cele mai puţin cunoscute, cu toate că într'atâtea manuale de şcoală şi în câteva studii se vorbeşte de Biblia dela 1688, de Biblia lui Şerban şi de „Biblia dela Bucureşti” cum îi spune profesorul tecucian Const. Solomon.

Versetele sânt, apoi, nu numai frumoase, dar şi de o *limpezime* uimitoare. Căci (lucru curios!): deşi Biblia dela 1688 e despărţită numai prin 12 decenii de *Tetrevanghelul* atribuit lui Coresi — iar astăzi cunoscut drept al lui Radu Grămăticu —, totuş, prin vocabularul şi sintaxa ei, este mult mai aproape de limba vremii noastre, de care o despart două veacuri şi jumătate, de cât de aceea a Evangheliarului amintit adineauri. Ca să se poată vedea şi mai bine acest lucru, noi am lăsat la o parte o sumă de pedanterii ale celor cari transcriu cu litere din chirilic. Bunăoară: Biblia dela 1688 e tipărită 'n chirilice cu *aruncături* sau *caturi*, ori cum li se mai zice: *cu cerdac*. Adecă unele slove în loc să fie imprimate *în rând* cu celelalte ale aceluiaşi cuvânt se găsesc puse *deasupra* lui. Dacă n'ai arunca mereu mereu „privirea 'n pod” — unde buchile acestea stau ca nişte mici, mici semne întregitoare —ţi s'ar părea că ai aface cu o stenografie veche în scrisul de bucoavnă şi care lasă cititorului grija unor completări de litere şi chiar de silabe. Noi, la transcriere, n'am vrut să-i răpim cititorului din farmecul lecturii, de dragul unei stricte şi obositoare urmăriri a capriciilor grafice din veacurile trecute. Pentru acelaş motiv, în loc de abreviaţiuni din text, am dat numele şi cuvintele în întregimea lor.

Şi încă ceva. Altă dată vorbele monosilabe — printre cari formele neintonate ale pronumelui la dativ şi acusativ, şi pronumele reflexive — se alipeau fie de cuvântul precedent (de un gerunziu, în deosebi), fie de cuvântul următor. O vocabulă se trezea astfel crescută considerabil de o parte şi de alta cu enclitice şi proclitice alcătuite din cuvinţele astăzi, ortograficeşte, de sine stătătoare. Se scria pe atunci: *săsă înple, cesau născut, daţim ştire casăvin, înpântece, isă arătă învis, alua, naşteva, tălmăcinduse, întruchip, dentrutine*, etc.

Acest fel de ortografie, al veacului al 17-lea, l-am păstrat numai în copierea titlului bibliei lui Şerban (nici aici n'am putut duce până la capăt hotărîrea de a urma scrisul original în toate amănuntele înfăţişării lui, căci lipsa lui *u* cu semnul scurtării pentru redarea unui *u* mut final m'a făcut să renunţ cu desăvârşire la această literă). In schimb la transcrierea versetelor evanghelice, mi-am zis: încalte să redau libertatea unor cuvinte de câte o silabă pentru ochii nedeprinşi cu nişte vorbe odinioară compuse, şi pe care însuş auzul — mai puţin analitic decât văzul — le desparte de dragul unei mai bune înţelegeri.

Şi acum iată versetele 18—24 din primul cap al Evangheliei dela Matei, şi întâile douăsprezece versete din capitolul al doilea:

Iară naşterea lui Iisus Hristos aşa era: că logodindu-să Maica lui Maria cu Iosif mai înainte până nu se adunase, aflase în pântece având den Duhul sfânt.

Iară Iosif bărbatul ei, fiind dirept, şi nevrând să o vădească pre ea, vru să o lase pre ascuns.

Şi cugetând el aceastea, iată îngerul Domnului i să arătă lui în vis grăind: „Iosife fiul lui David nu te teame a lua pre Maria muearea ta, că cel născut întru ea den Duhul sfânt iaste.

„Şi naşte-va fiu şi vei chema numele lui: Iisus, că acela va mântui norodul lui den păcatele lor.

„Şi aceasta tot fu ca să să inple ce a zis Domnul pren prorocul zicând: Iată fecioara în pântece va avea şi va naşte fiu, şi vor chema numele lui Emmanuil, care iaste tălmăcindu-se: cu noi Dumnezău”.

Şi sculându-să Iosif den somn, au făcut cum au poruncit îngerul Domnului, şi luò pre muiearea lui.

Şi nu o cunoscu pre ea, până unde au născut pre fiul ei, cel născut den duh, şi chemă nume lui: Iisus.

Iară Iisus născându-se în Vithleaemul jidovesc, în zilele lui Irod înpărat, iată vrăjitorii dela răsărituri au venit la Ierusalim,

Zicând: „unde iaste cel ce s'au născut înpăratul jidovilor? că am văzut steaoa lui spre răsărit, şi am venit să ne închinăm lui.

Şi auzind Irod înpărat, să tulbură, şi tot Ierusalimul cu el.

Şi adunând pre toţi Arhiereii şi cărturarii norodului întreba de ei unde se naşte Hristos.

Iară ei zisără lui: în Vithleaemul Iudeii, pentru că aşa iaste scris pren prorocul:

„Şi tu Vithleaeme pământul Iudii, nici într'un chip mai mic eşti întru povăţuitorii Iudii, că dentru tine va eşi povăţuitoriu, carele paşte pre norodul mieu Israil”.

Atuncea Irod pre ascunsu chemând pre vrăjitori, cercetă dela ei vreamea ceii ce s'au arătat stea.

Şi trimiţând pre ei în Vitleaem zise: „ducându-vă cercetaţi cu deadins de cocon şi deacă-l veţi afla, daţi-mi ştire ca să vin şi eu să mă închin lui”.

Iară ei ascultând pre înpăratul mearseră, şi iată steaoa carea au văzut la răsărit, înainte aducea pre ei, pân viind au stătut deasupra unde era coconul.

Iară deacă văzură steaoa să bucurară bucurie mare foarte.

Şi intrând în casă aflară coconul cu Maria mama lui. Şi căzând să închinară lui, şi deşchizând comoarăle lor adusără lui darure: aur, şi tămâe, şi zmirnă.

Şi luând răspuns în vis să nu să întoarcă cătră Irod, pren altă cale s'au dus la ţara lor.

Ca observaţii gramaticale, am avea: pronumele la plural înlocuind un nume colectiv în singular: „va mântui *norodul* lui din păcatele *lor*”. E o formă pe care o întrebuinţează nu arareori poporul. Alta ar fi: „să bucurară bucurie mare foarte”, un acuzativ cerut de un verb netransitiv, sau în tot cazul de unul la forma reflexivă. Remarcăm pluralul: *darure* în loc de daruri; şi „pe vrăjitorii dela *răsărituri*” în locul magilor (sau fie şi vrăjitorii) dela răsărit.

BARBU LAZĂREANU

Lelia Urdărianu — Fereastră

Legea zgomotului şi zgomotul legii

Proectul de lege împotriva zgomotului face vâlvă. In loc să ne liniştească, ne agită. Pare straniu că ocârmuirea încearcă să ne impună, prin lege, o purtare mai puţin zgomotoasă.

Fireşte, intenţia nu e rea; e chiar lăudabilă; dar opinia publică e sceptică şi nu mai crede în virtutea paragrafelor.

Se va aplica sau nu această lege, se va aplica într'un fel sau altul — e indiferent. Deocamdată nu interesează decât intenţia.

In sfârşit, vacarmul insuportabil a pătruns şi prin uşile capitonate ale autorităţilor. Pe semne că nici vata din urechi — dopurile de rigoare fără de care nu se poate guverna — nu mai protejează timpanul ministerial.

Incontestabil, e un zgomot infernal pe meridianul nostru; un zgomot în stare să trezească şi morţii.

Ne-ar face mare plăcere să ne înşelăm, dar legea nu-l va înăbuşi. Cu foarfecele cenzurii se pot ciopârţi ziarele, dar nu se poate tăia răcnetul străzii.

Pentru ocrotirea timpanului şi a nervilor legea nu e suficientă, mai e nevoie şi de altceva...

Ar trebui să ne înţelegem şi să începem să cultivăm liniştea, deşi sântem foarte ocupaţi cu lucruri mai importante. Sau, tocmai fiindcă sântem preocupaţi de rezolvarea atâtor probleme înalte, e necesar să cultivăm liniştea. Oare pentru o partidă de bridge nu-i nevoe de reculegere şi meditaţie?

Nu sântem convinşi că consumul de săpun este un semn de civilizaţie. In schimb, înclinăm să credem că consumul de urlete este un semn de vandalism. Barbarii sânt foarte zgomotoşi. Unde e zgomotul mai robust — civilizaţia e mai anemică.

Nu ştim dacă există un aparat acustic, pentru a măsura intensitatea vacarmului. S'au făcut totuşi cercetări cu privire la înrâurirea zgomotului asupra sănătăţii; rezultatele nu sânt optimiste.

Ne-ar interesa, în deosebi, o analiză a raportului dintre strivirea inutilă a liniştei şi cultura unui centru de activitate spirituală.

Incercarea de a face din săpun un *culturo-metru* e greşită. In această privinţă, ne-ar lămuri mai bine inventarea unui *vacarmo-metru*.

Cine se spală cu nisip, cenuşă sau făină de păpuşoiu, nu este un barbar. Epoci de profundă şi intensă civilizaţie n'au cunoscut peria de dinţi. Cei mai mari cugetători, adevăraţii făuritori ai civilizaţiei, şi-au clătit gura cu apă de izvor şi şi-au frecat măselele cu degetul.

Peria de dinţi din raniţa soldatului japonez — deşi a făiut pe vremuri senzaţie — este un indiciu de organizare sanitară, educaţie, disciplină şi confort, dar nu este un exponent al vechii civilizaţii nipone. Această civilizaţie se manifestă prin valori de ordin spiritual. Ţinuta decentă şi liniştea ce domneşte între pereţii de hârtie, pe care se reflectă umbra fiecărei mişcări, este o indicaţie mai sigură. Posibilitatea unui traiu tihnit, în condiţii atât de străvezii, este o dovadă de civilizaţie.

•

Poate că nici nu e necesar să insistăm prea mult asupra acestui punct, dar pentru a înţelege şi mai bine despre ce e vorba, nu strică să construim, cu ajutorul unei ipoteze, câteva locuinţe de hârtie japoneză într'o stradă din mahalaua noastră.

Localizarea acestei fantezii ar putea să formeze subiectul unei comedii de moravuri. Geniul d-lui Tănase ar fi indicat să realizeze câteva scene amuzante. Căci, ce e mai lesne decât să bagi degetul — şi apoi nasul — prin pereţii vecinului?

Tema care ne preocupă — în umbra iniţiativei guvernamentale — a fost atinsă şi de Caragiale, în *Grand Hotel „Victoria Română": măturătorii oraşului au prins un câine la mijloc...*

E de prisos să ne deplasăm în provincie sau la periferie, ajunge să ascultăm cântecul despre convieţuirea în marile blockhausuri dela centru. In fiecare din aceste construcţii moderne, cu spaţii şi ziduri economice, bântuie crâncen războiul civil dintre locatari. Pricina acestor turburări interne e — zgomotul.

Publicul selecţionat, care confundă confortul cu civilizaţia, s'a convins, în sfârşit, că între aceste noţiuni e o deosebire fundamentală.

Caldoriferul e un ascensor perfecţionat, pentru ploşniţe. Instalaţia de apă — un mijloc minunat de a inunda încăperile vecinului care stă cu un etaj mai jos. Radio, gramofonul şi celelalte instrumente muzicale — un prilej, reciproc, de petrecere pentru unii şi de tristeţă pentru ceilalţi. Intr'un cuvânt din confortul modern, nu lipsesc decât atributele civilizaţiei — liniştea, toleranţa şi posibilitatea de reculegere şi meditaţie.

•

Trăim sub dictatura unui vacarm îngrozitor.

Din zori şi până la miezul nopţii, cartierele cele mai retrase sânt invadate de legiunea zgomotoşilor diletanţi şi de profesie. In genere, trecătorii vorbesc ca riveranii — de pe un mal la cellalt.

Uliţa răcneşte fără preget. Strada e, laolaltă, piaţă, uzină, arenă şi câmp de sport.

Zarzavaturile, fructele şi ouă de găină ţipă; ferăstrăul mecanic şi motorul automobilului huruie şi pârâie; claxoanele grohăesc şi mugesc; footballul zbiară...

Soneria electrică e un aparat de permanentă turburare. Orice trecător e stăpân pe butonul dela poartă.

— Ce pofteşti?

— Il caut pe Vasilache.

— Aici nu stă Vasilache!

— Dar unde stă?

Omul de pe stradă nu e obligat să ştie unde anume locueşte Vasilache, dar d-ta ai datoria să ştii şi să-l îndrumezi...

Să nu mai vorbim de petrecerea inocentă a copiilor şi şcolarilor care sună mereu la poarta vecinului. Să nu-i şicanăm pe negustorii ambulanţi care îţi întrerup odihna, pentru a-ţi oferi hârtie parfumată. Să nu ne supărăm pe funcţionarii controlori şi încasatori care sosesc tocmai pe vremea prânzului.

Prea pretenţioşi, nu trebue să fim. S'ar putea, totuşi, solicita ca degetele să nu învârtească aiurea discul telefonului.

Dar şi această dorinţă modestă e zadarnică. Prea sânt telefoniştii convinşi de dreptul lor de a greşi.

Ce te superi? am greşit...

Timpanul nostru e victima unui sistem, pe care nici gardianul, nici judecătorul de instrucţie nu-l va înfrânge.

Unicul obiect care contribue, deocamdată, la calmarea noastră e flaşneta, fiindcă zgomotul acestui instrument e cel puţin organizat — şi nespus de melancolic...

F. DIMA

Iser — Compoziţie (1924)

Crăciunul unei singuratice

Azi, toată ziua, Dina a fost foarte ocupată. E Ajunul Crăciunului şi o bună gospodină are atâtea treburi, într'o asemenea zi. E drept — Dina nu se socoteşte tocmai o „bună gospodină", deoarece pleacă disdedimineaţă deacasă, la birou, unde îşi petrece zilele de lucru, iar sărbătorile prin sălile de teatru sau cinema. Dealtfel, ea nu posedă decât „un pic de gospodărie" — o singură cameră nu tocmai largă, dar simpatică, iar familia-i e formată din Mira, o elegantă pisicuţă neagră, veşnic în căutare de aventuri pe acoperişuri. Eri însă a luat vacanţă dela birou, iar azi Dina a devenit o adevărată gospodină.

Femeia — din orice categorie — simte o mare pasiune, răscolind lucrurile din locul lor. Ea pune în această activitate căldură, imaginaţie şi multă seriozitate. Şi când totul e gata, când întreaga casă a fost revoluţionată, în sufletul gospodinei creşte o mare mulţumire de sine, ca şi cum ar fi terminat o capodoperă, menită veşniciei!

Dina era arareori cuprinsă de această febră, dar azi se lăsase deplin stăpânită de ea. Chiar într'o singură cameră sânt atâtea lucruri de răscolit. Nici n'a simţit cum se scurge timpul.

Când a terminat cu „scuturăturile", Dina a plecat în oraş, după târgueli pentru Crăciun. Ea nu aşteaptă musafiri, nu are invitaţi la masă de sărbători, totuşi trebue să facă cumpărături, la fel cu toată lumea!

S'a întors acasă cu braţele pline: Mira a căpătat o elegantă fundă roşie — de care nu s'a arătat prea emoţionată — şi o imensă porţie de ficat prăjit — căruia i-a făcut o entuziastă primire. Pentru sine, Dina şi-a cumpărat un buchet de violete şi câteva crenguţe de brad.

Masa albă, curată e încărcată acum de fructe şi prăjituri; bradul răspândeşte un miros sănătos de munte, în aerul călduţ al camerei. Dina priveşte mulţumită în juru-i: e simpatic cuibuşorul acesta!

Dar acum, când a terminat toate pregătirile, în timp ce seara coboară peste oraş, fata simte furişându-i-se în suflet o senzaţie de pustiu şi dureroasă aşteptare. Scutură furioasă umerii, caşi cum s'ar fi ferit de ceva material şi îşi şopti necăjită: „Iar nostalgii copilăreşti, iar meditări lamartiniene!" Crezuse că a scăpat, cu vârsta, de aceste tristeţi fără rost. Slavă Domnului! viaţa îi aducea motive mai reale de suferinţă; reveria melancolică nu era potrivită unei fete muncitoare şi serioase, ca ea!... Ei, da! E seara Crăciunului, sărbătoarea care strânge familia în jurul căminului!... Familia! Cuib de minciuni, de ură şi egoism sălbatec! Nu — ea nu-şi va face niciodată o familie. Era prea sinceră şi mândră, pentru o asemenea comedie!

Dina aprinse lumina, trase şezlongul lângă sobă şi se pregăti, ca în fiecare seară, să citească. Dealtfel, seara aceasta nu era ca oricare alta? Pentrucă imaginaţia oamenilor îi hotărâse un nume deosebit, îşi poate creia cineva suferinţe, dacă nu poate avea decorul corespunzător? Dina deschise volumul cumpărat chiar în ziua aceia, o carte a cărei lectură îi producea mai dinainte plăcere: „La maison de Claudine" de Colette, una dintre simpatiile ei literare. Dar ciudat, în seara aceasta nu poate fi furată de rândurile negre; nu simte acea căldură care deobicei se ridică dintre filele unei cărţi dragi, învăluind-o, izolând-o de restul lumii. Hârtia albă, acoperită de semne negre, îi pare acum un lucru mort şi nu-i poate opri gândurile. Dina zvârli cartea şi se îndreptă spre geam.

In curte e mare animaţie, chiriaşii se pregătesc de sărbători. La vecinii din faţă a sosit un regiment de rude din Moldova. Toate camerele sânt luminate; servitoarele se întorc din oraş, abea respirând sub povara târguelilor. Prin perdelele subţiri se văd umbre grăbite. Se aud hohote de râs şi ciocnete de pahare. ...„Ce bine şi cald trebue să fie acolo!", — oftă, fără voe, Dina. Chiar şi vecinii de alături — tinerii căsătoriţi, care se bat în fiecare seară — au plecat adineauri, veseli şi drăgăstoşi, în oraş, după cumpărături de Crăciun.

Dina tresări: cineva a râcâit la uşă. Inima începe să-i bată, ca în faţa unei mari bucurii. Dar nu-i decât Mira, care — sătulă acum — vrea să plece după aventuri. Dina ar voi s'o mai reţină ca şi cum mica ei prietenă i-ar fi alungat urâtul ce-i apasă gândurile, dar nu putu rezista privirilor pisicuţei, care fixau atât de dornic uşa. Şi plecarea micului animal mări parcă golul şi tăcerea camerei. Din colţuri se ridicau valuri de tristeţă care-i prindeau inima sub apăsarea lor.

Dina îşi îmbrăcă în fugă haina şi porni în oraş. Trebuia să se distreze puţin; era desigur enervată, obosită. In strada cu mulţimea ei anonimă, se simţea totdeauna bine. Printre atâta lume necunoscută i se părea că se desparte de sine însuşi, că-şi uită gândurile triste... Dar ce au în seara aceasta oamenii de merg numai în grupuri vesele? Rareori vezi câte un singuratic şi acela se grăbeşte, cu braţele încărcate, parcă ar fi aşteptat cu drag.

...Cadourile! Ce preţ fără seamăn au ele pentru femei! Şi nu-i nevoe de coliere şi brăţări scumpe; o carte, un buchet de flori, o panglicuţă eftină, aduse de el, şoptindu-ţi: „M'am gândit, în seara asta sfântă, la tine!" E, în darul acela, ceva din sufletul lui, din gândurile lui dragi... Dar ea n'a primit niciodată cadouri în asemenea zile. Nici un gând cald nu s'a îndreptat către ea! Dina strânse furioasă pumnii.

Hotărît — e bolnavă; începuse să lăcrămeze pe stradă, ca o servitoare părăsită de amant, — ea care se crede „femeie superioară". Dar, zadarnică luptă. In seara aceasta totul o înduioşează copilăreşte parcă ar fi de cincisprezece ani! Dece sânt atât de luminate casele în juu-i? Şi pentruce lumina zecilor de ferestre îi sugerează decoruri intime, căldură şi iubire? Strada nu i se mai păru un refugiu. Vitrinele împodobite, lumea gălăgioasă, — toate o enervau.

Dina se reîntoarse acasă. Se dezbrăcă obosită, înfrântă de un duşman nevăzut, cu care nu mai încerca să lupte. S'a aşezat în faţa focului, după ce a stins lumina. Intunericul e mai potrivit gândurilor ei de acum.

...Ce frumoasă ar fi putut fi seara aceasta, alături de el! Ce taină, ce blestem voise ca ea să nu poată concepe fericirea, decât lângă omul care n'a iubit-o niciodată? Dece nu putea şi ea, ca atâtea alte femei, să-l uite, să-şi refacă viaţa? Decând s'au despărţit au trecut mulţi ani, dar nimeni n'a mai putut pătrunde în inima-i îngheţată. Azi i se părea o pedeapsă căsnicia, viaţa comună alături de un bărbat. Şi altădată crezuse că unica fericire pe lume constă în a trăi în umbra lui...

Desigur, nu-l mai aştepta, nu l-ar mai fi putut iubi, pentrucă îi era prea rănit şi uscat sufletul. Nu-l mai iubea nici pe el — dar nici pe altul... Dece-l iubise atâta, altădată? Nu era nici mai frumos, nici mai bun decât alţii, care au încercat, mai apoi, să pătrundă în sufletul ei mort, din ziua în care el a izgonit-o din calea-i, ca pe o haină învechită. Să-l mai iubească oare şi acum? Nu, desigur că nu! Nici nu voia să se gândească la aşa ceva! Suferise prea multe umilinţe din partea lui. Dar era îngrozitoare imposibilitatea aceasta de a mai simţi, la ea, care fusese născută pentru iubire! Purta în suflet un mormânt, mormântul marii şi unicei sale dragoste şi viaţa nu mai putea pătrunde în inima ei...

Şi, pe când afară prind să cadă primii fulgi de zăpadă, care se aştern domol peste case, pe străzi, pe feţele vesele ale trecătorilor, — în sufletul Dinei au năvălit amintirile trecutului care, lăsate acum în voia lor, îi apasă dureros sufletul.

Sub geamurile vecinilor, viu luminate, glasuri fragede cântă „Florile dalbe".

LUCREŢIA DASCALESCU

Moravuri cotemporane

Ultimul volum datorit tânărului scriitor d. I. Gabriel aduce prin tema pe care o desbate, o notă interesantă în literatura contimporană.

Sânt unele aspecte ale vieţii noastre de azi şi de totdeauna, pe care deşi ne e dat să le trăim, sau să le cunoaştem din diverse împrejurări, totuşi puţini autori au ştiut să le pătrundă şi să le dea la lumină cu toată ciudăţenia lor.

Viaţa pe care o trăeşte fiecare dintre noi croeşte celor mai mulţi unele cărări încrucişate, pe care bâjbâe în neştire, ajungând adesea la rezultate dintre cele mai neaşteptate, la teribile drame sufleteşti şi familiare.

In romanul „Revolta sexelor" publicat de d. I. Gabriel, autorul izbuteşte să ne pună, prin subiectul tratat cu abilitate, o problemă care se cere cunoscută de toată lumea.

Feciorul unui modest mecanic, care slujeşte la moşia unui chiabur, este trimis la Bucureşti să-şi continue învăţătura. Aci, în învălmăşagul acesta de lume de tot felul, cunoaşte o femee între două vârste, încă frumoasă şi tânără de care se îndrăgosteşte.

I. GABRIEL

Ioniţă Tumuleac, devenit Jean Thenea, îşi trăeşte oarecum fericit viaţa, alături de această femeie, — Criset Radik — până într'o seară, când, în sala unui teatru, este strigat pe numele cel vechi de cineva. — Ioniţă Tumuleac!

Această nevinovată şi simplă împrejurare, în aparenţă, ia în sufletul femeii aceleia, o întorsătură neaşteptată şi tragică.

Ce s'a petrecut?

Ioniţă Tumuleac este chiar copilul ei, de care anumite împrejurări au despărţit-o, fiecare din părinţi, fiind aruncat de vârtejul vieţii în clase sociale deosebite.

Mama dându-şi seama de păcatul săvârşit, se sinucide...

Subiectul romanului d-lui I. Gabriel are, se 'nţelege, trăsături mult mai variate şi mai complexe. Şirul întâmplărilor din această carte, ca şi personagiile sânt bine conturate şi desbat o problemă de mare interes social.

Concluzia la care ne face să ajungem autorul, este că cele mai multe dintre femeile noastre, complăcându-se în situaţii mereu noui, caută să ascundă întotdeauna adevărul faţă de prietenii, amanţii sau copiii lor. Aceste „mici secrete" se răzbună uneori, deslănţuind atâtea drame în familii, sau în sufletele celor mai cinstiţi oameni, înşelaţi şi învinşi, nu de viaţă, cum se crede în aparenţă, ci de greşelile şi păcatele propriilor lor părinţi, sau de cei mai apropiaţi.

„Revolta sexelor" e o carte interesantă, care merită să fie citită.

Miss Heber

Sânt unii oameni fericiţi, în ţări statornic stabilite de secole, care locuesc în curs de mai multe generaţii în aceleaşi căminuri, printre aceleaşi vechi şi prietenoase mobile.

Moştenirea lor nu se risipeşte, şi astfel i-a fost îngăduit familiei Sacheverell Sitwel să găsească un scrin cu scrisori, în care se evoca o lume de pe la finele secolului al XVIII-lea care pare să fi trăit într'o vârstă de aur pe câmpul verde al Angliei, care, desigur, nu a fost niciodată de un verde mai fraged decât în acea epocă. Politeţă, cultură, fericire sănătoasă, iată bunurile preţioase pe care le posedau cei ce au scris acele scrisori. Familia Sitwell a găsit un editor, pe Francis Bamford, şi a dăruit astfel lumii o retrospectivă a vieţii dintr'un colţ al Angliei, în lumina cea mai caldă şi cea mai pură.

Doamna Sitwell a scris o prefaţă încântătoare în care deschide poarta acestui mic raiu pe pământ, în care au trăit odinioară oameni cu adevărat fericiţi.

„Acum câteva zile a fost d-na Leitheullier şi cele două domnişoare Irmongers cu d-na Otty, care avea de gând să ne cânte „A'Little Flurtation". Am întrebat ce înseamnă cuvântul „Flurtation", căci îmi place să cunosc toate câte sânt cu putinţă. Ea mişcă uşor evantaiul şi îmi spuse că aceasta înseamnă „flurtation". Am fost mulţumită".

Această primă scrisoare copilăroasă a Mary-ei Heber, dă tonul întregului volum, de la care nu se depărtează în nici una din scrisorile tipărite pe cele 236 de pagini.

In altă scrisoare e vorba de un prieten al familiei, dr. Johnson, care după ce încercă fără nici un succes să facă pe filosoful, se întrerupse de odată „cerând surorii mele Harriot să-i dea o sărutare, dar ea răspunse „Imi pare rău, dar mă doare nasul şi te rog să mă scuzi".

Dacă oamenii de stat ar admite metoda aceasta pentru a-şi refuza unul altuia satisfacerea dorinţelor, multe rele de pe lume ar fi înlăturate şi apoi ce metodă civilizată!...

In toată cartea este evocată, cu asemene lucruri mici, gesturi, atitudini şi cuvinte naive, o lume pe care de mult am uitat-o, lumea din povestea frumoasă ce a fost viaţa secolului al 19-lea.

Citim noutăţile vremii cu un interes şi o plăcere, nemai încercată în nici o altă carte, fie că e vorba de căsătoria celor trei fiice ale unui oarecare Brook Bridge, care toate s'au căsătorit bine şi în acelaş timp, sau despre balul Andover, sau cele câteva mişcate şi triste cuvinte privitor la moartea unui copilaş.

Luăm parte cu „scumpa Miss Heber" la concerte şi mese, pe care o doamnă oarecare ştie aşa

Sumpa Miss Heber

de bine să le organizeze sau la concertele de harpă de la doctor Burney, la reprezentaţii, într'o atmosferă de vrajă şi mângâioasă delectare. Rar se poate citi o colecţie de scrisori cu o mai reală şi mai persistentă plăcere, trecând fără întrerupere de la una la alta. E în ele o viaţă, în care se desfide şi boala şi moartea!

Politica, după cum e de aşteptat, ţine prea puţin loc în această corespondenţă. Asemenea sport nu se face decât în camera bărbaţilor.

Totuşi sau poate chiar din această cauză nu-i neplăcut să asculţi, în această senină şi caldă intimitate feminină, părerea uneia din ele asupra lui Pitt. „Tocmai vorbea de comerţul cu sclavi, scrie „Dear Miss Mary", iar eu am fost de părere contrarie. Totuşi argumentele sale puternice şi umane m'au convertit până în cele din urmă".

Sânt în aceste scrisori şi una sau două cu privire la „Revoluţia Franceză": „oribila furtună dezlănţuită de câtva timp asupra Franţei". Ea apare unei prietene a lui Miss Mary, şi anume Miss Drake ca „o pagină legendară a Istoriei şi abia poţi crede că e posibil să fie nişte creaturi omeneşti atât de crude ca aceşti Barbari. Cred însă că vor fi în curând răpuşi de războiul care niciodată n'a fost mai mult aprobat de toţi oamenii, din toate popoarele, ca apărând o „Cauză Bună". De sigur că e mâna Providenţei care-l călăuzeşte".

Şi biata Miss Drake aşteaptă cu nerăbdare să vadă ce s'a întâmplat, după nişte zvonuri de împuşcături pe care le auzise. Dar... aceasta era în 1793. Ne închipuim la ce încercare a fost pusă nerăbdarea d-rei Drake!

Inchizând volumul, ni se pare şi nouă că vedem pe „mica scumpă Mary" alergând prin faţa ferestrelor, după cum o vede şi o prietenă a familiei, în 1790, când îi scrie una din scrisorile aflate în volum.

Max Brod

Un atentat la pudoare

Nu era sărbătoare mai mare pentru Augustus Nachreiter decât ziua în care era invitat să cineze în familia stăpânului său. Și aceasta nu se petrecea decât la zile cu adevărat de sărbătoare, cum era cea de azi, de pildă, când urma să sosească și fiul mai mare al casei, care urma conservatorul în capitală. Asemenea sărbători erau în general destul de rare; iar Nachreiter găsea totul foarte natural, așa cum găsea natural și desăvârșit tot ceiace făcea sau ordona stăpânul său, onorabilul domn Weiner.

De peste patruzeci de ani își făcea serviciul la aceiași firmă. Intrase la început ca băiat de prăvălie, sub ordinele tatălui actualului său șef și nu primea, pentru munca lui, decât ceiace îi trebuia ca să poată trăi. Mai târziu, se ridică prin propriile lui puteri și ajunse vânzător. Iar în cele din urmă, contabil, — post pe care îl mai păstrează încă. Cam asta e toată biografia lui. Alt serviciu n'a avut. Nici prieteni nu și-a făcut și nici de însurat nu s'a însurat.

Frate-său, păcătosul, hei... ăla da! Dar mai bine să-l lase în plata Domnului, cu toate că nu se putea plânge: chiar azi primise din partea lui o scrisoare deosebit de prietenoasă, sau poate i se părea numai lui așa; oricum, o scrisoare nu tocmai obișnuită. Dar nu, nu se poate! Toate gândurile și sentimentele lui n'au aparținut timp de patruzeci de ani decât faimei și prestigiului firmei „Weiner". Astăzi fără îndoială, gândurile lui nu puteau fi altele, astăzi mai mult chiar decât oricând, deși se simțea destul de stânjenit din pricina invitației, care i se făcea după părerea lui, fără s'o merite. Fără s'o merite atât din pricina persoanei lui modeste, cât și pentru faptul că presimțea că-i va fi cu neputință să aducă și el un aport cât de mic acestei festivități.

Onoarea ce i se făcea într'un mod atât de dezinteresat și generos, va trebui, desigur, să fie răsplătită prin aceiași străduință dintotdeauna pusă în slujba firmei. Pe aceasta nu-i era îngăduit s'o uite nici chiar când se afla în redingota de stil imperial și își schimba dintr'o mână în alta (înaintând anevoe pe drumul, ce ducea printr'o piață minusculă), pălăria rotundă, de parcă i-ar fi fost frică de cineva.

Onoare!, — așa îi șopteau toate gândurile lui. — Și, la drept vorbind, altceva era să ciocnești acum un pahar de vin sau de bere cu șeful tău, omul acela impunător și cu sufletul mare, decât să discuți cu el, de după tejghea, ultimele falimente sau să faci concepte de scrisori. Și chiar dacă Nachreiter socotea și această din urmă ocupațiune tot ca pe un fel de onoare, era totuși departe de-a o asemui cu aceia de acum, doar dacă voiai să ții seama și în acele împrejurări de tonul confidențial și important, cu care îi spunea stăpânul: „Ascultă-mă pe mine Nachreiter!"

Onoare!, — însemna cel mai neînsemnat schimb de cuvinte, pe care îl avea în afară de serviciu, cu șeful său. Și Nachreiter, care se ocupa în puținele lui ore libere cu lectura, cu muzica ori cu studiul limbilor, avea un simț destul de rafinat, pentru a-și putea da seama de ea așa cum se cuvine.

Onoare, desigur, în înțeles cu totul altul era și invitația de astăseară. Și, pentru a se putea arăta demn de ea, avea și el nevoe de o dispoziție sufletească cu totul alta. Pentru a se putea concentra, se opri în loc câteva clipe, înaintea casei Weiner și respiră profund. Cu gâtul întins, cu ochii pe jumătate închiși și tremurând de emoție, se uita dealungul acoperișurilor caselor învecinate, ca și când ar fi vrut să le deseneze. Apoi, privi fix la turnulețul din colț, acoperit cu ardezie și împodobit cu un steag mic auriu. In acea clipă, se simți ridicat ca de ușoare adieri de vânt. Sub cerul liber, cald și albastru, se închipuia chiar în dreptul luceafărului, care îl privea cu gingășie.

Intră în casă și sui scara îngustă și așternută cu covor roșu. Urcând, admira vergile de alamă lustruite, care fixau covorul. Cât de elegant și de curat i se părea totul aici. Iși șoptea că trebue să fie recunoscător până și acestei eleganțe, care, pe lângă altele, contribuia și ea să-i ridice prestigiul de contabil al firmei „Weiner". Hei, dacă frate-său, de pildă, ar avea vreodată ocazia să vorbească aici în locuința domnului Weiner! Numai atunci i s'ar deschide și lui ochii asupra situației și demnității pe care le deține Augustus. Și atunci, nu încape nici-o îndoială. n'ar mai îndrăzni să-i facă asemenea ridicule propuneri...

La capătul de jos al scării, se afla, pe o consolă de lemn cafenie și lustruită, o vază de porțelan, pictată în albastru, în care se aflau trandafiri și crini artificiali, cu frunze verzi de metal. Nachreiter găsea obiectul acesta pur și simplu fermecător.

Servitoarea, care-l cunoștea, îl conduse în sufragerie, unde nu era nimeni. Dulapurile și bufetul uriaș, spirijinite de pereți, păreau, cu colonadele, cu încrustăturile și aripile povârnite, un fel de castele în miniatură.

Masa era pusă. Fața de masă, albă și strălucitoare, atârna până aproape de podea. Farfuriile și cupele de șampanie, tacâmurile și șervetele dădeau o impresie de tăcere și de liniște, căreia Nachreiter îi răspundea cu un sentiment de jenă, adânc și umilit. Privea la pasul inert al ciobăniței de bronz de pe ceas. Se uita la scaunele goale și la cărțile de vizită, răvășite în farfuria mare cu picior de argint. I se părea că fiecare mobilă în parte e deranjată din liniștea ei firească, de către apariția lui lipsită de tact, supărătoare. Nu-i trecea prin minte că el însuși ar putea fi tot o mobilă veche. Poate că gândul acesta l-ar mai fi liniștit. Altfel, totul i se părea aici mai de preț, mai cultivat, mai ales și mai onorabil decât el. Pe lângă aceasta, era convins că stătea întotdeauna prea mult la festivitățile familiare ale casei Weiner și-și făcea reproșuri de fiecare dată. Acum însă, își puse în gând, pentru ultima dată să nu mai abuzeze în chip atât de nepoliticos de bunătatea unor oameni așa de fini. Și, renunțând la plăcerea ce-i ofereau aceste prietenoase încăperi, voia să nu mai zăbovească și în seara aceia ca de obicei și, în felul acesta, să deranjeze cât mai puțin pe înalții oaspeți.

Rămase singur. După cum se vedea, toți ai casei erau plecați la gară, în întâmpinarea tânărului muzicant. Mai avea de așteptat poate numai câteva minute până să se întoarcă și Nachreiter și începuse să dea semne de neliniște, văzându-se așteptând astfel fără nici-un rost, într'o cameră a stăpânului, unde părea că stă la pândă fără a fi observat. Poate că trebuia să meargă mai departe, în salonul de alături; dar nici acolo nu era nimeni. Ar fi preferat să plece, dar de vreme ce se afla acolo, îi lipsea curajul, lui, băețașului de 50 de ani. De-aceia, se retrăsese într'un colț lângă ușă și, pentru a se împotrivi acestei uricioase porniri de a sta la pândă, scoase din buzunar scrisoarea fratelui său și începu s'o recitească de parcă n'ar fi știut-o pe dinafară.

Ii scria acolo, neisprăvitul acela, că ar fi deschis, nu tocmai departe de aici, sus la munte, o prăvălioară cu coloniale și că ar intenționa să-i facă o vizită lui Augustus, fratele său mai mare, în una din zilele următoare, pentru a-i propune o eventuală asociare, cu un capital anumit, cu profitul care i se cuvine și pe deasupra cu rambursarea cunoștințelor și priceperii ce aducea el în afacere.

Cu rambursarea cunoștințelor și priceperii lui!

Asta-i frumos! Așa-dar, să fugă dela stăpân și să-i facă și concurență, să-i alunge clientela dela sate și să-i reducă sursele de venituri. Asta și nimic mai mult nu-i cerea scumpul său frate.

Dar Augustus Nachreiter, la drept vorbind, îl disprețuia mai puțin pe fratele său decât îl compătimea. Cine — cugeta el — fiind sărac, a mai avut norocul de a servi pe un șef ca domnul Weiner, bărbatul acela atât de priceput, de măsurat și de conștiincios. Și cine, ca el, mai avea mulțumirea sufletească de a fi bătut pe umeri, de a fi considerat ca propriul copil al patronului și de a fi invitat la masa de seară în cercul plăcut al familiei.

O, departe de mine gândurile acestea netrebnice, — urmă el, — departe de mine ideia nesăbuită de a uita că a avut parte de fericita întâmplare să lucreze într'o firmă „Weiner". și să-și dea seama ce se numește o societate elegantă și o formă de viață mai înaltă...

Ascunse în grabă scrisoarea. Dar nu-și putea stăpâni intenția, cel puțin, de a o arăta șefului. In cele din urmă, se mulțumi să-i pretindă doar o mică sporire de salariu și aceasta nu atât din dorința lui, cât din pricina râsului și exemplului colegilor.

Și, ca și când ar fi căutat un sprijin, scotoci buzunarele și scoase o altă hârtie. Era o hârtie scrisă de propria lui mână și conținând un plan, pe care se gândea să-l discute cu tânărul domn, muzicianul.

Acum 25 de ani stăpânul său preluase prăvălia dela tatăl său. Și pentruca această dată să nu treacă neobservată, pe Augustus îl muncea mai de mult gândul să organizeze o sărbătoare jubiliară, demnă și pe cât posibil înalt-artistică. (Lui Nachreiter îi plăcea cuvântul „înalt" pus înaintea adjectivelor).

In timp ce se frământa cu tot soiul de gânduri, deodată se mișcă perdeaua albă, care despărțea un colț al odăii de balcon, și mica Irma, fetița de nouă ani a gazdei intră în încăperea în care se afla Nachreiter.

— Ați venit?, — întrebă copilul și deschise gura puțin mirată, arătându-și vârful limbii de culoare roș-închisă și trecând-o ușor peste buza de jos, până o opri într'un colț al gurii.

— Bună seara, stimată domnișoară, — îi răspunse Nachreiter.

Fetița sta liniștită, cu mâna întinsă către o floare, cu ochii bruni nemișcați, în care un sentiment de jenă se amesteca cu lipsa momentană de voință. Se citea pe fața ei că ar fi fost mai bucuroasă să poată fugi de acolo. Apoi își trecu mânile subțiri peste fruntea ușor bronzată și le opri în părul care rămase resfirat.

Contabilul încercă să ia un ton glumeț:

— Stimata domnișoară are să răcească, dacă are să stea atât de mult seara pe balcon.

— O, nu-i frig de loc, — răspune inocent fetița.

Speriat de întrebarea lui fără tact, Nachreiter se înroși.

— Da, în definitiv,... domnișoara nu prea poate să mai aștepte; e grozav de curioasă să-l vadă sosit pe fratele ei. Nu-i așa?

Pe buzele Irmei se profilă un zâmbet copilăresc. I se părea atât de comic faptul că Nachreiter răsucea limba ori decâte ori pronunța pe „s". Cât n'ar fi dat ca să fie de față acum numai una dintre prietenele ei, cu care să poată comunica, în taină, asupra acestui lucru. Și privirile ei, puțin cam răutăcioase, îi măsurau fața de sus în jos, înainte de a-i da răspunsul.

— Curioasă? De ce să fiu curioasă? Am stat afară ca să citesc.

— Ce anume, domnișoară?

— Basmele mitologice.

Eși în balcon și-i aduse cartea. Apoi se trânti pe canapea, săltând arcurile moi ale acesteia, și sprijinindu-se în pumni, se uita așa la el, cu trupul pe jumătate îndoit.

Nachreiter stătea mereu în picioare în fața ei. Fetiței nu-i trecea prin minte să-l invite să ia loc. Iar el, plin de respect și puțin intimidat, rămăsese în aceiași poziție stângace, continuând să sprijine mâna stângă de masă și neîndrăznind să-și schimbe locul. Când îi întinse cartea grea, o luă cu dreapta, ținând-o în cele patru degete și răsfoind-o anevoe cu cel de-al cincilea.

— Frumoase lucruri, — spuse el, — am cetit și eu pe vremuri. Argonauții, Troia, hei!... Sânt lucruri extrem de interesante pe care trebue să le știe orice om cult. Cei șapte contra Thebei, Béllerophon... sau d-voastră pronunțați Bellérophon?

— Nu știu; eu de fiecare dată spun altfel.

Nachreiter își pierdu din nou cumpătul:

— Ei, dar e permis oare? Trebue să caut. Am acasă un lexicon foarte bun, al lui Sauder, o operă în adevăr extrem de interesantă Dacă aș fi avut timp în tinereța mea, știam eu toate lucrurile astea!

— Dar în vacanță ești toată ziua liber!

Se simțea foarte măgulit că fetița îi punea o întrebare privind trecutul și experiența lui. Surâse bonom, și, hotărîndu-se după mai multe ezitări să pună cartea pe canapea lângă dânsa, îi explică că n'a avut niciodată norocul să meargă la școală. Vacanțele? Dela vârsta de zece ani l-au trimis în lume, cu un geamantănaș și cu treizeci de centime în buzunar. Treizeci de centime! — asta era toată averea lui atunci. Și-acum, ia te uită cum avansează omul! Pe atunci nu era lumea atât de fină și de cultă ca azi. Și tot ceiace știe, a învățat el singur, noaptea, după ce se închidea prăvălia. „Răbdam foamea și-mi cumpăram cărți. Le citeam în pat, ca să economisesc banii pentru lemne. Da, da, cu sudoarea frunții am muncit pentru biblioteca mea. D-voastră sânteți încă un copil, domnișoară, în definitiv, și nu puteți încă înțelege lucrurile acestea". Lacrimi mari îi curgeau din ochi și vocea îi tremura: „Dar Dumnezeu, Atotputernicul, să vă păzească s'o cunoașteți ca mine". Se dădu câțiva pași îndărăt și privi plin de duioșie făptura grațioasă a copilei. Mai degrabă ar fi vrut să pună mâna pe capul ei și s'o binecuvânteze; dar nu putea îndrăzni una ca asta, cu toate că severitatea camerei se pierdea tot mai mult sub vălurile crepusculului.

— Cât o fi ceasul? — întrebă Irma după o pauză scurtă, în timp ce se strângea în jachețica scurtă de lână.

— Șapte și jumătate. Trenul pare să fie în întârziere.

Fetița se sculă și începu să sară prin odae. Vădit plictisită, ridică umerii, dădu capul cu putere înapoi, își frecă ceafa de guler și rămase cu mânile înfipte între șolduri. Talia ei sveltă se întinse toată. Nachreiter căuta între timp un nou subiect de conversație.

— Ați fost la teatru, domnișoară?

— Nu.

— A venit o trupă destul de bună. Chiar bună, zău. Dela Teatrul Leitmeritz. Ceva prea deosebit nu e; s'au văzut și lucruri mai bune. Dar tot se pot remarca câteva talente. Grawenberg, de exemplu, în rolul lui Frantz Moor. Numai că la piesa asta încă n'aveți voe să mergeți, — la „Hoții".

— De ce nu?

— Domnișoara e încă prea tânără pentru Schiller și, în general, pentru clasici. E tot ce se poate mai greu; chiar și pentru oamenii mari e greu de înțeles. Sânt teme extrem de filosofice. Dar altădată, când se va juca „Albă ca zăpada"...

— Asta trebue să fie plicicoasă de tot.

— O, nu!

O văzuse și el. întrucât, ca mare amator de teatru, n'a lăsat să-i scape nici-o reprezentație. Ii povesti despre peșterile fermecate, despre piticii cu chivărele ascuțite și brune, despre sicriul de sticlă, despre cavaleri și heralzi.

Ochii îi scânteiau, în timp ce povestea fără să țină seama cui se adresează, și se întrecea să zugrăvească efectul basmului, ajutat de un final scenic desăvârșit și de antracte potrivite. Dealtfel, pe el nu-l încânta atât de mult subiectul, cât fineța înscenării, ansamblul unei puneri la punct ireproșabile. Și cu toate acestea, în critica lui se amesteca toată naivitatea și exagerarea firii sale timide și reținute. Continua să stea în acelaș loc, serios ca un școlar, cu capul mare, rotund și încărunțit, puțin plecat înainte, și vorbea încet, uscat, vehement, în timp ce Irma, care nu mai asculta de mult, își mușca unghiile și se oglindea cu cochetărie într'o toaletă sprijinită de părete.

Deodată, răsunară în antreu voci sgomotoase. Prin ușa cu geamuri, se văzu lumina aprinzându-se și în fața ochilor orbiți ai lui Nachreiter apăru un val de eleganță de oraș mare și un belșug de maniere alese: era șeful, domnul Weiner însuș, care distinsese numaidecât glasul lui Nachreiter din sufragerie și acum, cu jobenul în cap, se grăbi să intre, pentru a-i întinde mâna cu toată prietenia și pentru a atrage atențiunea fetiței că trebuia să poftească musafirul în salon. Irma dădu din umeri. Dar pieptul lui Nachreiter se umfla de mândrie și de devotament, în timp ce domnul Weiner îl împingea în salon cu vorbele: „Ei, cum mai merg treburile, Augustus?" și-l prezentă unei noi mulțimi de oameni distinși, dintr'o clasă socială înalt-spirituală și alcătuită din doamna Weiner, tânărul muzicant și un alt domn, necunoscut.

— Acesta e Augustus al nostru, factotum-ul nostru!, — spuse el, însoțind vorbele de un zâmbet fin, care-i brăzda figura de diplomat.

Tânărul străin fu primul, care-i exprimă lui Nachreiter bucuria de a-l cunoaște.

— Oskar Glück e numele meu, — spuse el, lovindu-și călcâele.

— Un prieten al lui Gustl al nostru, — lămuri tatăl și felul cum își mângâia barba imperială trăda oarecare importanță în tot ceiace spunea. — S'a oprit la noi, în drum spre casă, și cred că va rămânea acum să petreacă mai multă vreme aici.

La vorbele acestea, Gustl apucă brațul prietenului său și fața lui, deobicei încruntată, se însenină...

Nachreiter era aproape fascinat de acest schimb de ceremonii și grațiozități. Situația îi impunea acum să utilizeze tonul cel mai ales cu putință. De-aceia se înclină cu un zâmbet solemn în fața celor doi prieteni și întrebă:

— Așa-dar, colegi întru Apollo, dacă nu mă 'nșel?

La care Glück răspunse prietenos:

— Da; în adevăr; sântem colegi de conservator și chiar în aceiași clasă. Avem cele mai multe obiecte comune, numai că Gustl s'a dedicat cu deosebire compozițiilor, pe când eu vreau să devin un virtuos al pianului, iar technica compozițiilor s'o studiez numai ca amator. Cu cuvântul „amator", tânărul Glück a lovit, fără să-și dea seama, un loc foarte sensibil al firii lui Nachreiter. Imediat Nachreiter îi replică cât de fericit poate fi cineva când făptuește un lucru ca amator sau diletant, neavând posibilitatea să-l facă ca profesionist. In ceiace-l privește, a rămas din nefericire în toate un diletant încât n'ar putea fi caracterizat mai bine cu un alt cuvânt decât cu acela de „diletant al vieții".

Glück ascultă plin de interes.

— Dar d-voastră sânteți, după câte-am auzit, un excelent om de afaceri.

Surâsul dureros al lui Nachreiter se accentuă. Apoi începu să-i vorbească de dorințele lui, de idealurile lui nerealizate, de nemulțumirile lui. In timpul acesta, sufletul său sbura către străinul, cu care avea rarul prilej să poarte o conversație atât de spirituală și atât de plină de demnitate omenească. Cât de prietenos era acest domn Glück! Colegul său însă, Gustl Weiner, se întoarse între timp, ca și când ar fi fost plictisit și șopti câteva cuvinte mamei sale, care îl privea cu grijă. Acesta era, cum puteai remarca dela prima vedere, opus cu desăvârșire în foarte multe privințe tânărului

Urmare în pag. 8-a

SERGHEI ESENIN

Melodii persane

ZARAFUL

Lângă-un fâșic de ruble, la masa din dughiană,
Stând astăzi cu zaraful, pornii să-l iscodesc:
Cum oare, murmurându-l în limba ei pers ană,
Să-i spun frumoasei Lala, gingașul „te iubesc "?

Stând astăzi cu zaraful, l-am întrebat în șoapte,
Mai blând ca unda apei, ca vântul de tăcut:
In limba ei, cum oare să-i spun încet la noapte,
Frumoasei mele Lala, duiosul „un sărut"?

L-am mai rugat sfielnic, pătruns de nerăbdare,
Pe când zaraful barba domol și-o netezea:
Cum oare, în persana cea mai dezmierdătoare,
Frumoasei mele Lala, să-i spun „tu ești a mea?"

Și mi-a răspuns zaraful, prinzându-mă de haină:
In dragoste cuvântul e de prisos oricând,
In dragoste se tace sau se suspină 'n taină,
Vorbesc doar ochii umezi mistuitor arzând.

Sărutul n'are nume, fiind menit să fie,
Sărutul nu-i o slovă pe un mormânt din veac,
Așa ca trandafirul sărutul lin adie,
Petalele lui roșii pe buze se desfac.

In dragoste sunt toate mireazmă și furtună,
Treci beat de fericire, zaci de tristețe supt.
„Tu ești a mea" pot trainic doar brațele să spună,
Ce și-au cuprins iubita și vălul i l-au rupt.

Din rusește de GEORGE LESNEA

[...], așa încât puteai lesne înțelege, prin acea complectare care există în firea lucrurilor, prietenia dintre ei. Fața lui îngustă, osoasă, arsă de soare, părea și mai slabă sub sticlele mari ale ochelarilor. Făptura lui domoală, înaltă, chiar prea înaltă, părea, lângă camaradul lat în umeri și bine legat, că tremură în permanență. Iar privirea nesigură i se îndrepta necontenit spre alte obiecte, în timp ce Glück continua, cu acelaș calm și umor, discuția ciudată cu bătrânul contabil.

Fruntea lui Nachreiter șiroia de sudoare. Simțea datoria să se arate demn de cinstea și împrejurarea aceasta deosebită, pentru a evidenția tot ce are mai bun. De-aceia avea și un fel forțat de a vorbi, amestecând totul într'un amalgam de cuvinte și idei, din care Glück căuta uneori să-l ajute printr'un: „Adică, vreți să spuneți...".

Tocmai în acel moment intră șeful și-l întrebă o chestiune de afaceri. Nachreiter se întoarse imediat spre el. Simțea o durere în obraji. Își dădea seama că de când intrase în salon zâmbise încontinuu și silit, încât îl durea gura. Zâmbetul îi căzu acum de pe față, ca o mască dură. Faldurile de pe obraji și de pe frunte reveniră la normal și, ca isbăvit, discută cu domnul Weiner, într'un colț al odăii, câteva mici detalii ale prăvăliei, până veni servitoarea să anunțe masa.

Oridecâteori Nachreiter își amintea mai târziu de seara aceasta importantă, decisivă (pentrucă, în adevăr, o socotea ca o răspântie a destinului său), i se părea că întâmplarea extraordinară care o survenit în urmă, i se vestise dinainte și că o presimțise încă dela masă, provenită din niște împrejurări în aparență fără însemnătate. Această constatare era firesc să-și caute o justificare atât în felul cum a decurs întâmplarea, în acea seară, cât și în amintirea lui Nachreiter. Pentru un om lipsit de timiditate, totul n'ar fi însemnat nimic, pentrucă un om lipsit de timiditate n'ar fi găsit în toată chestiunea nimic demn a-i provoca supărarea. Dar putea fi oare comparat, chiar pe departe, naivul contabil cu un om lipsit de timiditate?

Cu sânge rece ai fi putut pricepe foarte bine starea sa de atunci. Pentrucă Nachreiter reprezenta pe vremea aceia tocmai antiteza oricărui calm. Era cuprins, în cel mai înalt grad, de o beatitudine și de o totală cucerire. Era însuflețit, inspirat, vesel și trist totdeodată. Intr'o extraordinară fremătare a impulsiunilor sufletești, starea sa, de cum se așeză la masă, stârni oarecum mirarea celorlalți. Il entuziasmau mai puțin vinurile și mâncărurile alese decât onoarea de a se afla la o asemenea masă. Il fascina îndeosebi nivelul înalt — după părerea lui — al discuțiilor, noutatea ce o aduceau cei doi muzicanți, veniți dintr'un cerc artistic al unui oraș mare. Nachreiter nu-și dădea seama că ceiace-l încânta în adevăr era felul degajat cu care povestea Gustl, — fel care lui Nachreiter i se părea pornit dintr'o mare profunzime de suflet, și anecdotele de spirit ale lui Glück, care trădau mintea lui ageră.

Gustl era nefericit, pentrucă constatase, — susținea el, — că nu are nici-un fel de talent pentru muzică și nici pentru altceva. Mărturisea tuturor desnădejdea lui și respingea violent orice încurajare ce i se adresa. Era la vârsta în care sufletul tânăr se lovește pentru prima dată și foarte impresionant de toate obstacolele vieții, care, cu toate consecințele lor descurajante, nu pot avea în nici-un caz un efect nici pentru, dar nici contra talentului înăscut. Nachreiter însă, asculta cu multă seriozitate tiradele lui Gustl și, plin de smerenie, i se părea că retrăește, ascultându-le, acele transcendente întunecimi și sfâșieri byroniene, de care auzise de mai multe ori. Pe de altă parte, regăsea în discuțiile lui Glück despre oratorii, pedalarea orgii și dirijori, întregul lexicon al lui Sauder. Voia cu tot dinadinsul să asculte tot și să nu-i scape nici-un cuvânt din ce spuneau ei. In cele din urmă, discuțiile se opriră asupra unui subiect la care fiecare dintre ei avea ceva de spus. Era vorba anume de profesorul lor, decedat de curând, marele compozitor Anton Dvorak. Vorbeau mai cu seamă de ciudățeniile lui, de obiceiul ce-l avea de a pălmui pe elevii obraznici și de a le plăti apoi, după lecție, cele cinci mărci ce ar fi trebuit să dea, drept pedeapsă, dacă l-ar fi dat în judecată. Sau despre rânjetul lui caracteristic însoțit de: „Dvorak, dar e bun!" când găsea la vreunul pasagii care se apropiau prea mult de maniera lui.

Nachreiter asculta toate istoriile acestea cu cel mai viu interes. Iar tinerii își continuară amintirile, vorbind despre înmormântarea maestrului. Opt fecioare, îmbrăcate în vestminte albe de heruvimi, pășeau înaintea carului funebru și o lume imensă însoțea mortul spre locul de veci...

Nachreiter simțea nevoia să strige, atât era de mișcat. Dar nu putea îndrăsni una ca asta, acum, când se vorbea. Ar fi fost o lipsă de politeță de neertat să-i întrerupă. Mișca numai buzele ca un ecou și tot mai înfierbântat, căuta să plaseze din când în când, câte o umilă observație în discuție.

— E prea mult sgomot într'un oraș mare, remarcă Gustl.

— Și-aici e prea puțin, — surâse deferent Nachreiter,— dacă nu cumva vrei să consideri și cârciuma printre distracții.

Și pentrucă trebuia să urmărească mai departe conversația, Nachreiter aștepta din nou să-i vie rândul, spre a face o observație impusă de natura spiritului său atent.

După masă, se servi cafeaua în odaia de muzică. Acum i se oferea lui Nachreiter prilejul să se adreseze fiului gazdei și să se sfătuiască cu el asupra extrem de importantei chestiuni a jubileului firmei.

Răspunsul lui Gustl însă, fu cam deziluzionant:

— Să compun un marș! Muzică ocazională! Se vede că nu prea înțelegi ce-i arta. Și, mai ales, pentru mine. E lucru sfânt, înțelegi dumneata? Sfânt!

Hei, Nachreiter bănuia el ce-i arta, și respectul profund ce-l avea față de artiști era nemărginit, chiar dacă nu prea era lămurit în totul asupra acestei nobile manifestări a spiritului omenesc. De-aceia primea cu plăcere orice îndrumare și orice observație ce i se făcea în această direcție. Primi și necuviințele băiatului ca pe o mustrare camaraderească. Nu băgă de seamă nici încruntarea acestuia, și chiar dacă ar fi observat-o, îi găsea mai dinainte o scuză, așa cum găsea scuză pentru toate. Șopti numai pentru sine: „Vezi tu, nătărău bătrân, așa se poartă un artist. Asta e arta; acum poți să mai înveți câte ceva, să te mai cultivi. Nevoe ai, slavă Domnului, destulă".

Rămăsese pierdut cu desăvârșire în spatele lui Gustl, care se întorsese spre pian, când răsună deodată, din mijlocul odăii, vocea plină a domnului Weiner:

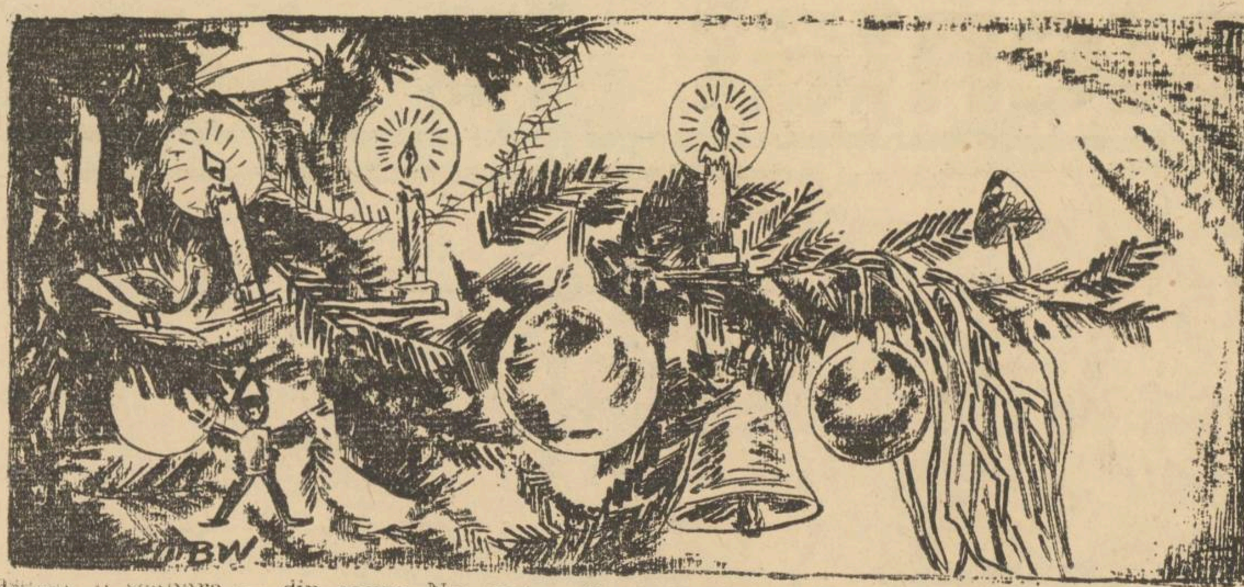
— Ei, acum să ne cânte ceva și domnul Nachreiter. Nu-i așa, Augustus?

Un fior trecu prin tot trupul bătrânului; dar era o înfiorare dulce, acum, când la rugămintea lui — care nu era de altfel decât o poruncă — se asociară cu toții. Se temea ca nu cumva ei să nu insiste îndeajuns, necunoscând puterea lui de împotrivire.

In jurul lui Nachrteiter se făcu loc liber

— Sânt autodidact, — spuse el, roșind, — altădată aveam poate voce mai bună și pe atunci cântam mai mult. Dar acum, când am trecut de 50 de ani, acum... Ei, când eram tânăr, voiam să iau și eu lecții, dar era prea scump...

Vorbea monoton și încâlcit din cauza emoției. Intre timp, Gustl, la ordinul tatălui său, trebui să se așeze la pian și, odată

așezat, îi scăpară — din cauza nerăbdării — câteva acorduri pe claviatură.

— Vrei să cânți desigur „Luceafărul"?

— Da, dacă credeți, — răspunse contabilul, cu modestie, încheindu-și toți nasturii redingotei imperiale.

Gustl trebuia să dea primul ton, apoi la un semn trebuia să înceapă Nachreiter, așa cum obișnuiau de mulți ani să se producă la diverse ocaziuni. De data aceasta însă, Gustl o făcea cu neplăcere vădită. Pe deasupra îl mai deranja și Irma, care nu înceta să bată tactul din picior. Cei doi frați se asemănau în veselia și în năsbâtiile pe care le făceau în fața funcționarului. Numai blajinul Glück o aduse la tăcere pe „tânăra cuconiță", cum o numea el pe Irma, și cântecul începu, după ce mai întâi Nachreiter tuși de câteva ori.

Domnul și doamna Weiner priveau în aer, gândindu-se la cine știe ce. Numai străinul, elev de conservator, care părea să aibă multă înțelegere pentru ciudățeniile omenești și un fel cuviincios de a-și arăta prietenia, ascultă cu plăcere.

„O, luceafăr prea frumos!"...

Nachreiter, dela cea dintâi dominare a tracului, plutea spre cer. Spre cerul acela de un albastru fumuriu și romantic, acelaș cer, pe care-l văzuse la intrarea în curtea stăpânului său și care-i oprise pașii în loc. Un cer pe care abea începuseră să se arate, ici și colo, slabe pâlpâiri.

Nu mai era nimic pământean în el. Nici onoarea, nici distincția la care ținea atât. Ci numai un sentiment de nețărmurită iubire, care isvora din inima lui fără țintă precisă, și cânta... Și cânta, din nefericire destul de prost. Pentrucă vocea lui Nachreiter, deși venea din puritatea sufletului său, avea unele neajunsuri inerente oricărui diletant. Mai bine zis, era alcătuită numai din asemenea insuficiențe. De fiecare dată scădea și nu voia să urce; iar Gustl nu se sfia, printr'un gest autoritar, să-i atragă necontenit atențiunea. Continuând, Nachreiter reîncepea plin de foc intonațiile lui languroase...

„Să fii un înger colo sus!"

Vocea îi plutea tot mai sus, dar ea nu avea răsunet decât pentru urechea interioară a lui Nachreiter, căci în afară nu răsuna decât un gâlgâit eșit din niște buze groase, cu stridențe scoase ca dintr'o pâlnie. Cuvintele deabea erau șoptite, respirația era falsă, iar ochii cântărețului, brăzdați de vinișoare subțiri, eșiți din orbite, priveau triști.

Sfârșitul fu jalnic. Irma isbucni în râs, iar tânărul Glück care ascultase cu emoție pe ciudatul inspirat, îi dădu câteva ghionturi fetei, apoi strigă: „Bravo! bravo!". Șeful însuși se sculă și-l felicită. Iar mama, atât de rezervată de obicei, adăogă și ea ceva la elogiile pe care le aducea Glück, încât Nachreiter se credea în mijlocul unor ovațiuni generale. Era fericit și copleșit totodată de sentimentele cele mai contradictorii. Pe jumătate se simțea încă în cerul său dumnezeesc, iar pe jumătate dorea să rămână mereu pe pământ, în poziția atât de frumoasă în care se afla. Il contraria numai faptul că tânărul străin o trata de sus pe Irma, care pentru el era o ființă superioară. Era un fel de gelozie care se mărea pe măsură ce băga de seamă că Irma nu prea se sinchisea de tachinăriile și de observațiile lui Glück. Părea că nu-i displace deloc mâna vânjoasă a băiatului care o strângea atât de familiar. Nu putea să conceapă cum de putea vorbi Glück cu Irma limbajul acela obișnuit copiilor de vârsta ei.

— Fugi că faci prostii, — îi spunea el, când Irma încercă să-i arate limba. — O să-ți cumpăr un biberon.

Ea voi atunci să-l lovească și râse. Deveniseră doi vechi prieteni. Glück exercita aceiași influență asupra copilului ca și asupra lui Gustl. Iar când fu rugat să-și arate talentul muzical, Glück puse o condiție: mai întâi să-i dea Irma un sărut. Irma se roși toată, se înălță în vârful picioarelor și-i întinse gurița. El o sărută pe păr:

— Așa, acum ești cuminte!

Și se așeză la pian.

Două ființe superioare se sărută, gândi Nachreiter, care în supărarea lui căuta o explicație. Desigur că și conservatoristul este o ființă superioară...

Un acord răsunător și luminos se adăogă acum la fiorul de ghiață ce-l simțea el: „Barcarola" lui Chopin.

Dragoste de viață, nobilă și plină de mândrie, bucurii trecătoare, bogăție, strălucirea altora... Nachreiter împietrea și se topea rând pe rând. Starea lui era atât de neobișnuită, încât simți deodată nevoia să facă ceva, orice, altfel ar fi trebuit să se prăbușească în sine însuși de plăcere și de emoție. Se stăpâni totuși și privi, cu fața forțat liniștită, de jur împrejur. Mobila, lumina, bucățile de cer de un violet închis ce se zăreau prin ferestre, totul era al său, pentrucă vedea totul așa cum se vedea pe sine, topit în această atmosferă neasemuită ca și zahărul în apă. Și degetele acestea pline de agilitate ale pianistului erau ale sale. Pieptul lui Nachreiter se umflă. Își dădea seama că trebue să domine situația, pentru a fi la înălțimea momentului, el, care nu era exclus dela nimic, lui, căruia i se ofereau toate bunurile culturii și ale învățăturii.

Deodată, melodia lui Chopin se transformă, înaintea ochilor săi, într'un aeroplan. Nu știa cum se făcea, dar i se părea că simte progresele și măreția industriei moderne. Câteva fraze dintr'un foileton, pe care-l cetise nu de mult, îi reveniră în memorie. Apoi, fără nici-o explicație, și în timp ce virtuozul nostru cânta mai departe, limpede și meridional de cald, lui Nachreiter îi trecură pe dinaintea ochilor imagini dintr'o tinerețe tristă și apoi iarăși bucurie.

„Progres! Progres!"

Ochii i se umeziră. Noi, oamenii, câte n'am făcut!... Văzu apoi, tot însoțind Barcarola, thermele Cezarilor romani, aule, edificii massive, pe care le cunoștea din Istoria Universală a lui Schlosser. Bucuria cunoștințelor lui i se amestecă în minte cu măreția antică, și chiar cu gândurile timide la o mică sporire de salariu. Totul, totul trebuia să devină mai bun. Impresiile semidoctismului lui, inspirațiile autentice, ca și caracterul său slab, pluteau în speranță, în emoție, în dorință... Și, uitându-se la un moment dat la Irma, i se părea că totul e realizat în ea, tot ceiace îi trecea prin suflet, cu acea chinuitoare incertitudine.

Copila stăpânului său întrunea în întreaga ei făptură acel dor de înălțare, de mai bine, de mai îmbelșugat, de mai natural, care-i umplea inconștient toată inima.

Ea sta acolo și n'auzea nimic. Dar tocmai deaceia părea mai profund legată de frumusețea și desăvârșirea formală a acestei muzici de Chopin. Se asemuia chiar, într'o măsură mistică, cu tonurile „Barcarolei". O viață inaccesibilă și fină, de care Nachreiter se simțea tot mai departe și care îl atrăgea tot mai insistent și-l respingea în acelaș timp, cu superioritate. O, indiferența cu care stătea aici și n'asculta nimic! Limba, cu care se juca într'un colț al gurii și o scotea ca să reintre șiret, părea un fruct mic și dulce. In toată ființa ei era ceva de fruct tânăr, de copăcel nedesvoltat, ceva ireal, de o ingenuitate minunată. Iar în piciorușele subțiri, în părul încâlcit, de culoare închisă, în mișcările nevinovate și inconștiente, ca și în obiceiurile ei „rele", cum exagerau adesea atunci când nu erau îndrăgostiți de ea ca nefericitul bătrân, — erau tresăriri tot așa de proaspete, ca și tremurul frunzișurilor.

Fetița, în timpul acesta, ba închidea gura mușcându-și buza de jos, lăsând urme albe, ba își freca fruntea de uniforma de marinar, deschizând gura de parc'ar fi vrut să se încălzească de propria ei piele.

Nachreiter putea, în sfârșit, s'o privească în voe, întrucât nu era deranjat de nimeni. Ea nu-l observa, tot așa cum nu asculta nici muzica. Nimic n'o impresiona din afară. Și nimic nu-l impresiona mai mult pe Nachreiter decât liniștea ei. Copilul acesta plăpând (o, dacă ar avea și el un asemenea copil!) îi părea ca un ecran pe care lanterna magică a „Barcarolei" proecta fermecătoare culori. Și tocmai pentrucă era atât de indiferentă, imaginile pe care le închipuia el proectându-se pe dânsa păreau îndoit de frumoase. Pe fruntea ei imaculată se zugrăvea toată splendoarea cosmosului.

Bucata de muzică se sfârși. Irma trebuia să meargă la culcare și, înainte de a se despărți, făcu fiecăruia obișnuitele reverențe. Petrecerea continua, dar contabilul nu mai auzea și nu mai vedea nimic. Dorințele lui se concentrau acum într'una singură, care se afirma tot mai puternic: voia să primească și el un sărut, așa cum primise tânărul conservatorist. Și nu știa dacă voia s'o sărute pe fetiță ca tată, ca servitor, ca iubitor de artă sau pentrucă era o „ființă superioară". Nu putea să deosebească cu preciziune nici-unul din sentimentele acestea. Nu, nu voia cu siguranță decât un singur lucru: să posede prin acest sărut ceva dintr'o viață mai fină și mai pură. Voia să fie fizicește odată mai aproape, foarte aproape de drăgălășenia aceia, pe care o dorea atât. Să se plece peste pătuțul ei, în odaia de alături, când ar fi ațipit copilul, — ființa aceia, care nu mai avea nimic pământean pentru el, care simboliza geniul oricărei spiritualități și oricărei idei de frumos. Să vadă de aproape genele ei întunecate, dințișorii mici și buzele subțiri, buzele unui geniu, unei nimfe. Sau, mai bine zis, să atingă „Barcarola" lui Chopin care odihnea pe aceste buze. Ușor, numai o clipă, apoi să plece. Trebuia să facă asta chiar acum imediat, așa simțea el și nu mai voia să știe de nimic. Clătinându-se de însuflețire, se sculă de pe scaun. Nimeni nu-i dădu nici o atenție când eși. Intrucât nu vorbise deloc, nici nu i se simțea lipsa...

După câteva clipe, răsună în odaie un strigăt ascuțit, însoțit de plânset. Desculță și numai în cămășuță de noapte, Irma intră palidă, mută de spaimă și cu lacrimi mari curgându-i pe obraji. In urma ei, ușa rămase deschisă și Nachreiter stătea pe coridor, ușor plecat și fixând privirile rigid spre fetiță.

Toți săriră cuprinși de spaimă și vorbind laolaltă: „Ce s'a întâmplat?". Irma nu spunea decât vorbe fără șir și-și trecea mâna cu scârbă peste gură scuipând.

— Scârbosul! Nerușinatul!... Dormeam... A venit, ptiu, m'a sărutat...

In cele din urmă își reveni și înțelese situația. Rușinată, se trânti într'un fotoliu, ascunzându-și picioarele goale, încrucișând brațele și plângând încet. Gustl se repezi și-l trase cu putere pe contabil în cameră:

— Ce-a fost? Spune!

Tatăl, care nu-și pierduse de tot calmul, îi oferi, aproape mecanic, un scaun. Bătrânul Nachreiter rămase însă în mijlocul camerei, tremurând din tot corpul, pe când mama, ajutată de Glück, încerca s'o liniștească pe Irma, acoperind-o cu cuvertura dela pian.

— Un atentat la pudoare, — strigă Gustl, — care-l apucă iarăși pe bătrân de pulpana hainei. — Ce-ai făcut? Spune! Perversule!

Capul lui, care era plin de tot felul de istorii perverse, furnizate de orașul mare din care venea, nu putea să dea altă explicație faptului.

— Dar ce am făcut?, — răspunse în cele din urmă Nachreiter surprins.

— Asta ai s'o spui dumneata, — tună acum și stăpânul, revoltat de acest scandal petrecut în fața unui om străin.

Nachreiter repetă, ca în vis, aceiași întrebare:

— Dar ce-am făcut!?

— O să te concediem, — răcni Gustl! — Imediat vei pleca.

Ura lui față de contabil — ură care isbucnea acum — părea că zăcea ascunsă de mai multă vreme:

— Tată, trebue să-i dai imediat drumul!

— Mie, tinere?

Nachreiter se întoarse tremurând spre Gustl.

Domnul Weiner strigă:

— Cu mine să vorbești; auzi?

Dar Nachreiter nu-l asculta și vocea lui luă un ton neașteptat, de bărbat rănit în demnitatea sa.

— Pe mine să mă concedieze!? Pe mine!? Și tocmai acum, înaintea jubileului!? Să mă arunce pe drumuri la bătrânețe, pe mine?... In loc de mărirea salariului!... Pe mine?... Frate-meu îmi scrie...

Se încurcă de tot, se bâlbâi, se retrase din nou în umilința lui obișnuită, se rugă și plânse chiar. Apoi, scoțând din buzunar scrisoarea fratelui său, o flutură și voi s'o explice tuturor...

— Ești nebun!, — isbucni iar Gustl.

Tatăl interveni

— Taci odată!

Și Glück rugă pe prietenul său să-i lase pe ceilalți să vorbească. Dar Gustl părea stăpânit de ideia ce-și făcuse:

— Pedeapsa tot ai s'o ispășești. Așa ceva nu rămâne nepedepsit.

La auzul acestora, Nachreiter se înalță dintr'odată, de parcă crescuseră doi oameni atunci din el. Dintr'o smucitură, îl apucă pe stăpânul său de umeri și, dându-l laoparte, se năpusti cu toată greutatea corpului asupra lui Gustl și-l trânti pe covor.

— Să mă pedepsească, să mă pedepsească pe mine!?

Toate cătușele supunerii lui de ani de zile căzură în acel moment. Nachreiter lovea cu genunchii și cu pumnii, se ridica cu gemete și se năpustea din nou asupra băiatului. O mândrie nestăpânită îi umplea sufletul. I se părea că ceiace face el acum e o continuare a sărutului, pe care-l depusese pe buzele fetiței. Se simțea liber. Pentru prima oară în viața lui. Liber și mântuit dintr'un surghiun întunecos.

Ce importanță avea faptul că toți s'au repezit asupra lui, că vânjosul Glück l-a prins de umeri și l-a repezit prin coridor afară, pe scări. Nachreiter se ducea și singur.

Era bucuros că auzea strigându-i-se din urmă ceva despre „concediere" și „căutare de serviciu", pentrucă el și așa nu s'ar mai fi întors în casa și prăvălia lui Weiner. Ce se întâmplase și ce avea să se mai întâmple, nu știa. Dar sufletul său se deschisese larg și recunoscu, ca dintr'o scăpărare de fulger, cât de lipsite de rost fuseseră teama, umilința și înjosirea cărora li se închinase ani de zile, fără să-și dea seama. Cea dintâi faptă dezinteresată spre care se avântase în viața lui, cea dintâi întâmplare, în care a procedat după voia și pofta inimii lui — sărutul pe buzele Irmei — îi răscolise în profunzime ființa mototolită și o reîmprospătase.

Totuși, pe parcursul drumului până acasă, îl mai munceau încă gânduri destul de puternice de regret. Sufletul încătușat și cel liber al lui Nachreiter se certau între ele. Cel încătușat îi spunea: „Cum ai putut să te legi de un om cultivat?". După oarecare ezitare, cel liber răspundea: „Sânt doară și eu om și trebue să mă apăr când mă nedreptățește cineva!" Sufletul încătușat îi prezenta un viitor dezolant și pustiu într'un sat, lângă fratele său. Cel liber râse: „Nu-i nimic, sânt un om, sânt un om!"

In sfârșit, se liniști într'atât în camera sa, încât se gândi că are parale îndeajuns și că, la drept vorbind, nici n'ar mai trebui să lucreze și că ar putea, dacă și-ar asigura o mică rentă de bătrânețe, să-și închine restul zilelor artelor frumoase, chiar în Capitală, întocmai după gustul și placul său. In acel paradis despre care aflase numai din auzite, unde era în fiecare zi teatru, iarna ca și vara, unde puteai auzi după plac compoziții de Chopin și Dvorak, ca și cântecul „Luceafărului". Și unde, în zile de sărbătoare, treceau pe străzi heruvimi de aur.

Plăsmuirea aceasta îl preocupa cu deosebire și adormi blând la adăpostul aripilor de înger. „Ce mă privesc pe mine oamenii aceștia?", — gândea el pe jumătate adormit. Această onorabilă familie Weiner, care îl stăpânise de când își aducea el aminte și până la visul său, i se părea deodată cu totul străină, cu totul indiferentă. Nu resimțea nici măcar ură. Mai degrabă — în urma tuturor acestor supărări — un simțământ dulce de iresponsabilitate și de împăciuitoare armonie, cum nu simt decât oamenii de tot tineri, la începutul vieții adevărate:

„Sânt un om, un om!"

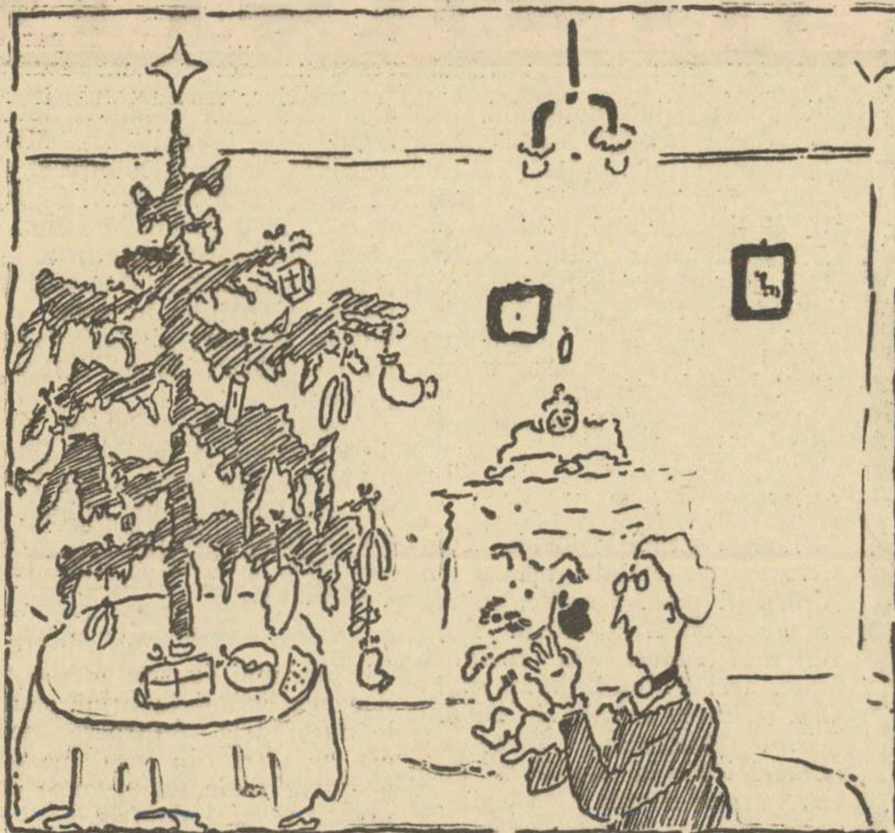
Trad. de MIHAIL GRESIAN

Iser

Piață din Câmpulung (Muscel)

Actualitatea în caricatură

PREVEDERE

— Bubico, asta-i jucărie... nu-i pentru ce crezi tu.

UN NOU MINISTER

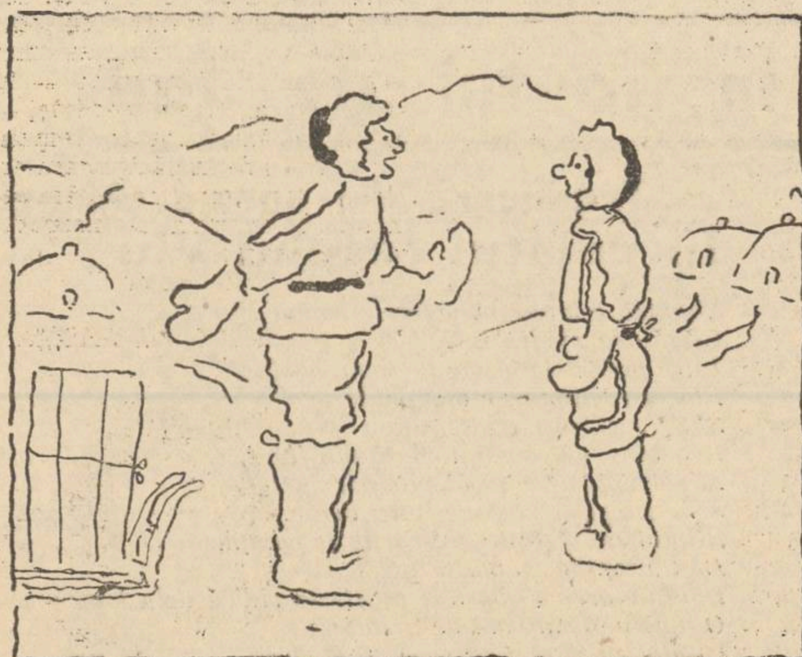
— Dela 1 Ianuarie ţii de ministerul Aerului?
— Desigur ! Doar e vas cu pânze.

CRIZĂ

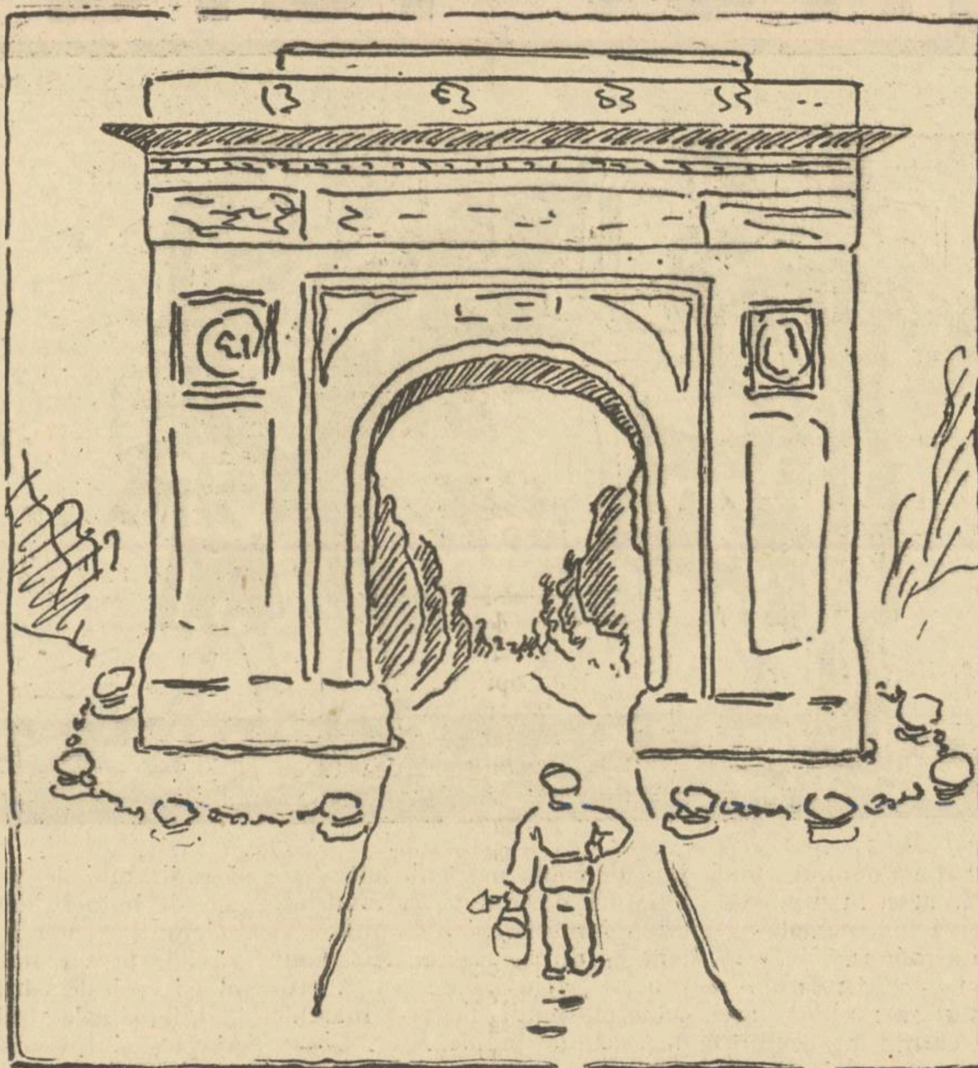
CLIENTA (vânzătorului). — Poftim cravata inapoi. M'a costat prea scump rochia...

CRĂCIUNUL IN GROENLANDA

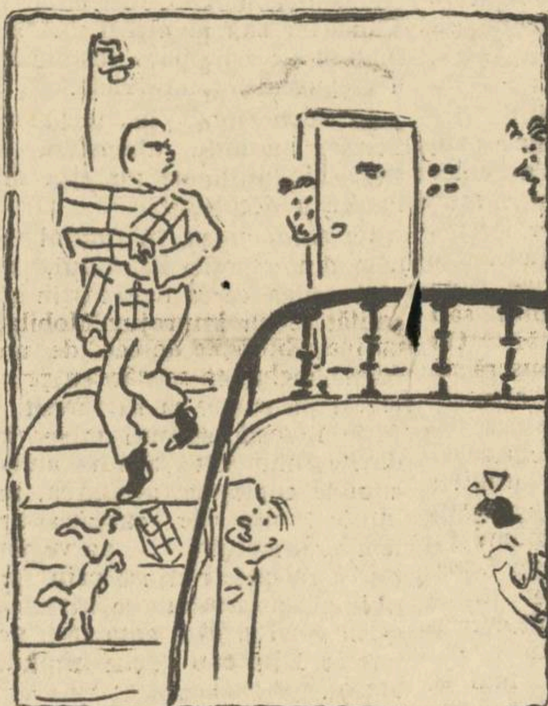
— Ghici ce ţi-am adus de Crăciun:
— ?...
— Un frigider.

IN AJUNUL INAUGURĂRII

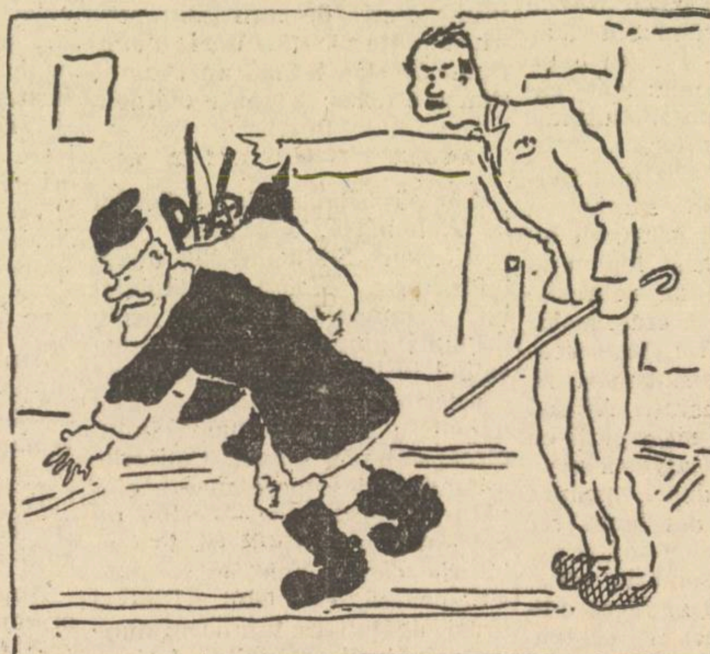
— Dacă nu mă grăbeam, arcul ar fi putut servi şi la noul războiu...

DARURILE

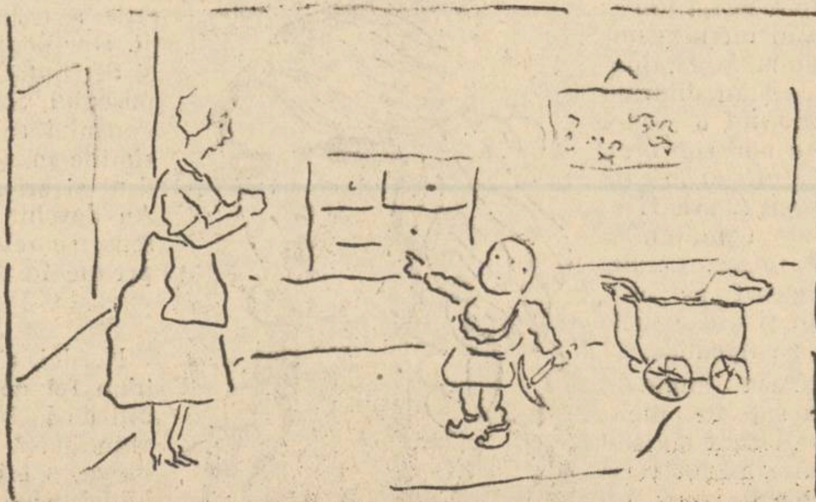
Moş Crăciun modern.

CRĂCIUN RĂZBOINIC

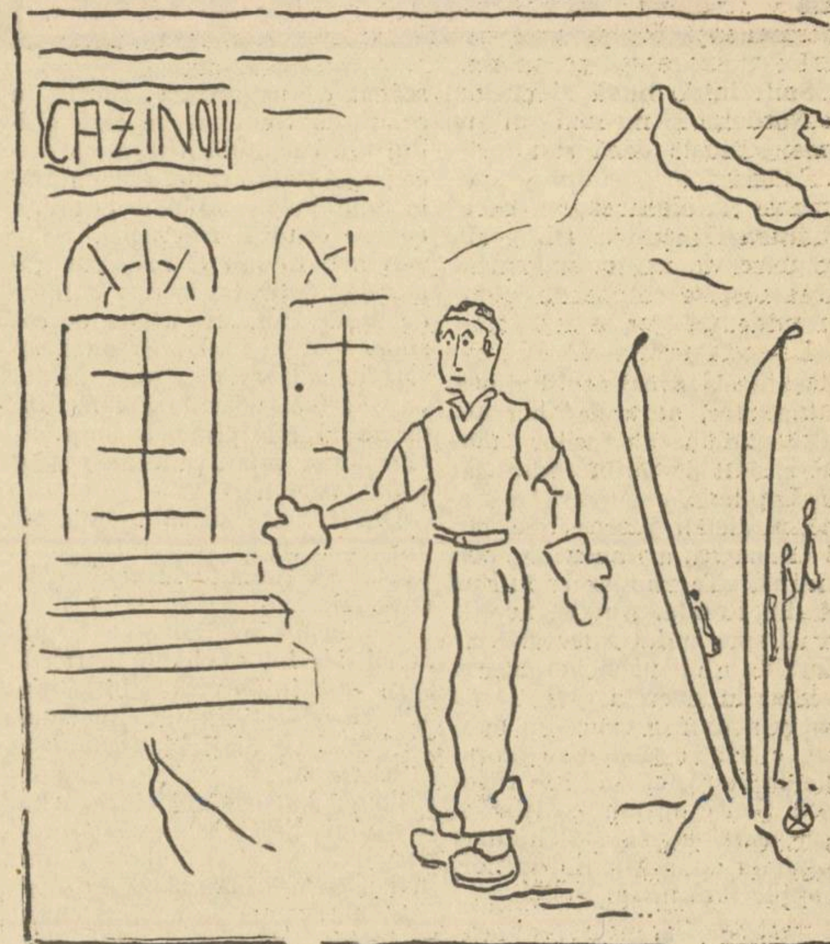
— Puşti, săbii? Parcă nici n'ai auzit de comitetul de neintervenţie...

COPIII DE AZI

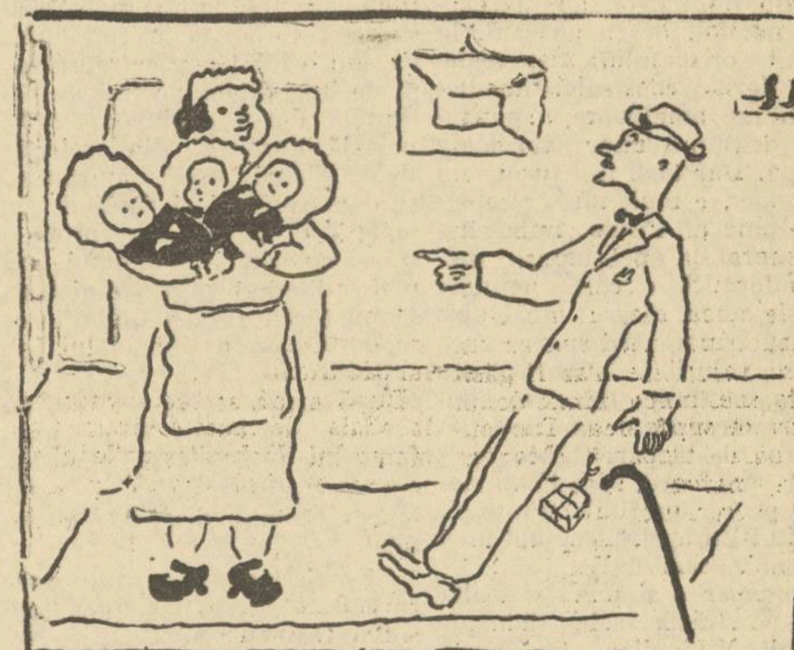
— Mămico, dă-mi bani de bomboane!

HAMLET LA SINAIA

— Se joacă ori nu se joacă?

GHINION

— Uite, conaşule, ce v'a adus Moş Crăciun.

EPOCA PARICIDULUI

— Da' de ce scoţi din casă târnăcopul?
— Mă tem peste noapte, de copii...

Desene de M. POTOCEANU

In lumea fiordurilor

Tara nopților fără 'ntuneric

...Smți într'o bună zi chemarea Nordului și nu mai ai un moment liniște dacă stai locului. Pleci foarte simplu spre banchize și umpli câteva caete cu impresii inedite. Din care extragi ceva, așa cum urmează...

●

Banchizele evocă solitudinea, lumina rece, aurorele boreale, toată spaima ghețurilor nordice. E atât de puțin complicat totuș, să hoinărești vara în aceste pustietăți inaccesibile iarna! Ca bagaj, o flanea de sport de iarnă. Te îmbarci într'un port din Franța, Anglia, Scoția. Și-o iei spre sudul Norvegiei.

Corabia e un pachebot care a cutreerat în tinerețea lui țările calde și acum, în concediu nelimitat, e trimis să-și care bătrânețile la Nord, ca să se răcorească. Sau e un iaht ca lebăda, dresat astfel ca să știe hoinări pe oglinda adâncă a fiordurilor, în nopțile fără noapte.

●

Pe întinderea verde-albăstrie, netedă, pe talazurile îndârjite ale Mării Nordului, crepusculul e veșnic, și cenușiul limpede al occidentului n'are chef să moară cu una cu două.

Intr'o dimineață, apare deodată uscatul, desen spălăcit, la nivelul orizontului: Norvegia. Ai fi dorit-o construită imediat din faleze amețitoare, spânzurând deasupra unor coridoare de apă. Dar aici, în jurul lui *Stavanger*, e mult mai simplă: o mulțime de insule îmbucătățesc suprafața apei, monștri marini adormiți, a căror spinare cenușie abea răsare din apă. Spre sud, marea își sparge zgomotos valurile, languros sau nervos, pe plaja de nisip strălucitor, dungată de măcieși și gărduită de blocuri stâncoase.

Dar spre Nord, spre Est, amenință pe cer profilul munților. Sfârșitul Europei, începutul unei lumi noi, scandinave.

Stavanger e și una și . alta Dacă pe străzile sale rătăcește spiritul Vikingilor, tot acolo simți și parfumul Olandei. Amabilii industriași ai Belgiei-Olandei, totdeauna au negustorit cu eroii aspri ai mărilor și munților dela Nord.

Ansamblu încântător, însuflețit de contraste. Case mititele, răspândite în fiordul celor O mie de Insule, până la marginea mării, reflectă în apă, în pete vii, zidurile de lemn vopsit galben, verde, roz și balcoanele ferestrelor, poleite în alb. Intr'o parte, grămădite în perspective fanteziste de-alungul unui canal, parcă e un peisaj olandez; în altă parte, Catedrala și Capela Episcopiei au o severitate de forme și de tonuri cu totul norvegiană.

Țărmul e fărămițat de eroziuni adânci. Casele din Stavanger se sprijină una de alta, strâns lipite, lanț până la marginea apei liniștite. Locuințele mai noi se etajează, dimpotrivă, dealungul colinelor, printre frunzișul bucălat al mesteacănului blond și pajiștile de un verde palid, interesant, mai fragede și mai înflorite decât cele mai bune pășuni normande.

Stavanger, pretext de escală, loc de unde să trimiți cărți poștale ilustrate cunoscuților, etapă unde să cumperi „suveniruri de călătorie" pe care meșterii norvegieni ți le oferă cu atâta dărnicie: călimări din scoici, cutii din scoici, scoici...

Sâcâitoare impresie: abia am scăpat de neguroasa istorie a Sfântului Svithun, pe care ghidul din catedrală a ținut cu orice preț să mi-o raporteze, cu toate amănuntele adunate trudnic de toți erudiții Norvegiei.

A mai trebuit să mă emoționez de admirație în fața cutiilor de mesteacăn, sfeșnicelor de cositor, spărgătoarelor de nuci, țesăturilor de mână împestrițate cu cele mai vii culori și în fața olăriilor grele pline de amprentele unor mâni puternice care le-au fasonat.

Din fericire vasul trebuia să plece și... cu tot regretul meu, a trebuit să renunț la chinurile curtoaziei...

N'o luăm imediat spre largul mării. Ne întortochiem în fiord, spre vest, întoarcem subit într'o altă carie a țărmului, întocmai unei guri cu dinți bine găunoși. Putem continua astfel zeci de chilometri, urmând zigzagurile fiordului. Falezele care țărmuresc baia se fac mereu mai înalte, cu cât înaintează în uscat, mereu mai amenințătoare. Și înghit mereu mai mult din cer, reflectându-se ca niște namile negre în apele paralizate ale fiordului. Norii tărăgănează dealungul stâncilor înfricoșătoare. Siluete microscopice pe vârful lui *Chaire,* faleza zdrențuită care urcă la 800 metri deasupra valurilor. Peisajul, lumina, iau o înfățișare extraordinară de imobilitate, de fixitate definitivă. Parcă e o luxoasă carte poștală ilustrată din colecția *Yvon*. N'auzi decât murmurul surd al corăbiei și fâșâitul de mătasă al apei, pe care prora o sfâșie cu lenevie. Și omul cel mai indiferent amuțește aici, ca să nu turbure visul fantastic ce se desfășoară dealungul lui Lysefjord...

Trec astfel câteva ore și nu știu când au trecut. Mi se pare că mi le-a furat cineva, pentrucă am aceeaș senzație ca și când observ că mi-a dispărut portofelul.

Și orele totuș trec și nu mi le fură decât firea mea prea sensibilă. O noapte prea scurtă. Numai că n'ai la cine interveni s'o facă mai mare. Spectacolul este o feerie de forme și culori care se desfășoară cu atâta iuțeală și diversitate, că uiți să te mai culci și uiți că ești obosit. Sau îți amintești de asta atât de târziu, că s'au și ivit zorile!

In nopțile fără noapte și somnul e fără somn!...

●

Am intrat și în *Hardangerfjord*, uriașul fiordurilor norvegiene, formidabila crăpătură, mai adâncă decât una de cinci sute de metri. Lărgimea lui te păcălește ca un miraj, ca orizontul: aici e lac, aici e strâmtoare prea îngustă. Il strâng în palmă niște munți enormi și noduroși, îl zdrobesc cu masa lor.

Odinioară, fiordurile au fost jgheaburi monstruoase umplute cu ghiață. Și tocmai această ghiață le-a apărat de uzaj, le-a conservat ca în spirt; și ele au rămas cu aceiaș mutră de haos primitiv, care le dă atâta măreție! La câteva ore din zi, sau din noapte — dacă noapte e în acest anotimp — în soare și pe ceață, în strălucirea aspră a amiezii și sub paloarea de argint și de oțel a clarului de lună, aceste fiorduri — mai exact, aceste *fioruri* — oferă privirii o bucurie, inimii cea mai nostalgică potolire. Totul pe-aici plutește într'o reculegere tăcută, ca și cum natura a binevoit să pună la dispoziția omului toate forțele sale intacte, în lupta veșnică împotriva elementelor și climatului dușmănos.

Numai așa — vrăjit de natură — poate omul să rămână aici, să-și ridice căsuță în echilibru pe marginea prăpastiei, să taie potecă tocmai dealungul falezei de granit, să sculpteze minusculul debarcader deasupra vârtejurilor de apă și să reziste tristeții spăimântătoare a unei ierni făcută aproape numai din noapte.

●

Bergen scapă de spaima fiordurilor uriașe. Orașul nu e prins în cleștele falezelor. S'a culcat pe o limbă de pământ, într'o bae mărginită de coline. Aici abia începe atmosfera pură a orașului norvegian. Umed, măturat de vântul largurilor, cu dușuri neîncetate — ploi ca milioane de fire de bici — pustiu și gol, cum poate fi un oraș clădit pe stâncă. Totul aspru, țeapăn, solid; începând dela casele de lemn pe temelie de granit și de schist. Cai mărunți și aprigi, cu nările deschise și coama în vânt, zburdă nebunește cărucioarele prea ușoare pentru sprinteneala lor de copii care se bat cu zăpadă. Pe munte, caii strașnici de trap sânt mai serioși, mai maturi.

In această Norvegie care a păstrat așa de puține monumente vechi, pentrucă orașele ei de lemn ard — cel puțin ardeau regulat, ca niște grămezi de lăzi, casele de lemn — Bergen e un decor de pitoresc unic: toate casele vechi ale *Hansei,* aliniate pe *Cheiul Germanilor.*

In timpul Evului Mediu, Bergen a ajuns sub stăpânirea *Ligii Hanseatice* și germanii au instalat acolo casele lor, una lângă alta. Destul de șubrezite astăzi și totuș înalță crestele lor cu oarecare mândrie. Staționează și azi acolo mirosul mărfurilor adunate de generații. Ajungi în piața asta prin niște porți cu aer de trădare, pasagii ca niște ascunzișuri de tâlhari, printre construcții. Totul din lemn, sec și sonor, bandajat cu multe generații de roș posomorît, verde ofilit, gudron. Aici se făcea odinioară traficul coastei occidentale. A rămas chiar moștenire o atmosferă plină de amintiri din acele vremuri, ceia-ce nu se mai găsește deloc, vai! în holul regelui Haakon, nici în fortăreață, machiate cu atâtea restaurări. Mă așteptam chiar, și nu m'ar fi surprins, să văd un negustor medieval, în manta largă, lungă, fără mâneci, ieșind dintr'un gang obscur, coborînd o scară scârțâitoare și purtând sub braț, strâns lipit, registrul său în care s'a spovedit: „câștigat astă-zi atâtea livre de morun mulțumită greutăților mele falșe... Lăudat fie domnul!" Registru pe care ți-l arată oamenii și astăzi încă, dacă te interesează trecutul...

Seara, depe terasa muntelui *Flöien,* la câteva sute de metri deasupra băii, vezi ziua tânjind într'o ceață cenușie, roză, roșie ca somonul, portocalie, mov, într'o delicioasă gingășie de tonuri. Bergen seamănă atunci cu o machetă mică, pitoresc aranjață de copii, pe peninsule și pe reliefuri desemnate și modelate după fantezie. Și o lumină talentată difuzează focurile unor proectoare invizibile — ca proectoarele moderne — mascate de ecranuri palide...

Pace, liniște, paloare... Vorbele îmi curg ne'ncetat din condei, îmi revin mereu. Zilele și nopțile sânt, vara, construite din aceste elemente. Nici în Africa, nici în Asia, nici chiar la Vancuver sau Montreal nu am întâlnit această pace insinuantă a crepusculelor întârziate.

In *Sognefjord,* la nord de Bergen, această atmosferă se șterge, înghițită de măreția sălbatecă a decorului.

La *Gudvangen,* în fundul uneia din crengile fiordului, nu poți vedea cerul decât prin reflectul lui în apa netedă, înegrită de umbrele falezelor; sau, mai bine, trebue să te culci integral pe spate, ca să zărești o fâșie îngustă strânsă între zidurile întunecate. Simți atunci cum te copleșește apăsarea, neliniștea, așa de caracteristice temperamentului norvegian. Parcă falezele rânjesc prin spațiul de sus, pe unde se zărește.... cerul gurii și sânt gata să-ți prăbușească pe cap fălcile impunătoare...

Și totuș, cât de bine și cât de repede te obișnuiești chiar cu asprimea peisajului, chiar cu încruntările sale amenințătoare! Inima crește de entuziasm pentru măreția aspră a unei panorame de stâncă și apă, unde stânca e decor și apa e oglindă.

●

Am părăsit corabia și fiordul la *Gudvangen,* am urcat spre creste, spre Stalheim. Și m'am întors prin *Flaam,* dealungul lui Flaamsdal. Găsești acolo drumuri uimitoare în zigzag, cotind infinit de multe ori pe coasta muntelui abrupt pe care-l năpădesc și nu se mai înduplecă să-l părăsească. Cotiturile ascund și descoperă mereu crăpăturile fiordurilor — uite, nu e! — mereu mai adânci, în scobiturile cărora apa este albăstrie-neagră, ca oțelul. Pini și brazi, agățați ca într'o minune de crăpăturile stâncilor, îmbracă pantele să nu le fie frig. Pe urmă pădurea devine mai rară, pășunile mai dese, cu ramă bogată de butuci, lemn tăiat. Vile de lemn cu căciulă de turbă zugrăvită, presar muntele. Pietrișul își croiește drum pretutindeni, ici și colo strălucesc în peisaj pete și fire albăstrii, ca într'o hartă: torente în miniatură.

Stefan Dimitrescu — Desen

Și orizontul se înalță, mereu mai sus și cerul crește în suprafață...

Atingi curând și ușor ghețurile. In Iunie, cât sânt zilele de mari, lacurile sânt înghețate, sau ticsite de sloiuri pe care vara, cât de războinică, n'a putut să le răpună. Lanurile de zăpadă acoperă spații vaste. Livezile de ghiață desfid strălucirile cerului, cu care se contopesc în cele din urmă.

Nu mai e Norvegia fiordurilor, e însăși inima țării, regiunea muntoasă — aspră a vestului, unde iarna nu se pot îngropa morții, nici să mergi dela o fermă la alta nu poți.

Țară de măreție și solitudine, rezerva de unde rasa norvegiană își aprovizionează virtuțile ei sălbatece...

●

Pe urmă escale: *Aalesund, Molde, Aandalsnes.* Orașe de lemn, orașe de pescari, insule, peninsule, băi, golfuri și mereu fiorduri, cum mereu trebue să saluți un cunoscut într'un oraș de provincie. Fiorduri cu ciucuri de cascade, fiorduri mereu mai pustii, mereu mai sălbatece. Fiorduri orfane, triste, singure pe lume, impresionante. Acum înțeleg eu bine desfășurarea interminabilă a coastei norvegiene. Dacă am putea-o întinde ar face de două ori drumul până la Neapole. De ce m'am gândit tocmai la Neapole, o simt dar n'o pot spune!

●

Am trecut și pe la *Trondjhem,* capitala veche, patrie a două mari figuri din evul mediu norvegian, Olav Haraldsson și Olav Trygvesson, puternicul și barbarul Sfânt Olav. Trebuie să vă fie familiare aceste figuri. Nu citiți nordicii?

Nopțile se 'mpodobesc aici ca bradul de Crăciun, cu o frumusețe fascinantă, când licăreli portocalii întârzie impertinent pe casele vechi de lemn, dealungul apelor, într'un soi de vulvoare aurită pe care abea dimineața dacă izbutește s'o potolească. Incă nu sântem în împărăția soarelui dela miezul nopții. Dar noaptea de pe-acum s'a și desființat, s'a desființat și crepusculul. Strălucirile de aur ale apusului se preschimbă pe nesimțite în rozele aurorei. Occident și orient n'au rost acolo. Au devenit cuvinte lipsite de sens: soarele răsare și apune aproape în acelaș loc, la Nord!

●

Nordul, către care plutim într'un fel de beție liniștită, trăzniți de încântare. Toată legenda scandinavă a lui Thor și a lui Freya, a lui Sigurd și a Brunhildei, capătă un sens de realitate pe care niciodată nu-l sesizasem. Ai atins cu mânile tale profane elementele poeziei nordice, le-ai siluit domeniul, vraja acestor peisagii imobile, fața unei mări înfricoșătoare. Țărmul e mereu mai extraordinar; fie că ți se 'nchină o faleză neagră gătită cu o coafură cârlionțată de cascade înalte de șase sute de metri — cum e *Șapte Surori* — fie că te 'nchini unui ghețar venit să facă bae în mare — cum e *Svartisen,* „Ghețarul Negru", pe linia Cercului Polar.

●

Iată și teribilele insule *Lofoten,* loc de întâlnire pentru îndrăzneții pescari norvegieni care au inspirat lui Johan Bojer cel mai frumos din romanele sale, acel *Ultimul Viking* îmbibat cu sarea mării și mugind ecoul furtunilor învecinate. Stânci ieșite la suprafața apei, ca ventuze pe om și ca țepii, recife, pasagii înguste, creste înaintate în mare, de care se sfarmă bărcile cu pescari voioși, toate numirile reliefului din geografie, grămădite în jurul insulelor Lofoten.

Insfârșit, după alte ore lungi, polul de atracție al crucișătoarelor septentrionale: *Capul Nord* își înalță ca o cetate faleza lui de trei sute de metri, dominând solitudinile arctice.

●

Capul Nord, soarele dela miezul nopții.

Din vârful stâncii, sau de pe puntea corăbiei, observi cu reculegere descompunerea leneșă a culorilor cerului, care nasc, îmbobocesc, vestejesc ca niște flori palide. Soarele nu mai coboară la orizont, lunecă tot paralel cu el însuși, parcă e suspendat de cer. S'a apropiat așa de mult, gata să-l atingă: și totuș nu se hotărăște să părăsească acest ținut ingrat de unde a dezertat în timpul iernii. Mușchiul depe stânci se mândrește cu milioane de floricele albe și renii rătăcesc pe munte, unde lumina are pelerină roză neprecisă, nelamodă în țările calde. Nu mai e vulvoarea caldă a nopților dela Trondhjem; ci un foc rece, o lucire lentă, unde pete albe capătă expresivitate prin retușări cu tot felul de văpseli — ca pe firma unei vopselării — un „clar de soare" care nu face iluzie: e *noapte,* cu tăcerea ei, cu odihna ei, calmul ei, în plus cu toate fanteziile pestrițe ale unui astru nepăsător care își târăște cursa într'o dâră cu tonuri lichide în acuarelă și email.

●

Uiți și *Tromsö* și *Lyngenfjord* și *Hammerfest,* toate impresiile unei călătorii minunate, ca să nu vezi decât Oceanul liber, la capătul căruia locuește *Spitzberg* și *Banchiza.* Și ce descoperi? Asta-i întrebare! Nici un alt decor de stâncă și de apă nu poate să întreacă decorurile dela *Sognefjord* sau dela *Geirangerfjord!*

●

Atingem domeniul ghețurilor veșnice. Excepția lui *Svartisen,* agățat să cadă în mare, devine regulă aici la Spitzberg. Masse de ghiață coboară munții și vin să se topească în ocean. Găurite mereu, pe dedesubt, anonim, în momentul mareei, blocurile gigantice se frâng, se desprind din reflux, și plutesc în voia vânturilor, fantome ciudate de cristal cu reflecte de un albastru profund.

Am trecut de al 80-lea grad de latitudine și mă simt într'adevăr în altă lume, unde lumina, aerul ce-l respir, înfățișarea mării, totul însfârșit este ireal, fantastic. Te învălue suflul inaccesibilului...

●

Și plec mai departe, mereu mai departe, lăsând în urmă stâncile pustii dela Spitzberg, mari cât un sfert din țara noastră, acoperite peste tot aproape cu o manta veșnică de frig.

●

Marea rămâne liberă în timpul celor câteva săptămâni de vară arctică. Și corabia urcă spre Nord. Ciudățenia luminoasă a zilelor și nopților îi accentuiază mereu capriciile sale. La miezul nopții, soarele rămâne sus, deasupra orizontului, parcă a uitat să meargă mai departe, să apună. Simți că ai atins capătul lumii.

Insfârșit, la orizont, un reflect nou străfulgeră printre licăririle palide. Un suflu mai rece lunecă fără odihnă, acopere suprafața mării. Jur împrejur nimic, aproape nimic; destul de puțin ca să-ți înceteze inima....

Corabia înaintează mai prudentă, sloiurile ne înconjoară; pudrează marea cu pete clare, izbesc cu eleganță coastele corăbiei, se feresc de proră să nu se lovească, se ciocnesc între ele de bucurie, ghiontindu-se parcă, în zgomote surde, chicotesc cu subînțelesuri, plutesc și se scufundă sprinten, distractiv, ca plutitorii din Honololu care-ți scot din fundul mării banul ce-l azvârli pentru ei.

Puțin câte puțin sloiuri mai dese, mai multe. Nu mai au cum să scape de zgârieturile prorei, se sparg sub îmbrâncelile ei, cu pârâitură seacă.

Atingem *Banchiza.* Insfârșit oprim. Nu mai înaintăm. Câmpul ăsta nesfârșit de ghiață are timp și dispoziție să meargă mai departe până la Pol și dincolo de Pol, până 'n Alaska....

Pe noi nu ne mai interesează. E mereu la fel...

●

In câteva zile, smuls de o fantezie din banalitatea cotidiană, am atins granițele lumii locuibile. Și, în fața albului albăstrui, sau roz, sau mov, sau portocaliu, care zugrăvește jumătate din orizont, am simțit în mine sufetul unui explorator polar, pentrucă am atins această Banchiză din visurile mele de copil, pământul magic al tragediilor reci, poezie strălucitoare a zăpezii, a gheții, a neantului, acoperișul lumii...

I. MARIUS MIRCU

Din flautul de Jad

Traducere din poezia chineză

In palatul regelui Wu

Noaptea e lungă în palatul regelui Wu;
Clepsidra picură încet.
Intre perdelele lăsate de toate părțile,
Flacăra lămpilor e mai caldă.
Și Șe, ea însăși, dansează;
Regele în persoană îi cântă din flaut,
Și rochia-i de zăpadă plutește
Și se risipește ca fulgii unei berze.
Ritmul se 'ntețește, mișcările se complică;
Dănțuitoarea e-obosită.
Dănțuitoarea e-obosită; regele se ridică dela banchet.
O 'nvălue c'un voal de mătase
Brodat cu flori și cu pasărea phenix;
Din corpul său îi face — pat,
Din brațul său — o pernă,
Iată că pendantivele de jad sună;
Majestatea Sa se culcă.

AL. T. STAMATIAD

Scrisorile lui Walter Scott

(1828 — 1831)

Herbert Grierson a editat penultimul volum al scrisorilor lui Walter Scott, (Constable). Din el ne apare Sir Walter în declinul puterilor sale fizice, dar nu şi în declinul vigoarei generale a fiinţei sale. Nu-i deci, în această epocă, un bătrân, după normele moderne, dar boiile, regimul neglijat şi veşnica încordare a forţelor sale, l-au adus la 57 ani în condiţii precare de sănătate. Nu mai putea face decât exerciţii uşoare, ca mersul pe jos, sau călăria pe poney, iar la începutul lui 1830 el simte „un fel de stângăcie, de stânjenire în mişcări", ce trebue să fi fost destul de accentuată cu toate că nu vrea să o recunoască nici faţă de el însuşi.

In scrisorile din vremea aceasta transpiră un declin al puterilor, chiar în afară de greşita întrebuinţare a cuvintelor sau de punerea unui cuvânt în locul altuia, prin însuşi faptul că are nevoe de un secretar.

Pentru tot ce priveşte însă, familia sa, interesul faţă de prieteni şi propriile interese, ca şi observaţiile amuzante asupra evenimentelor publice, ochiul său este tot atât de bun ca şi mai înainte.

Totuşi a avut puţine mulţumiri în toată această vreme. A fost veşnic îngrijorat de starea şubredă a sănătăţii nepotului său de fiică Johnny Lockart, precum şi de a fiului mai mare şi moştenitorul său Maiorul Walter Scott.

Şi-a pierdut, tot în acest răstimp, mulţi vechi prieteni şi rude scumpe — Lady Raeburn mătuşa sa, sir William Forbes, dar mai ales pe credinciosul „Tom Purdie", „poor Daniel Terry", actorul care căzuse în mizerie în ultimii săi ani.

Nici în viaţa politică n'a avut de ce să se bucure. Partidul Torry, în care şi-a ajuns el gloria, mergea spre declin. Şi chiar dacă n'a mers ca mulţi din camarazii săi până la haosul la care au ajuns ei, fiind prea pătrunzător ca inteligenţă, totuşi a ajuns şi el să declare „the Reform Bill" ca o calamitate împotriva căreia este inutil să lupţi.

„Pentrucă în 1792, după ce am fost toată viaţa admiratorul divinului sistem al revoluţiei franceze, acesta a devenit atât de haotic, încât numai câţiva dintre învechiţii Iacobini şi iubitori de aventuri mai au curajul să facă aluzie la ţara în care se petrece aşa ceva. Cu atât mai puţin ne putem gândi să infuzăm aceste principii în constituţia noastră născută în afară de ea. A apărut însă *Burke* şi toate bâiguiala superiorităţii legislaţiei franceze s'a şters ca un castel din cărţi de joc..."

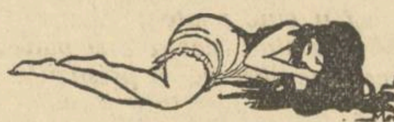
Dar, ca povestitor, el se interesează de fiorosul mister al cazului Hare şi Burke mai mult decât de cele mai grave evenimente politice. Intr'un orăşel atât de mic ca Edinburg era un adevărat eveniment să se producă astfel de crime în aşa mare apropiere de cetăţenii normali şi cumsecade. Sir Walter zice: „Acest Hare este cel mai hidos ticălos; de-aceia l-am şi observat de vre-o câteva ori pe stradă, după ţinuta lui respingătoare". Şi nici nu şi-a mai îndulcit judecata după ce şi-au dat medicii verdictul în chestiunea responsabilităţii criminalului.

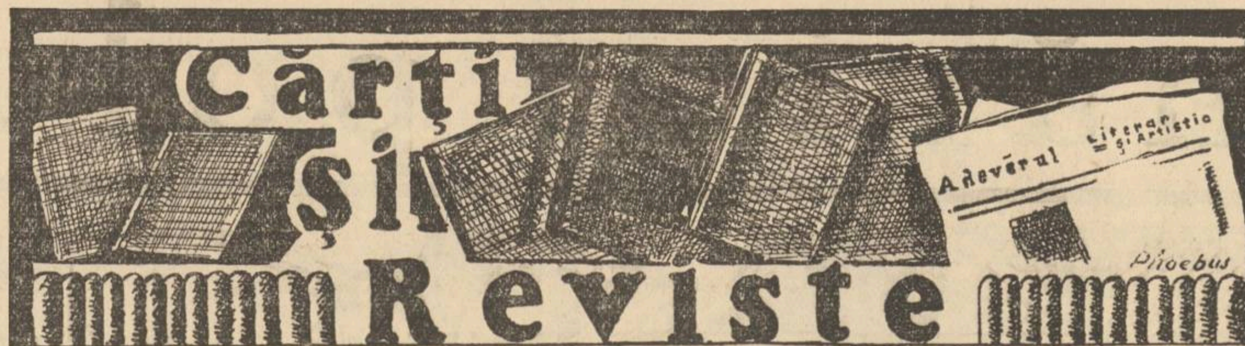
Adevărata sa vigoare sufletească este însă în marele număr de opere pe care le-a dat la lumină, cu toate necazurile din aceşti ani. Astfel, a publicat o nouă ediţie a romanelor sale cu note şi prefaţă, a treia serie din „Tales of a Greatfather" (Povestirile unui bunic), două volume din „Istoria Scoţiei" pentru „Lardner's Cyclopedia", articole de reviste şi mai ales compunerea ultimului său mare roman „Count Robert of Paris", care a fost marea sa creaţie din această vreme de declin.

Conflictul civilizaţiilor, descris în „Count Robert", alături de caracterul însuşi al acestuia şi de acel al Impăratului Bizantin, au vitalitatea şi grandoarea pe care numai un talent de puterea lui Scott, putea să le insufle.

Dar cea mai mişcătoare pagină din acest volum este, fără îndoială, lunga scrisoare pe care a scris-o în 1829, ca răspuns la un apel ce i s'a adresat să expună tradiţiile scoţiene asupra lui Johnson şi Bothwel. Din păcate, multe din informaţiile date de el nu au fost utilizate în mod destul de inteligent de Croker, în cartea sa asupra lui Bothwel, în care multe neexactităţi au fost puse pe seama lui Walter Scott.

Ceiace se poate constata din aceste scrisori, este mai ales faptul că vârsta n'a avut nici o influenţă asupra scrisului său, care şi-a păstrat nu numai farmecul, dar şi întreaga vigoare.

Claude Aveline: Le Prisonnier

Urmărim de multă vreme activitatea literară a tânărului scriitor francez Claude Aveline. El ne-a atras atenţia cu romanul „La vie de Philippe Denis" din care au apărut până acum două tomuri.

Romanul de care ne ocupăm astăzi face parte din seria atât de caracteristică spiritului francez contemporan: „A la recherche du temps perdu", „Jean Cristophe", „Les hommes de bonne volonté", romane cu vaste desfăşurări de perspective, combinate cu minuţioasa viziune cinematografică, luată cu încetinitorul, a unei vieţi. Este forma care satisface dorinţa de claritate, de limpezire a planurilor intelectuale şi pasionale, individuale şi colective, a francezului şi care răzbate şi în capodoperele de mici proporţii ale lui Prosper Merimée, Benjamin Constant, ca şi în romanele în serii.

„Viaţa lui Philippe Denis" este un fel de Entwicklungsroman *à la francaise* şi prezintă aurora unui viitor intelectual şi scriitor, primele faze de izbucniri ale vocaţiei, primele aventuri spirituale şi carnale, în cadrul lugubru, dar extrem de interesant pentru observaţii psihologice, al unui sanatoriu de tuberculoşi. Remarcam în prezentarea adolescenţei lui Philippe Denis, lipsa totală de sentimentalism factice ce caracterizează obişnuitele picturi ale adolescenţei şi prezenţa unei seriozităţi scrutătoare, a unei obiectivităţi spectaculare.

Această obiectivitate spectaculară am întâlnit-o şi în „La promenade egyptienne", un jurnal de călătorie ce se deosebeşte de obişnuitele reportagii sau notări subiective, prin factura de solidă lucrare, de documentaţie şi de sobre notaţii personale.

„Le prisonnier", ultimul roman al lui Claude Aveline, face şi nu face parte din seria vieţii lui Philippe Denis. Este confesiunea adresată lui Philippe Denis de un prieten. Figura lui Philippe apare numai din când în când printre paginile confesiunii ca o fantomă a trecutului, figură de mic colegian, camarad de clasă cu André Gallon, autorul confesiunii. Două incidente leagă romanul acesta de matca romanului mare, două crâmpee de viaţă: amintirea mereu vie a lui André Gallon că el şi tatăl său — umil taxator de tramvai, — au fost salutaţi de bogatul Phillipe Denis; şi o altă, ulterioară, dovadă de mărinimie. Ca

Claude Aveline

atare, „Le prisonnier" ţine de „La vie de Philippe Denis". Cum însă după câte ştim, trecătoarea încrucişare a traectoriilor vieţii lor nu a avut nici o influenţă asupra vieţii lui Philippe, îl putem socoti independent de romanul matcă.

Am insistat asupra acestei relaţii între operele succesive ale acestui autor, pentrucă sentimentul de continuitate necesară, nevoia de a aranja toate figurile creaţiei sale în jurul unei teme centrale este un semn pentru calitatea de creator a lui Claude Aveline.

•

Asemeni multor romane contemporane — iscălite de cei mai buni scriitori — şi „Le prisonnier" se resimte de tehnica romanului poliţist. Pe semne că tagma scriitoricească a înţeles că romanul poliţist declanşează o tensiune, faţă de care interesul ce-l prezintă cel mai pasionant roman psihologic, este o searbădă somnolenţă. Introducerea tehnicei cinematografice şi a romanului poliţist în literatura „aristocratică" este — fără îndoială — o urmare a modernei nevoi de excitaţii intense şi dorinţa spiritului de a se lăsa brutalizat de acţiuni şi regii violente.

Aflăm la începutul romanului că André Gallon, întors din puşcărie pentru nu ştiu ce culpă, a descins într'un hotel de provincie franceză, cu gândul de a ucide — nu se ştie din ce motive — pe locatarul casei din faţă. Culpa, motivul şi persoana asasinatului rămân în umbră până la ultimele pagini, aidoma romanului poliţist. Cu marea deosebire că, având numai simpla cunoaştere a unui fapt infamant obscur, cetitorul e totuşi interesat de povestea umilă a eroului, poveste care exprimă şi vina şi asasinatul.

Aci este unul din misterele acestei cărţi: o tehnică a povestirii care face pasionantă lectura acestui roman despre un umil escroc. Căci André Gallon este, într'adevăr, un mic escroc din dragoste, un fapt banal şi cotidian, subiectul unei notiţe la rubrica „Faptelor diverse" din ziare. Că a reuşit să facă din acest material substanţa unei cărţi umane, iată al doilea merit al cărţii lui Claude Aveline. Al treilea merit rezidă în descrierea, de o perspicacitate psihanalitică, a evenimentelor care au dus la formarea caracterului lui André Gallon şi au făcut astfel posibilă greşala.

André Gallon este tipul psihastenicului, a „nervosului" chinuit de sentimente de inferioritate şi neputinţă, din pricina mediului agresiv şi a originei sale proletare. Este o dramă frecventă, care a fost pusă acum în lumină de psihiatrul vienez Alfred Adler. Fiul unui controlor de tramvai şi al unei femei de serviciu, André Gallon a trebuit să îndure din cea mai fragedă tinereţă batjocura camarazilor, umilinţa sărăciei şi a originei umile. Mediul familiar, întunecat de o mamă arţăgoasă care nu-l iubea, — toate acestea au contribuit să dezvolte în André Gallon pe lângă o râvnă şi o ambiţie mare la suprafaţă şi o nesiguranţă, o timiditate, cu sentiment de inferioritate în adâncul fiinţei sale. Din pricina morţii în război a tatălui său, André Gallon este nevoit să părăsească colegiul tocmai în preajma bacalaureatului şi să intre funcţionar la o bancă. Graţie unui zel furios, el avanzează în câţiva ani, devenind mâna dreaptă a directorului. Succesul acesta însă, n'a modificat întru nimic adâncul fiinţei: rămâne mereu acelaş timid, nesigur şi pierdut, victima tuturor deziluziilor sociale şi sexuale.

Fireşte că nu-i lipseşte dorinţa şi zelul de a fi ca toţi ceilalţi. Işi ţine o amantă, dar ea îl părăseşte. Se duce la Vichy, şi aci începe tragedia. Face cunoştinţa unui escroc, care-şi prezintă amanta drept fiica sa (asta o află mai târziu). André Gallon se îndrăgosteşte de ea. Rezultatul este că escrocul îl împinge să abuzeze de situaţia sa privilegiată în Bancă pentru a deturna fonduri. De două ori André Gallon, înşelat de teatrul escrocului, crede că salvează viaţa şi cinstea unui părinte nenorocit. Când însă vine a doua oară la locuinţa lui, cu servieta doldora de patru sute de mii franci — rodul unei noui escrocherii, surprinde o scenă, care îi rămâne gravată în minte ca o obsesie, cu putere halucinantă: acuplajul întrerupt al presupusului părinte cu presupusa fiică.

André Gallon se predă şi rămâne mut, netrădând cauza escrocheriei sale. Cu aceiaşi putere în suflet suferă şi anii de puşcărie. Spre sfârşitul lor, îi încolţeşte în minte planul de a ucide pe cel ce l-a înşelat atât de crud. Şi înainte de a-l ucide mai scrie lui Philippe Denis povestea pe care am rezumat-o în rândurile de mai sus.

•

Apreciem afară de sobrietatea şi obiectivitatea prezentării, tehnica povestirii, psihologia lui André Gallon, unul din fraţii buni ai lui Salavin din „Confessions de minuit". Ravagiile sentimentului de inferioritate, zadarnicele eforturi de normalizare ale lui André Gallon sânt documente umane.

Dintr'un fapt banal, dintr'o escrocherie din dragoste, Claude Aveline a făcut o povestire pasionantă, străbătută de o adâncă înţelegere a condiţiei umane.

LUCIAN BOZ

Literatură spaniolă

Nu fără oarecare tristeţă, deschidem ultimele volume publicate în Spania în preajma războiului civil, mai ales volumele atât de bine imprimate şi cu aspect de cultură rafinată, cum sânt cele editate de revista „Cruz y Raya".

Nimeni nu poate şti dacă această revistă, una dintre cele mai frumoase din Europa, va mai apărea vreodată şi nici chiar dacă directorul José Bergamin şi colaboratorii săi mai sânt astăzi în viaţă.

José Bergamin e unul dintre maeştrii prozei spaniole contemporane. Colecţia eseurilor sale, din care primele două volume au apărut de curând, şi care trebue să cuprindă şi altele, e o adevărată desfătare, mai cu seamă pentru cei care ştiu să aprecieze o limbă foarte bogată şi melodioasă, totdeauna sigură de mijloacele de care dispune.

Cuvântul pentru Bergamin, se situiază, ca să zicem aşa, pe acelaş plan cu cugetarea însăşi. El gândeşte prin cuvinte fără însă ca ele să devină o jucărie sonoră, lipsită de înţeles.

Bergamin e un autor pe care trebue să-l ceteşti încet ca să-i prinzi orice sonoritate şi orice înţeles.

Primul volum apărut e consacrat în întregime lui Lope de Vega. El consistă din trei schiţe, dintre care ultima şi cea mai frumoasă a fost inspirată dintr'o conferinţă ţinută de autor la institutul de studii spaniole dela Sorbona, cu ocazia tricentenarului morţii lui Lope de Vega.

Dintre cele trei eseuri ale volumului al doilea, primul intitulat „Importanţa demonului" pare cel mai interesant. El e urmat de reflecţii foarte spirituale asupra „Decadenţei analfabetismului" şi asupra „Cugetării ermetice în artă".

Cronica literară

IONEL TEODOREANU: Arca lui Noe

Intr'o foarte mişcătoare scrisoare către umbra lui G. Ibrăileanu, d. Ionel Teodoreanu răspunde la obiecţiunile ce i s'au făcut şi i se fac, arătându-se conştient de mijloacele sale. Obiecţiile, formulate de Ibrăileanu, sânt acestea:

— „Domnule Teodoreanu, domnule Ionel Teodoreanu, de ce atâtea flori, atâţia zarzări, atâtea curcubee, atâtea fructe, în loc să te ocupi de oameni şi de viaţă? Fă-mi plăcerea, domnule Teodoreanu, şi scrie-mi un roman informativ, fără stil, fără frumuseţă, mizerabil, neglijent, în goana mare, etc." La acestea d. Teodoreanu răspunde: „— Aşteaptă, domnule Ibrăileanu. Sânt prea tânăr pentru a renunţa la „talentul" meu: la acest involuntar abuz. Romancierii care au norocul să nu fie poeţi, nici pictori ai vorbei, sânt simpli fără efort şi fără sacrificiu, direcţi ca o cădere fără rezistenţă. Mâna lor e goală, fiindcă n'au inele. Etc". Incheierea este că acum, când din nefericire Ibrăileanu a murit, d. Teodoreanu este în măsură să dea un roman „antiliric", încărcat „de oamenii vieţii şi de viaţa lor".

In prefaţa d-lui Teodoreanu sânt şi adevăruri, dar sânt şi nişte erori în care autorul persistă de atâta vreme. Să încercăm a le discuta. Să se remarce însă, în principiu, că romancierul nostru socoteşte „involuntarul abuz" ca un merit al său particular (punând şi oarecare ironie în sublinierea acestui lucru), ca o podoabă de inele, ca „melodia artei" însfârşit. Teoria că poezia este a tinereţii şi că odată cu maturitatea va urma negreşit observaţia, o socotim greşită. Un scriitor cu vocaţia analitică observă şi la 20 ani, iar Hugo e poet şi la 80 de ani. D. Teodoreanu nu scrie aşa fiindcă e tânăr, dar fiindcă acesta e temperamentul său. Maturitatea poate aduce cel mult o înoire lirică, o sistematizare artistică superioară, dar nimic mai mult. Ne este greu să ne închipuim că dacă până în pragul vârstei de 40 de ani d. Teodoreanu a văzut numai atât din viaţă, cu un an mai târziu va deveni bătrân în percepţii ca Balzac. Mai de grabă poate deveni un liric mai mohorît, un poet al bătrâneţii, aşa cum a fost poet al tinereţii. Greşiţi sunt deci aceia care dau ghies d-lui Teodoreanu să observe, şi greşit este şi d. Teodoreanu când se turbură de aceste îndemnuri (prefaţa arată că se turbură) şi-şi pune în cap să fie anti-liric. D. Teodoreanu trebue să rămână ceeace este fără a ţine seamă de observaţiile unei critici care azi, la noi, e lipsită de orice criteriu clasic şi pentru simplul motiv că pe coperta unei cărţi stă scris „roman" cere scriitorului nişte elemente învăţate din cărţi. Altceva trebue să facă d. Teodoreanu. Să studieze efectele obiective ale artei sale, să vadă dacă într'adevăr ele sânt în raport cu intenţiile. Stând chiar înlăuntrul ideei de poezie, eroarea d-lui Teodoreanu este de a crede că nouă romanele sale ne pot displace fiindcă în loc de observaţie ne dau poezie. Insă noi n'am căutat în ele decât poezia şi când ceva ne-a displăcut a fost în câmpul chiar al acestei poezii. Cărţile d-lui Teodoreanu nu sânt făcute din puţină observaţie şi inele de aur, ci numai din inele. Insă unele din aceste inele sânt de cositor. Iată poziţiunea sinceră a criticei, poziţiune ignorată de d. Teodoreanu, care pentru noi este un poet, uneori bun alteori rău.

Romanul de faţă ne va ilustra numaidecât această observaţie. Singurul lucru ce se reţine din el, putem spune asta dela început, este poezia, însă avem de aface cu poezie bună şi cu poezie rea. Chestiunea observaţiei nici nu se pune în discuţie fiindcă ea nu există de loc, şi e o duioasă iluzie a scriitorului că s'a învins pe sine şi a dat un roman antiliric, când dimpotrivă *Arca lui Noe* înfăţişează cea mai lirică naraţiune a sa.

Despre ce este vorba aci? Un tren duce spre Borsec un număr de persoane de toate vârstele şi toate clasele sociale, apoi indivizii se instalează la pensiunea Blächer şi stau acolo cât stă lumea de obiceiu, într'acea familiaritate de campament tipică în aceste împrejurări. Sânt şi copii. Un general intră în intimităţi cu o tânără domnişoară până ce o anonimă aduce la faţa locului pe soţia lui. O profesoară de matematică devine sentimentală şi este obiectul unui atentat la pudoare. Un englez face chefuri. O mamă se bucură că copiii petrec şi celelalte. Apoi vilegiatura se sfârşeşte şi trenul se întoarce. S'ar fi putut face dintr'asta şi un roman de observaţie. Un spectator de o lună a zece perechi de oameni intueşte istoria lor, tragedia lor, şi-i face pe toţi să-şi joace într'un act scurt existenţa lor mecanică. Insă d. Teodoreanu n'a făcut aceasta. D-sa a văzut subiectul ca un amestec de nechezat juvenil şi comedie şi toată galeria de inşi e numai un prilej de petrecere.

Să analizăm puţin „anti-liricul" d-lui Teodoreanu. Deşi a făgăduit să ne dea o carte fără fructe, romanul se deschide tocmai cu fructe:

— „Hai caisele, caisele, caiseleee...

Cu vigoare şi aur, glasuri bărbăteşti vesteau venirea lui Iulie, dulcele şi năpraznicul. Intrase vara în Bucureşti cu caise leneş tolănite în coşul sprintenilor olteni; cu zmeură, pere, piersici şi catalupi în fastuoasele vitrine ale băcăniilor de pe Calea Victoriei; cu garoafe, trandafiri şi mimoze în mâna de tutun a ţigăncilor, etc."

De ce metoda aceasta de a construi o atmosferă este plictisitoare, şi deci *nepoetică?* In loc să dea elementele potrivite pentru stimularea percepţiei noastre, scriitorul ne dă exclamaţiile sale, grozav de volubile, despre acele elemente. *Aur, dulcele şi năpraznicul* sânt exclamaţii. Nu mai vorbim de personificările, metaforele şi toate artificiile care urmează şi aci într'o enormă cantitate. Apoi este aci o ostentaţie neplăcută de sensualitate, un fel de a atrage atenţia cititorului asupra bogăţiei de senzaţii a scriitorului. Toată parada aceea de chiote cu imagini de fructe e falsă, precum falsă a început să devină adesea şi simularea oratorică a tinereţii, ca de pildă „Bob, Bobi, Bobiţă, Biţă, Bibiţă, Biţulachi, Boţi, Boboţi, Bimb, Bo, Bic, Bichi, Bi," fiind vorba de numele unui copil. Nimic nu e lăsat fără analogii din domeniul alimentelor dulci şi lucrurilor „poetice":

„Tocmai sosea Iulişca, — veselă şi rumenă ca un cireş scuturat de copii, şi cu ciuboţele înalte, strânse pe pulpe — servind cafeaua cu lapte. Rondele de unt cu gust de migdală dulce, gavanoşele cu miere de culoarea soarelui de toamnă, marmelăzi de zmeură, portocale, coarne şi afine, cornuri aurii, şervete albe ca Dumineca la sate de munte".

Toate aceste, nu abuzuri ci false drumuri, micşorează percepţia lumii. O altă regretabilă cale de împuţinare a observaţiei directe o găseşte d. Ionel Teodoreanu într'un cărturărism exagerat şi'n tot cazul foarte nelalocul lui. Ce scriitor modern nu e citat aici? Proust, Maurois, Pirandello, Zola, Wells, Zweig, etc. Volumul romanului este mărit astfel:

„Dar dela o vreme observase ceva şi mai urît decât tot ce-l desgusta de el însuşi până atunci făcându-l să îmbrăţişeze, vorba lui Jules Renard, scriitorul lui preferat: „L'homme que je suis me rend mysanthrope"...

„Poate că se gândea la romanul Clemencei Dane „Légende", care începe cu o casă înconjurată de ceaţă... Ochii Englezoaicei aşteptau soarele aşa cum cei din „Légende" o aşteptau pe Madala Gray".

Cum înfăţişează d. Teodoreanu oamenii? (Şi trebue remarcat că intenţia autorului e în chip vădit de a ne da multe persoane, viguros pictate). Inlocuind observaţia directă cu comentariile sale extravagante. Fiecare personagiu are un curriculum vitae, împănat cu glose:

„Domnişoara Speranţa Cucu nu-şi făcuse loc în viaţă decât prin învăţătură şi examene. Intrase şi eşise în frunte, din liceu şi universitate, consacrându-şi întâietăţile de până atunci prin ultima, obţinută la examenul de capacitate al profesorilor. Ceiace dovedeşte că prin cultura, mintea şi destoinicia ei, domnişoara Cucu însemna ceva, măcar în limitele corpului didactic. Etc. Etc."

Câte persoane sânt, tot atâtea biografii. D. Teodoreanu nu lasă oamenii în pace. Le face cronica şi le atribue propriile sale sentimente:

„E drept că familia Guttman trăia cu o putere, cu un relief lapidar şi halucinant de real, fiind, aşa cum era, opera vieţii, adică a lui Dumnezeu, pe câtă vreme „Climats" n'avea decât voltajul redus al creaţiunii lui Maurois. Dar romanele de genul acesta o distrau, pasionând-o efectiv, după cum înainte de răsboiu, prin clasa şasea, o captivase Claude Farrère. Text psihologic şi antrenant totodată, gândea Sandina, măgulită că pricepe fără efortul inoperant, deprimant, cerut de fraza lui Proust pe care era datoare să-l înţeleagă şi să-l admire. Cu Zweig şi Maurois era în largul ei".

Poftim de înţelege de aci sufletul Sandinei! Ce se poate iarăşi cunoaşte din firea Speranţei prin aceste „analize"?

„Ei bine, Speranţa Cucu se plimba dincolo de gând, în paşii trupului şi'n mirările ochilor, neavând nevoe de nimic altă ceva pentru ca timpul să treacă. De altfel, timpul acolo nu trecea: *era*. Şi Speranţa Cucu trăia în timpul oprit al regnului vegetal".

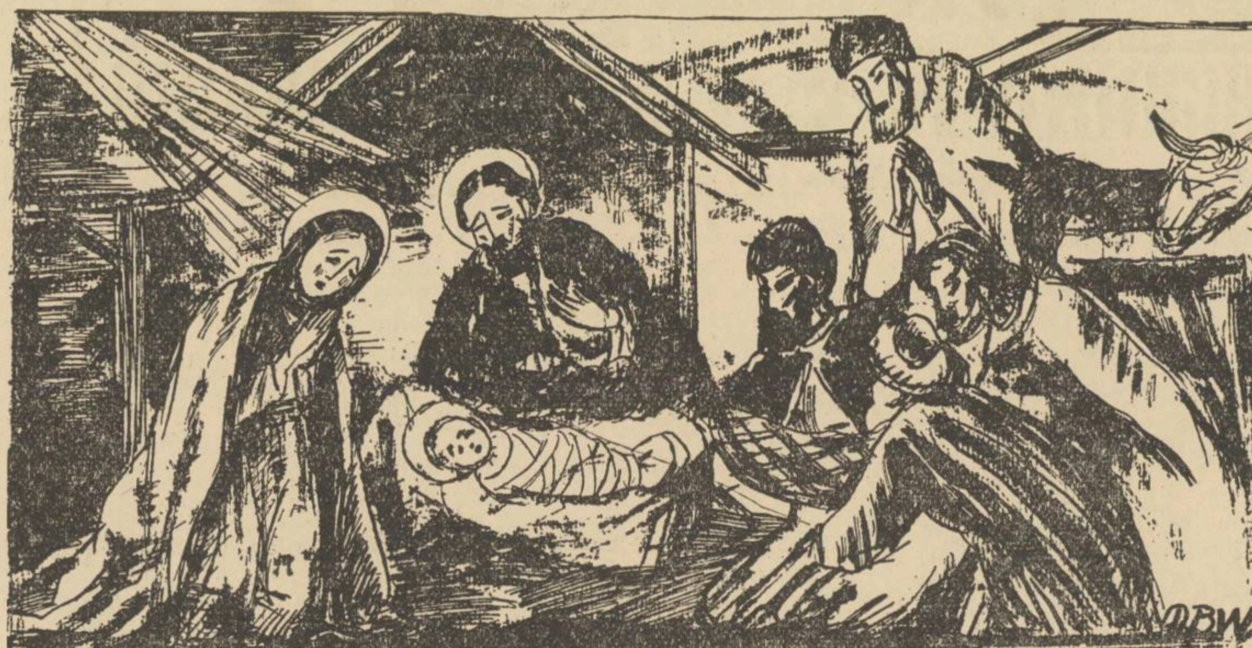
Nici metoda caricaturală, umoristică de a descrie nu ni se pare potrivită, mai ales folosită în chip universal. Faţa lui Arthur prezintă o „dilatare a nărilor şi răsfrângere a buzei de jos, caracteristică şi amatorului de saramuri marine", buzele altuia mâncând dau „un concert de galoşi vechi care-ar trece: lipa-lipa, fleaşca-fleasca — prin glodul unui târg", nasul Irmei se descrie cu prea multă facilitate comică. De multe ori pagina cu jocuri de cuvinte a d-lui Teodoreanu aminteşte schiţele d-lui Tudor Muşatescu. Insă ceeace la acela era îngăduit având în vedere dimensiunile compunerii şi scopul ei distractiv, aci devine regretabil. Dăm numai un exemplu de rău humor:

„Gigi era un porc. O! dar câtă admiraţie conţinea acest epitet, câtă duioşie! Câte privighetori concertau în burta epitetului! Porc, fiindcă-l ştia astfel, tolerându-l cu răsfăţ. Dar un porc mai mult mistreţ decât domestic, un porc mai mult taur decât porc, — dar în definitiv, tot porc".

Cu mijloacele înşirate până aici nu se poate face roman antiliric şi din punct de vedere al observaţiei Arca lui Noe nu reprezintă nimic. Şi totuş sânt

(Continuare în pag. 12-a)

Insemnări şi polemici

Pornografie

De câtva timp presa se ocupă de chestia pornografiei.

Sânt citaţi scriitori care merită a fi lapidaţi sau puşi pe rug.

In orice caz, ei n'au ce căuta în manualele didactice.

In privinţa gradului de înţelegere al copiilor între 15 şi 18 ani — credem că acei care îi apără de expresii tari, sânt cam naivi.

Dar chiar înainte de războiu — când copiii erau mai puţin „deştepţi" decât astăzi — unele manuale de literatură, în Rusia ţaristă de pildă (unde nu pătrunsese destrăbălarea democraţiei), se adresau elevilor şi elevelor de curs superior în termeni foarte liberi. Astfel — făcându-se rezumatul operelor celebre — se vorbea de posesiune: „i s'a dat", etc.

In catalogarea scrierilor pornografice şi a scriitorilor pornografi — se face la noi o mare eroare.

Criteriul de judecată, unitatea de măsură, instrumentul de cotat gradul de imoralitate — este, în materie de pornografie, expresia tare sau cuvântul tare.

,Este o greşală.

Caracteristica pornografiei este tendinţa de a aţâţa instinctele — anumite instincte — în scopul creşterii tirajului, deci pentru câştig.

Talentul nu contează — ba el este o circumstanţă agravantă.

In afară de descrierea funcţiunilor fiziologice care nu pot fi obiect de literatură — prin faptul că ele sânt arhi-cunoscute — restul intră perfect în competinţa literaturii.

Totul depinde de atitudinea scriitorului.

Acel scriitor care se va pogorî în tainele existenţei, redând manifestări — oricât de intime — ale vieţii omeneşti, nu va fi un pornograf... fiindcă modul lui de exprimare va fi viu, colorat, crud, brutal chiar.

Dacă sentimentul inspirat cetitorului va fi — nu excitaţia poftelor erotice — ci depresiunea în faţa misterului care târăşte pe om în noroiu, sau o imensă durere şi o umilinţă profundă, ori desgust şi scârbă... nu poate fi vorba de pornografie.

„Cele naturale nu sânt ruşinoase" — ci mai mult ofensătoare pentru nobila raţiune omenească, dominată uneori de nevoia de echilibru a unor glande.

Iar cel ce ne apucă de păr şi ne arată infernul din om sau numai ne apleacă, de ureche, spre subteranele cu gemetele existenţei — apropiindu-ne cu spaimă de tragedia vieţii — acela nu-i un pornograf. E un scriitor plin de o extremă tristeţă, de disperare chiar...

„Polemică"

In revista „Sfarmă-piatră",— d. Nichifor Crainic, profesor universitar, scrie printre altele următoarele în polemica-i „ştiinţifică" cu rabinismul:

„Rabinismul e o stare de agresiune permanentă împotriva lui Hristos. Acapararea francmasoneriei, dirijarea şi organizarea ei tot mai intensă e o agresiune rabinică. Propaganda anticreştină prin presă, prin cărţi şi reviste e o agresiune rabinică. Freudismul, care reduce pe om la instinctul sexual din care face cheia întregei vieţi spirituale, e o agresiune rabinică. Homosexualismul „ştiinţific" al doctorului Magnus Hirschfeld e o agresiune rabinică. Ateismul oficial din Rusia Sovietică, al cărui obiectiv e distrugerea din rădăcină a ortodoxiei, e condus de faimosul ovreiu ce-şi zice Iaroslavsky".

Dacă un profesor universitar este în stare să acuze rabinismul de masonerie, freudism şi homosexualitate — nu trebue să ne mire faptul, că adepţii săi cad încă şi mai jos.

O tragedie şcolară

Intr'un regim democratic, şcoala trebue să pună pe fiecare elev în condiţii egale de desvoltare — pentruca astfel, să se poată face selecţiunea naturală.

Intrebând însă pe copiii dintr'un sat strânşi la un loc Duminică, „în ce clasă sânt" — unul dintre elevi, foarte bun la învăţătură, a răspuns că a pierdut doi ani din lipsă de cărţi.

Şi pentru clasele primare, câte cărţi trebuesc?

Ţara noastră care cheltueşte cu învăţământul sume enorme nu poate asigura şcolarilor săraci cele câteva manuale de care au nevoe... pentruca repetenţi să fie numai cei leneşi, nu şi cei săraci...

Generaţia nouă

Toate revistele fără tiraj, publicaţiile efemere, caşi colţul literar sau social al cotidianelor — au articole, dacă nu rubrici speciale, consacrate generaţiei tinere.

La poarta acestei reviste bat multe elemente din noua generaţie, şi avem o mare bucurie— când le putem insera producţiile la „primii paşi" sau în cuprinsul publicaţiei.

Avem în schimb o mare durere în faţa manuscriselor respinse, pline de greşeli de limbă şi de stil — şi într'o complectă anarhie ortografică şi de punctuaţie.

Această formă incultă a manuscriselor tinereşti denotă lipsa de pregătire în licee şi 'n universităţi.

Şi dacă tinerii nu-s stăpâni pe limba românească, dacă n'o pot mânui cu siguranţă — ce să mai spunem de celelalte materii!

Atunci ne explicăm avalanşa de stăruinţe la bacalaureat şi la examenele universitare.

Părinţii, complici cu copiii, dau asalt oamenilor cu trecere — şi aceştia iau cu asalt pe profesori...

Părinţii sânt convinşi — sau se fac — că dascălii le persecută odraslele, că examenele se trec numai cu proptele...

Ne aducem aminte că, înainte de războiu, opt ani la Liceul Internat din Iaşi (după un examen de bursier) şi trei ani la Universitate, — nici un elev dintr'o promoţie n'a apelat lăturalnic la vre-un profesor pentru a-l trece.

Mai mult chiar: nici unui elev şi nici unui student — nu i-a trecut măcar prin cap, că ar fi posibilă o stăruinţă...

Fiecare îşi căuta de carte.

Iar — după darea examenului — candidaţii aşteptau rezultatul pe băncile Copoului, nu la uşa oamenilor politici.

Ba la Liceul Internat s'a petrecut, odată, un caz şi mai curios.

In timpul directoratului lui Gh. Lascar, a venit în cl. III fiul unui cunoscut om politic— prieten bun al directorului. Copilul a fost adus la şcoală cu toate onorurile de părintele său — şi instalat în clasa indicată de certificatele elevului.

Ce s'a întâmplat însă?

Intrând în inspecţie în cl. III, tocmai când era ascultat copilul omului politic, — Gh. Lascar, văzând că elevul nu ştie nimic, îl luă de mână şi îl duse în cl. II...

Iată „protecţia" de pe vremuri!

In faţa batalioanelor cu care tânăra generaţie vrea să ia cu asalt societatea — n'avem de dat decât o povaţă: de înodat firul între generaţii prin muncă, renunţând la ascensiune prin protecţii.

Numai astfel vor dispărea pricinile de conflict între generaţii.

Poşta Redacţiei

P. E. — Ploeşti. — V'am primit scrisoarea. Nu-i asta?

„Cu paşi domoli, tremurători ca de reumatic plecat de curând la băi de speranţe, m'am avântat în inspiraţie, privind curios şi cu grije la urma bocancilor mei, lăsată pe parchetul prea lucitor al artei. (Să nu credeţi cumva că am scris cu piciorul). In faţa infinitului alb al hârtiei, mi-a stat mintea necăjită de impertinenţa de nemişcare a mâinii, şi de haosul muzelor pornite la întâetate. Treceau prin aer şi mă atingeau fiecare cu voalul lor, de mă furau purtându-mă adormit în barcă aurită pe oceanul visării.

Da. Acesta îmi este începutul. D-voastră D-le Director dacă găsiţi bună bucata alăturată, vă rog

arătaţi-o demnă de încrederea mea. De nu, mototoliţi hârtia şi aruncaţi-o la coş."

S'a făcut...

C. D. — Timişoara. — V'am cetit cu atenţie scrisoarea. Ne scrieţi:

„Vă rog a-mi publica şi mie aceste poezii, în cotidianul „Adevĕrul Literar şi Artistic" pe care Domnia voastră, îl conduce şi-l răspândiţi în toate colţurile ţării, cu onoare, pentru luminarea spiritelor ţării noasare, în folosul prosperării ei. Posed numeroase poezii inedite pe cari acum îndrăsnesc a le publica prin voluţia D-vstră, ca încurajare. Sper că dorinţa de a-mi vedea versurile publicate îmi va fi îndeplinită cât mai curând. Dacă sunteţi convins că merită a fi publicate şi că vedeţi prin poeziile mele pe poetul mult aşteptat, am să vă trimit chiar în anul acesta, întreg manuscriptul meu. Vă promit că nu mă voiu lăsa de această artă în faţa oricâtor piedici mi se vor pune. Sunt june şi muzele mă iubesc şi mă inspiră până când vor muri odată cu mine."

Sânt cazuri când muzele mor înainte...

P. S. — Curtea de Argeş. — Relativ la bucăţile d-voastră, ne trimiteţi rândurile de mai jos:

„Dintre toate ziarele şi revistele, am găsit cu cale că cel mai cultivator ziar este „Adevĕrul literar". Pentru acest lucru m'am abonat şi eu, totodată cerându-vă sprijinul şi sfatul părintesc.

Dacă m'aş mărgini la dictonul latin „Poeta nascitur" ar trebui ca nimeni să nu mai aibă dreptul să scrie versuri şi că prin natură numai poeţii şi urmaşii lor vor trebui să scrie.

Eu cred, după cum şi Boileau ne spune, că a scri este un talent care se naşte în om şi pe care omul trebue să-l cultive. Deaceea eu vă cer sprijinul să-mi publicaţi şi mie diferite bucăţi cari le voiu trimite şi dacă veţi crede de cuviinţă că sunt reuşite.

Mă pregătesc pentru o carieră cu totul aparte, însă eu visez altceva.

Ceeace nu ştiu, este condiţia care se cere unui colaborator. Cineva mi-a spus că este: abonamentul".

Pe lângă abonament — se cere încă ceva: talent... cât de cât — măcar „pe trei luni".

I. GR. H. — Huşi. — Ne spuneţi:

„Vă trimit, cu dorinţa *şi rugămintea,* de a fi publicată în revista „Adevĕrul Literar" alăturata schiţă, intitulată:

„Fragment dintr'o scrisoare către Didi". E o bucată cu caracter comic, dedusă din observaţia că în cuvântul „furculiţa" se găsesc altele 3: „*fur cu Liţa*".

Căutaţi ceva mai inventiv...

M. S. — Bucureşti. — V'am cetit poezia „Păcat":

O zi întreagă ne-am jucat,
Pe seară 'n iarbă ne-am lăsat
Şi prima dată ţi-am furat
Un pup nevinovat.

După sărutul minunat
Pe Dumnezeu l-am invocat
Şi-apoi solemn noi ne-am jurat
Că nu-i păcat.

Atunci... daţi-o înainte — dar nu în literatură, că acolo-i păcat.

C. Ţ. — Focşani. — V'am primit oferta de versuri:

„Indrăsnesc să trimit spre publicare în „Adevĕrul Literar" de sub conducerea Domniei Voastre două poezii: Iuvina şi Ceas de noapte. In caz de publicare, vă rog să-mi daţi pentru prima poezie, un leu de cuvânt. Pentru a doua nu pretind nimic."

Scump, scump...

M. SEVASTOS

foarte frumoase pagini în această carte, pagini de poet, însă temeiul acelora nu e imaginea. D. Ionel Teodoreanu are mereu un suflet de copil şi oridecâteori se joacă, fără pretenţii, ca copiii, izbuteşte. Capitolul I din vol. II care tratează expediţia nocturnă a triumviratului Bob, Pat, Yolanda, după modelul romanelor senzaţionale, este plin de delicii:

„— Bob, de ce-o ţii cu mâna întinsă? — întrebă Pat.

— Tu să taci, — se încruntă Bob, cu un aer de preot turburat în timpul slujbei. Tânără copilă, m'asculţi?

— Da.

— Nu vei trăda secretul lui Bob.

— Da.

— Cum da? Zi: nu, — se oţărî Bob.

— Nu.

— Nu. Zi după mine: „Jur că buzele mele vor fi mute ca mormântul".

— Jur că buzele mele vor fi mute ca mormântul..

— Bine, tânără copilă. Şi vezi să nu uiţi. Acum ia-ţi mâna înapoi. Poţi să-ţi acoperi braţele.

— Bob, — îi şopti Pat luându-l la o parte: de ce-ai pus-o să-şi suflece mânecele?

— Idiotule, ca să fie mai impresionant. Nu pricepi nimic... Tânără copilă, nu uita că eşti sclava devotată a căpitanului Bob. Pregăteşte merindele. Cleştele foamei strânge stomahul stăpânului tău".

Tot atât de graţios, dacă ştim să-l izolăm, este imnul zorilor dela p. 134 urm. unde fiecare persoană e citată cu ceeace reprezintă începutul dimineţii sale:

„Bună-dimineaţa, Bob, ia-ţi bicicleta.

. . . .

„Bună-dimineaţa, Frau Irma, nu mai trebue „zupe".

Mai sânt fireşte şi alte frumuseţi de detaliu, şi mai ales trebue remarcată veselia tonică a întregului roman care culminează în sfârşitul idilei d-lui general şi'n încercarea de viol a lui Ticu Stamate asupra femeii „trâmbiţă".

G. CALINESCU

Opera lui O'Neill

Eugen O'Neill, al cărui renume considerabil în America şi Europa de Nord, a fost încoronat cu premiul Nobel, e fără îndoială cel mai important autor dramatic al Statelor Unite. Numele său împreună cu al lui Pirandello, ne vine în minte ori de câte ori ne gândim la teatrul contemporan (la teatru şi nu numai în literatura dramatică).

Opera lui O'Neill reprezintă în chip strălucit unul dintre principalele curente ale sensibilităţii moderne, mai cu seamă în forma sub care se prezenta în epoca de după războiu.

Extrema nervozitate a stilului şi metoda sa dramatică îl apropie de expresioniştii germani, Georg Kaiser şi Ernst Toller; totodată însă tehnica sa e mai simplă şi fondul psihologic al dramelor sale mai elementar. Eugen O'Neill, în ciuda aspectului de boem internaţional, pe care-l ia adescori, e un autor perfect american, până şi'n greşeli mărunte de gust, care se găsesc adese ori în opera sa.

Noi membri ai Academiei Franceze

Monseniorul Grente, episcopul de Maus, amiralul Lacaze şi Jacques de Lacretelle au fost aleşi membri ai Academiei franceze în locurile vacante lăsate de Pierre de Nolhac, Paul Cambon şi Henri de Régnier.

Monseniorul Grente e cunoscut prin lucrările sale de erudit şi ca principe al scaunului episcopal. Culegerea sa de predici cuprinde opt volume. Amiralul Lacaze a fost şeful Marinei franceze în timpul războiului şi ministrul Marinei.

Jacques de Lacretelle a debutat în literatură în 1920 cu „La vie inquiète de Jean Hermelin". Şi-a urmat apoi cariera publicând rând pe rând, „Silbermann", „La Bonifas", „Amour nuptial" şi mai cu seamă „Les hauts ponts", un roman în mai multe volume. El a scris de asemenea mai multe eseuri, care constituesc poate, cea mai bună parte din opera sa.

Jacques de Lacretelle prin psihologia sa de adevărat scriitor, te face adeseori să te gândeşti la Stendhal şi Mérimée, dela care însă nu a păstrat acea stilistică lipsită de căldură.

Noi orientări în pictura franceză

Premiul „Paul Guillaume" a fost decernat unui pictor puţin cunoscut în afară de Franţa: „Alfred Courmes". Expoziţia operelor candidaţilor a fost de mare interes nu numai pentru că a scos în relief o personalitate ca aceia a lui Alfred Courmes, dar şi pentrucă a fost prilej pentru manifestarea grupului celui mai coherent de tineri pictori francezi şi anume acel al discipolilor lui Roger de la Fresnay.

Atât Alfred Courmes, laureat cu premiul întâi de zece mii franci, cât şi Tal Coat, premiat cu premiul al doilea, de cinci mii franci, precum şi Jean Clot, care a fost pe punctul de a fi premiat, toţi se orientează spre o semnificare ideologică şi indică o evoluţie a peisagiului, în care se caută şi spiritualitatea pe lângă plăcerea ochiului.

In peisagiile lui Alfred Courmes, care redau un cartier foarte ciudat din Paris, se reflectă o regiune precisă şi limpede, în care perspectivele sânt adesea desfăşurate sub arcul unor poduri.

In afară de natură, e reprezentată şi ordinea omenească a lucrurilor. Totul e într'o atmosferă vibrantă, plină de misterul născut din activitatea oamenilor, activitate lentă şi cadenţată, sub cerul luminos din această parte a Parisului.

Născut la Toulon, Courmes şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa la Monte Carlo. Acolo a cunoscut pe maestrul său Roger de la Fresnay, artistul, care, plecând dela Picasso, a ajuns la arta unui clasicism nou. Patru ani Courmes a lucrat alături de el, astfel în cât se poate spune că-i datorează şi formarea sa spirituală şi pe cea technică a meşteşugului său.

De la Fresny a murit însă destul de timpuriu. Courmes a continuat să lucreze singur şi deoparte. S'a stabilit întâi în Nord, apoi pentru câtva timp la Ostende. Acolo a regăsit caracterul oraşului Monte Carlo, deşi transpus în altă atmosferă şi în lumina rară a coastei flamande. De aci îi vine poate preferinţa pentru lumina rece, vie şi palidă care se observă în peisagiile sale. Fapt e că pictura flamandă antică şi nouă l-a emoţionat adânc. Dela cei vechi a reţinut mai ales subtilităţile tehnice, cei noi, şi în special James Ensor, l-au turburat mai mult, căci a simţit în ei o expresiune picturală cu totul străină naturii şi mijloacelor sale de realizare.

La Paris, unde s'a stabilit apoi, a găsit tocmai ceiace-i trebuia: o atmosferă aproape flamandă pe canalul Sain Martin şi caracterul vioi şi sprinten de care avea nevoe.

Bine înţeles, toate influenţele, pe cât de variate pe atât de opuse şi contradictorii nu s'au topit încă în sinteza unei opere ajunsă la maturitate, căci Alfred Courmes este încă în epoca de formare.

Totuşi se poate distinge sensibilitatea particulară a tânărului artist şi o tehnică, dacă nu nouă, cel puţin preînoită. Astfel lui La Fresnay îi datorează climatul însuşi al operei sale, libera manieră de a trata problemele artei sale. Dar se deosibeşte de el în calităţi esenţiale.

Pe când La Fresnay picta larg, vedea totul în mare, mergea spre decorativ, Courmes se preocupă de detaliu, de accident, căutând să-i dea o importanţă generală în creaţiunea sa, fără a-i lua caracterul specific. Aci se resimte influenţa flamanzilor şi mai ales a flamanzilor italianizaţi din secolul al XVI-lea, ca Jan Metsys şi Van Orley, pentru care are o mare predilecţie. Pe această cale însă, ar fi ajuns sub influenţa lor la academism, dacă n'ar fi fost influenţa lui Picasso, venită mai ales pe calea lui La Fresnay, în a cărui operă Picasso a avut o influenţă considerabilă. Această influenţă însă nu se arată pe faţă în opera tânărului pictor.

Opera sa se prezintă, în faza în care se găseşte, ca o contopire a tuturor soluţiilor propuse de clocotitoarea frământare a picturii din epoca lui Picassa. Dar legătura compoziţiei este senzibilitatea specială a artistului, cam morbidă şi din această cauză, puţin afectată, „preţioasă" zic Francezii, într'un înţeles special, dar şi „preţioasă" în înţeles de valoroasă.

Alfred Courmes este mai ales desenator. Prin aceasta el e în opoziţie totală cu impresionismul şi „fauvismul".

Maniera sa de a trata subiectul se apropie de aceia a primitivilor, căci desemnul său, deşi ferm şi precis, nu e clasic, căci desemnul său minuţios este „voit", ca o disciplină necesară pentru a echilibra o senzibilitate prea vie, e o atitudine stăpânită, ca să nu fie o confesiune vădită, ci o revelare pe căi ocolite a vieţii sale interioare.

Şi subiectele lui Alfred Courmes sânt antice, tradiţionale, ca şi tehnica sa. El pictează Fecioare şi Iisuşi, Sfinţi, personagii mitologice ca şi maeştrii săi, primitivii, dar le modernizează şi încă cu oarecare absurditate.

In tablourile sale de pildă izvorul ese dintr'un robinet, iar Iisus seamănă cu un copil de reclamă de pe cutiile cu Nestlé, Sfântul Sebastian e un marinar voinic şi nu un androgin turburător, trecătorii par a se fi coborît din afişele de publicitate. E o impresie de cruzime în care se trădează o suferinţă chinuitoare şi prin care se crează o atmosferă tragică şi atrăgătoare în acelaş timp.

E opera unui talent încă în plină evoluţie, dar bogat de făgăduinţe şi cu multiple posibilităţi.

E prea multă ironie şi amărăciune şi nu s'a stabilit încă un echilibru care să-i însenineze opera, deşi sânt în acelaş tablou pe lângă amănunţimi încântătoare, dar chinuite, altele largi şi puternic tratate, ajunse la echilibrul dorit şi la acea împăcare spre care pare că aspiră întreaga pictură a tinerilor de azi.

Bibliografie

ANIŞOARA ODEANU: Călător din noaptea de ajun (Roman), Edit. „Cultura Naţională".

E. DVOICENCO: Inceputurile literare ale lui B. P. Haşdeu, Edit. Fundaţia „Regele Carol II".

●

A apărut:

Mihail Sadoveanu
CAZUL EUGENIŢEI COSTEA
(Roman)
Edit. Naţionala Ciornei
Preţul 75 Lei

Cel mai palpitant
şi mai senzaţional
roman de actualitate
SPANIA
IUBEŞTE
apare zilnic în fascicole
şi se găseşte de vânzare
la toţi depozitarii,
chioşcarii şi debitanţii
Se oferă premii
în valoare de
Lei 60.000

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.